

**ARİF AY'IN ŞİİRLERİNİN YAPI VE TEMA BAKIMINDAN
İNCELENMESİ**

Hünkâr KARACA

Yüksek Lisans Tezi

Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

2015

Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hünkâr KARACA

ARİF AY'IN ŞİİRLERİNİN YAPI VE TEMA
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
ERZURUM-2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

29/07/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**Arif Ay'ın Şiirlerinin Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi**" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29/07/2015

Hünkar KARACA

F-83/00/22.02.2012

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK danışmanlığında, Hünkâr KARACA tarafından hazırlanan bu çalışma 14/ 07/ 2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Servet TİKEN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Dilek ÇETİNDAS

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 14/07/2015

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR	VII
ÖNSÖZ.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI.....	1
1.1.1. Çocukluğu, Ailesi, Yetiştği Çevre.....	1
1.1.2. Öğretim ve Çalışma Hayatı	2
1.2. KİŞİLİĞİ	8

İKİNCİ BÖLÜM

SANAT VE EDEBİYAT, EDEBİ DÖNEMLER VE KİŞİLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.1. SANAT VE EDEBİYAT.....	10
2.1.1. Sanat Nedir?	10
2.1.2. Şiir Nedir?.....	17
2.1.3. Şair Kimdir?	23
2.1.4. Şiir ve İmge	27
2.1.5. Şiirde Anlam.....	29
2.1.6. Şiir ve Öyküleme	30
2.2. EDEBİ DÖNEMLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ.....	31
2.2.1. Edebiyatın Dönemlendirilmesi Meselesi.....	31
2.2.2. Divan Edebiyatı	34
2.2.3. Tanzimat Edebiyatı.....	36
2.2.4. İkinci Yeni	42
2.2.5. Edebi Polemikleri/ Eleştirileri	45
2.2.5.1. Arif Ay-Mehmet H. Doğan	45

2.2.5.2. Arif Ay- Hilmi Yavuz	49
2.2.5.3. Arif Ay-Konur Ertop.....	51
2.3. SANAT HAYATINDAKİ ÖNEMLİ İSİMLER.....	54
2.3.1. Mehmet Âkif Ersoy	54
2.3.2. Necip Fazıl Kısakürek	56
2.3.3. Nuri Pakdil.....	59
2.3.4. Sezai Karakoç	65
2.3.5. Behçet Necatigil	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİR KİTAPLARI, TEMA, YAPI

3.1. ŞİİR KİTAPLARI.....	71
3.1.1. Hıra	71
3.1.2. Dosyalar.....	74
3.1.3. Şiirin Kandilleri	78
3.1.4. Gökyüzü Saatleri	80
3.1.5. İmâ Kitabı	81
3.1.6. Yirmi Yaş Şiirleri	82
3.1.7. Bin Yılın Destanı	83
3.1.8. Flowering Sky.....	84
3.1.9. Dokuz Kandil.....	84
3.1.10. Dağlara Götür Beni.....	85
3.1.11. Ateş ve Caz.....	85
3.1.12. Güne Doğan Koşu	86
3.1.13. Uzun Bir Hüzün.....	87
3.1.14. Şiirimin Şehirleri	87
3.2. TEMA.....	89
3.2.1. Çocuk ve Anne	89
3.2.2. Tarih, Yakın Tarih	95
3.2.3. Şiirindeki Önemli Karakterler	124
3.2.4. Ülke ve Şehirler	139

3.2.5. Aşk.....	173
3.2.6. Eleştiri.....	186
3.2.6.1. Modern Hayatın Eleştirisi.....	186
3.2.6.2. Toplumsal Eleştiri	195
3.2.7. Direniş	204
3.2.8. Gözlemler-Günlük Hayat	210
3.2.9. Doğa.....	212
3.2.10. Hüzün.....	215
3.2.11. Umut	219
3.2.12. Ölüm	222
3.3. YAPI	224
3.3.1. Nazım Biçimi.....	224
3.3.1.1. Serbest Nazım Şekilleri.....	224
3.3.1.2. Kısa Şiir.....	230
3.3.1.3. Uzun Şiir	233
3.3.1.4. Görsel Şiir	235
3.3.1.5. Kırık Mısra Düzeni	238
3.3.2. Dil ve Anlatım	239
3.3.2.1. Dil Sapmaları	240
3.3.2.1. Kalıp İfadeler	244
3.3.2.2. Betimleme	244
3.3.2.3. Öyküleme	246
3.3.2.4. Karşıtlık.....	247
3.3.2.5. Monolog.....	249
3.3.2.6. Diyalog.....	251
3.3.2.7. Metinlerarasılık	252
3.3.3. Söyleyiş	257
3.3.3.1. Kafiye	257
3.3.3.2. İç Kafiye.....	258
3.3.3.3. Aliterasyon	259
3.3.3.4. Tekrarlar	262

SONUÇ.....	265
KAYNAKÇA	267
ÖZGEÇMİŞ.....	305

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ARİF AY’IN ŞİİRLERİNİN YAPI VE TEMA BAKIMINDAN****İNCELENMESİ****Hünkâr KARACA****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****2015, 305 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK (Danışman)****Yrd. Doç. Dr. Dilek ÇETİNDAS****Yrd. Doç. Dr. Servet TİKEN**

Arif Ay 1978’de ilk şiir kitabı *Hıra*’yı yayınladı. Bu tarihten itibaren çok sayıda şiir kitabı ve makale yayımlayan Arif Ay 2006 yılında *Güne Doğan Koşu* adıyla şiirlerini bir araya getirdi. Arif Ay yeni şiirler yayımlamaya devam etmektedir. Şiirlerinde Arif Ay şiirinin kaynağı olarak gösterilen Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil’in etkileri hissedilir. Arif Ay sonraki şiirlerinde kendi tarzını yaratmaya başladı. Onun şiirleri direniş, aşk, yakın tarih ve İslam inancını vurgular. O özellikle iktidarı, kapitalizmi, popüler yaşamı sorgular ve bu bakımdan dünya düzeni ile sürekli bir hesaplaşma içindedir.

Bu çalışmada Arif Ay’ın sanat ve edebiyat görüşleri ele alındı. Ayrıca onun şiirleri yapı ve tema olarak incelendi.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Edebiyat, Şiir, Tarih, Arif Ay.

ABSTRACT**MASTER’S THESIS****EXAMİNING ARİF AY’S POEMS IN THE ASPECTS OF
STRUCTURE AND THEMA****Hünkâr KARACA****Advisor: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****2015, Page: 305****Jury: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Assist. Prof. Dr. Dilek ÇETİNDAS
Assist. Prof. Dr. Servet TİKEN**

Arif Ay published first poetry book “Hıra” in 1978. Arif Ay who published many poetry books and articles his poetry collected his poetries in 2006 with his book called Güne Doğan Koşu. Arif Ay sustain to publish new poetry. The sources of the poems of Arif Ay demonstrate Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç end Nuri Pakdil effects are felt in his poems. Arif Ay, started to create his own style his subsequent poems. His poems underline “resistance”, “love” “recent history “and “Islam faith.” He questions especially “power” “capitalizm”, “popular life” and in this respect he is in ongoing conflict with “ world system.”

In this study, we dealt with Arif Ay’s art and literature opinions. In addition his poems are analysed as structure and issue.

Key Words: Art, Literature, Poem, History, Arif Ay.

KISALTMALAR

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

Haz. : Hazırlayan

S. : Sayı

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ÖNSÖZ

Arif Ay, “modern” şiir anlayışının, özellikle İkinci Yeni şiirinin edebiyat dünyasına oldukça hakim olduğu yıllarda şiirlerini yayımlamaya başlamıştır. Başlangıçta *Edebiyat* dergisi ve Nuri Pakdil çerçevesinde gelişen Arif Ay şiiri, zamanla geleneksel olandan evrensel olana doğru bir ilerleme göstermeyi başarmıştır.

Arif Ay, şiirini belirgin bir dünya görüşü üzerine temellendirmiş bir şairdir. Onun şiirleri Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç’un çizgisindedir. Bazı şiir eleştirmenleri 1960 sonrasına dâhil ettikleri Arif Ay şiirini, İslami şiir yahut resmi ideolojinin karşıtı olarak kabul etmişlerdir. Bu değerlendirmeler oldukça haklı değerlendirmelerdir çünkü onun şiirindeki tarih, resmi tarih ile çelişir durumdadır.

Arif Ay, ilk şiirlerinden itibaren işlediği konular ile edebiyat dünyasında şaşkınlık yaratmış ve ilgi çekmiştir. Arif Ay, yitirilmiş bir medeniyetin şairidir. Onun şiirlerinde Erzurum’dan, Bosna Hersek’e, Filistin’den Semerkant’a uzanan bir coğrafya vardır. Batılı, doğulu, güneyli, kuzeyli olarak ötelemediği insanların acılarını, sevinçlerini ele aldığı şiirlerinde insanoğluna olduğu kadar, mekâna, doğaya ve zamana da değer verir. Arif Ay’ın her şiirinin adeta bir “derdi” vardır ve şiirleri ile bir “diriliş” mesajını nesillere aktarmaktadır. Birçok eseri olan, 2010-2015 yılları arasında *Edep* dergisini yayımlayan Arif Ay’ın, şiiri üzerine birçok yayın bulunmakla beraber, henüz tamamlanmış bilimsel bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

Arif Ay’ın şiirlerinin konu edildiği bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şairin hayatı ve kişiliğine etki eden unsurlar üzerinde durulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde sanat, edebiyat hakkında görüşlerine ve bu anlamda etkilendiği isimlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise şiirler, tema ve yapı açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tez için Milli Kütüphane, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi ve Arif Ay’ın bizzat temin ettiği kaynaklardan faydalanılmış, yakın döneme ait birçok edebiyat dergisi taranmıştır. Bu çalışmada sabırlı bir şekilde yol gösteren, yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK’e, mütevazı bir şekilde kütüphanesini açan saygıdeğer şair Arif Ay’a ve destekleri için aileme teşekkür ediyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI, KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

1.1.1. Çocukluğu, Ailesi, Yetiştigi Çevre

Arif Ay, 1953 yılında, Niğde'nin Bor ilçesinde¹ dokuz çocuklu² bir ailede Havva Hanım ve Necip Bey'in oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Babası Necip Ay, okuma yazmayı askerde öğrenmiştir, annesi ise okuma yazma bilmeyen sözlü kültür içerisinde yetişmiş bir annedir. Yedi yaşına kadar anne ve babası ile birlikte köyünde yaşayan Arif Ay, okuma yazmayı okula gitmeden evvel babasından öğrenmiştir. Arif Ay, yıllar sonra bu durumu şöyle açıklar:

*“Kitaplarla tanışmam geç olsa da okuma yazmayı erken öğrendiğimi söyleyebilirim. İlkokula başlamadan bir yıl önce babam okuma yazmayı öğretmişti bana. Niye böyle bir şey yaptığını hala anlayabilmiş değilim. Beni ve kardeşlerimi okutmayı düşünmediğini çok sonraları, ortaokulu bitirip çalış! Diyerek liseye kayıt yaptırtmadığı zaman anlamıştım.”*³

Arif Ay, Kur'an-ı Kerim ve birkaç dini kitap bulunan bir evde, yedi yaşına kadar büyür; bu yıllarda hayal dünyasının daha çok iyi bir masal anlatıcısı olarak gördüğü annesinden beslendiğini söyler:

*“Okuma alışkanlığım ya da okuma hikâyem önce dinleme ile başladı. Dolayısıyla yazılı kültürden önce sözlü kültürle tanıştım. Çünkü evimizde Kur'an-ı Kerim, Hz. Ali Cenklere, Kesikbaş Hikâyeleri ve Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inden başka kitap yoktu. Bütün köy kadınları gibi annem de okuma yazma bilmiyordu. Babamsa okuma yazmayı askerde öğrenmişti. Annem iyi bir masal anlatıcısıydı. Belleğinde yüzlerce masal vardı; ya da çocuk olarak biz öyle sanıyorduk. Özellikle kış gecelerinde tandırın etrafında annemizin anlattığı masalların dünyasında korku, ürperti, merak ve heyecan dalgasına kapılmak kadar güzel bir şey olmazdı bizim için.”*⁴

Arif Ay'ın biyografisinde şehirde; özel bakımlarla büyüyen çocuklara nazaran “köy çocukları”nın, küçük yaşta aldığı sorumlulukları da görebiliriz. Babasının ilk önce onu ve kardeşlerini okutmayı düşünmediğini söyleyen Arif Ay, yedi yaşından itibaren

¹ Halis Emre, “Irmak Akarken”, *Edep*, S. 58, Aralık 2014, s. 4.

² “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 16.

³ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 42.

⁴ Ay, “Döne Döne Okumak”, s. 42.

eğitim için annesinden, köyünden, kültür çevresinden ayrılmak durumunda kalır. Hayatının devamında da özellikle anne gurbetinin izlerini taşıyacaktır. Arif Ay, köyünden ayrılışını şu cümleler ile anlatıyor:

“Köyümden yedi yaşımdayken ayrıldım. Biz, dokuz kardeşiz ama ben, kardeşlerimden ayrı yaşadım. Yani kardeşsiz gibi büyüdüm. Akranlarım olmadı. Onlarla oyun oynamadım. Beş altı yaşlarda bile, köyde, evimizin tek hayvanı; olan Bozeşek'i dağlarda bayırlarda otlatmakla geçerdi günlerim. Burada, ağabeyimin yanında okudum, ilkokulu, ortaokulu. Bakınız, bir çocuğun anne şefkatine, en az bir su, bir ekmek kadar ihtiyaç duyduğu bir yaşta ayrıldım köyden. Yani anneden.”⁵

Henüz bir çocukken köyündeki dünyasından ayrılan Arif Ay, Cumhuriyet'in başkentine, Ankara'ya, Balgat'taki yaşamına da adım atmış olur böylece. Köyünde tek oyuncağı “tayyare” olan bir Anadolu çocuğu olarak Ankara'ya gönderilen Arif Ay, sevgisiz ve “eksik bir çocukluk” geçirdiğini söyler:

“Akranlarımla oynadığımı hiç anımsamıyorum. Oyuncağım zaten olmadı. Tek oyuncağım, köyün üstünden iki-üç günde bir geçen tayyareydi. Tayyare derdik biz o zaman uçağa. El sallar, uzaktaki tanıdıklarımıza selam yollardık. Hala oyuncaklara karşı büyük bir ilgi var bende. İşte, böyle, yaşanmamış bir çocukluktan sonra, kendimi, birden ideolojik bir ortam içinde bulmam.”⁶

Arif Ay çocukluğundaki ayrıntıların, şiirinin temelini oluşturduğunu ise şöyle anlatır:

“Büyüyüp de çocuk kalmak. Yedi yaşıma kadar köydeydim. Daha sonra Ankara'ya geldim. 1960'larda Balgat da bir köydü. Çiçeklerle konuşurdum, karıncaları saatlerce seyredirdim... İşte böyle bir dünya. O mizaç, şiirin temelini oluşturur.”⁷

1.1.2. Öğretim ve Çalışma Hayatı

Arif Ay, ilk ve ortaokulu abisinin yanında Ankara'da okur. Bu yıllar, Arif Ay'ın birtakım çelişkilerin de farkına vardığı yıllardır. Çocukluk yıllarında, kitaplardaki dünya ile kendi dünyasının uyumsuzluğunu, çocukluğundaki bakış açısıyla şöyle aktarıyor şair:

“İlkokul döneminde neler okuduğumu pek hatırlamıyorum. Alfabe kitabımızdaki resimlere uzun uzun bakardım. Çatıları kiremit kaplı evler, düzgün sokaklar, evin salonunda örgü ören nine, kuzine sobasının yanında minderde uyuyan kedi, gazete okuyan kravatlı baba, masada ders çalışan

⁵ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 16.

⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 16.

⁷ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, Hece, S. 123, Mart 2007, s. 57.

*bir kız bir oğlan, kulak hizasında kesilmiş, düzgün taranmış saçlarıyla dedeye tepsiyle çay sunan anne, kısacası mutlu bir aile tablosu. Bu tabloya dalar giderdim. Ya da elma ağacının altında bastonuna dayanmış, beyaz sakallı, fötr şapkalı benim yabancısı olduğum acayip bir dede...*⁸

Arif Ay, köyündeki sözlü kültür ortamından, Kesikbaş hikâyelerinden sonra Ankara'da önce Teksas, Tommix gibi çizgi romanlara geçiş yapar. Daha sonra ise küçük dünyasını süsleyen önemli isimlerle, Ömer Seyfettin ve Sait Faik Abasıyanık hikâyeleri ile tanışır. Bu yazarların eserlerini kendi dünyasına yakın bulduğunu hissettiğimiz Arif Ay, o dönemi şöyle anlatır:

*“Ankara Balgat Ortaokulu ve Tommix, Teksas, Kinova ile başlayan çizgi romanlardan Ömer Seyfettin’e, Sait Faik’e hızla geçiş. Kaşığı hikâyesi köylü çocuklar için son derece realist bir hikâye. Kendimi kolaylıkla Hasan’ın yerine koyabilirdim.”*⁹

Ankara'da yalnız bir çocukluk geçiren Arif Ay, lise eğitimine Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde başlar. Ancak eğitimine daha sonra Bor'da, Şehit Nuri Pamir Lisesi'nde devam eder. Bu yıllarda onun için önemli olaylardan biri ise Cumhuriyet Lisesi'ndeki edebiyat öğretmeninin Arif Ay'ın yazdığı kompozisyonu beğenip sınıfa okuması ve ona Sait Faik'in eserlerini hediye etmesidir:

*“Ankara Balgat Ortaokulunu bitirip Cumhuriyet Lisesine başladığım yıl, benim için önemli bir yıldır. İlk derste tahtaya on beş yirmi sözcük yazıp sonra da içinde bu sözcüklerin de geçeceği bir metin yazın diyen edebiyat öğretmenimiz Nesrin Kocatürk'ün ertesi hafta beğendiği metnimi sınıfa okuması, bana Sait Faik kitaplarını takım olarak vermesi ve beni yazmaya yönlendirmesi o yılı önemli kılan bir olaydı benim için.”*¹⁰

Lise eğitiminin bir bölümünde Bor'da bulunan Arif Ay'ın, kitaplara olan özlemi, tutkusu da o ilk gençlik yıllarında alevlenir diyebiliriz. Arif Ay, Bor gibi küçük bir Anadolu ilçesinde kitap bulma, okuma gayretini şöyle anlatıyor:

*“Bor'da bir tane bile kitapçı yoktu. Halı pazarının duvarına sergi açan kitapçıdan taksitle kitaplar almaya başladım. İlk aldığım kitaplar da Ömer Nasuhi Bilmen'in sekiz ciltlik tefsiri ve İmam Gazâli'nin İhyâ-yı Ülmud-Dîn'i gibi kitaplardı.”*¹¹

⁸ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 43.

⁹ Ay, “Döne Döne Okumak”, s. 43.

¹⁰ Ay, “Döne Döne Okumak”, s. 43.

¹¹ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 44.

Arif Ay, özellikle Anadolu'dan gelen ve bugünün "aydın"ı olan birçok kişinin, yaşadığı bütün zorlukları yaşamıştır denilebilir. Onun eğitim-ilim uğruna çektiği maddi manevi zorluklar adeta bir neslin geçmişine de ışık tutar. Arif Ay, lise yıllarında eğitim uğruna yaşadıklarını şöyle anlatır:

*"Bir binanın bodrum katında babamın halı koyduğu ardiyede kalıyordum. Dili son derece ağır olan Nasuhi Bilmen'in tefsirini gaz lambasının ışığında okurken anlamak için kök söktüğüm geceleri hiç unutmam."*¹²

İlk şiirlerini ve yazılarını lise eğitimi aldığı yıllarda Niğde'de çıkan *Niğde'nin Sesi*, *Bor'un Sesi* adlı gazetelerde yayımlayan Arif Ay, maddeten yaşadığı sıkıntıların yanında o yıllarda şiirini basılı görmenin heyecanı ve mutluluğunu da yaşar. Arif Ay, bu gazetelerde genellikle dörtlük halinde yayımlanan eserlerini daha sonraları "şiir"e hazırlık olarak kabul edecektir.

*"İlk şiirimi hatırlamıyorum şimdi. Lise 1. Sınıfta başladım şiir yazmaya. Deneme, öykü de yazıyordum. Yazı ve şiirlerimi Niğde'nin Sesi, Bor'un Sesi gazetelerinde yayımlıyordum. Aynı zamanda bu gazetelerde muhabirlik de yapıyordum. Tabii, daha çok yaz aylarında. Lise son sınıfta hamam kâtipliği yaptım. Sigaraya burada, bir tellağın ikramıyla başladım. Yine bu yıl gözlük taktım. Liseyi babamın halı kilim koyduğu, ardiye olarak kullandığı bir depoda kalarak bitirdim."*¹³

Bor, Arif Ay'ın kitap bulmakta her ne kadar güçlük yaşasa da, okuma olarak demlendiği bir merkezdir adeta. Bor'da, zorluklarla da olsa Mehmet Akif Ersoy'un, Necip Fazıl Kısakürek'in, Sezai Karakoç'un, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini tanır, inceler, içselleştirir. Arif Ay, okumakla meşgul olarak geçirdiği bu yıllarını ise şöyle aktarıyor:

*"Bir taraftan Bor'un Sesi, Niğde'nin Sesi gazetelerinde şiir yayımlarken bir taraftan da bu gazetelerin muhabirliğini yapıyordum. Romanlarla tanışmam da bu yıllarda oldu. İlk okuduğum ve hayli etkilendiğim Hekimoğlu İsmail'in Minyeli Abdullah romanıdır. Ardından Karanlık Gecelerin Nurlu Sabahı... Reşat Nuri, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Halide Edip, Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar romanlarına yolculuk... Ardından kasabanın radyo tamircisinin verdiği Sezai Karakoç'un Körfez-Şahdamar-Sesler adlı şiir kitabı."*¹⁴

¹² Ay, "Döne Döne Okumak", s. 44.

¹³ "Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti", Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 22.

¹⁴ Arif Ay, "Döne Döne Okumak," *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 44.

İlk şiirlerini bir bodrum katında yazan ve yerel bir gazetede yayımlayan Arif Ay'ın şiirlerini besleyen ve bin bir güçlkle elde ettiği kitaplarının başına gelenler ise oldukça hazindir:

“Bir apartmanın bodrum katıydı. Elektrik yoktu. Gaz lambasıyla ders çalışıyordum. Gündüz de karanlık olurdu. Babamın köyden getirdiği tezekleri yakarak ısıtıyordum. Bir sabah uyandığımda gece yağın yağmur sularının içeriye dolduğunu ve somyanın seviyesine çıktığını gördüm. Kitaplarım mahvolmuştu. Az önce sözünü ettiğim iki gazete bana yazma sevincini yaşatan ilk göz ağrılarımdır. Bu yıllarsa insanın her şeyden önce, adını bir kâğıtta basılı görmesi, ona tarifsiz bir mutluluk veriyordu. İlk şiirim diyebileceğim şiir, Edebiyat'ta yayınlanan “Denizi Giymek” adlı şiirimdir.”¹⁵

Arif Ay, 1971-1974 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde ve 1975-1977 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde eğitim görmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi olarak en karışık yıllarında lise ve üniversite eğitimi alan şairi o yıllarda manevi olarak yaşadığı sıkıntılar yanında bir de maddi sıkıntılar beklemektedir. Arif Ay yaşadıkları ile 20. yüzyılda bir Yunus Emre gibi “Nefes mi, buğday mı?”¹⁶ sorusu ile karşı karşıya kalmış ve “nefes”i seçmiştir, yorumunu yapmak mümkündür. Arif Ay, üniversite eğitimi alabilmek için katlandığı zorlukları ise şöyle anlatır:

“Lise ve üniversite yılları. Okulda öğretilenlerle, okul dışında öğrendiklerimin çatışması. İsterseniz bir iki anekdot daha ekleyeyim buna. Fakülte ikinci sınıfta iken, yatak ücretini ödeyemediğim için yurttan attılar beni. İki ay, Ulus'ta bir hanın içindeki mescitte yattım. Mescit hanın içinde olduğu için, imam geceleri kapısını kilitlemiyordu. Ben, han kapanmadan gider, imamın cüppesini başımın altına yastık yapar, yatardım. Sabah da erkenden çıkardım. Sonra, imam işin farkına varmış olmalı ki, bir gece kapıyı kilitli buldum. Sokakta kalmıştım. Artık, bütün bir yazı, parklarda yatarak geçirdim. Ankara'nın parklarının yatılabilecek en kuytu yerlerini şimdi bile elimle koymuş gibi bulabilirim. Havalara soğumaya başlayınca da garı ve terminali mesken edinmeye başlamıştım. Ama bu iki yerde insana rahat vermiyordu gece bekçileri. Gözünüzü yummaya görün, sert bir tekme darbesiyle gözünüz fal taşı gibi açılır. Geçelim bunları...”¹⁷

Arif Ay, Ankara'da geçen üniversite yıllarını, okuma serüvenini, kimlik arayışını ve kendisi için çok önemli olan Nuri Pakdil ile geçen bir hatırasını şöyle anlatır:

“Ankara'da uzadıkça uzayan üniversite yıllarım... Kimliğimi, kişiliğimi ve dünya görüşümü belirginleştiren Edebiyat dergisi... Nuri Pakdil'in yönlendirmesiyle bir yandan Doğu ve Batı klasiklerini okurken bir yandan

¹⁵ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 23.

¹⁶ Yunus Emre Divanı, (Haz. Faruk K. Timurtaş), Tercüman 101 Temel Eser, İstanbul “1972”, s. 21.

¹⁷ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 16.

da her hafta evde toplanarak yaptığımız meal okuma seminerleri. Seyyit Kutup, Mevdudi okumaları... İlk şiirlerimden oluşan dosyanın, Nuri Pakdil tarafından ‘Bunlar şiir değil; git şiir yaz kardeşim’ diyerek yırtılıp atılmasının ardından, şiirin ne olup olmadığını öğrenme cehdiyle divanlara sarılışım. Baki’nin, Nedim’in, Fuzuli’nin, Şeyh Galib’in şiir ülkesinde dil ve duyuş sarsıntıları yaşayışım. Sonrasında Yahya Kemal’den çok, Ahmet Haşim’e yakınlık duyuşumla birlikte Behçet Necatigil, Sezai Karakoç, Cemal Süreya, Turgut Uyar, İlhan Berk, Ahmet Oktay, Hilmi Yavuz, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören’le yatağını bulan şiir serüvenim...”¹⁸

Arif Ay, Bor’da kitaplığının başına gelen trajikomik hikâyenin bir benzerini de Üniversite yıllarında yaşar. İlk olarak kitaplığını yağmur sularına kurban vermiştir. Diğer anıları ise daha fecidir:

“İkincisi 12 Eylül gecesi Hasan Mutlucan’ın ‘Kırım’dan Gelirim Atım da Arap’tır’ türküsünü duyar duymaz büyük bir korku ve telaşla banyo sobasında yaktığımız kitaplar. Yakamadıklarımızın da kapaklarını yırtmıştık. Sabaha karşı kapımız çalınmıştı. İçeriye bir yüzbaşı ve beş er girmişti. O gece, binlerce öğrenci evi bu erkenci, silahlı misafirleri ağırlamıştı kısa süreliğine de olsa. Nazım Hikmet’in şiirleri o gecenin anısı olarak kitaplığında duruyor, kapaksız, üryan... Üçüncüsü ise, askere gittiğimde parasız kalan arkadaşlarımın kolilere doldurdukları kitaplarımı ikinci el kitapçılara satmalarındır.”¹⁹

Kitaplar Arif Ay için doğal olarak her zaman önem arz etmiştir. Kitaplara ulaşmak için yaşadığı bir başka güçlüğü ise şöyle aktarır şair:

“Yetmişli yıllar, gençliğimizin en anlamlı, en hoyrat ve en acı dönemi. O yıllarda bugünkü kadar çok değildi kitap yayını. Çıkan her kitabı okumakla sorumlu hissediyorduk kendimizi. Cebimdeki paranın tümünü o hafta çıkan kitaplara verip Kızılay’dan Keçiören’e yaya gittiğim çok olmuştur.”²⁰

1975-1977 yılları arasında üniversite eğitimi için Erzurum’a gelen Arif Ay, Erzurum’a ilk geldiğinde hissettiklerini şöyle anlatır:

“Yıl 1975. İlk kez görüyorum Palandöken’i; börkünü giymiş bir derviş heybetiyle karşımızda. Her yer kar. İnsanı üşüten değil, ısıtan bir soğuk. Bu, Erzurum soğuğu.”²¹

Arif Ay, Erzurum’da sürekli kalmaz. Bu ziyaretler daha çok gidiş geliş şeklinde olur; ancak bu şehir Arif Ay için Erzurum şiirini yazdıracak kadar anlamlı olmuştur. Arif Ay, Erzurum’a geliş sebebini şu cümlelerle anlatır:

¹⁸ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013. s. 44-45.

¹⁹ Ay, “Döne Döne Okumak”, s. 45.

²⁰ Ay, “Döne Döne Okumak”, s. 45.

²¹ Arif Ay, “Buruk Bir Andaç”, *Edebiyat*, S. 38+102, Temmuz 1983, s. 1.

“1975-77 yıllarında üniversite öğrenciliğim sebebiyle Erzurum’da bulundum. Sürekli değil tabi. Edebiyat Fakültesinde okuyordum ve sınavlara gidiyordum Ankara’dan. Bazen de dersleri takip etmek için kaldığım oluyordu.”²²

Arif Ay, Atatürk Üniversitesi’nde tanıdığı Erzurumlu şair İlhami Çiçek’i, arkadaşlıklarını, üniversitedeki sosyal ortamlarını ise şöyle anlatır:

“Üniversitedeyim. İlk kez karşılaşıyoruz: tanıştırıyor Ali Göçer, Fuat Altınsoy; el sıkışıyoruz İlhami Çiçek’le. Her ders arası buluşuyoruz kantinde. Hep suskun. Hepimizin genel özelliği bu: suskunluk. Az konuşuyoruz ya, “öz” oluyor konuştuklarımız. Çağ, insan sanat-edebiyat oluyor konumuz hep. Salt konumuz mu, konumumuz da. Bu ilk tanışma, gün gün boyutlanarak anlamlı bir birlikteliğe dönüşüyor.”²³

Arif Ay’ın biyografisinde, dergi sorumlulukları da önemli bir yere sahiptir. İlk önce İzmir’de çıkarılan *Tek Yol* dergisinin Ankara temsilciliğini, daha sonra da 1977’den 1984’e kadar *Edebiyat* dergisinin ve *Gelişme* dergisinin sorumluluğunu üstlenir. Bu yıllar eserlerinde Musa Deniz, Eyüp Önder, Halis Emre, imzalarını kullandığı yıllardır. Bu takma adlara daha sonra Mehmet Eliusta, Ziya Işıklı, Zeynep Okur isimleri de eklenecektir.

“Üniversiteye başladığım yıllarda İzmir’de Gündüz Sevilgen’in çıkardığı *Tek Yol* dergisinin Ankara temsilciliğini yaptım ve bu dergide de şiirlerim yayınlandı. Edebiyat dünyasına asıl girişim Nuri Pakdil’le tanışmamla ve Edebiyat dergisinde yazmaya başlamamla oldu. Musa Deniz, Eyüp Önder, Halis Emre imzalarını da kullanıyordum Edebiyat’ta yazarken. Şiir deneme, öykü türlerinde yazıyordum. Nabi Avcı’nın çıkardığı *Gelişme* dergisinde de bir şiirim yayınlandı. Bunun dışında Edebiyat yayınına ara verinceye değin hiçbir dergide yazmadım. 1977’den 1984’e kadar Edebiyat’ın sahibi ve sorumlu müdürlüğünü üstlendim.”²⁴

Arif Ay, gençlik yıllarından itibaren birçok işte çalışmıştır; muhabirlik, hamam kâtipliği bunlardan bazılarıdır. 1974-76 yıllarında Milli Türk Talebe Birliği Ankara Şubesi başkanlığını yapan şair; 1977-1984 yılları arasında yedi yıl *Edebiyat* dergisinin sorumluluğunu da üstlenir. Arif Ay, Mart 2010 tarihinden Mart 2015 tarihine kadar ise Ankara’da *Edep* dergisini çıkarmıştır.

Gazi Eğitim Enstitüsü’nün Türkçe Bölümü’nden ve Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü’nden mezun olan Arif Ay, 1993 yılında

²² Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 5.

²³ Arif Ay, “Buruk Bir Andaç”, *Edebiyat*, S. 38+102, Temmuz 1983, s. 1.

²⁴ Arif Ay, “Yazma Öyküm”, *Yazma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 63.

Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Makedonya Türk Halk Edebiyatı* konulu tez çalışması ile yüksek lisansını da tamamlar. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nda da görev alan Arif Ay, 1992 yılında bu görevinden ayrılır.

Arif Ay, 1990'larda ise Kırıkkale Üniversitesi'nde halk edebiyatı dersleri vermeye başlar. Arif Ay, bu yıllarda Karacaoğlu, Ahmet Yesevî, Dadaloğlu gibi şairleri daha derinden inceleyebilme fırsatı yakalayabildiğini de söyler:

*“Doksanlı yıllarda halk edebiyatı dersleri vermemle başlayan üniversite hocalığımla birlikte edebiyatımızın içdenizinde yüzmelerim. Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus, Karacaoğlu, Pir Sultan, Dadaloğlu, Seyrani'yle insanın yerel ve evrensel gerçeğinin inanç ekseninde nasıl sergilendiğini daha derinlikli kavradığım bu dönem okumalarımı da belirtmeliyim.”*²⁵

Daha sonra Kırıkkale Üniversitesi'ndeki görevinden ayrılan Arif Ay, Başkent Üniversitesi'nde öğretim üyeliğine başlamıştır ve halen bu görevi sürdürmektedir.

1.2. KİŞİLİĞİ

Arif Ay, çocuk yaşta eğitim görmek için evinden, annesinden ayrılmanın kişiliğinde etkisini uzun yıllar boyunca taşımıştır. Onun yüzüne sinmiş olan bu ayrılık hüznü çoğu zaman başkaları tarafından “asık çehre, öfke” olarak adlandırılmıştır. Ancak onun yüzündeki hüznün tek sebebi değildir evinden, annesinden ayrı büyümesi. Arif Ay, zamanla toplumsal çelişkilerin, yanlışların farkına varınca omuzlarına hakikatin sorumluluğu da yüklenmiştir. Arif Ay'a birçok söyleşisinde yöneltilen sorulardan biridir: “Neden asık yüzlüsünüz?”, “Gülmeyen bir adam, asık bir çehre... Neden böylesiniz?” Arif Ay ise bu sorulara şöyle yanıt verir:

*“Aslında yufka yürekli, son derece duygulu bir insanım. Tanımadığım, gerçek yüzünü bilmediğim, aynı dünya görüşünü paylaşmadığım insanlarla iletişim kurmada hayli zorlanıyorum. Oysa dostlarımın, arkadaşlarımla yaşıyor. Bu bir ortam meselesi. Bakınız, bir çiçeğin açması bile, kendine uygun bir ortamla mümkündür. Tabii, arkadaş eş, dost çevrem dışındaki insanlarla da iletişim kuruyorum. Ama buna gerçek bir iletişim gözüyle bakmıyorum. Bir de, sevgisiz büyüdüm. Belki de bundan.”*²⁶

²⁵ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, (Ed. Duran Boz), Hangar Kitap, Ankara 2013, s. 45.

²⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 16.

Arif Ay, Ően Őakrak birisi olamayışını, geĀmiŐte yaŐadıklarına, omuzlarındaki yüke baĀlar. O kendi tanımıyla “  Āretisel” bir yaşama sahiptir, ancak bu yaşamdan Őik  yetĀi deĀildir, yaşamındaki zorlukları, mücadelesini anlatarak okuyucularıyla “bir hali” paylaşır. Bu konu ile ilgili olarak kendisine yöneltilen bir soruya Şöyle cevap verir Arif Ay:

“  Āretisel kimliĀi olan her insan gibi, yaşamın maddi ve manevi sıkıntılarının bana yansıyan yanı bu. Elimde deĀil, ne yapayım. Ően, Őakrak, konuŐkan olmak. Hatta imreniyorum böyle insanlara. Yalnız ben mi böyleyim Sayın KaraĀalı? Bir arkadaş topluluĀu olarak hepimiz aynı halin içinde deĀil miyiz? DaĀ gibi bir yük var sırtımızda. Sorumluluk. Bu yükü taŐıyoruz, taşımak zorundayız. Yaşadığımız bir hal bu. Adeta kimliğimizin bir parçası. Her birimiz Anadolu’nun bir köyünden, bir kasabasından çıkıp geldik buraya. Tüm yoksunluklara karşın ayakta durmaya çalıŐıyoruz. Bizden iyi anlayan var mı Ankara’nın bodrum katlarını, küflü rutubetli, daracık odalarını. Biliyorsun nice sobasız kışlar geçirdik. Battaniyelere sarılarak yazardık. Őiirlerimizi,   yk  lerimizi.”²⁷

Arif Ay’ın, yüzündeki hüznü   ocukluĀundaki ayrılıklara, özlemlere baĀlayabileceğimiz gibi sonraları fark ettiĀi “devletten ayrılma” hüznüne de baĀlayabiliriz. O ruhunda, kaybedilmiŐ bir medeniyetin özlemini de duyar ve eserlerini bu anlayışla, bilinçle verir:

“Asıl vurgulamak istediĀim; bir   Āretinin hayattan kaldırılıŐı, 600 yıllık devletimizin yıkılıŐı. Tüm bunlara karşı bilinçli bir tavır alma, tepki ve   fke. Böyle bir durumda asık y  zl  l  Ā n sözü m   olur?”²⁸

²⁷ “Şiir ve Sanat   zerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 16.

²⁸ “Şiir ve Sanat   zerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 17.

İKİNCİ BÖLÜM

SANAT VE EDEBİYAT, EDEBİ DÖNEMLER VE KİŞİLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.1. SANAT VE EDEBİYAT

2.1.1. Sanat Nedir?

Sanat konusu üzerine birçok yazı kaleme alan Arif Ay, sanatı “soylu sanat” ve “yoz-şarlatan” sanat, olarak ikiye ayırmıştır. Arif Ay’a göre insanın varoluş gerçekliğine yabancı olan sanatçı, “yoz ve şarlatan” sanatçı; kitleleri uyandırmak yerine uyuşturmak işlevi gören sanat ise “yoz ve şarlatan” sanattır. Yoz ve şarlatan sanatçıların dünyanın birçok ülkesinde var olduğunu söyleyen Arif Ay, sanat kisvesi adı altında yapılan etkinliklerle kitlelerin daha kolay sömürüldüğüne inanır. Ona göre yoz sanatçının nitelikleri şunlardır:

“İnsanın varoluş gerçeğini kavrayamayan ya da bile bile yalan söyleyen, gerçekleri çarpıtan, çıkarıcı, uzlaşmacı, insanın insanı ezmesine karşı koyamayandır yoz sanatçı. Bunlar sanatı endüstrileştirerek bir ticaret metal durumuna getirirler. Bunun içinde soylu sanatın düşmanıdır. Deveküşü örneği görmemezlikten gelirler, korkarlar soylu sanattan, gerçek sanattan. Her ülkede vardır bu tür sanatçılar. Birer kolonidir bunlar. Daha çok da geri bıraktırılmış ülkelerde pazar kurarlar, alıcı bulurlar. Çünkü bulundukları ülkelerin, halkı sömüren kuruluş ve kurumlarıyla organik bir bağ içindedirler. Onların sağladıkları olanakları bol bol kullanarak, yoz sanatlarını gerçek sanatmış gibi benimsetirler topluma. Böylece, toplumu uyuşturarak, uyutarak, yabancılaştırarak insanların daha kolay sömürülmesine ortam hazırlamış olurlar.”²⁹

Arif Ay, sanatçının kendi değerleriyle barışık olması gerektiğini söyler ve “anarcılığa”, sanatın bir fabrika ürünü gibi kitlelere pazarlanmasına karşı çıkar; adaletsizliklere başkaldırmayan sanatçıyı “hain” olarak nitelendirir:

“Bir sanatçı, ulusuna yabancılaşmışsa, ulusunun uygarlık birikimine inanmıyorsa, zulme, sömürüye, tüm bunları özünde taşıyan dizgeye karşı

²⁹ Musa Deniz, “Yürümek”, *Edebiyat*, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

başkaldırmıyorsa emperyalizmin anamalcılığın güdümündeyse, böyle bir sanatçı hain değil de nedir? ”³⁰

Arif Ay, aynı yazının devamında sanatçının hayatının da sanatına dâhil olduğunu söyler. Ona göre aslında yoz olan sanat değil, sanatçının kendisidir. Çünkü sanatçı, sanatı kendi varoluş algısı ile algılamaktadır. “*Nasıl katı, hain şarlattan olur bir şiir, bir sanat yapıtı? Kuşkusuz, bir sanat yapıtını sanatçısından soyutlayamayacağımıza göre, katı, hain, şarlattan olan, sanat yapıtı değil, asıl, onu ortaya koyan sanatçıdır. Yok mu böyle sanatçılar? Vardır kuşkusuz, ülkemizde de, başka ülkelerde de.*”³¹

İnsanların kitle imha silahlarına maruz kaldığı çağımızda bu silahlara maruz kalmayanların da sanat adı altında sunulanlarla “imha” edildiğini savunur Arif Ay: “*Şunu görüyoruz çağımızda: Silahlardan çok düşüncelerle öldürülüyor insanlar. Bu da bir cinayet değil mi? Kimlerdir bu cinayeti işleyenler? Neyle yapıyorlar bunu? Kuşkusuz, sanat kisvesine bürünmüş, yoz sanatçılarla işleniyor bu cinayetler.*”³²

Arif Ay, yazarlar özelinde sanatçıların kendilerini ve toplumlarını inkârdan vazgeçip geçmişleriyle kendi kültür ve inançlarıyla yüzleşmelerini ister ancak yüzleşerek inkâr etmeyerek “şarlattan sanat”tan kurtulmak mümkündür çünkü: “*Her şey yazarda başlıyor. Önce yazar arınmalı. Tanrı’ya inanmalı ilkin. Haksızlığın da, zulmün de kaynağında yadsımacılık vardır.*”³³

Arif Ay, “sağlam” bir siyasal yapıya ulaşabilmek için önce “sağlam” bir kültürel yapıya sahip olmak gerektiğini söyler. Çünkü siyasal yapıdan evvel kültür-sanat yapısı bozulmuş, yabancılaşmış bir medeniyet vardır geçmişimizde. Arif Ay’a göre yeni bir toplumsal düzen için sanat ve edebiyat “öncü” olmalıdır:

“Kuşkusuz, bütünlüğün oluşmasında sanatın ve edebiyatın işlevi öncü bir işlevdir. Öncülükten şunu amaçlıyorum: Kültürel yapı oluşmadan, siyasal yapıya da ulaşamaz. ... İnanç bağlamı sanat ve edebiyatla değil de başka neyle oluşur? Bizim yitikliğimiz bununla başlamadı mı? Görüyoruz yer yer siyasal oluşumları. Ne ki bu oluşumlar uygarlık bağlamında gerçekleşmediği için yöresel kalıyor. Kuşatıcı bir yapıya dönüşmüyor. Bizim, sanat ve edebiyatı sürekli uygarlık yaklaşımıyla, evrensel bir düzeyde sürdürmemiz bunun için değil mi?”³⁴

³⁰ Arif Ay, “Şiirle”, *Edebiyat*, S. 38+54, Temmuz 1979, s. 8.

³¹ Ay, “Şiirle”, s. 8.

³² Musa Deniz, “Yürümek”, *Edebiyat*, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

³³ Arif Ay, “Öncü Edebiyat”, *Edebiyat*, S. 38+49, Şubat 1979, s. 3.

³⁴ Ali Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 10.

Arif Ay, Tanzimat ile birlikte kendi medeniyetimizi, sanatımızı edebiyatımızı reddeden bir sanat anlayışı ile yüz yüze geldiğimizi savunur. O, Tanzimat anlayışı ile varlık bulan sanatçıları “sözde aydın”, “sözde sanatçı” olarak tanımlar:

“Tanzimat’la birlikte başladı Türk edebiyatı özgünlüğünü yitirmeye. Günümüze değin sürdü bu özgünlük yitirilişi. ... Çünkü uygarlığımız yadsınmaya Tanzimat’la başladı. Giderek yoğunlaştı yadsıma. Sonunda koparıldı bağ. Kimdi uygarlığımızı yadsıyanlar, bu bağı koparanlar, öncelikle? Kuşkusuz, sözde aydınlar, sanatçılar değil mi? Sürekli uygarlık yadsıyıcıları oldular bizdeki sanatçılar. Yapıtları da bu yadsımanın ürünleridir.”³⁵

Türk sanat dünyasını değerlendiren Arif Ay’a Tanzimat’tan beri Türk edebiyatında kuraklık olup olmadığının sorulması üzerine Arif Ay şunları söylemiştir:

“Bunun temelinde şu var: Uygarlığımızdan kopuş. Her yazar, her sanatçı kendi uygarlığının ürünüdür. Özgün evrensel nitelikli yapıtları, uygarlığı ile arasındaki bağı sürekli canlı tutabilen sanatçılar verebilir ancak. Tanzimat’a değin birçok örnekleri var bizde bunun.”³⁶

Arif Ay, Tanzimat’tan itibaren özgün eserler verilmediğini söyler ve kendi uygarlığından kopan Tanzimat sanatçısına eleştirilerini yoğunlaştırarak sürdürür. Arif Ay, Tanzimat sanatçısının kendi kültürü ile herhangi bir bağı olmadığı için batı kültürüne dayanmaya çalıştığını; bu halin de eserlerde iğreti durduğunu iddia eder:

“Uygarlıktan kopunca, aradaki boşluğu doldurmak için dayanaklar aramak zorunda kalınır. Bizdeki sanatçılar da bunu yapmışlardır. Batıya öykünmek. Çünkü belirli bir düşünsel tabandan, kültürel tabandan yoksundurlar.”³⁷

Arif Ay, kendi değerlerimizi reddeden sanatçıların ancak batıya öykünerek eserler verdiğini, bunun da bir körleşme olduğunu ve bu körleşmenin toplum olarak sorunlarımızın ana kaynağını görmememize engel olduğunu söyler. Ona göre temel sorun İslami dünya görüşünden, hakikatten; uzak sanat ve yaşam anlayışından beslenmektedir:

“Öyle bir körleşme içindeyiz ki bizi yiyip bitiren her şeyi bize ait değerlermiş gibi sahipleniyoruz. Bu körleşmeye hayatın her alanında tanık oluyoruz. Sanat-edebiyattan siyasete, ticaretten hukuka, yaşadığımız mekânlardan insan ilişkilerine tam bir sorunlar yumağı. Neden? Çünkü emrolunduğumuz gibi yaşamıyoruz da ondan.”³⁸

³⁵ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

³⁶ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

³⁷ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

³⁸ Musa Deniz, “Tekrar Etmeye Mecburuz”, Edep, S. 2, Nisan 2010, s. 1.

Tanzimat sonrası ortaya çıkan anlayışın sadece taklitten ibaret olduğunu; sanatçıların kendi toplumsal gerçekliklerinin farkında olmadan eserler vermeye çalıştıklarını söyleyen Arif Ay, bilinçsiz sanat ve edebiyatın ulusal mesajlar veremeyeceği gibi evrensel mesajlar da veremeyeceğini, bu edebiyatın ancak “sömürü edebiyatı” olabileceğini ifade eder:

*“... bizdeki yazar, Anadolu’daki Ahmet’i, batıdaki Hans gibi görür, öyle işler romanında, öyküsünde. Çünkü güdümlüdür. Sözgelimi batıdaki yazar nihilistse, bizdeki de ona özenir. Üstelik bunu çağdaş olmanın gereği olarak görür. Onun için Tanzimat’tan beri oluşan Türk Edebiyatı kurmaca bir edebiyattır. Kurmaca bir edebiyat da özgün ve evrensel olamaz kuşkusuz.”*³⁹

Osmanlı Devletindeki sanat anlayışının siyasi çalkantılarla değiştirildiğini ve batılı anlayışların sanat diye aktarıldığını işaret eden Arif Ay, günümüzde sanatın kitleler üzerindeki etkisinin kullanıldığını ve hakikatsiz bir dünya için sanat ve sanatçının kukla olarak varlık bulduğunu savunur:

*“Ne zaman ki çalkantılar başladı, sanat edebiyat da nitelik değiştirmeye başladı. Günümüzde bu nitelik değişikliği çok daha belirgindir. Çünkü öğretilerin sanat edebiyat yoluyla kitlelere aktarıldığı bir çağda yaşıyoruz. Bizim de sanat ve edebiyatı başat tutuşumuz bundan değil mi?”*⁴⁰

Arif Ay sanatın öğretisel olması gerektiğini savunur. Çünkü insanı her çağda, her mekânda en derinden etkileyenler sanat ve sanatçılar olmuştur. Öğretisel bir sanatın da öğretisi hakikatin mesajıdır. Arif Ay’a göre sanat, makineleşen bir dünyada insanı yeniden ruhundan yakalayabilecek olan en etkili güçtür. Bu sebeple sanat insanı hakikat öğretisi ile çevrelemelidir: “Sanat ve edebiyat salt oturmuş, çelişkisiz toplumlarda değil, her zaman, her toplumda insanı yetkinleştirici, aşkınlığa götürücü özelliğe sahiptir.”⁴¹

Arif Ay’a göre sanatçı insanlıktan sorumlu olan, modern dünyada insanlığın sorunlarına yazı ile sanat ile ses verebilendir. Ona göre yazar-sanatkâr bir eylemcidir, hakikatin eylemcisi:

“Çağdaş insan, aldatılmışlığın ürkekliği, çekingenliği içindedir günümüzde. Boğucu bir sıkışıklık yaşıyor. Bu durum yazarın sorumluluk alanını daha da genişletiyor. ... Bir de yazar, yalnız düşünce adamı değil aynı

³⁹ Ali Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 12.

⁴⁰ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

⁴¹ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

*zamanda bir eylemcidir çağımızda. Yazı bir buluşmadır insanla: yarını kurtarmak için.*⁴²

Arif Ay’a göre gerçek sanat vahyi esas alır, aksi takdirde sanat, sömürü aracı olarak kullanılır. Ona göre sanat Allah’a yaklaştırandır; Allah’tan uzaklaştıran değil. “Sanatın evrensel oluşunda birleşiyorsak, edebiyatın da sanatın bir dalı olması nedeniyle bir sanat eserine “emperyalist” ya da değildir demek yakıştırma bir yaklaşım olur bence. Meselenin aslı kısaca şudur: Vahyi esas almayan, Yüce Peygamberin ilkelerini yaşam tarzı olarak görmeyen ve bu iki kaynaktan temellenmeyen her sanat eseri, her eylem emperyalist bir öz taşımaya mahkûmdur. Çünkü bu tür bir sanat eseri insanları Allah’a kul olma yerine, kula kul olmaya yönelten her eylem şöyle ya da böyle emperyalisttir.”⁴³

Arif Ay modern dünyada küçülen insanın yeniden “yüce”lerin sesini duyması için hakikatin sanatına kulak vermesi gerektiğine inanır: “Çağımız bir yozlaşma çağıdır. İnsanda başlayan “yozlaşma” tüm ruhu alt üst ettiği gibi öteki uluslar için de aynıdır. Ruh kuraklığı küçültüyor insanı. İnsan anlamsızlaşıyor böylece. İnsan küçüldükçe “Yüce”yi de kavrayamıyor.”⁴⁴

Arif Ay’ın kabul ettiği sanat anlayışı, şeytanî ilhamlarla üretilen, yoz ve şarlatan sanata karşı Allah inancını merkeze alan, vahyin gösterdiği yolda, hakikatin ışıyla, mücadele eden bir sanat anlayışıdır. Arif Ay kendi eserlerinin de İslam öğretisi temeli üzerine kurulu olduğunu hatırlatır: “Bizim sanat ölçütümüz Batının sanat anlayışı değil, İslam’ın sanat anlayışı olmalıdır. Bunun da temelini tevhit ilkesi oluşturur”⁴⁵ diyen Arif Ay’ın sanat anlayışını Necip Fazıl Kısakürek’in Sanat şiiri ile de özetlemek mümkündür:

“Anladım işi, sanat, Allah’ı aramakmış;

*Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış...”*⁴⁶

Arif Ay, Edebiyat dergisinde yayımlanan bir makalede sanat için yine İslami çerçevede şunları söyler: “Sanat güzelliği yansıtan bir aynadır. Aşkla varılır bu güzelliğe. Sonuç mutlakta düğümlenir.”⁴⁷

⁴² Arif Ay, “Öncü Edebiyat III”, Edebiyat, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

⁴³ Arif Ay, “Soruşturma”, Mavera, S. 137, Mayıs 1998, s. 11.

⁴⁴ Arif Ay, “Algı Kuraklığı”, Edebiyat, S. 20, Eylül 1976, s. 8.

⁴⁵ Arif Ay, “Şiirde Anlam”, Edebiyat Ortamı, S. 9, 2009, s. 39.

⁴⁶ Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2008, s. 39.

Edebiyatın ve sanatın ulusal niteliklerini de ele alan Arif Ay, ülkemizdeki edebiyat eğitimi eleştirerek “ülkü” sahibi bir edebiyatın okullarda öğretilmemesine değinir. Sanat ve edebiyatı bir ulusun kimliği olarak gören Arif Ay şunları söyler:

“Edebiyattır bir ulusu kişilikli kılan. Edebiyatsız, sanatsız bir ulustan kim kişilik bekleyebilir ki! Temel bir öğretiyeye dayanmayan, ülküsüzdür, güdüktür. Böyle bir edebiyatın temsil ettiği ulus da, ülküsüz olur elbette. Ülküsüz uluslara, kişilikli, onurlu uluslar gözüyle bakabilir miyiz?”⁴⁸

Sanatın belli başlı ilkelerinin olması gerektiğini savunan Arif Ay, edebiyat kelimesinin edep köküne vurgu yaparak şunları söyler: *“Koruyacağımız, yaşatacağımız, savunacağımız bir değerimiz yoksa insan oluşumuzun anlamı ne? Değerlere sahip olmak, ilkelere sahip olmaktır. İlkeli olmaktır kısaca. Sanat, edebiyat uğraşı insanlığa değer sunma işi değil mi? Edep, unutulmuş bir halin adı olarak yıpranmamış, diri bir sözcük oluşunun yanında, edebiyatın da köküdür.”⁴⁹*

Arif Ay, sanat ve edebiyatın boş vakit işi sayılmasına karşı çıkarak ülkemizde sanatın ve sanatçının önemini kavranamamasından şikâyet eder. Sorumlu olarak ise eğitim sistemini işaret eder. Arif Ay, bir yolculuğu sırasında yanında oturan gençle yaşadığı diyalogları şöyle aktarır:

“kitap okur musunuz?” diye sordum. Aldığım yanıt “ideolojik kitaplar okurum” olunca ilgimi çekti bu genç. Ama neden ‘ideolojik kitaplar okurum’ diye bir ayırım yapıyordu? Bunu öğrenmek amacıyla, “sanat yapıtlarına ilgi duyar mısınız, şiir, öykü, roman okur musunuz?” diye sorunca yüzüme baktı. ‘Öyle şeylerle vakit öldürmem ben’ demez mi? Şaşırdım kaldım. ... Bir iki kişi değil çoğunluk böyle düşünmüyor mu, bugün ülkemizde? Sanat, edebiyat boş vakit işleri sayılmıyor mu çoklarınca? Vakıtları öldürme aracı değil mi? Sanatçı da işsiz güçsüz, boş gezen aylak bir insan değil mi?”⁵⁰ diye soran Arif Ay, sorduğu sorularla ülkemizdeki sanata ve sanatçıya bakışa ayna tutar. Ne yazık ki toplumumuz, bu konuda o yıllardan bu yıllara çok fazla bir ilerleme kaydedememiştir.

Arif Ay günümüz insanının zihnini “toprak kaymasıyla tıkanmış”⁵¹ bir yola benzer. Bu tıkanmışlığın açılmasının da ancak sanatla ve edebiyatla mümkün olacağını söyler. İnsanın modern çağda zihnini meşgul eden bütün “gelişmişliklere” rağmen içten içe

⁴⁷ Arif Ay, “Bir Savaşçıdır Kalbim”, *Edebiyat*, S. 7, Ağustos 1975, s. 1.

⁴⁸ Arif Ay, “İyice Anlaşılması Gereken”, *Edebiyat*, S. 17, Haziran 1976, s. 3.

⁴⁹ Arif Ay, “Merhaba!” *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 1.

⁵⁰ Arif Ay, “Sevebilmek”, *Edebiyat*, S. 38+38, Mart 1978, s. 7.

⁵¹ Ali Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 10.

yanan bir kor taşıdığına inanan Arif Ay’a göre: “*Sanat ve edebiyat içten içe yanan bu korun küllenmesini engeller sürekli. Bu da ancak öncü, özgün, yerli düşünceye bağlı yapıtlarımızla gerçekleştirilmektedir.*”⁵²

Yine Arif Ay, Tanzimat’tan başlayıp günümüze değin süren yozlaşmanın edebiyat ve sanatla ortadan kalkacağına inanır. “*Edebiyatın, sanatın asıl işlevi öncelikle bu körleşmeyi ortadan kaldırmak, sağlıklı duyma ve düşünmenin kanallarını açmaktır.*”⁵³

Arif Ay, Türk edebiyatının klasik haline gelmiş olan “*Sanat Sanat için midir?*”, “*Sanat Toplum için midir?*” sorularını da muhatap alan bir açıklama yapar ve gerçek bir sanatta böyle bir ayrımın söz konusu olamayacağını söyler:

“*Bakın, şimdiye kadar yapılmış hâlâ da yapılmakta olan şu klasik sanat sanat için mi, sanat toplum için mi gibi bir konuya girmek istemiyorum. Çok konuşuldu bunlar. Ama bir yararı olduğuna inanmıyorum. Konu baştan yanlış. Sanatta böyle bir ikilem ya da bir tercih söz konusu olamaz. Şiir yazmaya otururken bu tür kaygıları hiç taşımadım. Öncelikle yazdığım şeyin şiir olmasına özen gösterdim. Bir sanatçı neyi duyuyorsa, neyi düşünüyorsa, neyi yaşıyorsa, beklentileri neyse, şiir de onların bir ifadesidir. Gerisi okuyucuya kalmıştır.*”⁵⁴

Arif Ay şiirlerini bir sorumluluk hissi ile yazdığını söyler. Çünkü sanatın başlı başına bir sorumluluk olduğunu düşünür:

“*Şiir kadar inandıklarım da iç içeyim. Yaşamımda düşünsel bir dikkat, bir titizlik yoksa bir çaba, bir gayret yoksa şiir yazmamın ne anlamı olur. Kimse bana şiir yaz demiyor. Bir sorumluluk bilincidir bana şiirleri yazdıran. Şu ya da bu. Önemli olan yazılan şeyin şiir olup olmadığı. Okuduklarım, yaşadıklarım, yaşamın bana kattıkları, işte şiirimin temel izlekleri. Öğreti de, sanat da, yaşamın bir parçası değil mi? Böyle bir ayrım zaten mümkün değildir.*”⁵⁵

Arif Ay kendi sanat anlayışının evrenselliğini ise şu cümleler ile açıklar: “*Sanat eseri bir yerden kopup bir yere giren bir şey değildir. Bütün insanî duyarlılıklar hayatının merkezidir. Sanatçı eserini ortaya koyar, ondan feyz almak isteyen insan feyz alır görmek istemeyen de görmez.*”⁵⁶

⁵² Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 10.

⁵³ Musa Deniz, “Tekrar Etmeye Mecburuz”, *Edep*, S. 2, Nisan 2010, s. 1.

⁵⁴ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May- Haz. 1999, s. 21.

⁵⁵ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 21.

⁵⁶ Ahmet Usta, “Ahmet Usta Konuşturdu”, *Yolcu*, S. 62, 2011, s. 14.

Geçmişte başlayan bilinçli birtakım eylemler sebebiyle toplum olarak *sanat ve kültürle* alçaldığımızı söyleyen Arif Ay, “*Sanatla kalkacağız ayağa*”⁵⁷ diyerek hakikatin hakiki sanatın, galebe çalacağını da müjdeler. Bu sebeple, “kitle imha araçları”ndan biri olarak kullanılan “yoz sanata” karşı daima uyanık ve direnişte olması gerekir, hakikatin sanatının. Arif Ay, yozlaşmaya sebep olan hiçbir araçla da uzlaşma yanlısı değildir.

*“Uzlaşmacı değiliz. Çünkü yozlaşmanın, yabancılaştırmanın başka bir biçimidir, bugün için uzlaşma. Kaçmadır, korkaklıktır, kimliksizliktir, uzlaşmacılık. İnsanın sürekli alçaltıldığı sömürüldüğü bir çağda yaşıyoruz çünkü. Oysa biz, insanı savunuyoruz; onu alçaltan, kimliksizleştiren, öldüren her dizgeye, her güce, her kuruluşa karşı. Bunun için, en etkin yöntem olarak da sanatı, edebiyatı seçtik. İnsan gerçeğini tarihsel, toplumsal, evrensel boyutlarıyla irdelemeyi bu yöntemle yapıyoruz.”*⁵⁸

Hakikatin sanatından ümitvâr olan Arif Ay, “yoz sanat”ın eninde sonunda yenik düşeceğine inanır: “*Ne ki kısadır yoz sanatın ömrü. Gerçek sanattır, soylu sanattır asıl kalıcı olan.*”⁵⁹

2.1.2. Şiir Nedir?

1970’li yıllardan itibaren şiir yazmaya devam eden ve önemli birçok dergide şiirleri yayımlanan Arif Ay, şiir tanımlamaları yapmaktan kaçınır. Çünkü Arif Ay’a göre her insanın şiirden beklentisi farklı farklıdır; bu sebeple tek bir tanım yapmak uygun değildir. Bir yazısında şiir üzerine şunları söyler: “*Örtük ya da açık şiir tanımlamalarını doğru bulmuyorum. Bunun gibi şiiri anlamak sözü de şiiri ilgilendiren bir unsur değil. İnsanın şiire niçin başvurduğunu bilemem, her insanın mutlaka bir gerekçesi vardır. Bunu bilemem.*”⁶⁰

Arif Ay’a göre şiirin doğrudan yansıyan bir mesajı olamaz. Arif Ay, şiiri başlı başına bir yaratılış kabul eder ve ona göre şiir varlığı ile iletmek istediğini zaten iletir. Arif Ay, şiirin apaçık şu ya da bu mesaj taşımasının olanaksız olduğunu savunur. Çünkü: “*şiirin doğrudan doğruya bir ileti bir mesaj taşıdığını söyleyemeyiz. Şiirin varoluşu, tek başına doğal hali zaten bir mesajdır. Dolayısıyla ona artı bir mesaj yüklemek doğru olmaz.*”⁶¹

⁵⁷ Arif Ay, “Çağı Sorgulamak”, *Edebiyat*, S. 38+52, Mayıs 1979, s. 3.

⁵⁸ Musa Deniz, “Yürümek”, *Edebiyat*, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

⁵⁹ Deniz, “Yürümek”, s. 1.

⁶⁰ Ahmet Usta, “Ahmet Usta Konuşturdu”, *Yolcu*, S. 62, 2011, s. 14.

⁶¹ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 56.

Kendi şiirlerini de göz önünde bulundurarak şairin yaşamının, şiirinden soyutlanamayacağını savunur Arif Ay ve kendi şiirlerinin de yaşamıyla ilintili olduğunu kabul eder: *“Hemen şunun altını çizeyim: Bütün şiirlerimin birebir kendi yaşamımla ilintisi vardır. Mutlaka yaşanmışlıktan yansıyan şeylerdir. İmgesel düzlemle farklılaşmıştır; ama mutlaka hayatımda karşılığı vardır.”*⁶²

Arif Ay, şiir ile insanın yaratılışına uygun bir zamana, mekâna dönmenin yani zamanı dönüştürmenin mümkün olabileceğini savunur. Ona göre insan modernleştiğini, geliştiğini iddia etse de, ilk çağlardan günümüze kadar olan süreçte fitrat olarak değişmemiştir, sadece değiştiğini düşünmektedir. Bu sebeple şiir insana bu yanılgısını hatırlatır ve insanî öze dönüşte yol gösterir.

*“Çocuklukta yaşadığım günlerden çok farklı bir dünyada yaşıyoruz. Bugünün dünyasında yaşayan insanın hissettiği şeylere şiirle nasıl karşılık bulunabilir? Belki de sorunun özü bu. Tabii benim orada söylemek istediğim şey şu: Modernliğe karşı oluşum, çağın insana sunduğu birtakım şeylerin insanı kendisinden uzaklaştırmasından dolayıdır. Bu çağın dünyasıyla iç içe yaşıyoruz. Buradaki şey şu; bu çağın insanının da aslında bundan bin yıl önce yaşayan insandan farklı olmadığıdır. Dolayısıyla insanı insan yapan ortak değerlerin hiçbir zaman değişmediğini düşünüyorum. Köyde eşiği otlatmakla, arabaya benzin istasyonunda benzin almak arasında çok fark yok, sadece şekli farklılık var. Öz olarak hiçbir farklılık söz konusu değil. ... İnsanın fitratının hangi yüzyılda olursa olsun, ilk çağdan, Hz. Âdem’den bugüne kadar değişmediği, değiştiğini sananların yanıltığı noktada bir düşünceye sahibim. Onun için de, şiirin o fitratı yakaladığı noktada şiir olduğu, o fitratı yakaladığı noktada insanla bütünleştiği inancındayım.”*⁶³

Arif Ay, şiirlerini “olduğu gibi” kabul eden, şiirleri üzerinde teknik çalışmalar yapmayan bir şairdir, Arif Ay şiirleri sadece beklemek sınavından geçer. Çünkü o şiirlerinin doğallıklarını korumasını tercih eder. Kendisine yöneltilen “Şiirinizi nasıl yazarsınız?” sorusuna şu yanıtları verir:

*“Üzerinde çok fazla oynamam. Bazı şiirler tümenden gelir. İlk aklıma gelen dizeyi bir yere not edeyim, daha sonra buna uygun bir dize daha ekleyim gibi bir teknik çalışmam olmaz. Şiir zihnimde oluşur ve ondan sonra yazarım. Ama bundan sonraki süreçte bekletirim, belki bir iki sözcük değişebilir. Ama eğer şiir kendi formuna girememişse yırtılır atılır. Çok fazla uğraşmam doğallığının bozulmasını istemem.”*⁶⁴

⁶² “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, s. 59.

⁶³ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, s. 61.

⁶⁴ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, s. 60.

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi Arif Ay'ın şiiri, kurmaca bir şiir değil, daha çok ilhama, coşkunuğa dayanan bir şiirdir. Arif Ay şiirleri, belli zaman ve belli mekânlara has olarak ortaya çıkan şiirler değildir. Onu şiir için herhangi bir “şey” tetikleyebilir. Doğal zaman ve doğal mekânın doğal şiiridir Arif Ay şiiri. Şiir yazma sürecini ise şöyle anlatıyor:

*“Hayatın her anı şiirle buluşmadır benim için. Bu, randevusuz bir buluşmadır. Yani şiir yazmaya kendimi hazırlamam. Yolda giderken bir görüntü, bir insanın duruşu, bakışı ya da bir kuşun uçuşu, bir adamın tökezleyip düşmesi ya da gazetede okuduğum bir haber, ne bileyim işte asfaltı yararak sarı çiçekler açan bir ot, zihnimde bir dizeyi oluşturmaya yeter de artar bile. Şu günler şiir yazma günüm, şu zamanımı şiire ayırayım diye bir söz konusu değil. Bazen ders anlatırken bile aklıma dize geliyor. İlk dize çoğu zaman şiire dönüşmez birden, o dize beynimde uzun süre döner döner ama arkası bir türlü gelmez; neden sonra gelir. İşte şiir bu... yorar insanı. Şiir sizi dağıtırken, daha doğrusu dağılarken kendini de bütünler.”*⁶⁵

Arif Ay, bir “öğreti”ye bağlı olduğunu ve şiirlerini de bu ölçüde yazdığını dile getirir. Kelimelere farklı anlamlar yüklese de şiirindeki temelin aynı olduğunu söyleyen şair, bağlı olduğu İslami öğreti çerçevesinde eser verirken anlatmak istedikleri karşısında dilin yetersiz kaldığını da kabul eder:

*“Şiir yazmaya başladığım günden beri dilin imkânlarını zorluyorum. Bu konuda da profesyonellikten çok amatörlüğü yeğliyorum. Yani bir sözcükle ilk kez karşılaşıyormuşum duygusunu taşımak bana keyif veriyor. Bütün şiirlerimde öz aynı. Sadece söyleyiş değişiyor. Bunun nedeni şu: Bir öğretiye bağlı insanım. Bu bana değişmez bir öz veriyor. Tüm çabam bu canlı özü, şiir olarak insanlara en yalın en çarpıcı, en estetik düzeyde nasıl sunabilirim. Çoğu kez dilin bile yetersiz kaldığına tanık oluyorum.”*⁶⁶

Arif Ay, günümüz şiirinde gurbeti, hasreti, hikmeti bulamadığını söyleyerek modern şiiri eleştirir. Bunun sebebi olarak ise Türk şiirinin geleneğinden kopuşunu gösterir. Kendi şiirinde gurbet, hasret ve hikmet burçlarının birlikte var olduğunu kabul eden Arif Ay, bu burçları oluşturan geleneksel temellere özel bir çaba ile ulaşmak zorunda kaldığını da ekler:

“Her kitabımda, gurbet, hasret ve hikmet burcunu bir arada görmek mümkün. Keşke, salt hikmet burcunun şiirini yazabilseydim. Ne kültür birikimim, ne de içinde yaşadığımız toplum buna olanak vermiyor. Bugün günümüz şiirine baktığımızda, gerçek anlamda ne gurbeti, ne hasreti, ne de hikmeti görüyoruz. Bunlar sevdalı bir yüreğin ortaya koyabileceği şiirler.

⁶⁵ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, s. 61.

⁶⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 22.

Kolay değil. Hep söyler dururuz. Türk şiirinin köklü bir geleneği var diye. Evet var. Ama bu gelenek nerede şimdi? Toplum geleneğinin yitirmişse, şiir geleneğinin sözü mü olur? Benim düşüncemi besleyecek kaynaklara özel çabamla ulaşabiliyorum ancak. Herkesten bunu beklemek doğru olmaz. Cumhuriyet dönemi şairinin, yazarının ya da aydınının büyük çoğunluğu, sözünü ettiğimiz geleneğe karşı resmi ideolojinin açtığı savaşın destekçisi, yandaşı ve sözcüsü olmuşlardır.”⁶⁷

Kendisine yöneltilen “Bir şiiri bitirdikten sonra bu şiirden sonra galiba şiir yazamayacağım deyip telaşlandığınız oldu mu hiç?” sorusuna ise ahireti ve sözün bedelini de dikkate alarak şöyle yanıt verir:

“Bunu çok sık yaşıyorum. Artık tamam her şey bitti diyorum ama bu duygu uzun sürmüyor. Sadece şiirde değil, yazıda da oluyor bu. Sürekli dolup boşalmaktadır yazı işi. En ağır işçiliktir bir bakıma. Eğer problemi olan, meselesi olan bir insansanız, böyle ağır bir yükü taşımak zorundasınız. Ayrıca, ben bu kadar yazı yazıyorum, bu kadar söz söylüyorum; bunların da sualini vereceğim korkusunu içinizde hep taşırsınız. Şeytanın sözcüsü olmaktan Allah’a sığınmak bence en çok yazarların, şairlerin dikkatinde olması gereken bir husus. Her şeyin bir bedeli olduğu gibi yazının da, sözün de bir bedeli var. Bu bedeli ödemeyi göze alarak çıkmalısınız yola. Beni ilgilendiren asıl şey bu.”⁶⁸

Arif Ay, şiirlerinin İslam inancı doğrultusunda sorumluluğunu üstlenir. Çünkü o, bir “söz medeniyeti”nin şairidir. İslam dininin gerektirdiği hayat karşısındaki dikkatli algıyı, Arif Ay’ın şiire bakışında da görebiliriz: “İnsan yapıp ettiklerinden sorumludur. Huzuru mahşerde yapıp ettiklerinin hesabını verecek. Şair olsak da, devlet başkanı olsak da, âlim olsak da bu değişmez. Dolayısıyla şair olarak hayata ve şiire bu inançla bakıyorum.”⁶⁹

Arif Ay’ın şiiri, insanoğluna, kendisinden, geçmişinden, geleceğinden haber verir. Kelimeler birer zeval yüklü ulaktır onun şiirinde. Şiirin hayatının tamamını kapsadığını belirten Arif Ay, kulluk bilincinin şiirinin temeli olduğunu da şu cümlelerle aktarır:

“Şiir hayatımın bir şubesi değil. Hayatımın bir bütünü; düşüncelerimden, duygularımdan, yapıp ettiklerimden süzülen bir şeydir. Bir akımdır; benden sana, senden bana geçen. Bir manyetik alan oluşturmaktır; kulluk bilincini oluşturmak, onu canlı tutmak. Kul olmak: özgür olmaktır. Kul olmak: güzel olmaktır. Şiir de zaten özgürlüğün ve güzelliğin kendidir. Dildir

⁶⁷ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 22.

⁶⁸ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 61.

⁶⁹ Asım Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, *Edep*, S. 24, Şubat 2012, s. 1.

şiiir. Dili hem “lisan” hem de “gönül” olarak iki anlamıyla düşünelim. Gönüle sınır koyabilir misiniz?”⁷⁰

Arif Ay, içinde yaşadığımız zaman ve mekânda şiir yazmanın, şiiri merkeze alan bir dünya ideali içinde olmanın zorluğunu anlatırken şiirin malzemesinin herkesçe kullanılır olmasının da bu zorluğu artırdığını iddia eder:

“Bizim işimiz zor. Niye zor? Biz herkesin kullandığı malzemelerden bir sanat yapmak istiyoruz. Şimdi, herkes kullanırken de bunun için hep farklı bir olgu geliyor, farklı anlamlar geliyor. Çoğu zaman bu sözcükler, hem anlam yönünden değer kaybediyor, hem değer kazanıyor; onu kullanana göre değişir. Yıpranıyor, kuşatıcılığın yitiriyor. Biz bu tür sözcükleri alıyoruz. Şiir oluşturuyoruz. Eğer bu sözcükleri şair kullanılmamış biçimiyle şiirine giydirebiliyorsa, şiiri kurtarmıştır. Ama onu yapamıyorsa şiir olmamış demektir.”⁷¹

Arif Ay’a göre çağımız bir “iletişimsizlik” çağıdır, herkes her an bir aradadır ama insanoğlu, kendi iklimine uzaktır. Bu iletişimsizlik çağında Arif Ay, şiirin bir iletişim olduğunu kabul eder ve şiirinde başkalarının acılarına, mutluluklarına yer vererek insanlıkla iletişim kurar. Çünkü ona göre gerçek iletişim paylaşmaktır. Şiir ve iletişim üzerine şunları söyler Arif Ay:

“Elbette bir iletişim. Hem de canlı, sıcak bir iletişim. İsterseniz şu iletişim kavramına da belirginlik kazandıralım. Çağımıza bir iletişim çağı deniliyor. Ne güzel, ne umut verici bir cümle. Gerçekte hiç de öyle değil. Bence, çağımız bir iletişimsizlik çağı. Mağaradaki insanlar bile, bugün ilkel diye adlandırılan bir takım imlerle, işaretlerle bugününkinden çok daha iyi iletişim kuruyorlardı birbirleriyle. Burada şunu demek istiyorum. İnsanlar birbirlerini anlıyorlarsa, birbirlerinin dertleriyle hemedert oluyorlarsa, mutluluklarını paylaşıyorlarsa ancak o zaman iletişimden söz etmek mümkün olur. Ben şiirlerimde bu ortak sıkıntıyı dile getiriyorum. Tüm insanların sıkıntısını açmazlarını. Yakalayabildiğim kadarıyla mutluluklarını da.”⁷²

Arif Ay günümüz şiirin en popüler konularından biri olan aşk ve sevgi konusunun şiirdeki ihlalini ve şairlerin aşka bakış açısını eleştirir. Ona göre şiirde aşk kavramı da diğer birçok kavram gibi politize olmuş bir kavramdır. Arif Ay’a göre ilahi boyutundan uzak aşk temasının şiirde yer edinmiş olması o şiirin geçici olacağının da işaretidir. Kendi şiirinde ise gerçek sevginin işlendiğini söyler Arif Ay: *“Bir şeyi sevmeyen insan, onun sıkıntılarına da katlanamaz, kuşkusuz. Kavga da böyle. Sevmenin vazgeçilmez,*

⁷⁰ Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, s. 1.

⁷¹ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S.123, Mart 2007, s. 64

⁷² “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 19.

sıkıntılı, netameli, hayata yansıyan, onu yaşanılır kılan eylemidir. İşte şiirimin temelindeki olgu.”⁷³

“Arap geleneğinde (Doğu da demek mümkün) vücudun merkezi kalptir ve aklın merkezi de göğüs olarak geçer. Hem Kutsal Kitap’ta böyledir hem de edebî eserlerde. Şiirinizde yürek’e ağırlıklı bir yer tanımanızda bu geleneği gözetmeniz rol oynamış mıdır?”⁷⁴ sorusuna şöyle yanıt verir Arif Ay:

“Yeryüzündeki tüm insanlar benim muhatabımdır. Böyle baktığım için de değişmez ortak kavramlar noktasında bilinçaltım beni buna zorluyor. Bu kavramları kullanmaya zorluyor. Bir de tabii şu var: Bir şairin mutlaka bir kavramsal örgüsü vardır. Sevdiği sözcükler vardır sevdiği kavramlar vardır. Şiirimde de işte, sizin de daha önce belirttiğiniz gibi zulüm, hüznün, düş, gece, karanlık, aydınlık, ay, kalp, kuş, anne, çocuk, en çok yer alan sözcükler.”⁷⁵

Arif Ay, “sıkı şiir”, “ideolojik şiir”, “ideolojik olmayan şiir” tanımlamalarını şiir için yapay bulur ve bu tarz ayrımlara katılmaz. Arif Ay şiiri, kurmaca, teknik tanımlamaların dışında tutar. Çünkü o şiiri ilahi hakikatin terazisinde ölçüp tartmaya çalışır:

“Günümüz ‘sıkı’ şiiri’ derken neyi kastettiğinizi bilmiyorum. Şiir ideolojik olursa sıkı, ideolojik değilse gevşek mi olur? Bu mu kastediliyor? Doğrusu bu tür adlandırmalar benim nazarımda şiir açısından bir anlam ifade etmiyor. “Sıkı şiir”, saf şiir”, “çoksesli” şiir”, “tek sesli şiir”, “toplumcu şiir”, “bireyci şiir”, “modern şiir”, “postmodern şiir”, “deneysel şiir”, vs. ne bunlar Allah aşkına.

Bir metin ya şiirdir ya da değil. Ötesi bu alandan ekmek yiyenlerin işi. Edebiyat ve ideoloji ilişkisine gelince, insan düşünme yeteneğine sahip olmasından dolayı ideolojik bir varlıktır zaten. Dolayısıyla yazarı da ideolojiden soyutlayamayız. Asıl sorun şu: Şairin meselesi olmalı. Günümüz şairi bundan uzaklaştı. Şair ne ahvaldeyse şiir de odur; sıkıysa sıkı, gevşekse gevşek...”⁷⁶

Arif Ay şiir eleştirisinin öneminden söz ederek Türk edebiyatında şiir eleştirmenlerinin az olduğunu söyler ve önemli gördüğü şiir eleştirmenlerini sıralar:

“Şiir eleştirisi yeterli değil; ama var. Mesela Ahmet Oktay, Turan Katarataş, Sabit Kemal Bayıldır, Veysel Çolak, Yusuf Alper, Yücel Kayıran, Mahmut Temizyürek aklıma geliveren isimler. Eleştiri hakkıyla yapılırsa elbette şiiri besler. Eleştiriye bir aynaya benzetirsek bu aynanın temiz olması

⁷³ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 18.

⁷⁴ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, Hece, S. 123, Mart 2007, s. 63.

⁷⁵ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, s. 63.

⁷⁶ Asım Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, Edep, S. 24, Şubat 2012, s. 1.

gerekir. Şair ya da yazar o aynaya bakarak yapıp ettiklerini daha bir gözden geçirme imkânına sahip olur.”⁷⁷

Ona göre şiir, “görev” kelimesinden daha ötede bir anlam için vardır. Gül kokar, bülbül öter, şiir yazılır yahut söylenir. Arif Ay kendisine yöneltilen “*Şiirin görevi nedir?*” sorusuna şu yanıtı verir:

“Şiir şairin yazdığı kadardır. Şiirin anlam yükünü belirleyen şairdir. Şiirin tek bir görevi yoktur. Her şiir insanın bilincinde ve yüreğinde farklı bir işlev yerine getirir. Bunu bir görev gibi değil, kendi varlığının bir karşılığı olarak yerine getirir. Gül görevi kokmak olduğu için kokmaz ya da bülbül görevi ötmek olduğu için ötmaz”⁷⁸

2.1.3. Şair Kimdir?

Arif Ay, biyografisinde de görüldüğü üzere, birçok şairle birebir tanışmış, birlikte birçok ortak edebi çalışmaya imza atmış bir isimdir. Özellikle *Edebiyat dergisi* ortamı Arif Ay’ın şiire ve şaire bakış açısını olgunlaştırmıştır. Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil gibi isimleri kendisine yol gösterici kabul etmiş olan Arif Ay, şairin sorumluluk bilinciyle bilinmeyenleri araştırıp hakikati ortaya çıkarması gerektiğini savunur. Ona göre şair *yerin altını* kazan kişidir. “*Şiir yazma toprağın altını araştırmadır, yerüstü için. Bir bakıma ozan sürekli kazı yapan bir yerbilimcidir. O yerüstünü öğrenir, gözlemler yaşar. Yerüstü bir deney yeridir onun için. Yaşam tek uğraş alanıdır ozanın. Toprağın altındaki damarı bulmaktır, tutkusu ozanın*”⁷⁹ Peki, neden yerin altını kazar şair? Bunun cevabın şöyle veriyor Arif Ay:

“Neden toprağın altını araştırır ozan? Şiirin madeni toprağın derinliklerinde de onun için. Onu çıkarmak işlemek büyük bir sabrı, yoğun bir çalışmayı gerektirir. Çağları aşip günümüze gelmiş her şiir o madenin ustaca işlenmiş birer parçası değil mi?”⁸⁰

Şiir, geçmişle bugün arasında duran bir cevher ise şair onu dişiyle tırnağıyla arayıp bulandır. Çünkü şiir insanlıkla konuşabilmenin nadir yollarından birisidir. Arif Ay’a göre bu dili konuşmak isteyen şaire ise sabır ve sebat düşmektedir:

“Geçmişle bugünün, bugünle yarının ortak dilidir şiir. Bu dili oluşturabilen ozan, öncüdür, kalıcıdır; çağlar boyu yaşar insanların yüreğinde, gönüllerinde, Mevlana gibi Yunus Emre gibi.”⁸¹

⁷⁷ Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, s. 2.

⁷⁸ Ahmet Usta, “Ahmet Usta Konuşurdu”, *Yolcu*, S. 62, 2011, s. 14.

⁷⁹ Arif Ay, “Öncü Edebiyat II”, *Edebiyat*, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1.

⁸⁰ Ay, “Öncü Edebiyat II”, s. 1.

⁸¹ Ay, “Öncü Edebiyat II”, s. 1.

Arif Ay’a göre şair, zamanına ve zamanının ötesine de seslenebilendir. Modern zamanları aşır ilkçağlara; ilkçağlardan da modern zamanlara ulaşabilen bir evrensel dile sahip olan şair, kelimelerin kaybolan, tüketilen anlamlarını yüklenip modern zamanlara getiren, böylece dili besleyendir.

“Şairin işi, anlamı boşaltılmış sözcüklere yeni anlamlar yüklemektir zaten. Şiir dilini gündelik dilden farklı kılan da bu olsa gerek. Şair, çağına seslenmenin yanı sıra çağlar ötesine de seslenir. Duyan duyar duymayan ölür gider. Şairin sesi modern zamanla sınırlı değildir. Bu zamanın insanının ilgisizliğinden yola çıkarak şairin sesinin yankısına bir değer biçmek yanlıtıcı olabilir. Şiir bir yer altı suyu gibi kimi zamanlar toprağın derinliklerinde akar.”⁸²

Arif Ay için şair, diğer insanlardan farklı olarak hayatın amacını kendisine dert edinip kaybedilen hayatın özünü arayan, sorgulayandır. Şair İslam dininin ve geleneğinin iz sürücüsü olmalı bu değerlere de sahip çıkmalıdır:

“Şiir nasıl ki ozanından soyutlanamazsa, uygarlıktan da ayrı düşünülemez. Bizim şiirimiz geleneği çok eski olan bir şiirdir. Onun beslendiği kaynak, onun boy attığı toprak Anadolu’dur; Anadolu insanının inancı bilincidir. Anadolu insanının da yaşamını düzenleyen, düşüncesini belirleyen din olgusu değil mi?”⁸³

Arif Ay şiirde tarihi bilgiye de çok büyük önem verir. O tarihini bilmeyen şairi “tenekeci”ye benzetir. Çünkü tarihi bilmeyen şair evrensel olanı da zamanını da yakalayamaz; bu şairin şiiri de anlık seslenmeden öteye geçemez.

“Tarihi bilmeyen onun birikimini özümlemeyen ozan, atölyesinde teneke yapan bir tenekecidir. Onun şiiri de bir tenekedir; günün yeliyle bir süre takırdar ama zamana dayanamaz, bir rüzgârla yiter gider.”⁸⁴

Arif Ay, batıya öykünen şairlerin şiirlerini “günün yeliyle takırdayan tenekeler” sınıfına dâhil ederek şunları söyler:

“Ülkemizdeki Batıcı ozanların şiiri bu örneğin içindedir. Çünkü onlar, Türk ulusunun uygarlık değerlerini yadsıdılar önce. Bunun için de yabancılaştılar ona.”⁸⁵

Dine uzaktan bakarak, dini unsurları bir laboratuvar ortamında incelemiş gibi eserlerinde konumlandıran şairleri eleştiren Arif Ay, bu tarz şiirlerin insanları etkileye-

⁸² Ahmet Usta, “Ahmet Usta Konuştu”, *Yolcu*, S. 62, 2011, s. 14.

⁸³ Arif Ay, “Şiirle”, *Edebiyat*, S. 38+54, Temmuz 1979, s. 8.

⁸⁴ Arif Ay, “Öncü Edebiyat II”, *Edebiyat*, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1.

⁸⁵ Ay, “Öncü Edebiyat II”, s. 1.

meyeceğini söyler. Anadolu insanının bu eserlere rağbet göstermemesinin de doğal olduğunu kabul eder:

“Sözgelimi bir Türk şairi dine (İslam dinine) mitolojik bir olgu olarak bakarsa, böyle bir şairden insanımızın özünü etkileyecek, dahası özünü belirleyecek, insandan insana bir akım geçirecek şiir bekleyebilir miyiz?”⁸⁶

Arif Ay, şairin-yazarın bağlı olduğu toplumun uygarlık birikimine yönelmesi, toplumu ile barışması gerektiğini savunur. Bir sorumluluk bilinci ile taşıdığı bu görüşü birçok yazısında görebiliriz:

“Öncü yazar direnen yazardır. Ödünsüzdür o. Direnme gücünü öğretisinden alır. O, yaza yaza bir yapı oluşturur. Bu yapının temeli, yazarın bağlı olduğu uygarlıktır. Değerler toplamıdır uygarlık. Bağlı olduğu uygarlığı özümleyemeyen yazar ne toplumunu ne de çağını kavrayamaz. Gide gide kopar insanlıktan; onu savunacağı yerde, ona karşı bir konuma düşer.”⁸⁷

Arif Ay’a göre “Müslüman Şairler”in medeniyet algısı da şiir algısı da açıkça görünür olmasa da derinden yol almaktadır ve bu anlayış zamanla daha da gelişecektir:

“Şiirin tarihi kurum haline gelmiş öğeleri kaybolan medeniyet unsurlarının bambaşka biçimler ve şekillerde devam etmesi gibi, aslında yenilenerek sürüp giderler. Bazı yere batan sular gibi birkaç yüzyıl göze görünmeyebilir, fakat sonradan yeniden ortaya çıkarlar. İşte günümüz Müslüman şairlerinin şiiri böyle bir çıkışın müjdecisidir. Zaman bu çıkışı onaylayacaktır. Bu tarih içinde sessiz sedasız bir onaylamadır.”⁸⁸

Arif Ay, aslında “Müslüman Şair-Marksist Şair” nitelermelerinin gerçek şairi belli kalıplara sığdırmaya çalışmak olarak görür ve buna da karşı çıkar. Bir söyleşide, Cemal Süreya’nın İslami şiiri “fazla temiz ve steril” olarak tanımlaması Arif Ay’a sorulunca Arif Ay şunları söyler:

“Cemal Süreya’nın tabii, orada çok temiz derken neyi kastettiğini pek fazla bilmiyorum ama belki de şu olabilir: Biraz da şiirinden yola çıkarak bunu tahmin ediyorum- erotizme ve cinselliğe yer vermeyiş. Evet. Bu anlamda ifade ediyor olmalı. Ama cinselliği nasıl algıladığınıza bağlı ya da kötülüğü nasıl algıladığınıza bağlı şiirde bunların karşılığı. Bir şiirimdeki ‘ne doyumsuzdur o öpüşmek denize karşı’ dizesi çok da beşeri. Cemal Süreya’nın yanlıgısı şurada: ‘biz ve onlar’ karşıtlığı; ‘Müslümanlar şöyle düşünür, biz böyle düşünürüz’ gibi kalıp içerisinden bakma yanlılığı.”⁸⁹

⁸⁶ Ali Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 12.

⁸⁷ Arif Ay, “Öncü Edebiyat III”, *Edebiyat*, S. 38+73, Şubat 1981, s. 1.

⁸⁸ Arif Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, *Mavera*, S. 159, Mart 1990, s. 7

⁸⁹ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 62.

Arif Ay, *Gerilla* şiirini yazmış bir “Müslüman Şair” olarak “biz” ve “onlar” öteki-
leştirilmesine karşı çıkar ve şiirin insani boyutta çizgileri olmadığını ifade eder. Arif
Ay’a göre şair hangi ideolojiye, hangi hayat felsefesine inanırsa inansın, evrensel acı-
lardan söz edebilme hakkına sahiptir ve bu acıları şiirine taşıyabildiği ölçüde şairdir.

*“Oysaki hepimiz bu toprakların insanıyız ve hepimiz şöyle ya da böyle
günlük hayattan ya da tarihsel birtakım olaylardan etkileniyoruz. Ortada
bir yanlışlık varsa Cemal Süreya için de geçerli benim için de geçerli. Onlar
tarihsel bir olgunun ya da olayın onlardaki yansıması ve bizdeki yansıması
farklıymış gibi algılıyorlar. Böyle değil aslında. Doğrudan doğruya herkesi
ilgilendiren herkeste aynı etkiyi bırakan bir tutumdur, durumdur ya da ol-
gudur. Marksist ideolojiyi benimsemişse, buna dair her kavram sadece on-
lara aittir. Emperyalizme karşı olmak sadece onlarla ilgili bir şeydir. İşçi-
nin sorunlarından söz etmek sadece Marksistlere ait bir şey gibi algılanı-
yor.”⁹⁰*

Arif Ay, Ahmet Hakan Coşkun’un gazete köşesinden yazdığı *Şair Yetişmiyor*
eleştirilerine karşı bir yazısında Ahmet Hakan’ı *duran adam* olarak işaret edip ona şu
cevabı verir:

*“Geçen aylarda Ahmet Hakan’ın Hürriyet’teki ‘İslamcılar kültür ve
sanat üretmez mi?’ başlıklı yazısını okuduğum sırada, rastlantı bu ya, Yaşar
Nabi Nayır’ın ‘Durmuş Adam’ başlıklı denemesini de okudum ... Kendinden
ya da kendi kuşağından sonra usta yazar yetişmediğine inanmak durmuş
adamın harcıdır. Halk Cenap Şahabettinlerin, Ziyaların gençliğinde de on-
lardan soruyorlardı: ‘Bir Fuzuli’niz, bir Nedim’iniz var mı?’ Duran adam,
yeniyi anlayamadığından gençliğinde sevmiş olduğu ustaların tıpatıp aynı-
larını arar. Bulamadı mı da sizin kuşakta iş yok, diye kestirip atar.”⁹¹ Arif
Ay’a göre ‘Şiir öldü’ demek, kendimize ettiğimiz en kötü teselli olsa ge-
rek.”⁹²*

Arif Ay’ın şairlere bir de önerisi vardır: Düzyazı yazmak. Çünkü ona göre düz
yazı yazan bir şair, şiirindeki düz yazı unsurlarının farkına varabilir ve zamanla bu hata-
yı düzeltebilir:

*“Şairler düzyazı yazmalı. Şiirlerine sirayet eden nesir malzemesini şi-
irlerinden arındırmış olurlar böylece. Hatta şiiri az, yazıyı çok yazmalılar.
Şiir yazmanın nasıl belalı bir iş olduğunu ancak o zaman fark edebilirler.
Günümüz şiirinin en büyük sorunu, şiir dili ile nesir dilinin ayırt edilememe-
si.”⁹³*

⁹⁰ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, s. 62.

⁹¹ Arif Ay, “Durmuş Adam Hep Durur mu?”, *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 4.

⁹² Musa Deniz, “Şiir Öldü mü?”, *Edep*, S. 21, Kasım 2011, s. 1.

⁹³ Asım Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, *Edep*, S. 3, Şubat 2012, s. 2.

Arif Ay, her ay basımı yapılan *Edep* dergisine yayımlanması için yazıdan çok şiirin gelmesinden de yakındır: “*Dergilere bolca şiir geliyor. Yazıdan ‘tık’ yok. Bana şiir getiren genç şaire ‘Git, dört şiir kitabı üzerine dört yazı yaz getir’ diyorum bir daha uğramıyor.*”⁹⁴

Arif Ay, *hakiki şiir* ile kaybedilen bir *şiir medeniyetinin* geri getirilebileceği ümidini taşır. Şair, derinliklerdeki cevheri arar bulur, kendi bakış açısından kültürel özelliklerinin süzgecinden geçirir ve insana sunar. Bu arayış ile de hayatı daha da anlamlı hale getirir. “... ozan, yaşamı en iyi duyan, özümleyen, yaşayandır. Yaşamın kalabalıklarını yontan, insanı daha ileri bir yaşama yönlendiren kişidir o.”⁹⁵

2.1.4. Şiir ve İmge

Arif Ay, şairin yaşamı, gözlemleyip gözlemlediklerini de kendi hafızasından, birikiminden geçirip düzenledikten sonra şiire aktarmasının *imgeyi* oluşturduğunu savunur. İmge de zaten duyduğumuz veya okuduğumuz bir söz yoluyla zihnimizde oluşan görüntü, dünyada gördüklerimizin zihnimizdeki yansımasıdır. Şiirinde imge unsuru oldukça geniş yer tutan Arif Ay da imgeyi yaşamdan derlenen bir aktarma olarak tanımlar.

“*Şiir salt bir betimleme değildir, yaşamı. Ozan yaşamdan derlediklerini şiire aktarır. Bu aktarma olduğu gibi bir aktarma da değildir kuşkusuz. Ozan özümlemler, kültür birikimiyle yoğurur, kendi mizacında şekillendirdikten sonra aktarır şiire, yaşamdan derlediklerini. İmge dediğimiz de bu değil mi? Yine ozan yaşamın dış, somut görüntüsünden çok onun derinliğine eğilir.*”⁹⁶

Arif Ay’a göre şiirin ayrı bir dili ve ayrı kelimeleri vardır. Yani Arif Ay’a göre imge, *şiirin sözcüğüdür*. Şiir dilindeki kelime artık günlük dilin yaygın anlamından uzaklaşır, yeni, bazen şaşırtıcı bir anlamla karşımıza çıkar. Bu da imgeyi oluşturur. Şiirin tek başına bir kelime sanatı olmadığını savunan Arif Ay, kelimenin yani imgenin anlamca ve yapıca bir bütün olarak şiirde var olması gerektiğini düşünür:

“*Bu sözcük, yapı olarak doğal dilin sözcüğünden çok daha kapsamlıdır. Sözelimi, günlük dilde masanın karşılığı yine masadır. Oysa şiirde, masa sözcüğü bir imge olarak geçiyorsa artık sözlük anlamını aşmıştır. İmgenin kapsamlı oluşu şuradan ileri gelmektedir: Şaire, nesnenin ya da bir olgunun algılatığı şey, şairin zihninde bir oluşum süreci geçirir. Değişir, bozulur, yeniden bütünlenir. Şiire geçen salt bir bütünlüktür. Şiirin yapısı bu imgesel bütünlüğe ulaştığı ölçüde, etkinliği de artar. Yalnız burada şu nokta*

⁹⁴ Öz, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, s. 2.

⁹⁵ Arif Ay, “Öncü Edebiyat II”, *Edebiyat*, S. 38+58, Kasım 1979, s. 1.

⁹⁶ Ay, “Öncü Edebiyat II”, s. 1.

önemli: Şiire günlük dil mantığıyla yaklaşmamalıyız. Bunun için de şiir, ön bir hazırlığı gerektirir. Oysa hiçbirimiz günlük konuşmalarımızda, ilişkimizdeki konuşmalarda ön hazırlığa gereksinim duymayız. Tüm bunları, çok ince bir sanat olan şiirin algılatma gücünü vurgulamak için söylüyorum."⁹⁷

Arif Ay, imge ve günlük dil ayrımını vurgulayarak imgenin dilinin, günlük dilden bir üst dereceye sahip olduğunu söyler. Günlük dilde insanlar kelimeler olmadan da bir takım hislerini ortak bir şekilde muhatabına aktarılabilirken şiir dili, bireyselden daha ileride ve kapsamlıdır ve bunu da imge ile sağlar. Günlük dille insanlar sadece aynaya bakabilirken, imge ile birlikte şiir dili ile insanoğlu, aynanın öte tarafına da geçme imkânına sahip olur:

*"Kendine özgü bir dildir şiir. Bunun sözcükleri de imgelerdir. Dil nasıl ki insanlar arasında bir anlaşma aracısıysa, şiir de kendisinin apayrı bir dil olma özelliğinden dolayı kitleler arası bilinç taşıyıcı bir işleve sahiptir. Bunu biraz açmak istiyorum. Günlük dil bir bakıma yorgundur ya da üst bir yapıya sahip değildir. Bir insan üzüntüsünü, sevincini, öfkesini coşkusunu, nefretini doğal yani günlük dille de bir başkasına aktarabilir. Görüldüğü gibi, salt bir iletişim özelliği taşır bu. İnsan, bir başkasına kendi durumunu açıklamış olur yani. Oysa bunlar, jestlerle, mimiklerle de aktarılabilir. ... Şiir, jest ve mimiği de içine alan, insana bir durumu, bir olayı, bir olguyu aktaran, açıklayan değil de, apayrı bir düzlemde o olguyu, o olayı ya da durumu insanın öznelliğinden kurtararak ona kavratandır. Bunun için de müdahalecidir şiir. Onun müdahalesi, insanın duygularıyla birlikte daha çok zihnine yöneliktir. Müdahale zihnine yönelik olunca algılatmanın etkinliği de kendiliğinden çıkar ortaya."*⁹⁸

Arif Ay, kendi şiirindeki kelimeleri de günlük anlamlarının dışında tarihsel anlamlarla kullandığını söyler. Çünkü imgenin şairin bakış açısından süzülen kelimeler olduğunu kabul eder. Arif Ay, "uygarlık yaklaşımı"yla seçtiği kelimeleri, tarihsel imgeler halinde şiirine aktarır. Bunun da şiirini mekân, kahramanlar, zaman olarak genişletmesine yaradığını savunur:

"Benim şiirim, bu tür bakış açısının dışında, ben ülkeme ve yeryüzüne bir uygarlık yaklaşımıyla bakıyorum. Böyle bakışım ki şiirimdeki sözcükleri ve imgeleri günlük anlamlarının ve çağrışımlarının ötesinde bir anlama, tarihsel anlamına çekiyor. Böyle olunca, şiirimin coğrafyası da genişliyor. Ülkemin insanına bakarken, tüm dünyanın insanlarını da gözümün önüne getiriyorum. Şiirimde birey olarak kendi öznel yaşantımla birlikte, içinde

⁹⁷ Ali Göçer, "Arif Ay'la Bir Konuşma", Edebiyat, S. 38+85, Şubat 1982, s. 12.

⁹⁸ Göçer, "Arif Ay'la Bir Konuşma", s. 12.

*yaşadığım toplum ve tüm dünya birbiriyle iç içe bir imgeyi, bir sesi oluşturur.*⁹⁹

2.1.5. Şiirde Anlam

Arif Ay şiirin belli bir zamana, belli bir insan topluluğuna ait olmadığını, şiirin zamanı ve mekânı aşan bir sesinin olduğunu düşünür. Şair de aşılmaz olan zamanın içinde gezinen bir yolcu olarak kelimeleri çağa, toplumlara aktarır. Arif Ay’a göre bir çağda dildeki kelimeler anlamını yitirmiş olsa da şair anlamını yitiren kelimelere anlam yükleyebiliyorsa şairdir. Kendisine yöneltilen “Sözcüklerin özünde sahip oldukları anlamın kaybolduğu bir zamanda kime hitap ediyorsunuz?” sorusunu şöyle yanıtlar:

*“Şairin işi, anlamı boşaltılmış sözcüklere yeni anlamlar yüklemektir zaten. Şiir dilini gündelik dilden farklı kılan da bu olsa gerek. Şair, çağına seslenmenin yanı sıra çağlar ötesine de seslenir. Duyan duyar duymayan ölür gider. Şairin sesi modern zamanla sınırlı değildir. Bu zamanın insanın ilgisizliğinden yola çıkarak şairin sesinin yankısına bir değer biçmek yanıltıcı olabilir. Şiir bir yer altı suyu gibi kimi zamanlar toprağın derinliklerinde akar.”*¹⁰⁰

Arif Ay, şiir dilinin günlük hayatta kullanılan dilden farklı olması gerektiğini düşünürken, günlük hayatın gerçeklerinin şiirde olduğu gibi yansıtılmasını da doğru bulmaz. Kendisine yöneltilen “İnsanın şiire yüklediği anlam dış dünyada varsa, şiire yer verilmesi için bir neden var mı? Şiirinizin kime ulaşmasını istiyorsunuz veya sizin şiirinizi niçin okumalıyız?” sorusuna yanıt olarak ise şunları söyler Arif Ay: “Dış dünyanın anlamı şiirde doğrudan yer almaz. Şair onu dönüştürür ve insanın idrakine sunar.”¹⁰¹

Arif Ay, *Şiirde Anlam* başlıklı yazısında Ahmet Haşim’in görüşleri; karşısına Fuzuli’nin görüşlerini çıkararak şunları söyler:

“Şiirde anlam ya da eskilerin deyişiyle mânâ, geçmişten günümüze şiirin tartışılan unsurlarının başında gelmektedir. Bu konudaki bazı görüşlere şöyle bir baktığımızda, söz gelimi Ahmet Haşim: ‘Şiirde anlam aramak bül-bülü eti için öldürmektir’ sözüyle, şiirde anlama ilişkin en muhalif bir tutumu işaret ettiğini görürüz. Oysa Ahmet Haşim’e gelmeden, çok daha önce-leri, aynı konuda, Ahmet Haşim’e yüzde yüz zıt bir görüşü Fuzuli dile getirir. ‘İlimsiz şiir, temeli olmayan bir duvar gibi ve temelsiz duvar da son derece değersizdir’. Bu yüzden, şiirimin ilimden ayrı olmasını ihanet sayarak,

⁹⁹ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 18.

¹⁰⁰ Ahmet Usta, “Ahmet Usta Konuşturdu”, *Yolcu*, S. 62, 2011, s. 14.

¹⁰¹ Usta, “Ahmet Usta Konuşturdu”, s. 14.

ilimsiz şiirden ruhsuz kalp gibi nefret ettim' diyerek şiiri anlamdan da öte, daha geniş bir alana çeker Fuzuli."¹⁰²

Daha sonra Servetifünun'u ele alarak, Ahmet Mithat Efendi'nin düşüncelerine yer verir Arif Ay:

*"Servetifünun'a bakalım. Ahmet Mithat Efendi, Cenap Şahabettin'in Mektep dergisinde yayımladığı "Terane-i Mehtap" adlı şiirindeki saat-i semen-fam (yasemin renkli saatler) tamlamasına tepki gösterir ve şairi dekadantlıkla suçlayarak yeni bir edebi tartışmayı da böylece başlatmış olur. Ahmet Mithat Efendi, anlatacak bir şeyleri olmayanların belirsizliği tercih ederek anlamsızlığa düştüklerini söyler. Dolayısıyla şiirde anlamsızlık, bir bakıma belirsizliği örtmenin bir yolu oluyor, Ahmet Mithat'a göre."*¹⁰³

Arif Ay'ın bu yazısındaki değerlendirmelerinden yola çıkılarak bir yorum yapılırsa; Arif Ay, şiirde anlamsızlığı savunmaz; ilim ve hakikat temeline dayalı evrensel mesajlarla çevrelenmiş bir şiirin var olması gerektiğini düşünür, demek; mümkündür.

2.1.6. Şiir ve Öyküleme

Öyküleme tekniği belli bir hikâye çevresinde gelişen şiirlerde kullanılmıştır. Bu tarz şiirlerin bir öyküsü vardır. *"Öykü şiir, manzum hikâye değildir içinde belirli bir kişinin ya da kişilerin hikâyesini barındırdığı için bu tür şiirlerde öykü değeri vardır. Öykü, bu tarz şiirlerde sadece bir konu ya da şiirsel malzeme olarak yer alır. Şair bu konuyu/malzemeyi şiire dönüştürmüştür."*¹⁰⁴ Bu teknik şiirin zamana karşı direncini artıran bir tekniktir. Arif Ay da, ikinci kitabı olan *Dosyalar* kitabında ve son kitabı olan *Şiirimin Şehirleri* kitabında öyküleme tekniğine sıklıkla başvurmuştur. Arif Ay'a göre, bir şiirin toplumsal hafızada yer edinmesinin koşulu ezberlenebilir niteliklere sahip olmasıdır. Ezberlenebilen şiirlerin ise ortak özelliği öyküleme tekniğidir.

*"Şiirin topluma bellek kazandıran, toplumun belleğini oluşturan bir işlevinden söz ediyorsak, bu ancak, şiirin bellekte kalmasıyla, yani ezberlenmesiyle sağlanabilir. Ezberlenmeyen, bellekte yer etmeyen şiir, arşiv malzemesinden başka ne ki! Bu da şiir için düşünülebilecek en kötü durumdur. Belleğimizi şöyle, bir yoklayalım. Ezberimizdeki bütün şiirlerin tahkiye unsuru taşıdığını, bir hikâyeye yaslandığını görürüz: Necip Fazıl'ın Kaldırımlar'ı, Cahit Sıtkı'nın Otuz Beş Yaş'ı, Dağlarca'nın Çocuk ve Allah'ı"*¹⁰⁵

¹⁰² Arif Ay, "Şiirde Anlam", *Edebiyat Ortamı*, S. 9, Tem.- Ağus. 2009, s. 38.

¹⁰³ Ay, "Şiirde Anlam", s. 38.

¹⁰⁴ Şaban Sağlık, "Orta Sayfa Sohbeti: Şiir ile Hikâye Arasındaki Geçişler", *Dergâh*, S. 190, Aralık 2005; Baki Asiltürk, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, YKY, İstanbul 2013, s. 190.

¹⁰⁵ Arif Ay, "Şiir ve Tahkiye", *Edebiyat Ortamı*, S. 5, 2008, Kasım-Aralık, s. 13.

Arif Ay'a göre öyküleme ile birlikte şiir daha da güçlenir ve zamanın tüketiciliğine karşı daha sağlam durabilir. *"Dolayısıyla öykü şiire iskelet kazandırırken, aynı zamanda şiirin daha bir algılanabilir olmasını sağlar. Öykü şiiri hayatla örtüştürür ona canlılık verir. Şiiri 'kanatlı söz' yapar. Şiiri dolaşımda tutar."*¹⁰⁶

Arif Ay, şiirde öyküleme tekniğini kullanırken dikkat edilmesi gereken bir noktanın da aşırıya kaçmamak olduğunu söyler. Yoksa şiir, şiir değil manzum anlatı haline gelebilir. *"Öykü dozu kaçırıldığında, şiir şiir olmaktan çıkar, manzum anlatıya, ya da doğrudan öyküye dönüşür. Şiirde ustalık bu ölçüyü tutturabilmektir."*¹⁰⁷

2.2. EDEBİ DÖNEMLER HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2.2.1. Edebiyatın Dönemlendirilmesi Meselesi

Türk edebiyatı, birçok kaynakta İslamiyet öncesi Türk edebiyatı, İslami dönem Türk edebiyatı, Batı tesirindeki Türk edebiyatı yahut halk, divan, modern edebiyat şeklinde sınıflanmış olarak karşımıza çıkmaktadır. Arif Ay ise, Türk edebiyatı tarihi tasniflerinin bilimsel ölçütlerden uzak bir şekilde hazırlandığını savunur, bilimsel ölçütlerin kasıtlı olarak dikkate alınmadığını edebi tasniflerin; ideolojik bakış açılarına göre yapıldığını iddia eder:

*"Türk edebiyatının tasnifinde olduğu gibi, edebi mahsullerin tür ve şekillerinin belirlenmesinde de farklı görüşlerin, farklı uygulamaların olduğu bilinmektedir. Edebiyatımızın tasnifine baktığımızda, edebiyat tarihçiliği ve edebiyat teorileri açısından bilimsel kriterlerden uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu konuda en belirgin olan yaklaşım da ideolojik yaklaşımdır."*¹⁰⁸

Arif Ay, Türk milletinin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzayan yaşam biçiminin; Şamanizm'den İslamiyet'e dönüşen inanç sisteminin; Türk edebiyatının merkezini değiştirmedeğini söyler; aksine Türk edebiyatının bugünkü halini çeşitli dinlerden, kültürlerden beslenerek aldığını savunur. Arif Ay, Şamanizm döneminin edebiyata etkisini de İslami dönemin edebiyata yansımalarını inkâr etmez. Onun karşı çıktığı, aynı çağda aynı kültür ortamından beslenen sanatçıların birbirlerinden çok uzak zamanlarda yaşamışlar gibi aktarılmasıdır. Arif Ay, Türk edebiyatının dönemlendirilmesini ele aldığı bir yazıda şunları söyler:

¹⁰⁶ Ay, "Şiir ve Tahkiye", s. 13.

¹⁰⁷ Ay, "Şiir ve Tahkiye", s. 13.

¹⁰⁸ Arif Ay, "Türk Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleri", *Ünlem*, S. 1, Ocak 1999, s. 8.

“Bilindiği gibi Türk edebiyatı: a) İslamiyet öncesi Türk edebiyatı, b) İslami dönem Türk edebiyatı, c) Batı tesirindeki Türk edebiyatı ya da Tanzimat edebiyatı, d) Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı olarak tasnif edilmiştir. Bu ana başlıklar, alt başlıklara bölünlenerek daha da çeşitlendirilmiştir. Örneğin, İslamiyet dönemi Türk edebiyatı: a) Divan Edebiyatı, b) Halk edebiyatı olarak iki alt başlıkta bölünlenmiştir. Ayrıca, Halk edebiyatı da, Anonim Halk edebiyatı, Tekke Edebiyatı, Âşık Edebiyatı olarak kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Bu bölümlerdeki ölçünün ne olduğu sorulduğunda, doyurucu bir cevabın alındığı söylenemez.”¹⁰⁹ diyerek, bu soruya verilecek tek inandırıcı cevabın “edebiyat öğretiminde kolaylığı sağlamak” olduğunu da ekler.

Arif Ay, bugünkü anlayışla *halk edebiyatı şairi* olarak bilinen şairlerin birer divan sahibi olduklarını söyleyerek *halk şairi*, *yüksek zümre şairi* gibi adlandırmalarının hangi kritere göre yapıldığını sorar:

“Bugün, halk edebiyatı içinde değerlendirdiğimiz pek çok şairin, divan şairleri gibi divanlarının bulunduğu bilinmektedir. Örneğin, Gevheri, Kaygusuz Abdal, Âşık Ömer gibi, Divan şairlerinin de, pek çoğunun hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri bulunmaktadır. O zaman, neye göre halk şairi, neye göre divan şairi, neye göre tekke şairi ya da saz şairi diyeceğiz?”¹¹⁰

Batıdaki edebiyat tasniflerinden örnek veren Arif Ay, batıda tasniflemenin yüzyıla yahut edebi akımlara göre yapıldığını ve Türkiye’de ise zaten batıdaki gibi edebi akımların olmadığını ekler:

“Batıda edebiyat tarihleri, ya yüzyıl ya da edebiyat akımlarına göre tasnif edilmiştir. Bizde batıdaki gibi edebiyat akımları (romantizm, natüralizm, realizm) olmadığına göre, en uygunu, edebiyatımızı yüzyıl yüzyıl bölmek olmalıydı.”¹¹¹

Türkiye Cumhuriyeti’nde edebiyatın da kasıtlı olarak belli bir ideolojik bakış açısına bağlı olarak bölümlendiğini düşünen Arif Ay, bu bölümlemeyi yapanların da siyasi kimliklerine vurgu yapar:

“Türk edebiyatına baktığımızda aynı durumla karşılaşırız. Bugün orta öğretimde ve üniversitelerde okutulduğu şekliyle Türk edebiyatı mevcut kırılmayı gerçekleştiren zihniyetin istemi doğrultusunda siyasal bir bakışla bölünlenmiştir. Bu bölümlemeyi yapanlar ve uygulayanlar, Cumhuriyet’in ilk yıllarında edebi kişilikleri kadar siyasi kişilikleri de önde olan ve sisteme payanda olmak, ondan nemalanmak, ona ters düşmek istemeyen araştırmacı, yazar ve edebiyat adamlarıdır.”¹¹²

¹⁰⁹ Ay, “Türk Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleri”, s. 8.

¹¹⁰ Ay, “Türk Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleri”, s. 8-9.

¹¹¹ Ay, “Türk Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleri”, s. 9.

¹¹² Arif Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, *Yedi İklim*, S. 126, Eylül 2000, s. 49.

Arif Ay, süregelen bu edebiyat tasnifinin toplumsal hafızada bir parçalanmaya sebep olduğunu ve bu türden çalışmalarla geçmişinden, değerlerinden kopuk bir nesil için alt yapının da hazırlandığını anlatmak ister. *“O siyasal anlayış, her şeyi parçalayarak aslından koparmış, geçmişsiz ve geleceksiz bırakmıştır. Buna Türk edebiyatı da dâhildir. Örneğin, nedir Halk edebiyatı, Divan edebiyatı, hele de lâdîni Türk edebiyatı?”*¹¹³ diyen Arif Ay, edebiyatımızdaki tasnifler sebebiyle aynı dönemi paylaşmış şair ve yazarların okurlarca sanki çok farklı zamanlarda; birbirlerine zıt hayat algısı ile yaşamışlar gibi algılanmalarına sebep olduğunu söyler.

Arif Ay, Divan edebiyatının çok kolay eleştirildiği halde Çağdaş edebiyatın kucusu sayılan bazı isimleri akademik camiada eleştirmenin; mümkün olmadığını söyler ve bu ikircikli hali eleştirir:

*“Türkiye’de edebiyat alanında akademik çalışma yapan akademisyenler, tezlerinde bu bölümlemeyi tartışmaktan kaçınmışlardır hep. Söz gelimi, bir akademisyen M. Fuat Köprülü’yü eleştirmeye kalksa tezi jüriden döner ve ona ‘Senin haddine mi düştü Köprülü’yü eleştirmek?’ derler. Bu bölümlemenin nedeni sorulduğunda ‘pedagojik açıdan kolaylık sağlıyor’ alacağı-mız cevap. Oysa sözgelimi, Karacaoğlan’la, Fuzuli, Şeyh Galip’le, Seyrani sanki farklı zamanların, farklı milletlerin, farklı coğrafyaların şairleriymiş gibi yer ediyor insanların zihinlerinde. Daha da kötüsü, bunlar birbirinin muhalifi hatta düşmanıymış gibi algılanıyor.”*¹¹⁴

Arif Ay, bu görüşleri doğrultusunda *Şiirimizin Yüzyıllık Kısa Tarihi* adlı kısa eleştirel bir de şiir yazar:

–Aruz ölçüsünü atalım mı?

–Attık

–Hece ölçüsünü atalım mı?

–Attık

–Beyiti atalım mı?

–Attık.

–Dörtlüğü atalım mı?

–Attık.

–Kafiye-yi atalım mı?

–Attık.

–Duyguyu atalım mı?

¹¹³ Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, s. 49.

¹¹⁴ Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, s. 49.

- Attık.
- Şairaneliği atalım mı?
- Attık.
- Düşünceyi atalım mı?
- Attık.
- Anlamı atalım mı?
- Attık.
- Musikiyi atalım mı?
- Attık.
- Dizeyi atalım mı?
- Attık.”¹¹⁵

2.2.2. Divan Edebiyatı

Arif Ay, edebiyatın zihinlerde bölüm bölüm, kademe kademe sınıflandırılmasına karşıdır. O, bir bütün içinde güzel olanın peşindedir. Arif Ay, Divan edebiyatının Milli Eğitim okullarında yıllarca halka yabancı, uzak, bir edebiyat gibi anlatılmasına karşı çıkar. Çünkü ona göre Divan edebiyatı Türk milletinin yüzyıllarının birikimi ile elde edilmiştir. Bu edebiyatı reddedip, kurmaca bir edebiyata sarılmak güzel olanı reddetmek anlamına geldiği gibi milletin kendi tarihinin de reddiyesi anlamına gelmektedir. Arif Ay, Divan edebiyatının okullarda yanlış anlatılmasını eleştirip kendi kültürüne yabancı nesiller yetiştiren eğitim sistemine değinirken, lise eğitimi aldığı yıllarda edebiyat öğretmenin Divan şairlerini dalkavuklukla suçlanmasını ve bu tavrın birçok okulda birçok öğretmence doğru kabul edilmesini eleştirir:

“Ülkemizde edebiyat eğitiminin yetersizliği, kısırlığı bir yana, öğretilenler de çarpıtılmış ya da tümünden yanlıştır. Bu ülkenin lisesinde okudum. Benimle birlikte binlerce genç de okudu bu liselerde. Ulusumuzun yarısını oluşturacak gençliktir bu. Yanlış öğrendik öz kültürümüzle ilgili tüm bilgiler. Öz kültürümüze tiksinti duyuracak denli kaba ve ilenç yüklüydü bu bilgiler. Örneğin edebiyat öğretmeni, bir kasideden söz ederken, o kasideyi yazan şairi “dalkavuklukla” suçluyordu. O zamanlar öğretmenimize için için kırılmakla, küsmekle yetinirdik.”¹¹⁶

Arif Ay, edebiyat öğretmenlerinin büyük şairleri suçlamalarına hayret eder ve ülkemizde verilen kısır edebiyat eğitiminin öğrencileri edebiyattan ve kitaptan uzaklaştır-

¹¹⁵ Arif Ay, *Edep*, S. 4, Haziran 2010, s. 5.

¹¹⁶ Arif Ay, “İyice Anlaşılması Gereken”, *Edebiyat*, S. 17, Haziran 1976, s. 1.

dığını savunur. Kendisinin de edebiyata ilgisini ancak ders kitapları dışındaki kitapları okuyarak koruyabildiğini söyler:

“İnsanımızın acısını, aşkını dile getiren gazelleri, kasideleri yazan şairler nasıl ‘dalkavuklukla suçlanabilirdi? Kuşkusuz sürekli olmasa da ders kitaplarımızın dışında başka kitaplar da okuyorduk. Bu yanlışları, saçmalıkları saptamamıza o kitaplar yardım ediyordu. Sevmiyordu birçok arkadaşımız edebiyat derslerini. Sıkıcı buluyorlardı bu dersleri. Tüm bunlar onların günümüz edebiyatına olan ilgilerini de yok ediyordu. Şiir okumayı anlamsız buluyorlardı. Gönülleri kararıyor, zihinleri köreliyordu. Beğeni yetisini yitiriyorlardı. Sevmeyi unutuyorlardı.”¹¹⁷

Cumhuriyet ile reddedilen Divan edebiyatının yerini zamanla, dönüştürülen bir edebiyat-şiir anlayışı alır. Arif Ay, bu şiirlerin “yapısızlık” sebebiyle sunabileceklerinin de sınırlı olduğunu söyler ve Ziya Paşa’dan bir alıntı yaparak yenileşen şiire eleştirilerini sürdürür:

“Şiirin bu evriminin sonuçlarına yeteneksiz şairler cephesinden bakıldığında, karşımıza iflas etmiş şiirler toplamı çıkar. Öyle ya, dörtlük yok, beyit yok, mısra yok, anlam da yok. Geriye ne kaldı: Sözcükleri yan yana getirmek. Sözcüklerin yan yana getirilişi de çocukluğunda şiire merak salan Ziya Paşa’nın yazdığı şiiri, şiirden anlayan, şiir yazan lalasına gösterdiğinde aldığı cevaptaki gibidir: ‘Kelimeler birbirine dargın öküzler gibi’ bakıyor.”¹¹⁸

Arif Ay’a göre bugün şiirin “sıradan”laşmasının sebebi de yine Divan edebiyatının biçimsel unsurlarının terk edilmesidir:

“Bugün şiir bolluğu içinde, şiirsiz kalışımızın nedeni, şiirin geçirdiği evrimin, kimi yeteneksiz şairleri ‘şiirin kolay yazılabilecek bir tür’ olduğu düşüncesine götürmesidir. Şiirin binlerce yıllık ölçütleri olan dörtlük, beyit, mısra biçimsel de olsa, yazılan şeyin şiir olup olmadığını ayırt edici ön koşuldu. Şair yetenek sınavını ilk önce bu ön koşullar üzerinden veriyordu.”¹¹⁹

Arif Ay’a göre batılılaşan, yenileşen bir edebiyat ortamında genç şairler artık Divan edebiyatının, “eski” edebiyat, olarak anılan bir edebiyatın, kavramlarını da kullanamazlar. Çünkü bu şairlerin geçmişle olan bağları koparılmış, geçmişe olan inançları çürütülmüştür.

“Günümüz şairleri, Divan şiirinin dilinden, nazım birimlerinden nazım şekillerinden, dünya görüşünden, mazmunlar sisteminden aruz uygulamasından, konu tekrarlarından, kaynak edindiği dini inanç dünyasından, ta-

¹¹⁷ Ay, “İyice Anlaşılması Gereken”, s. 1.

¹¹⁸ Arif Ay, “Şiir ve Tahkiye”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, Kasım-Aralık 2008, s. 12.

¹¹⁹ Ay, “Şiir ve Tahkiye”, s. 12.

rih ve mitolojisinden yararlanamazlar. Günümüz kimi şairlerinin, yeni denemelerinde, Divan şiirinin ses ve ahenk olanaklarına yaslanmak istediklerini, imgeler bolluğunda geçmişimizdeki bu geleneğe tutunduklarını görüyoruz. Ne ki bu, doğru ve gerekli bir yargı gibi görünmesine karşın Divan şiirinden yararlanma çok yüzeysel kalmaktadır."¹²⁰

Arif Ay, Divan şiiri ile mücadele etmeyi hayat felsefesi edinen şairlerin komik duruma düştüklerini söyleyerek Divan şiiri ile iletişimi ancak Müslüman aile yapısının içinden gelen şairlerin kurabileceğini iddia eder:

*"Günümüz Müslüman şairleri, Müslüman aile yapısının okul öncesi biçimlendirdiği ve bilinçlendirdiği bir süreçten gelmeleri nedeniyle kendi kültürümüzün kaynakları ile sağlıklı bir ilişki kurmayı başarmışlardır. 'Bu da şiirlerini öz ve duyarlık olarak batıcı şairlerin şiirlerinden ayırmıştır. Bunun için de yerlilik ve evrensellik niteliğine daha çok sahiptir Müslüman şairlerin şiirleri. Batıcı şairler ise, kendi kültür kaynaklarımızla ilişki kurmak bir yana, ona karşı savaş açmanın mücadelesini vermişlerdi. Bu da tıpkı Don Kişot'un yel değirmenlerine karşı mücadelesi gibi onları trajikomik bir duruma düşürmüştür."*¹²¹

Arif Ay, şiirin geçirdiği değişimlerin şiire yeni imkânlar kazandırdığını da inkâr etmez. O sadece bu evrimin doğal yollarla olmamasını, dayatma ile bir değişim sürecine girilmesini eleştirir:

*"Dörtlük gitti. Beyit gitti. Yahya Kemal'in haysiyetiyle eşdeğer tuttuğu mısra da gitti. Cemal Süreya'nın deyişiyle 'Çağdaş şiir geldi kelimeye dayandı.' Şiirin bu evrimi ona elbette yeni imkânlar kazandırdı. Yetenekli şairler bu imkânları iyi kullanarak hem çağdaşlarından öne geçtiler hem de şiire daha geniş imgesel açılımı da sağlayan dil kullanım alanlarına sahip oldular."*¹²²

2.2.3. Tanzimat Edebiyatı

Arif Ay'a göre Tanzimat dönemi ile birlikte Osmanlı ülkesinin devlet düzeninin yanı sıra edebi düzeni de bozulmuştur. Yenileşme adı altında Divan edebiyatı zihin dünyası, mazmunları yok sayılmış yerine batıdan ithal edilen yabancı kavramlar konumlandırılmaya çalışılmıştır. Arif Ay, Tanzimat Fermanı'yla öne çıkarılan özgürlük can, mal ve namus kavramlarına değinir ve bu fermanla asıl amaçlananın özgürlük ve kişi haklarını korumak olmadığını; asıl amacın batılı yaşam tarzını Osmanlı toplumuna dayatmak olduğunu savunur:

¹²⁰ Arif Ay, "Günümüz Şiirine Genel Bakış", *Mavera*, S. 159, Mart 1990, s. 6.

¹²¹ Ay, "Günümüz Şiirine Genel Bakış", s. 6.

¹²² Arif Ay, "Şiir ve Tahkiye", *Edebiyat Ortamı*, S. 5, Kasım-Aralık 2008, s. 1.

“Tanzimat neyi tanzim etmiştir? Gerçekte hiçbir şeyi. Üstelik siyasal bir kaosu ithal malı kavramlarla daha da içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmüştür. Hak, adalet, özgürlük, mal, namus, can yaygaraları ne zaman öne çıkmışsa, arkasından mutlaka batıya özgü bir yaşam parçacığı yama edilmiştir, topluma. Bu tür çıkışlar, belli aralıklarla günümüze değin süregelmiştir. Ne ki kaostan bir türlü çıkamamıştır.”¹²³

Arif Ay, Tanzimat aydınlarını kendi kültürlerinden uzaklaşmakla eleştirirken halkın da bu anlayışla verilen eserleri okumamasına hak verir. Çünkü Tanzimat eserleri Osmanlı edebiyatının karşısına bir alternatif olarak kurulmuş yapay bir edebiyattır ve yüzyıllardır canlı bir edebiyatın içinde yaşayan halk bu yapaycılığı ayırt edebilmiştir:

“Resmi ideoloji kendine batılılaşmayı hedef seçtiği için sanat ve de edebiyattaki çalışmaları da kendine yakın bulduğu ölçüde desteklemiş ve öne çıkarmıştır. Tabii, böyle bir devlet desteğini arkasına alan batıcı şair ve yazarlar, halkın üzerinde bir güç oldukları vehmine kapılmışlardır. Artık, sanat edebiyat denince ülkede yalnız onlar vardır. Gerçekte bu, nicelikten çok niteliksel bir durumdur. Halk bunun bilincinde olduğu için, içsel bir tepki ile gitgide okumaktan uzaklaşmış, bunun neticesinde de okuyanı az, yazanı çok edebiyat ortamı çıkmıştır ortaya. Türk insanı, yine, şiir dendiğinde, içinde Yunus’un sıcaklığını duyar, Mevlana’nın dizinin dibinde olmayı ister, Hacı Bayram’ın hasretini çeker, Karacaoğlan’la efkâr dağıtır, Koroğlu ile yiğitliğini anımsar, Dertli ile dertlenir.”¹²⁴

Arif Ay, yapay, taklitten ibaret Tanzimat hareketinin kendiliğinden gelişmiş olması halinde köklü değişimler sağlayabileceğini ancak bunun böyle olmaması sebebiyle Tanzimat’ın etkisiz kaldığını düşünür.

“Günümüz Türk şiirini sağlıklı irdeleyebilmek için membaini iyi bilmek gerekir. İslam uygarlık dairesine girişimizin, bütün hayat ve edebiyatı toptan etkileyen kesin ve köklü bir değişim yarattığı bellidir. Toplumumuzda meydana gelebilecek yeni bir köklü değişimin de aynı oranda edebiyatımıza yansması gerekirdi. Tanzimat’tan sonraki edebiyatımızın ise ancak ufak tefek şekil değişiklikleri ile bir iki tür denemesi ve bazı soyut kavramlar ithali biçiminde küçük çapta değişime uğradığını görüyoruz. Tanzimat’la birlikte başlayan edebiyatımızdaki batılılaşma hareketi, şiirimizi iki ayrı kola ayırdı. Tanzimat, güncel bir deyişle, şiirimizde bir grizu patlamasıdır.”¹²⁵

Tanzimat ile başlayan değişimlerin şiirde Cumhuriyet’e kadar biçim değişiklikleri şeklinde olduğunu söyleyen Arif Ay, Cumhuriyet ile beraber Divan edebiyatının biçimsel olarak yaşayan unsurlarının da Türk şiirinden kaldırıldığını açıklar:

¹²³ Arif Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, *Mavera*, S. 159, Mart 1990, s. 7.

¹²⁴ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 5.

¹²⁵ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 5

“Tanzimat’tan Cumhuriyete kadarki dönemde şiir, biçim olarak yer yer Divan edebiyatı geleneğine bağlı kaldığı halde, Cumhuriyetle birlikte bu biçimsel bağlılık da ortadan kalkar.”¹²⁶

Arif Ay’a göre Tanzimat ile başlayan değişimler sebebiyle toplumun kurumları değişti, dönüştü ya da değiştirildi dönüştürüldü. Bu yenilikler doğal bir aşama ile gerçekleşmedi. Şiir de bu dönüştürmelerden payını aldı, bir takım şairler biçim ve özde batıyı tamamen kopya ettiler, diğerleri ise biçimde değişiklik gösterecekler de özde gele- neğe bağlı kalma çabasında karar kıldılar:

“Günümüz Türk şiiri, düinden bugüne iki ayrı kol olarak gelmektedir dedik. Bu kollardan birisi Tanzimat’la birlikte batıcılık akımının öz ve biçim olarak sürdürücü niteliğindedir. Öbürü ise, biçim olarak birinciye izlemekle birlikte öz olarak farklı bir oluşum sürdürmüştür. Her iki haliyle de günümüz şiiri, gelenekten kopuk bir şiirdir. Çünkü gelenek salt kuramsal bir kavram değildir. Aynı zamanda, tek bir boyuta da indirgenemez. Bir toplumun tüm kurumları değişmişse, değişmemiş olarak gördüklerimiz de hayatın dışına itilmişse, böyle bir toplumda geleneği varsaymak mümkün mü?”¹²⁷

Arif Ay, şiir geleneğini, sürdürmeye çalışan şairlerin bu olguyu yanlış anladıklarını söyler. Çünkü gelenekten yararlanmak ona göre geleneği sevmek, saymak ve gelenekle aidiyet bağlarını sıkı kurmakla ilintilidir. Arif Ay, günümüzde ise taklit etmenin gelenekten yararlanmak sanıldığını söyler:

“Gelenek nedir? Önce buna bir açıklık getirmek gerekiyor. Gelenek, şairi şiire götüren bir öncüdür. Şiiri sevmek, daha evvelki şairlerle ruh ilişkisini kurmakla başlar şairde. Bu açıdan bakılınca, gelenekten yararlanmak günümüzde oldukça yanlış anlaşılmaktadır. Geçmiş şekilleri taklit ya da onların adlarını kullanma biçiminde algılamak değildir gelenekten yararlanmak.

Gelenekten yararlanma, her şeyden önce o geçmiş zaman eserlerini sevmek, onlardan zevk almayı bilmek, geçmiş sanatlar ve şairleri daha yakından tanımaya çalışmak, adeta onlarla birlikte olmak, zihinde ve hayalde olsun, onların eserlerini vermelerini izlemek, kısaca onlarla aynı dünya görüşünü paylaşmak demektir.”¹²⁸

Tanzimat’ın ilânına kadar Osmanlı devleti ile sanatçı, şair ve yazarların, devlet ile sorunları olmadığını söyleyen Arif Ay, Tanzimat’tan I. Dünya Savaşı’na kadar olan süreçte bu durumun değiştiğini, sanatçıların devleti kendilerine karşı var olan bir karşıtlık

¹²⁶ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 5.

¹²⁷ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 6.

¹²⁸ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 5.

olarak görmeye başladığını savunur. Ona göre bu durumun sebebi ise şudur: Batıya gönlünü kaptırmak.

“Ülkemizde, Tanzimat’a kadar gelen dönemde, devlet, yazarları ile bir uyum içinde idi. Yani, devletin ülkesi ile yazarın yöneldiği ülkü aynı idi. Tanzimat’la başlayıp I. Dünya Savaşı sonlarına değin süren dönem, Devletin uyguladığı ülkenin özünde gide gide oranını artıran bir değişimin buyruk kesildiği bir dönemdir. Herkesin gözü, devletin özündedir. Hep ona bakılır, hep o ufalanır. Bu dönemin yazarları, gönlünü batıya kaptırmış, ne devletin özündeki ülküden tam kopmuş ne de batılı olabilmış kişilerdir.”¹²⁹

Arif Ay, Tanzimat yıllarından itibaren verilen edebi eserleri birer yadsıma ürünü olarak kabul eder. Ona göre Tanzimat ile birlikte “sözde aydınlar”, “Batı duvarına” geleneği yadsıyarak, geleneğe ait olanı karalayarak sırtlarını dayayabildiler.

“Tanzimat’la birlikte başladı Türk edebiyatı özgünlüğünü yitirmeye. Günümüze değin sürdü bu özgünlük yitirilişi. ... Çünkü uygarlığımız yadsınmaya Tanzimat’la başladı. Giderek yoğunlaştı yadsıma. Sonunda koparıldı bağ. Kimdi uygarlığımızı yadsıyanlar, bu bağı koparanlar, öncelikle? Kuşkusuz, sözde aydınlar, sanatçılar değil mi? Sürekli uygarlık yadsıyıcıları oldular bizdeki sanatçılar. Yapıtları da bu yadsımanın ürünleridir.”¹³⁰

Tanzimat yıllarından itibaren Türk edebiyatında kuraklık olduğunu söyleyen konuşmacının bunun sebeplerini Arif Ay’a sorması üzerine Ay, şöyle yanıt verir

“Bunun temelinde şu var: Uygarlığımızdan kopuş. Her yazar, her sanatçı kendi uygarlığının ürünüdür. Özgün evrensel nitelikli yapıtları, uygarlığı ile arasındaki bağı sürekli canlı tutabilen sanatçılar verebilir ancak. Tanzimat’a değin birçok örnekleri var bizde bunun.”¹³¹

Kendi medeniyetini kaybeden, kaybettiğinin bilincinde dahi olmayan Tanzimat aydınının bir boşluk içine düştüğünü kabul eden Arif Ay, onların bu boşluğun yerine Batıyı koymaya çalıştıklarını, bunun da iğreti durduğunu işaret eder: *“Uygarlıktan kopunca, aradaki boşluğu doldurmak için dayanaklar aramak zorunda kalınır. Bizdeki sanatçılar da bunu yapmışlardır. Batıya öykünmek. Çünkü belirli bir düşünsel tabandan, kültürel tabandan yoksundurlar.”¹³²*

“Şiir, hususiyeti gereği, diğer edebiyat türlerinden farklı olarak yazanın, kimlik, kişilik ve mizacı ile yüzde yüz çalışan, örtüşen bir yapıya sahiptir. Bunun için de, şairin

¹²⁹ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 6.

¹³⁰ Ali Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 12.

¹³¹ Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

¹³² Göçer, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, s. 12.

toplum içinde belirlediği yaşam tarzı, dünyaya bakışı, şiirinin özünü oluşturuyor”¹³³ diyen Arif Ay, Tanzimat ile beraber şair ve sanatçıların kendilerine, doğup yaşadıkları toplumlarına “batılı” gözlerle bakmaya çalıştıklarını söyler ve onların bu tavırlarının da gün geçtikçe “batıl” bir dünya düzenine hizmet ettiğini söyler. Tanzimat’tan 1950’lere kadar olan edebiyatımızın ise yerli düşüncenin yerine batıya öykünerek tabiatçılık, maddecilik gibi toplumumuzda temeli olmayan düşünceleri aldığını söyler:

“Batılılaşma dönemi ile devletin temelindeki yerli düşünce yavaş yavaş oradan alınır, yerine tabiatçılık diyebileceğimiz batıcılık bırakılır. Öte yandan, bu ikame ediş salt bir tutku olarak bile, mutlaklık belirtmez, parçalıdır, çeşitlidir, demet demettir adeta.

1950’lerden sonra ürünlerini vermeye başlayan toplumcu edebiyat alanında devrimlerin reddi anlamını taşır. Batıcılığın özünde tabiatçılık o yazarlar için bir anlam belirtmediğinden yavaş yavaş batı övgücülüğünden saparak Marksçılığa doğru kaymaya başlamışlardır. Şimdilerde bu Marksçılık da bitmiş durumdadır.”¹³⁴

Arif Ay’ın Tanzimat’a bakışını düzenleyen en önemli isim kuşkusuz Necip Fazıl Kısakürek’tir. Arif Ay, lise yıllarında iken Necip Fazıl’dan duyduğunu söylediği “Sahte Kahramanlar”, sözünün karşısına çok rahatlıkla Tanzimatçıları konumlandırır:

“Sahte Kahramanlar, sözünü ilk duyduğumda lise öğrencisiydim. ... Kimlerdi bu “Sahte kahramanlar?” Kimler yoktu ki; Mithat Paşa’dan Reşit Paşa’ya, Ziya Paşa’dan Namık Kemal’e, Tevfik Fikret’e Tanzimat’ın paşaları ve şairleri... Ziya Paşa Lamartine’den aşağı yukarı 30 sene sonra Fransa’ya, Namık Kemal Londra’ya geziyor. Sitayişler nutuklar atan Namık Kemal’in efsanelerle yüklü Londra hatıraları karşısında; Heine’nin ‘Londra Hatıraları’ var... Heine korkunç bir trajediyi anlatırken, Namık Kemal harika bir Londra’dan söz ediyor. ... Yani Namık Kemal hayal görmüş bulunuyor.”¹³⁵

Arif Ay, sanatkârların evrensel bir etkileşim içinde olmasına karşı çıkmaz. O evvelinde Anadolu insanının, değerlerinin, inancının yok sayılmasına buna karşın batıya bağımlı bir sanata, edebiyata kucak açılmasına, karşı çıkar. Arif Ay’a göre bizler toplum olarak kavramlarımızı yitirdik ve bu yüzden hafıza olarak da yenilenip geliştiremiyoruz. Bu sorunların sebebi yine Tanzimattır:

“Zihni körleşme beraberinde bilinç körleşmesini de getirdi. Bu nasıl oldu? Zihnin sağlıklı çalışabilmesi için kavramlara ihtiyaç vardır. Düşüncenin tohumu olan bu kavramların da genetiğinin bozulmuş olmaması gere-

¹³³ Arif Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, *Mavera*, S. 159, Mart 1990, s. 5.

¹³⁴ Ay, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, s. 6-7.

¹³⁵ Arif Ay, “Sahte Kahramanlık Devam Ediyor”, *Edep*, S. 4, Haziran 2010, s. 2.

kir. Bugün sağlıklı düşünemiyorsak, bilinç körlüğü yaşıyorsak bunun nedeni zihnimizi işgal eden kavramların içi boş ya da anlam yönünden çarpıtılmış olmasıdır. Yani genetiğinin bozulmuş olmasıdır. “Tanzimat-ı Şerriye”den beri zihinsel problemimiz ‘bilinç körleşmesi’ ya da tıbbi ifadesiyle bilinç kapalılığıdır.”¹³⁶

Arif Ay, Tanzimat’la birlikte Türk edebiyatında iki tip aydının oluştuğunu söyler. Bunlardan ilki geçmiş reddeden, küçük gören bir anlayışla; ikincisi ise geçmiş medeniyetle kopan bağı yeniden kuracak olan anlayışla eser vermiştir. Geçmişini reddeden aydın tipine ise şu tanımlamayı uygun görür Arif Ay: “sömürge aydını.”

“Tanzimat’la başlayan sarsıntılar büyük bir depremle, büyük bir yıkımla sonuçlandı. Bu büyük depremin, bu büyük yıkımın enkazından iki tip şair, yaz ve aydın ortaya çıktı. Bunlardan biri o depremi de hazırlayan Batı’ya kalbiyle, kafasıyla teslim olmuş, ona şirin görünmek ondan aferin almak için kendi insanına, kendi değerlerine sırtını dönmüş hatta onları reddetmiş, alay konusu etmiş bir aydın, sanatçı, yazar tipi. Yani sömürge aydını, sömürge yazarı. Diğeri ise, kendi insanını seven, kendi medeniyetinden beslenen, o medeniyetin yeniden inşası için kocaman yürekleriyle, pırıl pırıl kalemleriyle eserler ortaya koyan yazarlar, şairler, aydınlar... Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Rasim Özdenören gibi yerli yazarlar ve bunların çıkardığı Büyük Doğu, Diriliş, Edebiyat ve Maveria dergilerinde yetişen diğer yazarlar ve şairler.”¹³⁷

Arif Ay’ın Tanzimat’la birlikte çıkan aydın tipini “sömürge aydını” olarak tanımlamasının temelinde onun sömürgecilik hakkındaki düşünceleri bulunur. Ona göre sömürü sadece maddi değildir manevidir aynı zamanda. Tanzimat’la birlikte Türk edebiyatının merkezi değişir, vahiy merkezli bir sanat anlayışından “batı” merkezli *batıl* merkezli bir dünya anlayışına geçilir. Arif Ay, bu anlayışla verilen eserlerin de doğal olarak emperyalist edebiyata hizmet edeceğini savunur:

“Emperyalizm daha çok siyasal içerikli bir kavramdır. Üstelik Batı kökenlidir. Bu kavram bizim kültürümüzde yer almaz. Bu nedenle, tartışılmasının bizim payımıza hiçbir yararı yoktur. Emperyalizmi bir olumsuzluk olarak ele alıyorsak bu olumsuzluğun uzantılarını, sanat eserlerinde de görüyorsak, bence bunun anlamı başkadır. Meselenin aslı kısaca şudur: Vahyi esas almayan, Yüce Peygamberin ilkelerini yaşam tarzı olarak görmeyen ve bu iki kaynaktan temellenmeyen her sanat eseri, her eylem emperyalist bir öz taşımaya mahkûmdur. Çünkü bu tür bir sanat eseri insanları Allah’a kul olma yerine, kula kul olmaya yönelten her eylem şöyle ya da böyle emperyalisttir. Bu anlamda, insanların duygu ve düşüncelerine hitap etmesi nedeniy-

¹³⁶ Musa Deniz, “Tekrar Etmeye Mecburuz”, *Edep*, S. 2, Nisan 2010, s. 1.

¹³⁷ Arif Ay, “Karanlığın Ortasında Parılayan Işık”, *Edep*, S. 59, Ocak 2015, s. 1.

le edebiyatın olumlu ya da olumsuz yönde etkinliği daha kapsamlıdır. Sömürü salt maddi değil, manevidir aynı zamanda."¹³⁸

Arif Ay'a göre yenileşme dönemi edebiyatında çok büyük bir sorun olarak anlatılagelen "kafiye kulak için mi göz için mi" tartışmaları ile daha sonra çeşitli adlandırmalarla ortaya çıkan toplumcu şiir, toplumcu gerçekçi şiir adlandırmaları aynı minvalde aynı merkeze hizmet etmektedir. *Mavera* dergisinde "Günümüz Şiirine Genel Bakış" adlı yazısında bu görüşlerini şu cümlelerle anlatır Arif Ay:

*"Tanzimat, Türk şiirinde bir göçüktür. Günümüz batıcı şairleri dönüp dönüp bu göçüğü açma uğraşı ile kendilerine bir hareket zemini bulmanın ve yazdıkları şiirin geçerliliğini kanıtlamanın uğraşını vermektedirler. Dün, kafiye kulak için mi göz için mi, sanat için mi, toplum için mi, tartışması ne ise, bugün de bireyci şiir, toplumcu şiir, toplumcu gerçekçi şiir tartışması aynıdır. Gerçek şiirle hiçbir bağlantısı olmayan bu tür kavramalar ne zaman üretilmişse, ne zaman tartışılmışsa, orada şiirin bir çıkmaz içine düştüğü görülmüştür. Bu tür tartışmalara zaman zaman Müslüman şairlerin girdiği görülmüşse de geçici bir yanılsama olarak kalmıştır."*¹³⁹

2.2.4. İkinci Yeni

Arif Ay, Divan şiiri geleneğinden kopuk, Tanzimat edebiyatının açtığı yolda ilerlemeye çalışan modern şiirin savunucusu bir şair değildir. Onun eserlerinde günün moda akımlarının yansımalarını da göremeyiz. Arif Ay'ın şiiri derdi olan bir şiirdir. Bu sebeple çağın popüler kültür seviyesine inen şiir akımlarına, şiirini açmaz. II. Yeni şiiri, Türk şiiri için çok büyük bir değişim sayılsa da Arif Ay, II. Yeni şiirine birçok yönden eleştiri getirir. Her şeyden evvel II. Yeni şiirini bir tuzak olarak kabul eder Arif Ay. II. Yeni şairleri gibi düşünmeyen şairlerin de edebiyat ortamında yaşadığı sıkıntılara değinerek dönemde hâkim olan bu anlayışı eleştirir. Arif Ay, Mustafa Özçelik'in şiiri üzerine yazdığı bir makalede II. Yeni ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

*"Şöyle ya da böyle, dozu az ya da çok, bizim kuşak şairlerinin çoğu Tanzimat'tan beri bize dayatılan Batı şiirinin kopyacısı şairlerden etkilenmişlerdir. Özellikle İkinci Yeni tuzağına düşmekten kendilerini alamamışlardır. Bu öyle bir tuzak ki onlar gibi duymuyorsan, onlar gibi yazmıyorsan dünyanın en güzel şiirini de yazsan şair değilsin anlayışı, her iki çevrede de hâkim bir anlayış olarak ortaya çıktı."*¹⁴⁰

Arif Ay, halk, divan, çağdaş birçok şairi takip ettiğini söyler ve şiir dönemlerine ön yargı ile yaklaşmaz, şiirin her dönemden, akımdan beslenebileceğini kabul eder. An-

¹³⁸ Arif Ay, "Soruşturma", *Mavera*, S. 137, Mayıs 1998, s. 11.

¹³⁹ Arif Ay, "Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış", *Mavera*, S. 159, Mart 1990, s. 7.

¹⁴⁰ Arif Ay, "Şiirin Nar Hali", *Bir Nokta*, S. 133, Şubat 2013, s. 6.

cak II. Yeni şiirinin yansımalarını da eleştirmekten kaçınmaz. Çünkü Arif Ay’a göre II. Yeni şiiri başkasının derdini dert edinmekten, yanlışları eleştirmekten kaçınan bireysel bir şiirdir:

“Bütün şairlerin birikimlerinden yararlanıyorum. Elimden geldiğince takip ediyorum. Çünkü bu benim için bir zorunluluk. Söylenmiş tekrar etmemek ya da söylenmiş daha iyi nasıl söyleyebilirim için gereklidir bu. Günümüz şiiri özellikle 80 sonrası şiir çok renkli bir düzlem oluşturuyor. Fakat henüz baskın bir renkte ortaya çıkmış değil. Günümüz şiirinin en belirgin vasfı çilesizliği. Uçuk-kaçık, hayatla yüzleşmeyen duygular, fan-teziler... Bir de kimse kimsenin umurunda değil. Varsa yoksa İkinci Yeni şairleri. İşleri bu. Dönüp kendi şiirlerini konuşmuyorlar”¹⁴¹

Arif Ay, II. Yeni şiiri ile Sezai Karakoç şiirini ortak bir değerlendirmeye alanları da eleştirir. Ona göre II. Yeni şiiri ile Sezai Karakoç şiiri iki ayrı yerde durmaktadır. Arif Ay’a göre: *“Sezai Karakoç’un şiirinin bugün dolaşımda olan hiçbir şiirle akrabalığı yoktur. Nasıl ki, Şeyh Galip gelenek içinde kalarak yeni bir söyleyişle, yeni bir tarzla şiiri zirveye taşımazsa, Sezai Karakoç da bugün aynısını yapmıştır.”¹⁴²*

Arif Ay’a göre II. Yeni şiiri gelenekle irtibatlandırılmayacak kadar topluma yabancı, İslam medeniyetine ise bir Batılı kadar uzaktır. Ona göre:

“Eğer, bugünkü şiiri gelenekle irtibatlandırmak gerekirse, buna tek örnek Sezai Karakoç’un şiiridir. Onun şiirini İkinci Yeni’yle irtibatlandırmak, İslam medeniyetini ve onun oluşturduğu edebiyatı anlamamaktır. Zaten, onu anlamayanlar, Sezai Karakoç’un şiirini ya “çöl şiiri” ya da “kara ütopyanın şiiri” diyerek cehaletlerini ortaya koymaktadırlar.”¹⁴³

Arif Ay, Sezai Karakoç’un II. Yeni şairleri ile olan farkını şu cümlelerle daha keskin bir şekilde anlatır: *“Sezai Karakoç’un Mülkiye’de Cemal Süreya, Ece Ayhan’la arkadaşlığı dışında II. Yeni ile hiçbir yakınlığı olmamıştır. Onun şiiri binlerce yıllık şiirimizin çağımıza uzanan ana damarıdır. Bugünkü şiirimizin aslı gövdesidir.”¹⁴⁴*

Arif Ay, I. ve II. Yeni akımlarını batılılaşma devri Türk edebiyatının sağlamlaştırılması için kurulmuş birer düzenek gibi ele alır. Bu akımların Divan edebiyatı’nın reddiyesi için düzenlenmiş olduğunu söyleyen Arif Ay, bu akım şiirlerinin, batı şiirinin cılız birer kopyası olduğunu savunur:

¹⁴¹ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, Ay Vakti, S. 97, Ekim 2008, s. 7.

¹⁴² Arif Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, Yedi İklim, S. 126, Eylül 2000, s. 49-50.

¹⁴³ Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, s. 50.

¹⁴⁴ Arif Ay, “Okurken”, Kırklar, S. 22, Ekim 2002, s. 18.

“Birinci yeni, İkinci Yeni deniyor. Nedir “yeni” olan? Çoğu Batı şiirinin çeviri düzeyindeki cılız kopyalarını, yeniymiş gibi sunmak ne kazandırdı edebiyatımıza. Üstelik nihilist felsefeyi temel alan bir şiirdir ve orijini de Batı’dır bu şiirin. Çünkü Birinci ve İkinci Dünya Savaşı’yla alt üst olan Batı’nın bunalım edebiyatının Türkiye’deki uzantısıdır.”¹⁴⁵

II. Yeni şiirinin, Avrupa’da batı şiirinin kötü kopyaları olarak görüldüğünü söyleyen Arif Ay, bu akımları savunanların da batıda, Türk şiirinden örnekler sunarken batılılara gazeller okumak zorunda kaldıklarını şöyle aktarıyor:

“Bunun böyle olduğunu bu anlayışın temsilcileri de zaman zaman ifade etmekte bir beis görmezler. Derler ki “Fransa’da bizden bugünkü Türk şiirinden örnekler okumamız istendiğinde, okuduğumuz şiirleri tebessümle dinlerler ve bunların daha iyisini biz yazıyoruz, sizin sesiniz olan, sizi yansıtan şiiriniz yok mu dediklerinde ister istemez gazellerden okumak zorunda kalıyoruz. Ancak o zaman tatmin oluyorlar”¹⁴⁶

Arif Ay’a göre, şiirdeki değişimler birçok kişinin kendisini kolayca şair olarak kabul etmesine sebep vermiştir. Çünkü şiirin herhangi bir ölçütü kalmamıştır. Bütün bunlar şiir bolluğu içinde şiirsiz kalmamıza sebep olmuştur.

“Bugün şiir bolluğu içinde, şiirsiz kalışımızın nedeni, şiirin geçirdiği evrimin, kimi yeteneksiz şairleri ‘şiirin kolay yazılabilecek bir tür’ olduğu düşüncesine götürmesidir. Şiirin binlerce yıllık ölçütleri olan dörtlük, beyit, mısra biçimsel de olsa, yazılan şeyin şiir olup olmadığını ayırt edici ön koşuldur. Şair yetenek sınavını ilk önce bu ön koşullar üzerinden veriyordu.”¹⁴⁷

Arif Ay, İkinci Yeni şiiri hakkında şairleri uyarır. Ona göre II. Yeni bir tuzak ve virüstür. Şiir yazmak isteyenler de bu tür şiirden şiirlerini korumak zorundadırlar. Arif Ay, Hıdır Toraman’ın şiiri üzerine yazdığı bir yazısında II. Yeni ile ilgili şunları söyler: *“Şiir yazıyoruz diye güzelim Türkçe’yi bu denli berbatlaştırmaya hakkımız yok beyler! Öncelikle, bu İkinci Yeni virüsünden kendinizi korumalısınız. Yoksa, şiiriniz ve diliniz iflah olmaz.”¹⁴⁸*

Arif Ay’ın II. Yeni’ye karşı çıkmasının en temel sebebi şiirin netliğinin kaybolması, ne söylediği belirsiz sözlere dönüşmesinde II. Yeni’nin de payının olduğunu düşünmesidir.

¹⁴⁵ Arif Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, *Yedi İklim*, S. 126, Eylül 2000, s. 49.

¹⁴⁶ Ay, “Sezai Karakoç’un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?”, s. 49- 50.

¹⁴⁷ Arif Ay, “Şiir ve Tahkiye”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, Kasım-Aralık 2008, s. 5.

¹⁴⁸ Arif Ay, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 34, Ağustos 1993, s. 20.

2.2.5. Edebi Polemikleri/ Eleştirileri

2.2.5.1. Arif Ay-Mehmet H. Doğan

Arif Ay, *Kayıtlar* dergisinin “Okurken”¹⁴⁹ köşesinde, aynı yıl içerisinde yayınlanan Mehmet H. Doğan’ın 1993 *Şiir Yıllığı*¹⁵⁰ adlı eseri ve bu eser hakkında yazılanlar ile ilgili görüşlerini belirtir.

Arif Ay, bu yazısında “batıcı” olarak kabul ettiği edebi kesimin edebiyatı, kendi tekellerinde görmelerine ve Türk şiirinin tükenme noktasına geldiği iddialarına karşı çıkar. Ay’a göre Türk şiiri değil “batıcı” şiir tıkanmıştır ve Mehmet H. Doğan da Türk şiirinin tıkanmasına sebep olan o “batıcı” isimlerdendir. Arif Ay’a göre, Türk şiirini bu tıkanmadan kurtaran ise “Müslüman Şairler”dir.

*“Evet, son yıllarda şiir bir tıkanma noktasına geldi. En başta, yazılan şiirler Türkçe değil. Dergiler bunun yüzlerce örneğiyle dolu. Mehmet H. Doğan görmek istemiyorsa o ayrı konu. Mehmet H. Doğan, ‘bugün başka şiir yazılıyor’ diyerek yazılan şiirle yetiniyor. Başkalığı üzerinde durmak istemiyor. Bunun da nedeni, söz konusu tıkanmanın, daha çok Mehmet H. Doğan’ın üyesi olduğu Batıcı cephe oluşudur. Çünkü Müslüman kimliği taşıyan şairler için bu denli yoğun bir tıkanma söz konusu değildir. Dün olduğu gibi, bugün de Türk şiiri Müslüman kimliği taşıyan şairlerin şiirlerinde boy atmaktadır.”*¹⁵¹

Arif Ay, Mehmet H. Doğan’ın hazırladığı *Şiir Yıllığı*’nda belli bir ideolojiye bağlı isimlere öncelik tanındığını, İslam inancı ile öne çıkan şairlerin çoğunun görmezden gelindiğini savunur. Buna karşılık olarak ise İslami görüşe sahip edebi kimliklerin hazırladıkları şiir antolojilerinin objektif bir bakışla hazırlandığını, adaletli davranıldığını ekler. Arif Ay, bu eleştirisi ile edebi çevrelerdeki sınırları da keskin bir şekilde vurgulamış olur ve karşıt olarak gördüğü edebi çevreyi “bağnaz” olmak ile itham eder:

“İşin bir yönü de şu: Mehmet H. Doğan, güya şiiri kolluyor, gözetliyor görünüyor. Böylece şiirin ş’sinden habersiz gençlere mavi boncuk dağıtarak şiirin görünmeye çalışıyor. Değerlendirmelerinde nesnel davrandığını iddia eden yazarın hazırladığı yıllığa bakıyorsunuz, 128 şairin içinde sadece Müslüman kimliği taşıyan iki şaire yer veriliyor. Bir tek derginin adı geçiyor. Bu mu nesnellik Sayın Doğan? Bu, sizin cephenin yıllardır yaptığı bağnazlıktır. ... Oysa açın Müslümanların hazırladığı antolojileri, yazarlar

¹⁴⁹ Arif Ay, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 33, Temmuz 1993, s. 21-26.

¹⁵⁰ 1993 *Şiir Yıllığı*, (Haz. Mehmet H. Doğan), Adam Yayınları, İstanbul 1993.

¹⁵¹ Arif Ay, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 33, Temmuz 1993, s. 25.

sözlüğünü, yıllıkları, sizin cephenizden bir tek şair ya da yazar dışlanmamıştır."¹⁵²

Arif Ay, yazısının devamında: "*Şunu hemen belirteyim, hiçbir Müslüman yazar ya da şair, sizlerin hazırladığı yıllıklarda, antolojilerde yer almak gibi bir heves taşımaz.*"¹⁵³ diyerek yanlış anlaşılmanın da önüne geçmek ister ve eğer kuşatıcı bir antoloji hazırlanamıyorsa bunun adının *Türk Şiiri Antolojisi* olmasının anlamsız olacağını, hazırlanan antolojinin adının *Batıcı Şiir Antolojisi* olarak değiştirilmesi gerektiğini söyler. Bu yazının son kısmına ise Küçük İskender'in "BBİR HHİSSİM"¹⁵⁴ isimli şiirini ekleyen Arif Ay, bu şiir anlayışı ile sanatta doruğa ulaşmanın mümkün olmayacağını da vurgular ve Mehmet H. Doğan'ı bir kez daha eleştirir: "*Sayın Doğan, 'Bir şiir ırmağı akıyor önümüzden ulaşılacak doruklar varsa, onların arasından biri ulaşacak, verilecek başyapıtlar varsa onların arasından birileri verecektir' diyor. Hangi şiirle, hangi uygarlık bilinciyle?*"¹⁵⁵

Mehmet H. Doğan ise *Adam Sanat* dergisinde Arif Ay'a cevaben "Sivas Alevlerinin Işığı Altında"¹⁵⁶ adlı bir yazı kaleme alır. Mehmet H. Doğan bu edebi tartışmayı farklı bir boyuta taşıyarak "Evet, Müslüman şair Arif Ay yıllıkta şiirleri yayımlanan öteki 126 şaire 'Müslüman kimliği'ni tanımıyor"¹⁵⁷ der ve Sivas olaylarında şairlerin katledilmesine Arif Ay'ın ses çıkaramadığını iddia eder. Buna sebep olarak da öldürülen şairlerin "Müslüman kimliklerinin" olmamasını gösterir.

"*Arif Ay, Metin Altıok'un Behçet Aysan'ın başlarına gelenleri, sırf Müslüman kimliği taşımadıkları için görmezlikten geliyor, adlarını anmaktan bile çekiniyor. Ölümün, öldürülmüş olmanın bile hafifletemediği nasıl bir kindir bu? Ama hayır daha çok fenersiz olmanın yarattığı öfkedir bu.*"¹⁵⁸ diyen Mehmet H. Doğan tartışmanın boyutunu ilgisiz bir mecraaya çeker ve sanki olaylarda Arif Ay suçluymuş gibi onu itham eder. Bunun üzerine, Nazir Akalın şunları söylemiştir:

"Oysa asıl 'fenersiz yakalanmış olmanın yarattığı öfke'yi kendisi ortaya koymaktadır. Yani bir taraftan isimlerini zikrettiği şairlere Arif Ay'ın Müslüman kimliğini tanımadığını söylemekte, diğer taraftan ise, bu şahısla-

¹⁵² Ay, "Okurken", s. 25.

¹⁵³ Ay, "Okurken", s. 25.

¹⁵⁴ Ay, "Okurken", s. 26.

¹⁵⁵ Ay, "Okurken", s. 26.

¹⁵⁶ Mehmet H. Doğan, "Sivas Alevlerinin Işığı Altında", *Adam Sanat*, S. 98, Ocak 1994, s. 30-34.

¹⁵⁷ Doğan, "Sivas Alevlerinin Işığı Altında", s. 31.

¹⁵⁸ Doğan, "Sivas Alevlerinin Işığı Altında", s. 32.

rın Müslüman olmadığını kendisi deşifre etmektedir. Arif Ay, o malum şiir yıllığı üzerine kaleme aldığı yazıyı, Haziran 1993 tarihinde inşa' etmiş, Temmuz 1993 tarihinde ise Kayıtlar'da yayınlanmıştır. Yani Arif Ay, bu yazıyı yayına verdiğinde henüz Sivas olayları cereyan etmemiştir."¹⁵⁹

Mehmet H. Doğan'ın, Sivas'ta meydana gelen olaylardan yola çıkarak Arif Ay'ı sessiz kalmakla suçlaması üzerine Nazir Akalın da Mehmet H. Doğan'ı ve batıcı anlayışla eser veren sanatçıları, Bosna'daki savaşa sessiz kalmakla suçlar:

*"Aynı hassasiyeti mefhum-ı muhalifinden düşünecek olursak, o günlerde bütün sıcaklığıyla sürmekte olan Bosna'daki büyük insanlık trajedisi karşısında Mehmet H. Doğan veya onun yazmakta olduğu dergilerin hangisi, küçük de olsa bir tepki göstermiştir? Sonra kim, kendilerine bu denli ağır ve acımasız bir şekilde saldırmış, onları mahkûm etmeye çalışmıştır. Aksine, tepki göstermeleri bile onlardan umulmamış ve beklenmemiştir..."*¹⁶⁰

Arif Ay, bu tartışma ile alakalı "Kargalar Kime Güler" başlıklı bir yazı kaleme alır; fakat *Kayıtlar* dergisi kapandığı için Arif Ay'ın bu yazısı *Kayıtlar*'da yayımlanamaz. Bu yazı daha sonra sadece *Seviye* dergisinde yayımlanacaktır. Arif Ay bu yazısında, Mehmet H. Doğan'ın hazırladığı yıllık hakkında şunları söyler:

*"Yazımda kısaca, Batıcı yazarların Türk edebiyatını kendi tekellerinde gördüklerini, kendilerinin dışındaki şairleri, yazarları, görmezlikten geldiklerini, hatta yok saydıklarını vurgularken; asıl kendilerinin ortaya koyduğu edebiyatın Türk edebiyatı olamayacağını; çünkü insanımızın hiçbir öz değerini, hiçbir kutsalını paylaşmadıklarını belirtmiştim. Bu tavırlarının bir göstergesi olarak da gerek Mehmet H. Doğan'ın hazırladığı 'Şiir Yıllığı'nı gerekse öteki yazarların hazırladıkları antolojileri, yazarlar sözlüğünü, ansiklopedileri örnek göstermiştim."*¹⁶¹

Arif Ay, Mehmet H. Doğan'ın Sivas olaylarında Arif Ay'ın kasıtlı olarak sustuğu suçlamasına geniş çaplı bir açıklama getirir ve Sivas katliamının komplo olduğunu Doğan'ın ise bunu göremediğini söyler:

"Sayın Mehmet H. Doğan, benim bu görüşlerim üzerinde hiç düşünme zahmetinde bulunmadan, 2 Temmuzda meydana gelen Madımak Otelı komplosunu öne sürerek, niçin sustuğumu sorguluyor Adam Sanat'ın Ocak 1994 tarihli sayısında. Aynı yazısında, benim şiirle ilgili düşüncelerime başka bir yerde yanıt vereceğini belirtiyordu. Bekledim. Bu kez, '1994 Adam Şiir Yıllığı'nın 'Önsöz'ünde benim yanıtını beklediğim soruları bir yana bırakarak Sivas olayı'nı gündeme getirdi. Tabii, söz konusu olayı Sayın Mehmet H. Doğan, bir komplo olarak görmediği için, komployu hazırlayanlarla değil de başka yerde, ilgisiz insanlarda arıyordu.(...) Sayın Doğan, resmi tarihin

¹⁵⁹ Nazir Akalın, "Arif Ay'ın Bir Polemiği", *Seviye*, S. 13, May- Haz. 1999, s. 13.

¹⁶⁰ Akalın, "Arif Ay'ın Bir Polemiği", s. 13.

¹⁶¹ Arif Ay, "Kargalar Kime Güler", *Seviye*, S. 13, May- Haz. 1999, s. 12.

penceresinden bakmasaydı, otel olayının bir komplo olduğunu anlar; benim, '1923 devrimi' vurgulamamı da yadırgamazdı.

Evet, otel olayı bir komplodur. Bu komplo, 70 yıldan beri tezgâhlanan komploların ne ilki, ne de sonuncusudur. Eğer gerçekleri görmezseniz, bu komplo tuzaklarına daha çok düşersiniz.”¹⁶²

Mehmet H. Doğan bu konuya daha sonra “Şiirimizde ‘Sapma’lar ve Saptırmalar Üzerine isimli bir yazısında değinir. Bu yazısında Mehmet H. Doğan, şairlerin “Müslüman” kimlikleri üzerinde özellikle durmadığını anlatır ve “laik şair” gibi bir kavramı da ortaya atar. Mehmet H. Doğan’ın Sivas olayları için ise “holocaust” yani “soykırım” kelimesini kullanması da dikkat çeker:

“Önce şu ‘Müslüman şair’ nitelemesinin uygun olduğu kanısında değilim ben, çünkü karıştının ne olacağı belli değil; görüldüğü gibi ‘solcu’ ya da ‘laik’ olamaz, çünkü sol görüşe sahip olup da ‘Müslüman’ olan kişiler olduğu gibi şiirleriyle dinsel inancını birbirine karıştırmayan ‘laik’ denilebilecek şairler de var. O zaman Müslümanlığı militanca, bayrak gibi kullananlar düşünülerek; ‘Müslüman’ yerine ‘İslamcı’ hatta ‘fundamentalist’ nitelemesi daha uygun düşerdi gibi geliyor bana. Nasıl ki ‘Sivas Olayı’nda kimi şairlere –örneğin İsmet Özel, Arif Ay- duyulan tepki de onların Müslümanlığına değil, Sivas holocaustına tepkisiz kalmalarına ya da holocaustın yanında yer almalarına karşı idi, hala da öyledir.”¹⁶³

Arif Ay, Mehmet H. Doğan’ın Edebiyat dergisinden itibaren kendisini izlediğini söylemesine karşılık kendisinin de onu izlediğini ve *Birikime Dayanmak*¹⁶⁴ kitabı hakkında bir deneme yazdığını ve Edebiyat dergisinde bu yazıyı yayımladığını ayrıca aynı yazıyı *Gece Yazıları*¹⁶⁵ adlı kitabına da aldığını söyler. Arif Ay, buna rağmen denemesindeki sorulara Mehmet H. Doğan’ın cevap vermemiş olmasının ilginç olduğunu işaret ederek Marksizm ile ilgili değerlendirmelerde bulunur:

“Sayın Mehmet H. Doğan, Edebiyat dergisinden beri beni izlediğini söylüyor. Ben de kendisini izledim. Hatta Edebiyat dergisinin Mayıs 1980 tarihli sayısında kendisinin ‘Birikime Dayanmak’ adlı kitabı üzerine yazı yazdım. Bu yazımı, geçen yıl yayınlanan Gece Yazıları adlı deneme kitabıma aldım. Bu kitabımda sadece kendisinde değil, yazılarında adını andığı pek çok şair ya da yazardan da söz ettim. Sayın Doğan’ın adını andığım kitabı irdelerken yine aynı soruları yöneltmiştim kendisine. O zaman da yanıt alamamıştım. Sayın Doğan, sözünü ettiğim kitabının bir yerinde şunları diyor-du: ‘Bütün düşün alanlarında bize, geçmiş tarihin en bilimsel yorumunu sunan ve günü doğru olarak anlamamızı sağlayan Marksçı düşünce diyalektik

¹⁶² Ay, “Kargalar Kime Güler”, s. 12.

¹⁶³ Mehmet H. Doğan, *Türk Şiirinden Son Okumalar*, İkaros Yayınları, İstanbul 2008, s. 20.

¹⁶⁴ Mehmet H. Doğan, *Birikime Dayanmak*, Aydın Yayınevi, İzmir 1979.

¹⁶⁵ Arif Ay, *Gece Yazıları*, İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

yöntem, sanat alanında da önümüzü aydınlatmakta, bize değerli ölçütler sunmaktadır.’

Bu savlara karşılık olarak ben de şu soruları sormuştum yazara: ‘Acaba yazar hangi ulusun tarihinden, birikiminden söz ediyor, sormak geldi içimden? Çünkü Türk ulusunun tarihi, uygarlık birikimi, sanatı, Marksizm’le taban tabana zıt da onun için. Saplantılara, kalıplaşmalara, bağnazlıklara, tutuculuklara karşı olurken, aynı yanılgılara kendi de düşmüyor mu yazar?’

Evet, Marksizm insanların önünü aydınlatsaydı, önce Rusya’yı aydınlatırdı ve yıkılıp gitmezdi. Ne dersin Sayın Doğan? Düşününün biraz.”¹⁶⁶

2.2.5.2. Arif Ay- Hilmi Yavuz

Hilmi Yavuz, Sezai Karakoç’un *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* adlı şiirini “Kenara Çekilmekten Yola Çıkarak Sezai Karakoç’un Marksist Kuram Bağlamında Yeniden Okuma Denemesi”¹⁶⁷ isimli yazısında Marksist kuram bağlamında ele alır. Arif Ay ise bu yazının Hilmi Yavuz’un kurama, şiiri çekme çabasıyla oluşturulduğunu savunur ve bu düşünce üzerine bir yazı kaleme alır:

“Yazıyı Hilmi Yavuz’un *Okuma Biçimleri* adlı kitabında yer alan “Kenara Çekilmekten Yola Çıkarak Sezai Karakoç’u Marksist Kuram Bağlamında Yeniden-Okuma Denemesi” başlıklı yazısına ilişkin bazı itirazlarımı dile getirmek nedeniyle yaptım.”¹⁶⁸

Hilmi Yavuz, *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* şiirini alıntıladıktan sonra yazısına, Prof. Dr. Walter G. Andrews’in makalesini alıntılarla başlar ve şöyle devam eder:

“Andrews, Karakoç’un *Fizikötesi ve Sanatçı* başlıklı bir denemesinde kullandığı ‘Hakikat Medeniyeti’ kavramına ‘merkezileşmiş (centered) anlamlandıran rejim’i çağrıştıran güçlü ve pozitif bir imge’ olduğunu belirtiyor; Osmanlı edebiyatının cinsellik, sarhoşluk, anlamsızlık gibi öğelerinin, manevi [dini, H.Y.] bir yorumu öne çıkarma adına göz ardı edildiğini; Osmanlı’nın ‘ebedi, sahil ve özsel’ bir temel üzerinden, Türkiye’nin bugününün ‘köksüzlüğü’ne (rootlessness) karşı, Sezai Karakoç tarafından bir panzehir olarak sunulduğunu bildiriyor.”¹⁶⁹

Yazının başında, Walter G. Andrews’in, “Stepping Aside” (Kenara Çekilmek) başlıklı makalesinin bulunduğunu belirten Arif Ay, bunun Hilmi Yavuz tarafından ka-

¹⁶⁶ Arif Ay, “Kargalar Kime Güler”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 12.

¹⁶⁷ Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 60-69.

¹⁶⁸ Arif Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010, s. 2.

¹⁶⁹ Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 63-64.

sıtlı olarak yapıldığını ileri sürer; çünkü bu yazıda Osmanlı'ya hakaret edildiğini savunur:

“Söz konusu makalesinde Andrews, Sezai Karakoç’un Osmanlı’ya ilişkin ‘Hakikat Medeniyeti’ kavramından hareketle şairin ‘Türkiye’nin bugününün ‘köksüzlüğüne’ Osmanlı’yı bir panzehir olarak sunduğu sonucuna varıyor. Andrews, Sezai Karakoç bunu yaparken Osmanlı’yı tanımlayan ne varsa (zorbalık, kan dökücülük, boyun eğdirme), arızî, önemsiz ve son keredede ihmal edilebilir şeyler olarak bir kenara bırakıyor’ diyor. Ayrıca, Osmanlı edebiyatıyla ilgili olarak da bu edebiyatın ‘sarhoşluk’, ‘cinsellik’, ‘anlamsızlık’ gibi öğelerini Sezai Karakoç’un göz ardı ettiğini belirtiyor.”¹⁷⁰

Arif Ay’ın burada şaşırdığı ve tepki gösterdiği noktalardan birisi ise Osmanlı edebiyatını, kültürünü iyi bilen Hilmi Yavuz’un, yazısında, Prof. Dr. Walter G. Andrews’ın iddialarına itiraz etmemesidir. Arif Ay, yazıda bir hatayı da düzeltir: *“Sezai Karakoç’un ‘Hakikat Medeniyeti’ kavramı, Osmanlı’ya özgü değil, salt onun için ifade edilmiş bir kavram değildir. ‘Hakikat Medeniyeti’ tastamam ‘İslam Medeniyeti’dir.”¹⁷¹*

Arif Ay’ın, Hilmi Yavuz’a karşı çıkışının bir diğer sebebi de Hilmi Yavuz’un *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkenti’ne* şiirini bir bütün olarak değil de bir dizesinden hareketle ele alıp şiiri adeta Marksist kurama doğru sürüklemeye çalışmasıdır. Hilmi Yavuz söz konusu olan makalesinde *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkenti’ne* şiirini şöyle ele almıştır:

“Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta

dizesinde: {saban, toprak} sözcüklerinin oluşturduğu metonimik öbek, yaşamın tarımla yeniden üretildiği bir üretim tarzına gönderir bizi. Bu kapitalizm karşıtı üretim tarzlarından herhangi birisi olabilir.”¹⁷²

Arif Ay, ise Hilmi Yavuz’un sadece şiirin bir bölümünden beslenerek şiiri Marksist Kuram çerçevesinde değerlendirmesini şöyle eleştirir:

“Dört bölümlük şiirin neden dördüncü bölümünü okuduğunu sormayacağım. Yazımın başında da belirttiğim gibi şiire bir bütünlük içinde baktığımızda salt dine dair bir yönelim ya da özlem içermediği açıklıkla görülür. Dolayısıyla son bölümde yer alan “Yıllar geçti saban ölümsüz iz bıraktı toprakta” dizesini kriter olarak ele alıp okuma yapmak, şiirin bütünü düşünüldüğünde, şiiri daraltan, aynı zamanda eksik bir okuma olmaz mı? ... Ayrıca

¹⁷⁰ Arif Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, Edep, S. 3, Mayıs 2010, s. 2.

¹⁷¹ Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, s. 2.

¹⁷² Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 68.

(saban-orak) sözcüklerinden hareketle ‘yaşamın tarımla yeniden-üretildiği bir üretim tarzına’ gitmek, ‘bu üretim tarzının’ ‘Üretim Tarzları’ndan hangisine gönderimde bulunduğunu saptayabilmek için de ideolojiyi belirleyen metaforik öbeklere bakmak gerekir’ denilerek şiirde ‘metaforik öbeğin’ din’ olduğu sonucuna varılıyor.¹⁷³

Arif Ay, Sezai Karakoç şiirinin Marksist kuram açısından değerlendirilmesine değil; bu kapıdan yola çıkıp yanlış sonuçlara ulaşılmasına *Sezai Karakoç Şiirini Okumak* adlı yazısında tepki gösterir. Arif Ay bu yazısında Sezai Karakoç’un şiiri üzerinden İslam’a ve Osmanlı Devletine yapılan haksız değerlendirmeyi “iğrenç bir kurnazlık” olarak tanımlayıp muhataplarını eleştirir:

“Hiç kimse ‘Sezai Karakoç İslamcıdır, dolayısıyla onun şiirini İslamcı bağlamın dışında okumak mümkün değildir!’ şeklinde bir ‘ideolojik ve hegemonik tahakküm’ koymaya kalkmadı. Ama birileri kalkar da Prof. Walter G. Andrews’i kaynak göstererek Osmanlı’nın en ayırt edici özelliğini ‘kan dökücülük’, ‘zorbalık’, ‘boyun eğdirme’ edebiyatının da ‘sarhoşluk’, ‘cinsellik’, ‘anlamsızlık’ olduğunu söyler ve arkasından da Sezai Karakoç’un dört bölümden oluşan uzun şiirinden –Marksist kuramla okuyorum-diye ‘saban’ ve ‘toprak’ sözcüklerini cımbızla çekip altyapı-üstyapı bağlamından hareketle Osmanlı’yı feodal devlet, ideolojisinin de İslam olduğunu belirterek, İslam’ı da feodalitenin dini gösterip ‘Şair bu şiirinde Osmanlı’ya duyduğu özlemi dile getiriyor’ derse, bu, şiiri okumak değil, kuramı şiire onaylatmak olur. Bu iğrenç bir kurnazlıktır.”¹⁷⁴

Arif Ay yazısının devamında *saban* ve *orak* kelimelerinden yola çıkarak şiiri Marksist kuram çerçevesinde değerlendiren Hilmi Yavuz’a son olarak şunları da söyler:

“O Marksist kuram şu dizelere neden yorum getirmez: Ülkedeki kuşlardan ne haber vardır/ Aşk celladından ne çıkar mademki yar vardır/ Yoktan da vardan da öte bir Var vardır.”¹⁷⁵

2.2.5.3. Arif Ay-Konur Ertop

Arif Ay, önce *Edebiyat Dergisi*’nde daha sonra da *Hıra* adlı kitabında “Gerilla” adıyla bir şiir yayımlar. Bu şiir “sol” edebi çevrelerde tartışma yaratır. Bu çevreler İslami hayat algısına sahip olan bir şairin nasıl olur da “Gerilla” adıyla bir şiir yayımlayabileceği üzerine düşünürler, sorular sorarlar. Konur Ertop, *Emperyalizmle Savaşım* adlı kitabında bu konuya değinir ve Arif Ay’ı “tutucu dinci ozan” olarak kabul eder ve onun bu şiiri yazmasına adeta hayret eder:

¹⁷³ Arif Ay, “Sabanın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010, s. 2.

¹⁷⁴ Arif Ay, “Sezai Karakoç Şiirini Okumak”, *Edep*, S. 22, Aralık 2011, s. 1.

¹⁷⁵ Ay, “Sezai Karakoç Şiirini Okumak”, s. 1.

“Son yılların şiirinde emperyalizme karşı savaş veren ulusların çok yoğun biçimde konu edinildiği görülmektedir. Emperyalizmi kapitalizmin son aşaması sayan ve ona bu açıdan karşı çıkan Marksçı görüş yanında, Marksçı olmayan, hatta tutucu, dinci ozanların da aynı temaları işlemesi dikkat çekicidir. Genç ozan “Arif Ay’ın Hira adlı kitabındaki “Gerilla” adlı şiir bu bakımdan ilginç sayılmalıdır.”¹⁷⁶

Bu yazının üzerine Nuri Pakdil, Konur Ertop’a cevaben, *Edebiyat* dergisinde “Görevimiz Başkaldırı”¹⁷⁷ adlı bir yazı kaleme alır. Bu yazı daha sonra *Biat III* kitabında da “Dilek Kipi”¹⁷⁸ adıyla yayımlanacaktır. Nuri Pakdil öncelikle, kendisini sol kesim olarak kabul eden Konur Ertop’u da saygı duyarak okuduğunu ve bu yazıyla birlikte Konur Ertop’un bir çelişki içine düştüğünü söyler:

“Araştırmalarını, eleştirilerini ilgiyle izlediğim bir yazardır Konur Ertop, görüşlerine katılayım katılmayayım, gördükçe rastladıkça kaçırmam, okurum yazılarını. Gerçekte, çağdaşım yazarları izlemeyi isterim de onun için kaçırmam, okurum; böylece çağımdaki yönsemelere daha iyi yaklaşmış olurum çünkü.

İzni olursa söyleyeyim hemen, yazarın alıntıladığım bu vurgulayımını, bu görüşünü temel doğrultularla çelişir görüyorum.”¹⁷⁹

Nuri Pakdil daha sonra Konur Ertop’un “din”i ele alış biçimini sorgular ve Ertop’u eleştirir:

“Bir gözlemimi yineleyeyim burda: ‘din’ sözü edilmeye görsün, çok sanatçı, çok yazar aynı yanlışa düşüyor, yani gerçekte yanlış algılıyor dini. Edebiyat dergisinde, kimi sanatçıların, kimi yazarların benzeri düşüncelerine vurgulayımına değinildi, duruldu saptayımına üzerinde. Yazık ki, bunların çok azı biraz daha açarak söyledi düşüncesini. Sustu çoğunluğu, görmezlikten geldi. Oysa konuşmak gerekiyor, düşüncelerimizin üzerinde sürekli durmak gerekiyor. Karanlıklar başka türlü nasıl çıkar aydınlığa? Susarak mı?

Şunu da düşünüyorum sürekli: neden böyle oluyor? Nereden kaynaklanıyor ‘din’in böylesi algılanış yaklaşımı? Acaba “din” üstüne hiç okumuyor muyuz? Okumuyorsak, niçin okumuyoruz? İnanmak değil burada söylemek istediğim ‘din’ deyince, ne olduğunu bilmek dinin. Bu ancak okumakla, sürekli okumakla ulaşılabilecek bir düzey değil midir?”¹⁸⁰

¹⁷⁶ Konur Ertop, “Savaşın Sonra Savaş”, *Emperyalizmle Savaşım*, Abece Yayınları, İstanbul, s.74.

¹⁷⁷ Nuri Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, *Edebiyat*, S. 39+43, Ağustos 1978, s. 10.

¹⁷⁸ Nuri Pakdil, “Dilek Kipi”, *Biat III*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014, s. 47-49.

¹⁷⁹ Nuri Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, *Edebiyat*, S. 39+43, Ağustos 1978, s. 10.

¹⁸⁰ Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, s. 10.

Nuri Pakdil, yazısının ilerleyen bölümlerinde Konur Ertop'un İslam dini üzerine olan düşünce yanlışlarını ele alır ve emperyalizme karşı çıkmanın bir kesimin tekelinde olmadığını işaret ederek Konur Ertop'un yazısındaki yanlış düşünceleri tespit eder:

“Konur Ertop, Arif Ay'ın emperyalizme karşı çıkışına şaşırıyor gibi, 'aa, bu da nasıl oluyor' der gibi, 'dinci ozanların' böylesi temaları işlemesi sanki dinle bağdaşmazmış gibi.

Yazarın yanlışlığı, dini yanlış algılamasından, dini yanlış konumlamasından kaynaklanıyor. Sanırım din deyince de Hristiyanlığın kurumlaşmış halini algılıyor. Hristiyanlığın kurumlaşmış hali kilisedir bugün. Kuşkusuz, anamalcılığın jandarmasından başka da bir şey değildir, kilise. Bunun kadar önemli bir yanlışlığı da şudur yazarın: emperyalizme karşı çıkışla Marksçılığı özdeşleştirmesi. Aslında Marks'ın savı bile yeterli olamamaktadır burada, emperyalizmi betimlemede. Niçin emperyalizm anamalcılığın yalnızca son aşaması olsun? Anamalcılığın ilk aşaması bile emperyalizmin ta kendisi değil midir? Emperyalizmle birlikte çıkar ortaya anamalcılık. Bu belki dış emperyalizm olmaz da iç emperyalizm olur, ne ayrımı var? Sömürü olmasa anamalcılık olur muydu hiç? Bugün Marksçılığın kimi ülkelerde emperyalizme dönüştüğünü de söz konusu etmiyorum daha.”¹⁸¹

Nuri Pakdil, İslamcı olarak kabul edilen çevrelerde İslam'ın nasıl algılandığını da Konur Ertop, özelinde bazı çevrelere açıklar:

“Oysa biz “din” sözüyle İslam dinini algılıyoruz yalnızca. Artık din olarak bir o vardır çünkü. İslam dininde ise emperyalizm de, sömürünün hiçbir türüne de yer yoktur. İslam dini, yalnızca insan emeğini kutsamakta, yalnızca insan emeğini tüm durumlarda her şeye egemen kılmak istemektedir. Budur dinin temel ilkesi. Arif Ay, bu ilke doğrultusunda, evrensel bir düzeyde savaş açıyor emperyalizme karşı, şiirleriyle; hem yalnız Gerilla şiirinde değil, daha başka şiirlerinde de görülür bu savaşçılık. Arif Ay, bu ilkelere, bir dünya görüşü olarak seçen bir ozandır, bir sanatçıdır çünkü. Doğaldır Arif Ay'ın emperyalizme karşı çıkışı. Bu öğretiyi inanan her sanatçı, her yazar, her insan, bugün tüm yeryüzünde karşı çıkıyor emperyalizme, sömürünün her çeşidine.

Burada önemli bir dileğim var Konur Ertop'tan, o da şu İslam Öğretisiyle, kimi ülkelerdeki uygulamaları, kimi ülkelerdeki kurumları, örgütleri, kişileri özdeşleştirmesin; bu Öğretiyi, temel kaynaklara inerek, bu temel kaynakları irdelleyerek, kuramsal olarak algılamaya baksın; böyle bilsin bu Öğretiyi. Şimdilik sağlıklı yaklaşmak böyle olasıdır bu Öğretiye.”¹⁸²

Arif Ay ise *Gece Yazıları* adlı kitabında “Emperyalizmle Savaşım” adlı bir yazı kaleme alarak ve Konur Ertop'un kitabını değerlendirir:

¹⁸¹ Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, s. 10.

¹⁸² Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, s. 10.

“Kitabı okurken şu sorular geldi usuma: Yazarın adlarını andığı ürünlerinden örnekler verdiği kimi yazarlar, ozanlar ne ölçüde içtenlikli olmuş “Emperyalizmle” savaşımında? Bu yazarlar ve ozanlar ne adına “emperyalizmle” savaşmışlardır? Verilen savaşım, gerçekten savaşım mı da niçin bugünkü “trajik” konumda Türk ulusu? Sanırım Konur Ertop’un da usuna gelmişti, incelenmesini yaparken bu sorular. Ne ki pek yanıtlanmamış bu sorular kitapta.”¹⁸³

Daha sonra Arif Ay, emperyalizmle savaşın nasıl olması gerektiğini anlatır. Aslında bu yazı *Gerilla* şiirinin de bir savunması şeklindedir. Arif Ay, bu yazı ile birlikte emperyalizme karşı çıkmanın sadece Marksistlere has olmadığını “dinci” bir şairin de emperyalizmin karşısında durarak eser üretebileceğini anlatır:

“Her şey den önce, bir yazarın, bir ozanın “emperyalizme” karşı olması onunla savaşması için, o yazarın, o sanatçının kendi ulusuna, ulusunun uygarlık birikimine, inançlarına, değerlerine sahip çıkması, onu özümlemesi, onu yeniden devrimci bir bilinçle yorumlaması, ulusuyla bütünleşmesi gerekmez mi? İşte bu niteliklere sahip bir yazar, bir ozan gerçek bir savaşım verebilir emperyalizme karşı.”¹⁸⁴

2.3. SANAT HAYATINDAKİ ÖNEMLİ İSİMLER

2.3.1. Mehmet Âkif Ersoy

Arif Ay “Şairleri Ağaçlarla Adlandırsak”¹⁸⁵ adlı eserinde hurma ağacına benzettiği Mehmet Âkif Ersoy’un Türk edebiyatında mitik bir kahraman olarak sunulduğunu onun hakkında yapılan çalışmaların onu anlamaktan anlatmaktan ziyade onu ötekileştirmeye, hayatın dışına itmeye sebep olduğunu söyler:

*“Biz onu mitoloji, arkaik bir varlığa dönüştürdük. Böyle yaparak da bulunduğumuz zemine meşruiyet kazandırmaya çalıştık. O’nun hakkında yazılan binlerce yazı, yüzlerce kitap, bu gayri meşru zemini adeta meşru kılanın, kendimizi O’na affettirmenin, vicdanımızı rahatlatmanın karşılığın-
dan başka bir şey değildir.”¹⁸⁶*

Arif Ay, Mehmet Âkif Ersoy’un mitik bir kahraman gibi sunulmasını eleştirir. Çünkü yapılan çalışmalar Âkif’in fikri duruşunu, İslami mücadelesini arkaik bir plana itmekte, sanki Mehmet Âkif’in mücadelesini verdiği hayat mümkün değilmiş gibi sunmaktadır.

¹⁸³ Arif Ay, “Emperyalizmle Savaşım”, *Gece Yazıları*, İz Yayıncılık, s. 164.

¹⁸⁴ Ay, “Emperyalizmle Savaşım”, s. 164.

¹⁸⁵ Arif Ay, “Şairleri Ağaçlarla Adlandırsak”, *Edep*, S. 2, Nisan 2010, s. 2.

¹⁸⁶ Arif Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, *Yedi İklim*, S. 201, Aralık 2006, s. 73.

“Bir şey mite dönüştürüldüğü anda hayatın ve zamanın dışına atılmış olur. O artık zaman dışıdır. Tıpkı, dinin buyruklarının menkıbelere, masallara boğulması gibi. İşte Mehmet Akif de kısacık süreçte hayatın ve zamanın dışına atıldı. O’nun davasının özü kaybettirildi. Bu davanın bizim de davamız olduğu unutturuldu. Çünkü O, artık mitolojik bir varlık; ideali ve mücadelesi de zaman dışıdır. Bundan böyle istediğiniz kadar hamaset yapabilirsiniz. İsteddiğiniz kadar yüceltebilirsiniz O’nu.”¹⁸⁷

Yıllarca Mehmet Âkif Ersoy’un mücadelesinin yanlış anlatıldığını, toplumca sanki kendi isteği ile çok sevdiği memleketini terk ettiğinin sanıldığını söyleyen Arif Ay, Mehmet Âkif Ersoy gibi bir ideal uğruna; mücadele edememenin yazıklanmasını da içinde duyarak şunları dile getirir:

“Mehmet Âkif’i susturan ve Onu canından çok sevdiği vatanından uzaklaştıran saikler, o zamandan bu zamana hiç değişmedi. O zaman ne idiye, bugün de aynısı. Hatta daha da keskinleşerek bugün de sürüp gitmektedir. Âkif’in susması ve gitmesi sanki kişisel bir tercih gibi anlatıldı. Daha doğrusu bu trajik durum dikkatlerden kaçırıldı ve üstü örtülüp geçildi. O’nun dava adamı olarak ortaya koyduğu hasbiliği, dürüstlüğü, içtenliği biz ona karşı gösteremedik. Onun karşısında dürüst olamadık. O’nu davasından soyutlayarak folklorik bir unsur olarak yıllarca andık, yazılar yazdık, hamasi nutuklar attık.”¹⁸⁸

“Tüm varlığını, tüm zamanını, dünyevî hiçbir şey beklemeden, tüm samimiyetiyle, en ağır şartlarda mücadeleye veren Mehmet Âkif, mücadelesinin bir yerinde suskunlaşır ve ardından da terki diyar ederek Mısır’a gider”¹⁸⁹ diyerek, Mehmet Âkif’in Mısır’a gidişini anlatan Arif Ay, onu sayfalar dolusu eserlerle övmek yerine mücadelesinin anlatılmasını ve bu mücadelenin yeniden devam edebileceğinin kavranmasını ister.

Falih Rıfkı Atay’ın Mehmet Âkif Ersoy’un yurdu terk ediş sebebini, şapka kanunu ile alakalı göstermeye çalışmasını eleştiren Arif Ay, Atay ve onun gibi düşünenlere “doğru ile yanlış karıştıran cumhuriyet aydını” nitelemesini yapar:

“Falih Rıfkı Atay, bu gidişi 20.01. 1937 tarihli Yedi Gün’de şöyle anlatır: “Âkif şapka kararı çıktığı vakit, onu eline alarak, başı açık rıhtıma geldi ve bir vapura binerek esir ve Müslüman Mısır’a gitti. Şüphesiz bütün inkılaplarımızın şark tarihinde iki defa kurmuş olduğumuz bütün hürriyetlerin, laisizmin, tefekkür ve vicdan hürriyetinin aleyhinde idi.”

¹⁸⁷ Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 73-74.

¹⁸⁸ Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 74.

¹⁸⁹ Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 74.

Doğru ile yanlış karıştırmak “cumhuriyet aydınının!” en bariz vasıflarından biridir. Burada da bu çelişkiyi görüyoruz. Oysa Mehmed Âkif, hayatının hiçbir anında tefekküre ve vicdan hürriyetine karşı olmamıştır.”¹⁹⁰

Mehmet Âkif Ersoy’un büyük bir şair ve şahsiyet olduğunu söyleyen Arif Ay, bir yandan da utanç ve suçluluk duymaktadır. Çünkü Arif Ay, Mehmet Âkif Ersoy’un mücadelesinin bıraktığı yerde öylece kaldığına inanır.

“Elbette hayranlık duyulacak büyük bir şair, büyük bir şahsiyet, müstesna bir insandır Mehmet Âkif. Benim duyduğum utanç ve suçluluk, O’nun şairliğinin ve şahsiyetinin ötesinde, O’nun susturulmasından ve idealinin, bu ideali gerçekleştirmek için sürdürdüğü mücadelesinin bıraktığı noktada kalmasından dolayıdır.”¹⁹¹

Arif Ay, yazısında derinden duyduğu utancın ve suçluluk duygusunun benliğini kapladığını dile getirir ve Mehmet Âkif’in şiirinden bir bölümü alıntılararak şunları söyler:

*“Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem
Diyerek asil bir duruş sergiledi. Bizse tam tersini yaptık; zulmü de alkışladık, zalimi de sevdik, birinin keyfi için geçmişe bol bol sövdük.”¹⁹²*

2.3.2. Necip Fazıl Kısakürek

Arif Ay, *Edep* dergisindeki bir yazısında Necip Fazıl’ın hayata gözlerini açtığı dönemi anlatır ve o dönemi “kaos dönemi” olarak nitelendirir:

“Dünyanın büyük kaoslar yaşadığı, çalkantılı bir dönemde dünyaya gelir Necip Fazıl. İmparatorlukların yıkıldığı, ulus devletlerin ortaya çıktığı, sınırların yeniden çizildiği, sanayi devriminin yapıldığı, büyük savaşların, büyük acıların yaşandığı, laikliğin, sekülerizmin, pozitivizmin hayatı belirlediği, dinin ve onun değerlerinin hayattan kovulduğu büyük bir kaos ve karmaşanın yaşandığı bir dünya.”¹⁹³

Arif Ay’a göre Necip Fazıl’ın ilk şiirleri bu kaos döneminin insanının ruhsal bunalımlarını ele almaktadır ve Necip Fazıl’ın kendisini ünlü bir şair yapan bu şiirlerini kitabına almadığını da belirtir.

¹⁹⁰ Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 74.

¹⁹¹ Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 73.

¹⁹² Ay, “Utanmak ve Kurtulmak”, s. 74.

¹⁹³ Halis Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 40, Haziran 2013, s. 4.

*“Necip Fazıl, ömrünün neredeyse yarısı diyebileceğimiz bir dönemde tam da bu kaos ortamının belirlediği bir kişilik olarak ortaya çıkar. Sonradan kitabına almadığı, reddettiği şiirler bu dönemin insan ruhunu, korkularını, hafakanlarını, arayışlarını yansıtır ve bu şiirler onu genç yaşta şöhret sahibi yapar.”*¹⁹⁴

Arif Ay, Necip Fazıl Kısakürek’in mücadelesinin ne denli önemli ve büyük olduğunu ise şöyle aktarır:

*“Necip Fazıl’ın savaşı, savaşların en çetini. Arkasında ne bir kadro, ne bir ekip, ne de kurum ve kuruluş vardı. O, savaşını büyük bir inanmışlık, büyük bir vakarla basına, bürokrasiye, siyasete, kurum ve kuruluşlara karşı yani topyekûn düzene karşı veriyordu.”*¹⁹⁵

Arif Ay’a göre Necip Fazıl Kısakürek ekip halinde çalışan, siyasete, bürokrasiye, basına ve onların seküler bir ülke hayaline karşı cesurca mücadele vermiştir. Onun ölümüne kadar yaşadığı sıkıntılar, Necip Fazıl’ın fikirlerini daha da sağlamlaştırmıştır, tezini savunur Arif Ay.

*“Necip Fazıl’ın büyüklüğü biraz da tehlikeyi bile bile göğüslemesinden ileri gelir. Bu bakımdan o, imanın aksiyonunu fikir planında sonuna kadar zorlayan bir kişiliktir. Kahraman ahlakının bunu gerektirdiğini bilir. Bu sebeple, uğradığı baskılar, yalnızca düşüncesinin billurlaşmasına, tavrının da sertleşmesine yardımcı olmuştur. Hapisler ve tehditler onu yıldırma yerine üretkenliğini artırmıştır. O, fikirlerinin sağlamlığından kuşkusu olmayan ve kendine güvenen eylemci bir düşünürdü.”*¹⁹⁶

Necip Fazıl’ın yalnız verdiği mücadelenin bugün kendilerini İslami kesim olarak kabul edenlerce anlaşılmadığını da söyleyen Arif Ay, bu kesimi konfor düşkünü, Necip Fazıl’ın tabiriyle “marka Müslümanlar”¹⁹⁷ olarak algılar ve o kesimi de eleştirir:

*“Necip Fazıl’ın büyük bir tefekkür ve inançla yola çıktığını ve büyük bir özgüven içerisinde bütün bedelleri göğüsleyecek bir duruş sergilediğini görüyoruz. Ne yazık ki bugün kendilerini İslamcı olarak nitelendiren beyin ve beden konforu içindeki insanların çoğundaki Necip Fazıl’daki dikkati, davanın sahipliği noktasındaki duyarlılığı ve ısrarı görmek mümkün değildir. O en kötü koşullarda dahi rejime karşı savaşımdan ödün vermemiştir.”*¹⁹⁸

¹⁹⁴ Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, s. 4.

¹⁹⁵ Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, s. 4.

¹⁹⁶ Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, s. 4.

¹⁹⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Hitâbeler*, Büyük Doğu Yayınları, Ağustos 2014, s. 245.

¹⁹⁸ Halis Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 40, Haziran 2013, s. 4.

Arif Ay, 1940'lı yılların bulanıklığı içinde Necip Fazıl'ın İslam'ın nurunu yükseltmek için güçlü bir mücadele verdiğini söyler. Arif Ay'a göre Necip Fazıl bir "dik-ta"ya karşı direnmiştir.

*"1940'lı yıllar, inanmanın suç sayıldığı, gericilik, irtica, örümcek ka-falı gibi nitelemelerle Müslümanların yaftalandığı, dans bale ve baloların çağdaşlığın sembolleri olarak topluma dayatıldığı tek parti diktası yıllarıdır. Necip Fazıl bu diktaya karşı çıkmıştır ve en büyük kavgasını bu partiye ve onun fikir babalarına karşı vermiştir."*¹⁹⁹

Arif Ay, Necip Fazıl Kısakürek'in direnişinin çok yönlülüğüne de değinir:

"Onun kavgası çok yönlü bir kavgadır. O, Anadolu'da öldürülmek is-tenen İslâm ruhunu yeniden canlandırmanın kavgasını verir."

Çöplüğe attılar da mukaddes emaneti

Hak bellettiler Hakk'a en büyük ihaneti" şiirini de aynı yazıda alıntı-lar.²⁰⁰

Arif Ay'ın Tanzimat ile ilgili düşüncelerinde Necip Fazıl Kısakürek'in etkisi ol-dukça büyüktür. Necip Fazıl Kısakürek, Tanzimat ile ilgili şunları söyler:

*"Tanzimat devri, Batı'nın maymunvari kopyası hareketi olduğuna ve hiçbir zaman dünyalar arası mahsup sırrını keşfettirici bir nefis ve tarih mu-rakabesine yol açmadığına göre, her şey, vicdanlarda öldürücü bir İslam şüphesiyle başlamışken doğrudan doğruya İslamiyet'e karşı ve aykırı bir hedefe sürülelememiş, her an küfür dünyasına ıvaz verici ahmak bir "idare-i maslahat"çılıkla, hem iman hem de inkâr cephesinin, yarı, hattâ çeyrek adamları elinde, İttihad ve Terakki komitesine kadar gelmiştir."*²⁰¹

Arif Ay, lise yıllarında Necip Fazıl Kısakürek'in bir konferansına katılır ve Necip Fazıl'ın Tanzimat aydınları ile ilgili düşüncelerinden oldukça etkilenir.

*"Sahte Kahramanlar sözünü ilk duyduğumda lise öğrencisiydim. Üs-tad Necip Fazıl Kısakürek, Anadolu'yu dolaşarak 'Tanzimat'tan beri gelen sahte inkılapların çürüttüğü ruh kökümüzü kurtarma, kâinat çapında hesaba vurma, Türk'ün ruh ve madde dünyasını Batı'nın da hayran olacağı ve için-de her derde deva bulacağı bir ideolocy'a planında kurma ideali'ne yönelik seri konferanslar veriyordu o yıllarda."*²⁰²

Batılılaşma arzusu ile kurulan bir ülkede herkesin yönünü Avrupa'ya çevirdiğini belirten Arif Ay, Necip Fazıl Kısakürek'in o yıllarda topluma "Büyük Doğu" idealini anlatmaya çalıştığını söyler. Ancak Arif Ay'ın eleştiri getirdiği nokta şudur: "Büyük

¹⁹⁹ Emre, "Necip Fazıl'ın Bitmeyen Savaşı", s. 4.

²⁰⁰ Emre, "Necip Fazıl'ın Bitmeyen Savaşı", s. 4.

²⁰¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 7.

²⁰² Arif Ay, "Sahte Kahramanlık Devam Ediyor", *Edep*, S. 4, Haziran 2010, s. 2.

Doğu” ekolünden gelen bir kesimin de bu ekole ihanet etmesi. Ona göre artık Büyük Doğu ideali şarkın göbeğinde oturup evlerine şark köşesi kurma oryantalistliği derecesine inmiştir.

*“Herkesin yönünü Batı’ya döndüğü, Batı’ya bakmaktan Nuri Pakdil’in deyişiyle boynunun tutulduğu, bugünse boyun tutulmasının ötesinde, boynun kireçlendiği, Büyük Doğu ekolünden gelenlerin de kurtuluşu Batılılaşmada gördüğü bir gerçek. Artık çoğunun zihninde Büyük Doğu ideali bir şark köşesi nostaljisinden öteye geçmez. Büyük Doğu hayatımıza müdahil olmayan, tercihlerimize karışmayan, bir köşede oturan yaşlı bir aile büyüğüdür artık.”*²⁰³

Ancak Arif Ay, “Büyük Doğu” idealinin her ne kadar yanlış anlaşılrsa da, gençliğe emanet edildiğine, çınar²⁰⁴ ağacına benzettiği Necip Fazıl’ın mücadelesinin de süreceğine inanır:

*“Necip Fazıl’ın ‘Bitmeyen Savaşı’ bitmedi. Hala sürüyor. Çünkü savaş gerektiren koşullar hiç değişmedi. Kurumlar aynı kurum. Basın aynı basın. Siyasetçi aynı siyasetçi. Yazar çizer yine aynı yazar çizer. Necip Fazıl bitmeyen savaşını gençliğe emanet eder.”*²⁰⁵

2.3.3. Nuri Pakdil

Nuri Pakdil, Arif Ay’ın şiir ve fikir dünyasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Nuri Pakdil, ilk şiirlerinden itibaren Arif Ay’a bir yol çizer, Ay’da bu yolda Nuri Pakdil’i haksız çıkarmayacak bir şekilde ilerleme gösterir. Arif Ay’ın, Nuri Pakdil ile tanışmaları, şairlik hırkasını giymeye niyet eden genç şairlere bir ders niteliğindedir. Arif Ay, bu tanışmayı şöyle aktarıyor:

*“Denizi Giymek şiiri ilk şiirim. Bu şiir yayınlanmadan önce bir dosya dolusu şiir götürdüm Nuri Pakdil’e. Nuri Pakdil, ilk tanışmamızdan sonra benden şiir istemişti. Böyle bir çalışmanın içinde olduğumu söylemiştim. Kimleri okuduğumu sordu. Necip Fazıl, Sezai Karakoç ve Yahya Kemal’i okuyorum demiştim. Bana Batı Klasiklerini tavsiye etmişti. Beş altı ay kaçtım Nuri Pakdil’e şiir dosyamı vermekten. Sonunda artık sıkıştırmalarına dayanamayıp, götürdüm. Şöyle sayfaları karıştırdı, hepsini yırttı, yanındaki çöp kutusuna attı. ‘Git kardeşim şiir yaz’ dedi.”*²⁰⁶

Arif Ay, *Dokuz Kandil* adlı kitabında yakından tanıdığı Nuri Pakdil için şunları yazmıştır:

²⁰³ Halis Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S.40, Haziran 2013, s. 4.

²⁰⁴ Arif Ay, *Edep*, S. 2, Nisan 2010, s. 2.

²⁰⁵ Halis Emre, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 50, Nisan 2014, s. 4.

²⁰⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 17.

“İmân saati her ânı rikkat ve dakik.

Çağın şahdamarı.

Mevlana'nın en öfkeli.

Geçmişle gelecek arasında köprü;

Bir ayağı Mekke- Medine'de, bir ayağıyla dünyayı tarar.

Kadrini bilenlerin sayısı Meçhûl.

Kitapları okunmadan klasik olan yazar.

Yalın+Onurlu+Ödünsüz

=

DEVİRİMCİ”²⁰⁷

Arif Ay için; Nuri Pakdil, özgün olarak nitelendirebildiği, bir elin parmağını geçmeyen, isimlerden biridir. Ona göre Nuri Pakdil, daha önce yapılmayanı yapmış ortaya yeni eserler, yeni tarzlar koyabilmiştir: *“Bu özgün insanların en belirgin, en ayırt edici özelliği ya da özellikleri kendilerinden öncekilerin yapmadıkları bir şeyi ortaya koymaları, yeni bir yöntem ve yeni bir tarz oluşturmalarıdır. Nuri Pakdil de yeni bir dil, yeni bir tarz ortaya koyanlardan biridir.”*²⁰⁸

Arif Ay’a göre Nuri Pakdil geçmişimizde birçok kez, birçok farklı kişi tarafından dile getirilen düşünceleri bugün, yeni bir biçimde, bugünün dili ile sunmayı başarabilmiştir:

*“Nuri Pakdil yeni bir şey söylüyor. Yeni bir düşünce. Dile getirdiği düşüncenin geçmişte var olması, onun yeni bir biçimde ifade edilmesine engel değildir. Örneğin, ‘İslâm Düşüncesi’ 1400 yıldan beri çeşitli coğrafyalarda, çeşitli yazar ve düşünürlerce sürdürülmüş kadim bir düşünce sistemi ve düşünme biçimidir. Bu kadim ve evrensel düşüncenin günümüzde, Nuri Pakdil tarafından dile getirilişi, yalnızca Nuri Pakdil’e özgü bir dile getiriştir. ... İşte bu farklılığı sağlayan, düşüncenin özü değil, onun ifade ediliş biçimidir.”*²⁰⁹

Arif Ay’ın Nuri Pakdil’i özgün olarak nitelemesinin bir diğer sebebi ise Nuri Pakdil’in “Türkçe’ye yeni anlatım ve ifade olanakları” sağlaması, daha çok geometride kullanılan işaretlere dil ve edebiyatta da yer vermesi ve bu işaretlerin anlamlarını da genişletmesidir:

²⁰⁷ Arif Ay, *Dokuz Kandil*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul 1997, s. 16.

²⁰⁸ Arif Ay, “Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil”, *Edep*, S. 9, Kasım 2010, s. 1.

²⁰⁹ Arif Ay, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı III”, *Edep*, S. 17, Temmuz 2011, s. 3.

*“Nuri Pakdil ‘Yeni ve özgün metin kurma teknikleri geliştirdi. Noktalamaya işaretleri dışında +,-,=,→, ↑, ←,↓,Δ, □ gibi işaretler kullandı yazılarında. Sözcükler onda birer canlı varlık gibidir. Onlarla arasında olağanüstü bir bağ vardır. Sözcükler de bakıma muhtaçtır ona göre. Tıpkı aşklar gibi.”*²¹⁰

Arif Ay, sanatçının yaşamını da eserlerinden ayrı tutmaz. Arif Ay’a göre Nuri Pakdil eserlerinde olduğu gibi yaşamında da özgündür. *“Nuri Pakdil, hem yazarlığı hem de yaşayışıyla özgünlüğü hak eden edebiyat ve düşünce adamıdır.”*²¹¹

Tanzimat ile başlayan batılılaşma tutkusunun yazarları da kör ettiğini savunan Arif Ay, Nuri Pakdil ile ortak bir düşünceyi de savunur. Çünkü Nuri Pakdil yazarların, sanatçıların her şeyden önce kimlik sahibi olmalarını ister, aksi halde sanatçı sömürü edebiyatına, yoz sanata hizmet etmiş olur. Arif Ay, Nuri Pakdil’in *Biat I* adlı eserini okurken şu düşünceler içinde olduğunu söyler:

*“Yazarlarının kişilikleri kalmamış olan ülkeler, kendi tüzel kişiliklerini de yitirirler” der Nuri Pakdil, Biat I, adlı kitabının bir yerinde. Yazarın, ikinci basımı yapılan Batı Notları adlı gezi izlenim kitabını okurken, bu cümle döndü durdu belleğimde. Üstünde düşünmemizi gerektiren önemli bir saptayımdır bu, bugün de, yarın da.”*²¹²

Arif Ay da, yazarın tek başına bir kişilik sahibi olduğunu ve bu kişiliğin de bireysel bir boyutta değil toplumsal boyutta genişlediğini savunur. Arif Ay, bir yazarın kendi kültürü ile barışık olmaması halinde başarılı olamayacağını ancak belli taraflar tarafından kullanılacağını söyler:

*“Kuşkusuz yazarlık başlı başına bir kişiliktir her şeyden önce. Öyle ki bu, bireysel kişiliği de aşan, toplumsal ulusal bir kişiliktir. Çünkü o, ulusunun kimliğini taşır. Zaten, onu oluşturan besleyen de ulusunun bağlı olduğu uygarlık birikimini temel almamış, onu özümsememiş yazar, hiçbir zaman önemsenmemiş, ciddiye alınmamıştır. Gerçi, böyle bir yazarın özgün yapıtlar ortaya koyduğu da görülmemiştir. Kimi yerlerde, bu tür yazarlar kendi uluslarına kötülük yapımları için başkalarınınca kullanılmışlardır.”*²¹³

Arif Ay daha sonra ise bahsi geçen yazısında Nuri Pakdil’in de *Biat I* adlı kitabında kendi düşüncesi ile aynı doğrultusunda olan cümlelerini alıntılar:

“Yabancılaşan yazar, halkına kızar halkına düşman olur, ona sövüp saymaya başlar. Bir yazarın yabancılaşması demek, halkının inandıklarına

²¹⁰ Arif Ay, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı VI”, *Edep*, S. 20, Ekim 2011, s. 3.

²¹¹ Arif Ay, “Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil”, *Edep*, S. 9, Kasım 2010, s. 1.

²¹² Musa Deniz, “Umut Yolu”, *Edebiyat*, S. 38+71, Aralık 1980, s. 7.

²¹³ Deniz, “Umut Yolu”, s. 7.

artık inanmaması, halkının gönlündeki yüce değerleri artık kendi yüce değerleri olarak benimsememesi demektir.

Dün olduğu gibi, bugün de Batıcılığı savunanların, ulusumuzu uygarlığından koparanların onu yabancılaştıranların durumu budur ülkemizde."²¹⁴

Nuri Pakdil Arif Ay'ın sanatçı tanımlamalarının tam karşılığıdır. Arif Ay'a göre Nuri Pakdil, emek, mülkiyet gibi kavramların İslami özelliklerini öne çıkarmış, sömürüye, sömürü düzenine karşı çıkmış ve bu çabalarıyla Marksist çevreleri de şaşkınlığa uğratmıştır: "*Nuri Pakdil emek, alın teri gibi kavramlara, 1970'lerde daha çok Marksistlerce kullanılan bu kavramlara Kur'ani dayanaklarla sahip çıkar ve onlara manevi bir içerik yükler.*"²¹⁵

*"Emek gibi, mülkiyet gibi, İslam'ın bu temel kavramlarını en sahih, en aslı anlamıyla öne çıkardı yazılarıyla, tiyatro oyunları, şiirleriyle. Dolayısıyla, 70'li yıllarda Marksist edebiyatçıları şaşırttı. Sadece bunlarla mı? Hayır. Emperyalizme, sömürüye, anamalcılığa, kirli mülkiyete, karasiyasaya, karşı oluşuyla da..."*²¹⁶ diyen Arif Ay, İslâmî kesimden bir şair olarak tanımlansa da, *Gerilla* adıyla bir şiir yazmış ve tıpkı Nuri Pakdil gibi sol kesimlerde şaşkınlığa sebep olmuştur.

Nuri Pakdil, yabancı birer kavram gibi sunulmaya çalışılan emek, mülkiyet, işçi hakları, gibi kavramların aslında İslâmî dünyanın merkezinde olduğunu vurgulamıştır. Arif Ay'a göre birçok çevrede yankı bulan bu mücadelesi ile Nuri Pakdil: "*İslam'ın evrensel boyutuna vurgu yaptı. Bütün insanlık için yazdı. Günlük siyasetten ve moda yaklaşımlardan hep uzak durdu. "Kirli mülkiyet" gibi gündelik siyaset de kirlidir onun için. "Karasiyasa" onun bulduğu ve sık kullandığı bir terimdir.*"²¹⁷ Arif Ay'ın sanat anlayışının dayandığı "İslami öğretisi", Nuri Pakdil içinde geçerlidir. Nuri Pakdil: "*Dünyadaki kötülüklerin, yabancılaştırmanın ve çürüyüşün nedeni Tanrı'dan uzaklaşmakta, Tanrı'dan kopmakta görür. İnsanı özgürleştirecek tek şeyin Tanrı'ya inanmak ve buyruklarını hayata hâkim kılmak olduğunu vurgular.*"²¹⁸

Arif Ay'a göre yaşamak ile yazmak arasında tutarlılık olmalıdır. Çünkü bir fikrin gerçek hayatta yaşam bulması bu tutarlılık ölçüsünde mümkündür. Arif Ay, Nuri Pak-

²¹⁴ Deniz, "Umut Yolu", s. 7.

²¹⁵ Arif Ay, "Nuri Pakdil'in Metinlerinde Sosyal Adalet II", *Edep*, S. 24, Şubat 2012, s. 3.

²¹⁶ Arif Ay, "Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil", *Edep*, S. 9, Kasım 2010, s. 2.

²¹⁷ Ay, "Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil", s. 2.

²¹⁸ Ay, "Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil", s. 2.

dil'in yazmak ve yaşamak ikilisini dengede tutabildiği için başarıya ulaşabildiğini söyler: *“Nuri Pakdil’de yazmak ve yaşamak birbirini tamamlayan birbiriyle örtüşen, hatta iç içe geçmiş bir olgudur. Dolayısıyla o, her yazdığı sözcüğün, cümlelerin, metnin kendi yüreğinde, kendi dünyasında derin, kapsamlı karşılığı vardır.”*²¹⁹

Arif Ay, Nuri Pakdil’in yazarken sınırları zorladığını, kelimelerinin anlatmak istedikleri karşısında çaresiz kaldığını söyler. Bunun sonucunda da Nuri Pakdil kelimelerin yapısını bozma yoluna gider. *“Dile getirdiği, metinleştirdiği duygu ve düşünceler çoğu kez yüreğindeki, zihnindeki karşılama yetmez. Bu durumlarda, sözcüklerin yapısını dahi bozacak biçimde zorlar onları. Sözgelimi bir beytin 387 kez yazılışı, içindeki yoğunluğu dilin karşılamakta yetersiz kalışından dolayıdır.”*²²⁰

Arif Ay, Nuri Pakdil’in Edebiyat dergisinin *Büyük Doğu* ve *Diriliş* gibi bir misyonu olmakla beraber Edebiyat dergisinin ayrıca evrensel bir boyutta olduğunu da kabul eder. Yine Arif Ay’a göre Edebiyat dergisi “yerli düşünce ve yerli edebiyat”ın Türkiye’de yerleşmesini de sağlamıştır.

*“Necip Fazıl’ın Büyük Doğu, Sezai Karakoç’un Diriliş dergisiyle başlattığı kendi özümüze, kendi medeniyetimize bağlı edebiyat geleneğini, 1969’da Nuri Pakdil’in yönetiminde yayın hayatına giren Edebiyat Dergisi daha yoğun sanat/ edebiyat düzleminde ve evrensel boyutta sürdürmeye başlar. Dilindeki yenileşme ve muhalif duruşuyla birlikte ülkemizde “yerli düşünce”, “yerli edebiyat” kavramlarını edebiyat ve düşünce dünyamıza kazandırır.”*²²¹

Arif Ay, Nuri Pakdil için “o cümlelerini ateşte pişiren”²²² bir yazardır der ve Nuri Pakdil’in sadece Türk edebiyatı için değil dünya edebiyatı için de önemli olduğunu belirtir. Arif Ay, Nuri Pakdil’i ele aldığı bir yazısında onu üç madde halinde şöyle anlatır:

1) *“Nuri Pakdil yeni bir şey söylüyor. Yeni bir düşünce... Bu düşüncenin kaynağı (asr-ı saadettir) İslam düşüncesidir. O, bunu Edebiyat’ın ilk sayısında şu cümlelerle ifade eder: ‘Yeni bir düzen aklı yenilerken, bilinci yenilerken savaşı yenilerken kalemi de açar. Bizim kalemlerimiz bu yeni düzende yontulan kalemlerdir. Mutlak Önder’e ‘Oku’ diye inmeye başlar Mutlak Kitap. Sürekli açıklar varoluşu, anlatır kişiye seçimin gereğini kişinin kendi kendini kurduğunu. Övülen özgürlüktür Mutlak Kitapta.”*

²¹⁹ Arif Ay, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı III”, *Edep*, S. 17, Temmuz 2011, s. 3.

²²⁰ Ay, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı III”, s. 3.

²²¹ Arif Ay, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet”, *Edep*, S. 23, Ocak 2012, s. 3.

²²² Ay, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet”, s. 3.

2) “Sözcükler de, kavramlar da, bunların oluşturduğu dil de, bir eşya gibi bir nesne gibi zaman içinde eskir, yıpranır. Dolayısıyla bu dili onarmadan, yenileştirilmeden ortaya koyacağınız düşünce ne olursa olsun, muhatabınızda ciddi bir karşılık, dönüştürücülük, harekete geçiricilik sağlamaz.

3) Nuri Pakdil’de yazmak ve yaşamak iç içe geçmiş bir olgudur. Dolayısıyla, her yazdığı sözcüğün, cümlelerin, metnin kendi dünyasında derin ve kapsamlı bir karşılığı vardır. Çoğu zaman öyle yoğun duygu ve düşünce hali yaşar ki bunları ifade etmede sözcükler yetersiz kalır. Bunun için de o, sözcüklerin içeriklerini değiştirir; hatta gramer kaidelerini ve noktalama işaretlerini alt üst eder.”²²³

Arif Ay şiiri, dünyanın herhangi bir coğrafyasında yaşanan zulme başkaldıran bir düşünce sisteminden beslenmiştir. Nuri Pakdil için de şu cümleyi kullanır Arif Ay “İğ-ne deliğinden geçecek kadar bir haksızlığa bile göz yummaz.”²²⁴ Bunları söylerken Nuri Pakdil’in dini hassasiyete sahip bir ailede büyüdüğünü de belirtir:

“Nuri Pakdil, dini hassasiyetlerin yoğunluklu olarak yaşatıldığı bir ailede büyür. Annesi de babası da Arapça bilir ve Kur’an’ı anlamını bilerek okurlar. Dolayısıyla Nuri Pakdil, ilk dini algıyı ve yaşayışı ailesinden aldığı eğitimle idrak eder ve duyarlılığını gittikçe artırarak bir yazarlık misyonuyla edebiyata taşır.”²²⁵

Arif Ay Edebiyat dergisinde Nuri Pakdil’le yaptığı bir söyleşide Nuri Pakdil’in Kudüs’e verdiği önemi gözler önüne serer:

“Kudüs masanızın üstünde; beşimiz kalbimizle bakıyoruz. Bu soruyu sormaya korkuyorum...

– Utana utana bakıyorum Kudüs resmine. Evet, kalbimizle bakıyoruz hepimiz. Bakıyoruz bakmasına da, ateşten bir yaşam çıkarabilecek miyiz, bakalım? Kudüs kalbimin üstünde ince bir tül dü; şimdi alınyazımdır.”²²⁶

Arif Ay, Nuri Pakdil’in *Bir Yazarın Notları* adlı eserini okurken kitapta yazılanların kendisine neler düşündürdüğünü, neler kattığını şöyle aktarır:

“Nuri Pakdil sürekli sorgulayan bir yazar. Kendinden başlatarak tüm insanlığı, kuşatan bir sorgu bu. Nedir bu sorgunun özü? “Bir Yazarın Notları”nı okurken, bir yumağı sağı gibi sağımaya çalıştım bu özü. İnsanın yaratıldığından beri süregelen bir sorgunun özüydü bu. Kitabı okurken, insanın yaratılış gizine, insanın çağ içindeki, uygarlık içindeki konumuna yönelen uzun bir yürüyüşe çıktım. Yer yer tökezlediğim yerler oldu bu yürüyüş-

²²³ Ay, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet”, s. 3.

²²⁴ Ay, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet”, s. 3.

²²⁵ Ay, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet”, s. 3.

²²⁶ Arif Ay, “Pakdil’e 12 Soru”, *Edebiyat*, S. 38+109, Şubat 1984, s. 4.

te. Ne ki hemen elinizden tutuyor yazar. Soluklandırıyor, dinlendiriyor. Sonra yeniden hızlanıyorsunuz."²²⁷

Arif Ay, Nuri Pakdil'in insanı evrensel bir düşünce boyutu ile ele alıp, onu hakikate çekme tavrına hayranlık duymaktadır. Arif Ay da Nuri Pakdil de insanın modern çağda ancak Tanrı'ya bağlanarak ayakta kalabileceğini savunurlar. İki sanatçının eserlerinde de İslam inancının sorumluluğunu görmek mümkündür. Arif Ay, her fırsatta Nuri Pakdil'in eserlerinin insanı mutlak olana yönelten özelliklerini vurgular.

*"Nuri Pakdil, denemelerinde olsun, oyunlarında olsun, evrensel bir düzlemde irdeler insanı. İnsanın güncel, geçici olan yanından çok, kalıcı, değişmeyen yanını içine alan yalınlaştırılmış bir düzlemdir bu. Çünkü insan, çağın oluşturduğu yoğun bir karmaşa içindedir bugün. Bunun için yazar, insanı bu karmaşadan yeni bir konuma çeker önce. Bu bilinç ötesi, usdışı bir konum değil, aksine, somut, insan gerçeğini bütüncük kuşatan bir konumdur. İnsan neyi isteyip, neyi istemediğini böyle bir konumda saptayabilir ancak. Nedir öyleyse insanın temel gereksinimi? Bunu, Bağlanma adlı deneme kitabının bir yerinde şöyle vurgular Nuri Pakdil: "Çağdaş insan, hala duyumsayamadığı bir ezinç yaşıyor: Tanrısızlığın bilinmez ağırlığı altında. Oysa, insanın temel gereksinimi Tanrı olabilir ancak."*²²⁸

Arif Ay, Tanzimat'la başlayan *seküler* bir dünya kurgusunu yıkmayı amaçlayan her adımı takdir etmiştir. Nuri Pakdil'in de bu yeni dünya düzenini yıkmayı ilke edindiğini söyler: *"Nuri Pakdil, insanla Allah arasındaki barikatları kaldırmayı ilke edinen ve bu uğurda kalemini dik tutan bir yazar."*²²⁹

2.3.4. Sezai Karakoç

Arif Ay, çocuk denecek yaşlarda iken Sezai Karakoç eserlerini okumuş, değerlendirmiş bir şairdir. Bu sebeple Arif Ay'ın eserleri ve kişiliğinin üzerinde Sezai Karakoç'un etkisi oldukça büyüktür. Arif Ay, Sezai Karakoç'u batılılaşma ve kendine yabancılaşma çağında Yunus Emre ve Mevlana gibi kabul etmiştir. Yunus Emre, Mevlana nasıl savaşlarla yenik düşen insanı; ruhça toparlamışsa Sezai Karakoç da onlarla aynı görevi üstlenmiştir ve insanlığa yeniden bir dirilişi muştulamıştır:

"Yunus Emre'nin, Hacı Bektaş Veli'nin, Hacı Bayram Veli'nin, Mevlana'nın yüzyılımıza düşen izdüşümü; bir medeniyet mefkûrecisi. Onlar Moğol istilasıyla, Haçlı Savaşlarıyla tarumar olan Anadolu'nun dirilişini ger-

²²⁷ Musa Deniz, "İnsanın Süren Sorgusu", *Edebiyat*, S. 38+70, Kasım 1980, s. 1.

²²⁸ Musa Deniz, "Put Yapımevleri'ni Okurken", *Edebiyat*, S. 38+66, Temmuz 1980, s. 4.

²²⁹ Arif Ay, "Nuri Pakdil'in Metinlerinde Sosyal Adalet", *Edep*, S.23, Ocak 2012, s. 3.

çekleştirmişlerdi. Bu yüzyılda da aynı misyonu yüklenenlerden biri de Sezai Karakoç'tur."²³⁰

Arif Ay, Sezai Karakoç'un batı ve doğu uygarlıklarının birikimlerine hâkim bir sanatçı olduğunu belirtirken onun sadece bir sanatçı değil bir fikir adamı olduğunu da vurgular:

"Sezai Karakoç, şairliği kadar düşünürlüğüyle de günümüz edebiyatının zirvesidir. O ki İslam medeniyetine ne kadar vâkıfsa, Hristiyan medeniyetine de o ölçüde vâkıftır. Doğu'yu bildiği kadar Batı'yı da bilmektedir. Bu vasıflarından dolayı da onun şiiri, tüm insanlığı içine alan evrensel nitelik ve nicelikle donanmıştır. Onun şiiri, tüm çağların insanına ilahi olanı, evrensel olanı muştular hep."²³¹

Sezai Karakoç şiirini Mevlana'nın pergel metaforu ile açıklayan Arif Ay, Sezai Karakoç şiirinin en önemli özelliğinin kendi inanç ve değerlerini temel alması ve bunlara dayanarak tüm zamanlara seslenmesi olarak gösterir:

"Onun şiiri, tüm çağların insanına ilahi olanı, evrensel olanı muştular hep, Sezai Karakoç Mevlana'nın pergel metaforunda olduğu gibi bir ayağını kendi inancına, uygarlığına sabitler, bir ayağıyla da bütün dünyayı dolaşır. 'Ben düşünce de yeryüzünü dolaşıyorum'"²³²

Arif Ay, Sezai Karakoç şiirini Fuzuli'nin "ilimsiz şiir temelsiz duvara benzer"²³³, düşüncesine dayanarak ele alır ve Sezai Karakoç şiirinin tek katmanlı olmadığını söyler:

"Sezai Karakoç'un şiiri, kişiliğinin ve düşünce dünyasının bir yansıması olarak çok katmanlı bir şiirdir. Onun şiiri bu özelliğiyle, Fuzuli'nin şiir anlayışıyla örtüşür adeta: İlmsiz şiir temeli olmayan bir duvar gibi temelsiz duvar da son derece değersizdir."²³⁴

Arif Ay, Sezai Karakoç şiirinin dayandığı medeniyet kavramının İslâm medeniyeti olduğunu söyler. Sezai Karakoç şiirinin evrenselliğine vurgu yaparken ve *diriliş* metaforunun anlamlarına da açıklık getirir:

"Sezai Karakoç şiirinin söz konusu katmanlarını oluşturan kültürel değerlerin bileşkesi medeniyet kavramıdır. O, bu kavrama iki anlam yükler: Birincisi, bütün insanlığa hitap eden medeniyet. İkincisi ise, bir tarih terimi olarak tarihte somut olarak gerçekleşmiş medeniyetler. Karakoç'un sanat ve düşüncesi birinci medeniyet kavramı üzerine kuruludur. Bu da hiç kuşkusuz İslam medeniyetidir. O şiirini de, düşünce sistemini de bu medeniyetin de-

²³⁰ Arif Ay, "Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu", *Edep*, S. 5, Temmuz 2010, s. 8.

²³¹ Arif Ay, "Sezai Karakoç'un Şiiri İkinci Yeni İle Akraba mı?", *Yedi İklim*, S. 126, Eylül 2000, s. 50.

²³² Arif Ay, "Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu", *Edep*, S. 5, Temmuz 2010, s. 8.

²³³ Abdulkadir Gölpınarlı, *Fuzûlî Dîvânı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2005, s. XXXVI.

²³⁴ Arif Ay, "Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu", *Edep*, S. 5, Temmuz 2010, s. 8.

ğerleri çerçevesinde inşa eder. Bu inşa işinin temel metaforu ise “Diriliş”tir.”²³⁵

Sezai Karakoç’un diriliş metaforunu ele alan Arif Ay, dirilişin Allah inancından beslendiğini tekrarlar ve cümlelerine Sezai Karakoç’tan alıntılarla devam eder:

*“Diriliş metaforunun hareket noktası Tanrı inancıdır. Sezai Karakoç, düşünce, sanat ve edebiyat anlayışını bu inanca dayandırır ve bunu şöyle açıklar: Sanat tutumum, genel dünya görüşümün bir bölümünden başka bir şey değildir.”*²³⁶

Arif Ay, Sezai Karakoç’un birçok şiirinin güncelliğini korumasının sebebini ise dünyada hâlâ İslam inancını temel alan, adaletli, devletlerin olmamasına bağlar. Arif Ay’a göre Sezai Karakoç şiiri dünyada Müslüman nüfusun batı tarafından modern yöntemlerle zulme uğratılmasına karşı çıkarılan bir sestir ve dünyada zulüm sürdükçe Sezai Karakoç şiiri de adaletin sesi olmaya devam edecektir:

*“Sezai Karakoç’un 50’li, 60’lı, 70’li yıllarda yazdığı bu şiirler ne yazık ki hala güncelliğini koruyor. Çünkü vahşi Batı bugün de sömürüsünü sürdürüyor. Dünyada referansı İslam olan güçlü ve adaletli büyük bir devlet olmadığı için vahşi Avrupa ve cani Amerika, Rusya ve Çin mazlum devletlerin kanını emmeye devam ediyor.”*²³⁷

Arif Ay, Garip akımını değerlendirdiği bir yazısında, 1950’li yıllarda şiirin sıradanlaştırıldığını, hakikatin sesi olması gereken şiirin günlük oyalanışlara ses verdiğini söyleyerek bu akımı eleştirir. Arif Ay’a göre şiirin bu zor zamanlarında Sezai Karakoç şiiri, hakikatin, mutlak olanın sesi olmuş, tükenmekte olan Türk şiirine soluk katmıştır:

*“1950 sonrası dönemde Orhan Veli şiiri neredeyse genel edebiyat anlayışını belirleyen bir yaygınlık içindeydi. Her şeyi basite indirgeyen, büyük düşlerden, oluşırlardan aşklardan uzak, insanı neredeyse böcek mesabesine indiren, nüktayı öne çıkartan özellikte bir şiirdi. Söz gelimi ruhun acıları yerine ayaktaki nasırların acılarını söylemek, yüreğin ve kafanın erdemlerini alaya almak gibi bir yaklaşım içindeydi. Mutlakla ilgilenmeyen, Tanrı’dan, aşktan, ölümden uzak şiir, Garipçilerin bir varlık kuramları da yoktur. Özellikle de Fransız şiirinin etkisi altındadır. Tam da bu şiirin hakim olduğu bir ortamda “Kalbimde Allah’ın eli durur” diyen Sezai Karakoç, Türk şiirine yeni bir can, yeni bir soluk katar.”*²³⁸

²³⁵ Ay, “Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu”, s. 8.

²³⁶ Arif Ay, “Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu”, *Edep*, S. 6, Ağustos 2010, s. 1.

²³⁷ Musa Deniz, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 36, Şubat 2013, s. 2.

²³⁸ Deniz, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, s. 2.

Arif Ay Sezai Karakoç'un *Köşe* şiirini değerlendirirken "Biz köşelerimizi, odalarımızı kaybettiğimizden beri, biz olmaktan çıktık"²³⁹ diyerek Sezai Karakoç şiirinin güncelliğini korumasının sebeplerinin birini daha açık etmiş olur.

2.3.5. Behçet Necatigil

Arif Ay Behçet Necatigil'i her şeyden evvel bilinçli bir yazar olarak kabul eder. Behçet Necatigil'in gerçekleri arayan gerçek olarak sunulanları ise sorgulayan bir yazar olduğunu söyleyen Arif Ay, onu lise yıllarından beri okuduğunu da ekler:

*"Behçet Necatigil sanatçılığının yanı sıra bir öğretmendir de. Lise sıralarında olduğu gibi, şimdi de severek okuyorum şiirlerini, yazılarını. O da bilinçli yazarlarımız gibi, zaman zaman, yanlışlıkları düzeltici özgün yazılar koyuyor ortaya."*²⁴⁰

Behçet Necatigil'in Osmanlı devleti ve Divan şairleri hakkındaki düşüncelerini alıntılaman Arif Ay, Behçet Necatigil'in, Divan edebiyatına ideolojik bir tavır ile yaklaşmamasını memnuniyetle karşılar:

*"Yoksa o caizeleri veren devlet erkânını övgü düşkünü ve şairleri de onların dalkavukları diye küçültmeye kalkışmak, en azından cahillik ve insafsızlık olur. Şair yazıyor başarısı oranında da ücretini alıyor, geçimini buna göre ayarlıyor, yarı yarıya kalemiyle sağlıyordu."*²⁴¹

Arif Ay, Behçet Necatigil şiirini, okuyucu ile şiir arasında dönen bir "bumerang"a benzetir ve Necatigil şiirinin imgeden bir bütün olduğunu söyler. Behçet Necatigil şiirinin hemen kendisini ele vermediğini ancak şiirin tamamının okuduktan sonra kavranabileceğini, bunun da okurun duygu dünyası ile alakalı olduğunu söyler Arif Ay:

*"Behçet Necatigil, bir kuyumcu titizliğinde oluşturur şiirlerini. Özenle seçilir sözcükler; iyice işlenir; işlendikçe de uysallaşır. Anlamalarını şiirin içinde bulan bir yapıya dönüşür sözcükler. Şiirin tümüne yayılmış olarak, sözcüklerin arkasına gizlenir düşünce. Onun için şiirin tümü bir imgedir. Behçet Necatigil'de. 'Bumerang' gibidir Onda sözcükler. Okuyucu ile şiirin oluşturduğu dünya arasında gider gelir. Okuyup bitirdiğinizde, giriverirsiniz dünyasına şiirin. Ayrıntıları kavramak algılamak sizin duygu yetinizin düzeyine bağlıdır artık. Duygu yetisi körelmişse, katılaşmış, kireçlenmişse ne yapsın şiir?"*²⁴²

²³⁹ Arif Ay, "Köşe", *Edep*, S. 11, Ocak 2011, s. 1.

²⁴⁰ Arif Ay, "İyice Anlaşılması Gereken", *Edebiyat*, S. 17, Haziran 1976, s. 2.

²⁴¹ Ay, "İyice Anlaşılması Gereken", s. 2.

²⁴² Arif Ay, "Beyler", *Edebiyat*, S. 38+46, Kasım 1978, s. 8.

Behçet Necatigil'in *Sevgilerde* adlı şiir kitabını değerlendiren Arif Ay, Behçet Necatigil şiirini, bir tohum gibi ele alır; tohumu fidan fidanı ağaç eyler adeta. Arif Ay'ın gözünde Behçet Necatigil şiirinin, gittikçe büyüyen genişleyen bir evreni vardır:

*"Behçet Necatigil evlerin şairi. Yalın anlatımıyla evlerde buluruz Behçet Necatigil'i. Sözcükleri evde büyütür. Evden dağıtır caddelere, sokaklara sözcükleri. Her sözcük şiirselliğini kendi bulur, kendi taşır eve. Orda dokunur şiir. Sözcükler sanki uzaya fırlatılan uzay araçları gibidir. Eşyadan, insandan, doğadan, görüntüler getirirler Behçet Necatigil'e. Bu görüntüler kesilir, biçilir, düzenlenir, yeni biçimle sunulur size."*²⁴³

Behçet Necatigil şiirinin, güncel olanla da ilişkili olduğunu söyleyen Arif Ay, bu güncel hayat içinde Behçet Necatigil şiirindeki insanın yalnız olduğunu savunur. Behçet Necatigil şiirinin toplumsal olayların sebeplerine bilinçli olarak uzak kaldığını söyler Arif Ay:

*"Düşüncenin somut anlatım araçlarıdır sözcükler düşünce ne denli içerikli, ne denli görkemli olursa, sözcükler de o denli etkin, evrensel bir anlama bürünürler. Sözü şuna getireceğim Behçet Necatigil, insanın güncel uğraşlarına eğilir. Onun insanı bu güncel yaşantı içinde yalnızdır. Düşünce dünyasına giremezsiniz pek. Bu yönüyle Behçet Necatigil sosyal çalkantıların dışında, sosyal olayların neden-sonuç ilişkisine girmeyerek dışta kalmayı yeğler. Bunun için Behçet Necatigil'in şiirlerinde kavrayıcı sarsıcı doyurucu bir özü de kolayca yakalayamazsınız."*²⁴⁴

Arif Ay *Edebiyat* dergisindeki bir yazısında Behçet Necatigil'in *Bile/Yazdı* adlı kitabı hakkında şunları söyler:

"Şiir nedir? Ne değildir? İyi şiir, kötü şiir sözlerinden ne anlıyoruz? Yine şiirin kendinde saklıdır bu soruların yanıtı. Sorun şiirin işlevinin ne olduğu sorunudur. Şiirin işlevi bilinirse, bu sorular da gerçek yanıtını bulur bence. Behçet Necatigil, şiirin işlevini şöyle belirtir: Şiir ve edebiyatın katı, haince, şarlatacılığı ölçüde; insanlık, ahlâk, uzlaşma, kaynaşma beraberlik erdemlerini duyurduğu ölçüde hayatı düzenleyeceğine, güzelleştireceğine tabii inanıyorum."

*Düşündüm Bile/ Yazdı'yı okurken Behçet Necatigil'in şiirin işlevine değin yazdıkları üstünde: Özellikle de, 'Şiir ve edebiyatın katı, haince, şarlatacılığı ölçüde' vurgulaması üstünde."*²⁴⁵

Behçet Necatigil'in *Beyler* adlı eseri hakkında şu cümleleri kuran Arif Ay, Behçet Necatigil şiiri hakkındaki düşüncelerini de özetlemiş sayılır aslında:

²⁴³ Eyüp Önder, "Sevgilerde", *Edebiyat*, S. 22, Kasım 1976, s. 4

²⁴⁴ Önder, "Sevgilerde", s. 4.

²⁴⁵ Arif Ay, "Şiirle", *Edebiyat*, S. 38+54, Temmuz 1979, s. 8.

“Bir güz denemesi üstünde çalışırken, çıkageldi Beyler. Neleri ana-caktım bu denemede? Kuşların ıssızlığını, göğün griliğini, yaprakların sav-ruluşunu, köşedeki kestaneceğinin sıcaklığını, kedilerin sokaklardaki tünekli-ğini, varsılların burun büyüklüğünü, yoksulların bungunluğunu, evlerin yi-ten sıcaklığını, zamanın doludizgin kaçışını, çağın insan üstündeki hışmını, umutları, umutsuzlukları, sevgileri, gide gide büyüyen sevgisizlikleri... Bak-tım, Beyler’de şiirleşivermiş bunlar.

“İçindeyim, diretiyorum çağa” diyerek bir umudu muştular Behçet Necatigil.”²⁴⁶

²⁴⁶ Arif Ay, “Beyler”, *Edebiyat*, S. 38+46, Kasım 1978, s. 8.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİR KİTAPLARI, TEMA, YAPI

3.1. ŞİİR KİTAPLARI

3.1.1. Hıra

*Hıra*²⁴⁷ kitabı, Arif Ay'ın ilk şiir kitabıdır. Kitapta kırk yedi şiir bulunmaktadır. “Değişmez Olanla Yeniden”²⁴⁸ adıyla yer alan şiir, *Edebiyat* dergisinde “Hıra”²⁴⁹ adı ile yayımlanmış ve bu isim daha sonra Arif Ay'ın ilk şiir kitabının adı olmuştur.

Arif Ay, şiir kitabının adının *Hıra* oluşunun bir mânâ içerdiğini belirtir. Kendisine yöneltilen “İlk vahiy ve ilk şiir kitabınızın *Hıra* isminde buluşması bir tesadüf müdür?”²⁵⁰ sorusu üzerine şu yanıtları verir:

“Tesadüf değil elbette. Bilinçli bir seçim. Kitapta yer alan “Değişmez Olanla Yeniden” başlıklı şiir, Edebiyat’ın Şubat 1976 sayısında ‘Hıra’ adıyla yayınlanmıştı. Şiirler kitaplaşırken, bu ad kitaba verildiği için şiirin adı da değiştirildi.

*Hıra sözcük olarak ışık anlamına da gelir. Dolayısıyla, ışığını vahiyden alan şiirler için en güzel ad Hıra’dan başkası olamazdı.”*²⁵¹

Arif Ay'ın şiir kitabına seçtiği bu isim bazı eleştirmenlerce pek de edebi bulunmaz ancak *Hıra* adı, Arif Ay şiirinin, izlediği yolun kaynağını da açıkça belirtir. *Yedi İklim* dergisinde yayımlanan bir yazıda kitabın adı ile alakalı şu yorumlarda bulunulmuştur:

*“Hıra, Arif Ay’ın ilk kitabının adı. Bu tek kelimelik kitap başlığı, kimliğimizi anlatmak hulusa etmesi bakımından önemli. Bildiğimiz gibi, ‘Hıra’ Peygamber Efendimize ilahi vahyin geldiği mağara. İlahi vahyin geldiği andan itibaren ‘Hıra’ mağara adı olmaktan çıkmış: konuşmaya, koşmaya, savaşmaya ve tebliğe çıkmıştır. Yani çetin bir yolculuğa aday olmuştur. İlk anda, hiç de şiirsel olmayan bu ad Ay’ın ‘Allah’ın ip’ ine sımsıkı sarıldığı-nın ifadesidir.”*²⁵²

²⁴⁷ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978.

²⁴⁸ Ay, *Hıra*, s. 42-43.

²⁴⁹ Arif Ay, “Hıra”, *Edebiyat*, Şubat 1976, S. 13, s. 3

²⁵⁰ Selami Şimşek, “Arif Ay İle Söyleşi”, *Ay Vakti*, Ekim 2008, S. 97, s. 4.

²⁵¹ Şimşek, “Arif Ay İle Söyleşi”, s. 4-5.

²⁵² Mevlüt Ceylan, “Sizi Tanımak İsterim Bayım”, *Yedi İklim*, S.41, Ağustos 1993, s. 68.

Arif Ay'ın *Hıra* kitabındaki şiirleri adeta sonraki şiirlerinin ulaşı olmuşt ve bu kitap ile Arif Ay şiirinin, nasıl bir yol izleyeceği takip edenlere ipuçları sunmuştur. Genç bir şair olarak şiirlerinde işlediği konular onun yaşça büyük zannedilmesine sebep olmuş ve şiirleriyle edebi çevrelerde şaşkınlık yaratmıştır. *Hıra* kitabında Arif Ay, birim zaman olarak “Asr-ı Saadet’i” merkez aldığını ve yazdığı şiirlerin modern zamanların parçalanmışlığından “o çağ” a bir seslenme olduğunu söyler:

“Hıra yayınlandığında 25 yaşındaydım. Bugün baktığımda, bu kitaptaki şiirlerin 25 yaşın bilinç ve duygu düzeyinin çok çok üstünde bir yaşa tekabül ettiğini söyleyebilirim. O dönemde pek çok şair bu şiirlerin yaşlı birine ait olduğu görüşündeydi. Örneğin İlhan Berk, kitabı okuduktan sonra, yazdığı mektupta “Arif Ay kaç yaşında?” diye sormuştu. Bu kitaptaki şiirler, birim zaman olarak “Asr-ı Saadet’i merkez alır. Oradan çağımıza, çağımızdan da oraya bakar. Asr-ı Saadet’e hep gönderme yapılır.”²⁵³

Arif Ay, ilk şiir kitabı *Hıra*’nın bir çıraklık dönemi eseri olduğunu kabul eder fakat ona göre bu çıraklık zamanla, gurbetle, hikmetle bütünleşip olgunlaşmaya çalışarak ilerlemiştir. Ayrıca bu çıraklık Arif Ay’ın “gerçek şiir” in karşıtı olarak gördüğü kurgusal şiire de kapılmamış bir çıraklıktır.

“Hıra bir çıraklık dönemi şiirlerinden oluşuyor denilebilir ama bu çıraklık sözünün kapsadığı acemiliklerden şiir dışı söylemlerden de olduğunca arınmış bir kitap. Tabii, bir gurbetle başladım şiire. Düşüncelerimle içli dışlı olduğça, hasret de, hikmet de birbirini izledi. Yalnız şunu hemen belirtiyim. Ustalığın verdiği kurgusal şiir yazma tehlikesinden hep kaçındım.”²⁵⁴

Ali Göçer, *Hıra* ile alakalı şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

“Hıra’da genç bir şair olmanın getirdiği sıkılganlıkların şiire yansıyan boyutunu görebiliriz. Ama Arif Ay’daki bu şiir sıkılganlığı giderek dilin açılmasıyla gerek biçem ve biçim olarak, gerekse rahat anlatım ve imge zenginleşmesiyle onun hep peşinde olduğu yörüngeye doğru oturacaktır. Bu yörünge, dile egemenliğin yerli yerine oturmasıyla, zaten başlangıçta kendine özgüllüğü büyük ölçüde yakalamış olan şiir dilinin daha pürüzsüz hale gelmesi, lirizmin daha belirginleşmesi ve şiire rengini vurmasıdır.”²⁵⁵

Hıra’daki şiirlerde adeta şehre sıkışmışlık, şehirde unutulmuşluk duyulur; bu unutulmuşluk da en çok insana ve doğaya dairdir. Arif Ay’ın *Saat 24’te Saksafon Dersi* adlı öykü kitabında yer alan şehir insanlarının hayatlarının *Hıra*’da şiire aktarımını görmek mümkündür. “*Hıra*’da Arif Ay, bir

²⁵³ Selami Şimşek, “Arif Ay İle Söyleşi”, *Ay Vakti*, Ekim 2008, S. 97, s. 4.

²⁵⁴ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz.- 1999, s. 21

²⁵⁵ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 13, May- Haz. 1999, s. 3.

kent mahşeri ortasındadır. ‘*Bir kâğıttan daha kolay buruşur yağmur*’ dediği, *masanın bile insanı ısırdığı, duvarların sinsî gülüşleri ortasında çevresine bakar. Bir çocuk gibi şaşırır. Farkına varır.*”²⁵⁶

Hıra, konu olarak bireysellik ve evrensellik düşünceleri arasında kalmış bir kitap olarak kabul edilebilir. Kitaptaki şiirlerin konuları bireysel duygular ve çağ eleştirisi arasında gidip gelir.

“*Hıra’da absürt bir kent karmaşası içinde tüm değer yargıları bir bir tükenen, sıkışmış, sıkılmış insanın dramını birey olarak kendinden yola çıkarak eleştirir, irdeler, sorgular. Bu şiirler daha çok içe dönük, öznel, tepkisel, mekânsaldır. Hıra bir bakıma kent bağlamında tüm gayri insaniliğe tavır alışın şiiridir. Burada genç bir şairin tüm insani duygularıyla olumsuzluklar karşısındaki bireysel tepkisi ve tepkiyi uygarlık bağlamında temellendirmeye çalışmasının uğraşını görürüz. Bu açıdan Hıra’daki şiirlere tavırlı şiirleri diyebiliriz.*”²⁵⁷

Hıra’da Arif Ay’ın şiirinin beslendiği damarlardan biri olan halk edebiyatı etkileri de görülür:

“*ne olur bir güzel elinde kırılсан gönül*”²⁵⁸

“*oralarda da seven horlanır*

sevilen vurulur mu?”²⁵⁹

dizelerinin geçtiği *Hıra*’da lirizm ve halk edebiyatı etkileri ile de karşımıza çıkar Arif Ay. *Hıra* kitabı, bireysel, yerel ve evrensel şiirlerin birlikte yer aldığı bir kitaptır.

Arif Ay, ilk kitabı *Hıra* ile bazı çevrelerde de farkındalık yaratmayı başarmıştır. *Hıra*’da yayımlanan “Gerilla”²⁶⁰ şiiri kendilerini solcu olarak tanımlayan edebi kesimlerde tartışmalar yaratmış, birtakım edebi polemiklere de yol açmıştır. Konur Ertop’un *Emperyalizme Savaşım*²⁶¹ adlı kitabında İslamcı bir şair olarak kabul edilen Arif Ay’ın “Gerilla” adlı bir şiir yayımlamasının ilginç bulunması üzerine başlayan bir tartışma, Arif Ay ve Nuri Pakdil’in de verdiği cevaplarla sürmüştür. Nuri Pakdil bu konu ile alakalı, *Edebiyat dergisinde* “Görevimiz Başkaldırı”²⁶² adlı bir yazı yazmış ve Konur Er-

²⁵⁶ Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, s. 3.

²⁵⁷ Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, s. 3.

²⁵⁸ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 8,

²⁵⁹ Ay, *Hıra*, s. 10.

²⁶⁰ Arif Ay, “Gerilla”, *Edebiyat*, S. 38+34, Kasım 1977, s. 1.

²⁶¹ Konur Ertop, “İki Savaş Arasında” *Emperyalizme Savaşım*, Abece Yayınları, s. 74

²⁶² Nuri Pakdil, “Görevimiz Başkaldırı”, *Edebiyat*, Ağustos 1978, S. 39+43, s. 10

top'un düşüncelerini eleştirmiştir. Bu yazı daha sonra "Dilek Kipi" adıyla, kısaltılmış olarak *Biat III*²⁶³ adlı kitaba alınmıştır. Arif Ay ise *Gece Yazıları*²⁶⁴ kitabında, "Emperyalizmle Savaşım"²⁶⁵ adlı bir yazı ile Konur Ertop'a yanıt vermiştir. Bu konuya ayrıntılı olarak tez içindeki *Edebi Polemikler-Eleştiriler* bölümünde yer verilmiştir.

Arif Ay, sömürü düzeninin Avrupa'dan dünyaya yayıldığını ve sömürü düzenine başkaldırmanın da Avrupalı bir bakış açısından meydana gelen Marksizm'le mümkün olmayacağını düşünürken *gerilla* kavramını da şiirinde bilinçli olarak kullanmış adeta bu kavramı sahiplenmiş ve bütün zulmedenlere karşı direnişin ancak ve ancak İslami bir bakış açısı ile mümkün olabileceğini söylemiştir. "*Arif Ay, ilk kitabı Hıra'daki şiirlerinde, Batı'nın kendine özgü sömürü düzeninin toplumumuzda da kötülük tohumları ektiğine, böylece yeni bir düzensizliğin ve karmaşanın, zulmün ortaya çıktığına değinir.*"²⁶⁶

Arif Ay'ın *Hıra*'daki dili ise çekingen ve tutuktur. Şair, *Hıra*'daki dili ile aramak ve bulmak arasında geçen bir fikir dünyası mücadelesi içinde olduğunu hissettirir. "*Kendine özgü bir dil oluşturmaya, lirizm eşliğinde şiirsel söylemi yakalamaya çalışan şair, bu yapıtta kimi yetersizlikler taşısa da şiir işçiliğine ve teknik sorunlara da yakın ve sıcak durmaktadır.*"²⁶⁷

Hıra, bireysel, kentsel, evrensel bir çizgide tutunmaya çalışan özellikleri ile *Dosyalar* kitabına da hazırlık oluşturmuştur.

"*Hıra'nın sonlarına doğru bu bireysel tepki ve tavır alış kent sınırlarından çıkarak uygarlık coğrafyasına doğru dağılacak ve boyutlanacaktır. "Karlı Bir Gecede Kudüs'ü Düşlüyorum", "Gülcengi", "Gerilla" bu dizede arka arkaya sıralanır. Bu şiirler Dosyalar'a geçişi sağlayan şiirlerdir. Şair "Kıyılar Hep Sabah" diye umutlu bir özlemle bitirecektir Hıra'yı.*"²⁶⁸

3.1.2. Dosyalar

*Dosyalar*²⁶⁹ Arif Ay'ın ikinci şiir kitabıdır. Kitapta yirmi beş şiir vardır. Şiirlerin çoğunluğunu yakın tarihimizin acı gerçeklerine tutulan bir aynadır. Denilebilir ki Arif

²⁶³ Nuri Pakdil, "Dilek Kipi" *Biat III*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

²⁶⁴ Arif Ay, *Gece Yazıları*, İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

²⁶⁵ Arif Ay, "Emperyalizmle Savaşım", *Gece Yazıları*, İz Yayınları, s. 62-65

²⁶⁶ Asım Öz, "Belirgin Çizginin Sürekliliği: Arif Ay'ın Düşünce ve Edebiyat Dünyası", *Tasfiye*, S. 27, Ocak 2011, s. 14.

²⁶⁷ Ali Emre, "Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge'ye Yöneliş", *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 70.

²⁶⁸ Ali Göçer, Arif Ay Şiirinin Kandilleri", *Seviye*, S. 13, May- Haz. 1999, s. 3.

²⁶⁹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

Ay, *Dosyalar*'ı yazmak için *Hıra*'yı yazmıştır. *Hıra*'da birkaç şiirde göze çarpan tarih teması, *Dosyalar* kitabının belkemiğini oluşturur. “*Şairin ikinci kitabı Dosyalar yakın tarihimizde, işgal ordularının zulmünden daha ağır bir zulmün pençesine düşen insanımızın acıklı durumunun bir sorgulamasıdır...*”²⁷⁰

İlk şiir kitabı *Hıra*'da birim zaman olarak Asr-ı Saadeti merkeze aldığını söyleyen Arif Ay, *Dosyalar*'da çağa ayak basar ve gerçeklerle, acı gerçeklerle yüzleşir. Bu yüzleşmenin sonucunda ise oluşan doğal bir tepkiyi haykırır. *Dosyalar*, İstiklal Mahkemelerinin, Takrir-i Sükûn'un, idam sehpalарının, ilmi kitapların, idama gönderilen insanların öykülerinden meydana gelmiştir. *Dosyalar*'ın oluşmasında en büyük kaynak ise Necip Fazıl Kısakürek'in *Son Devrin Din Mazlumları* adlı eseridir. *Dosyalar*'daki şiirler ile “*Bütün bir Anadolu'yu, daha da öte bütün bir İslam coğrafyasını olanca çıplaklığıyla hissederiz.*”²⁷¹

Hıra'da bireysellik, lirizm, aşk, evrensel düşünceler etrafında gelişmeye çalışan Arif Ay şiiri, *Dosyalar*'da rengini bulmuştur. Teknik olarak da *Dosyalar*'daki şiirler daha etkili, daha başarılıdır. Kısaca “*Dosyalar*'da şairin politik duruşu netleşmiştir.”²⁷²

1980 İhtilalinin yaşandığı bir dönemde *Dosyalar* gibi yakın tarih eleştirisi içeren şiirler yazmak başlı başına bir cesaret işidir. Arif Ay bu şiirlerle edebi çevrelerde heyecan ve cesaret de uyandırmıştır. Arif Ay şiirlerinde tarihin utanç kayıtlarını bir bir ele alırken bunu intikam duygusuyla değil adalet duygusu ile başarmıştır. Arif Ay, *Dosyalar* kitabındaki şiirleri ile edebi olarak da yerini net bir şekilde çizmiştir. Arif Ay, şiirleri ile birbirinden farklı hikâyelere sahip kişilerin kader ortaklığını bir araya getirebilmeyi başarmış; yaşanan acıları sorgulamış ancak şiirin ideolojik slogan haline gelmesini de engelleyebilmiştir.

“Özellikle 12 Eylül sürecinin çalkantılı bir döneminde herkesin duygularını ön plana çıkarmak zorunda kaldığı o absürd dönemde duyduklarımıza, düşündüklerimize bir karşılık olarak gördüğümüz bu şiirlere yayınlandığı dönemde büyük bir coşkuyla karşılamıştık. Kelimeleri, düşünceleri, bırakın da imalardan dolayı bile insanların tutuklandığı, işkenceler gördüğü o dönemlerde bu şiirler hepimize büyük bir cesaret örneği olarak geliyordu, öyleydi de. Bu şiirleri yazan o zamanın genç bir adamı olan Arif Ay için de

²⁷⁰ Osman Sarı, “Arif Ay'ın Aydınlik Şiiri”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 8.

²⁷¹ Mehmet Erdoğan, “Arif Ay'ın Şiirinde Tarihsel İzduşümler”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 11.

²⁷² Ali Galip Yener, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik- Metafizik Eğilimler ve Arif Ay Şiiri Üzerine”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 92.

kuşkusuz böyleydi. Ama zaman içinde daha soğukkanlı baktığımızda yalnızca haklı tepkileri yansıtan ama şiir olarak Arif Ay çizgisinin daha sonraları ulaştığı aşamanın altında kalan bölümler oldu bu şiirlerde."²⁷³

Arif Ay, *Dosyalar*'da çok hüznü tarihî olayları, gecikmiş toplumsal tepki boyutu ile ele alır, yaşananlara ne ideolojik bakar ne de sadece lirizmi taşır. *Dosyalar* hakikati ortaya çıkarma amaçlı yazılmış şiirlerdir ve hakikat şiirlerde, oldukça acı gerçeklerle ortaya çıkmıştır.

"Zoru deniyor, tehlikeyi deniyordu Arif Ay. Zordu, çünkü şiirin iç dengelerini koruyabilmek oldukça güçlü. Şiiri bir slogana dönüştürmek sa-kıncası vardı. İdeolojik ağırlıklı, tarihsel ağırlıklı ya da öykü ağırlıklı bir şiir çıkabilirdi ortaya. Şiir didaktik bir içeriği hiç mi hiç taşıyamayan bir sanat türüdür çünkü. Tüm bu olumsuz koşullara karşın Arif Ay'ın Dos-yalar'ı tuzakları bazı hasarları aşabilmiş bir kitaptır. Duygu olarak şiirin kendine has o iç dengelerin dışına taşan yerleri yok değil."²⁷⁴

Arif Ay'ın hak teslim etmek, gerçeği arayıp bulmak maksadıyla yazdığı bu şiir-lerde dili kapalıdır ama imgeye de çok fazla yer verilmemiştir. Şair, sadece gerçekleri ele almış, hakikati olduğu gibi anlatmaya çalışmıştır. Ali Emre, *Dosyalar* kitabının oku-yucuyu etkilemesine rağmen şiirleri teknik olarak kusurlu bulduğunu ve mesaj verme kaygısının dikkat çektiğini söyleyerek Arif Ay'ı eleştirir. *"İmge, bu iki kitapta da belir-gin bir role, öneme sahip değildir. Şiirlerin sanat ve teknik açıdan çeşitli kusurları var-dır, arayış devam etmektedir ve mesaj verme kaygısının oluşturduğu sıklet, şairin biçim ve estetik üzerinde yeterince düşünmesini engelliyor görünmektedir.*"²⁷⁵

Ali Emre'nin aksine kitaptaki şiirlerin konusunun tarih olmasının denge kurmakta zorluk oluşturacağını söyleyen ve Arif Ay'ın bu dengeyi başarmış olduğunu düşünenler de vardır: *"Dosyalar'daki militanca söyleyiş şiirlerin yapısını zayıflatmaz aksine iç geri-limi ve ritmi yoğunlaştırarak coşkuyu artırır. Bu biraz da, tarihsel malzeme kullanılmış olmasının doğurduğu bir sonuçtur. Şiirin sesini ister istemez kullanılan malzeme etkile-mektedir.*"²⁷⁶

Arif Ay'ın şiir kitapları arasından *Dosyalar* kitabını çıkarırsak şairin en önemli eserlerini de yok saymış oluruz. Arif Ay, *Dosyalar* kitabı ile, açıkça cesurca bir derdi haykırır ve Arif Ay'ın ne söylemek istediğini bu derde aşınalar duyar, anlar.

²⁷³ Ali Göçer, "Arif Ay Şiirinin Kandilleri", *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 56.

²⁷⁴ Göçer, "Arif Ay Şiirinin Kandilleri", s. 56

²⁷⁵ Ali Emre, "Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge'ye Yöneliş", *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 70.

²⁷⁶ Mehmet Erdoğan, "Arif Ay'ın Şiirinde Tarihsel İz düşümler", *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 11.

“Dosyalar’ın Arif Ay şiirinin zirvesi olduğunu söylemek gerek. Dosyalar öncesi şiirler sanki onun bir hazırlık aşaması gibidir. Ve Dosyalar’dan sonra, şiirde bir kolaylığa (kolaycılığa değil) ulaşmıştır şair.

*En lirik şiirlerinden en militan şiirlerine dek çeşitli tonlarla da olsa aynı izleğin rengini görmek mümkün: Aşk+öfke=hesaplaşma.*²⁷⁷

Arif Ay’ın Dosyalar kitabındaki şiirlerini biçim özellikleri bakımından Hilmi Yavuz’un şiirine benzetenler olmuştur. Ancak bu benzetme tartışmalıdır.

“Dosyalar’ın dili ve imge yapısı Hilmi Yavuz şiirinin mekanik yapısından çok farklıdır. Başta bunlar, bir duyarlılığın ürünüdürler; algılanan ve bilince dönüşen bir duyarlık. Hilmi Yavuz’da ise bir malzeme devşirmeciliği ve bu malzemenin kuru kuruya işlenişi vardır.

*Hilmi Yavuz kelimelerin, kavram ve olguların zahirinden hareket eder; bunların dış görünüşlerindeki benzerliklerle, ortak paydalarla (ses/anlam) şiirini “kurmaya”, bir bütüne ulaşmaya çalışır.”*²⁷⁸

Arif Ay, zaten mekanik bir şiire her zaman karşı olduğunu dile getirmiş, anlatmak istediklerini şiirsel bir yolla anlatmayı tercih etmiştir.

Arif Ay, Dosyalar kitabındaki şiirler ile acının izini sürer, şiire edebiyata dâhil edilmeyen Anadolu şehirlerini bir bir tanıtır Rize’yi, Erzurum’u, Maraş’ı şiire, şiiri Rize’ye, Erzurum’a, Maraş’a bağlar; bu bağ ki çoğu zaman bir idam kemendi ile kurulmuştur tarihimizde.

*“Dosyalar’da bölge bölge, ülke ülke tüm yeryüzündeki ölümleri yıkımları kendilerine özgü imgelerle, niteliklerle, bir bir görüyor ve içimizde duyuyoruz. Yeniden yaşıyoruz acılarımızı evrensel talanlarımızı. Dosyalar’la tarih, tozlu raflardan indirilip önümüze konuyor. Bilincimiz silkeniyor. O gün akan kanlar, bugün ete kemiğe bürünmüşler. İşaret parmaklarının uçlarında açan gülleri yükselterek, zaman bir muştı gibi sunuyorlar.”*²⁷⁹

Arif Ay, Anadolu’nun bilinmeyen acılarını, ötelenmeye çalışılan gerçeklerini şiire taşıyarak bir ilke de imza atmış olur. İstanbul-Paris merkezli bir şiir dünyasını bir kenara atar yeniden, Anadolu’ya, doğuya dikkatleri çeker. En önemli ayrıntı ise şiirlerindeki inanç ve umut iklimidir. Bütün acılara rağmen Dosyalar’daki şiirler umut ile bitirilir.

“Arif Ay’ın yakın tarihi şiirinde ele almasının sebeplerinden biridir değişime olan inancı. Onun şiiri ‘yitire yitire kazanmaya’ odaklıdır. “Şiirin bir işlevi de sonuç olarak toplumun uyuyan dinamiklerini harekete geçirip daha iyi bir dünya, daha yaşanılır bir dünya yaratmaya katkıda bulun-

²⁷⁷ Erdoğan, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel İzdüşümler”, s. 11.

²⁷⁸ Erdoğan, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel İzdüşümler”, s. 11.

²⁷⁹ Hüseyin Su, “Bulvardaki Atlılar”, Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s.7

*maksa Arif Ay şiiri içinde bu işlevi yerine getiren azımsanmayacak sayıda şiir mevcuttur.*²⁸⁰

Arif Ay, bir medeniyet şairidir ya da bir medeniyetin yeniden inşasını hayal eden bir şairdir; şiirlerinde bu medeniyet uğruna çekilen acıların destanını dile getirir. Amacı hüznlenip, sessizliğe gömülmek değil; insanları, yeniden acılardan biçilen bir geçmiş ile ayağa kalkılabileceğine inandırmaktır. Arif Ay “ceylanı vurulmuş bir dağ”²⁸¹ da binlerce ceylanın yaşayabileceğini de müjdeler. Tarihin öğreti makinalarında değil de toplumsal hafızanın içinde gömülü olduğunu bilen Arif Ay, halkın tarihine yönelir ve Anadolu’dan acılardan peyda olan acıları bir kez daha şiiri ile dile getirir.

*“Şair bugünü değerlendirir ve yarına umutla bakarken, günümüz insanının yaşadığı açmazları açımmlarken, tarihsel arka planı ihmal etmez. Bir uygarlık ve tarih atlasında evrensel bakış açılarıyla seyyahlık eden şair, geçmişle hesaplaşmayı sürdürür uzun uzun. Dosyalar, hesaplaşmanın en çarpıcı örneklerini oluşturur.”*²⁸²

3.1.3. Şiirin Kandilleri

*Şiirin Kandilleri*²⁸³ kitabındaki şiirler üç bölümden oluşur. Bu bölümler: *Şiirin Kandilleri*, *Gökyüzü Saatleri* şiirleri ve tekil şiirlerden oluşur.

Arif Ay *Dosyalar* kitabında şiiri, hakikati anlatmak için bir araç olarak kullanmış-ken *Şiirin Kandilleri* kitabı ile şiir başlıca bir amaç haline gelmiş olur. Şair bu şiirlerinde daha sakin, daha olgunlaşmış bir dil kullanır; şiir üzerine düşünür.

“Şiirin Kandilleri, Arif Ay’ın, şiir üzerinde yeniden düşündüğünün çoğul kılınmış izlerini taşır. Zaman zaman, şiirle ilgili özet ifadelere, aforizma benzeri sözlerle, poetik ararıışlara tanıklık eder okuyucu:

Bin yıllık ezgidir şiir

*Acıyı kayda geçirir.”*²⁸⁴

Dosyalar kitabına eleştiri getirilen noktalardan biri olan “imgeye özen gösterme”, *Şiirin Kandilleri* kitabında olumlanır. Arif Ay bu kitabında şiirini daha olgunlaştırmış olarak okuyucuların karşısına çıkarır. İlk şiirlerinde modernitenin, tarihin birtakım çirkinliklerini açıkça ele alıp dile getiren şair, *Şiirin Kandilleri* kitabında daha örtü-

²⁸⁰ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 56.

²⁸¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 32.

²⁸² Rahmi Kaya, “Dünya Bu Kadar”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, Hece, s. 101.

²⁸³ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983.

²⁸⁴ Ali Emre, “Arif Ay Şiirinde Sanat Teknik ve İmgeye Yöneliş”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 71.

l  bir dil kullanır ve “imge” problemini de ortadan kaldırır. Bu nedenle bir “sıçrama” kabul edilir.

“Arif Ay şiiri için gerçek bir sıçramanın habercisi olur. Arif Ay şiiri- nin başından beri peşinden koştuğu lirizm, artık şiirinin en devingen karak- teristi ini oluşturmakta, şiirin söylemine farklı bir atmosfer ve canlılık kat- maktadır. Bu şiirde imge de başat bir rol üstlenmektedir artık. Ritim, ses ve müzik öğeleri yetkin sayılabilecek bir kullanıma sahiptir. Toplumsalcılı ın, ideolojik söylemin ister istemez geri plana ittiği a k da öne çıkmaya ba lar. Yaşamak hala ‘bir bıçak sırtı’ gibi olsa da araya ‘karanfil’ girmiştir. Söyle- yi , eskisine göre, oldukça yumuşar; yer yer masum çocuksu bir edaya b - r n r.”²⁸⁵

Arif Ay * iirin Kandilleri* kitabıyla kendi şiiri ile yüzleşmiştir. Olgunlaşmış bir şiir dili arayışında olan şair, bu kitabı sayesinde şiirini “sanat” boyutuna yükseltmede bir adım daha atmıştır. *“Aslında Arif Ay şiirindeki  iirin Kandilleri’yle başlayan değişim - kuşkusuz daha ustalaşma bir yana- obje ile fonun yer değiştirmesidir bir bakıma. Şair olaylara, kente, eşyaya, tarihe daha dışarıdan soğukkanlı bir gözlemci gibi bakmaya başlamıştır.”²⁸⁶*

Arif Ay, şiirleri üzerinde çok fazla u ra madı ını şiirini doğal bir seyir ile oluş- turdu unu söyler. Ancak * iirin Kandilleri* kitabında sanki bir şiir bir çift şair gözü, ke- limeleri disipline etmeye çalışmış gibidir. Kelimeler oldukları gibi değil olması gerekti-  i gibi bir hale bürünmüşlerdir.

“Ne Hıra’daki arayış içindeki Arif Ay’ı ne Dosyalar’daki çırılçıplak  irkin tarihi gerçekleri görürüz  iirin Kandilleri’nde. Şair,  iirin Kandille- ri’nde şiirlerini ince bir t lle örtmüş gibidir. Dolayısıyla “imge” daha be- lirligindir bu kitabında.  iirler daha şiirimsidir. Şiirin Kandilleri’nde imge girer  iire. Elbetteki  nceki şiirlerinde de imge vardır. Ancak,  iirin Kandil- ler’i bilinçle, özenle, şairin ipi asla elden bırakmadığı şiirlerdir. Hiçbir ke- lime hiçbir dize kendiliğinden eklenmemiştir yani şiirin doğal akışı içinde şairin önünde yol bulup şiire girmemiş, Arif Ay’ı bizzat  rd    bir yapı gibi hep onun denetiminde disipline edilmiştir.”²⁸⁷

Şiirde 80 sonrasında ortaya çıkan “imge” sorunu şiiri yapaycılı a, hayati bir sıcak- lıktan öte soğuk, anlaşılmaz bir bireyciliğe doğru sürüklemeye ba lar. Bunda darbe d - neminde olmanın da etkisi vardır. Çünkü 1980 Kuşağı’na getirilen en önemli eleştiriler-

²⁸⁵ Emre, “Arif Ay  iirinde Sanat Teknik ve İmgeye Yöneliş”, s. 71.

²⁸⁶ Ali Göçer, “Arif Ay  iirin Kandilleri”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 57.

²⁸⁷ Göçer, “Arif Ay  iirin Kandilleri”, s. 58.

den biridir: politik olmayan şiirler yazmak. “1980 sonrası şiiri darbe ürünü olma/apolitikleşme”²⁸⁸ suçlamaları yahut tespitleri ile karşı karşıya kalmıştır.

Arif Ay şiiri için bu düşünceyi çok da temellendiremeyiz, fakat *Şiirin Kandilleri* ile *Dosyalar* kitaplarındaki şiirlerini kıyaslayacak olursak ortaya çıkan değişimde, ülkenin siyasi çalkantılarının da rolü olduğunu söyleyebiliriz.

“80 sonrası süreçte (ilk iki kitabından sonra) Arif Ay’ın şiiri, deyim yerindeyse ayak değiştirmiş, temel argümanlarını ve yönsemelerini korumakla birlikte imgeye yönelmiş ve çeperlerini genişletmiştir. Bu dönemde imgeci şiir, diğer yaklaşımlardan daha baskın bir görünüm arz etmekte; çok sayıda şair tarafından temel bir şiir ve şair eğilimi olarak öne çıkmaktadır.”²⁸⁹

İlk iki kitabında şiirselliği ile öne çıkamayan Arif Ay, bu kitabı ile şiir sanatını ön plana çıkarmıştır. Şiirin estetik bir değer olarak ön plana çıkması elbette ülkenin de refah düzeyi ile orantılıdır. Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yayınlanan bu şiir kitabı bir baskı ortamında nasıl şiirler yazılabileceğini de gösterir niteliktedir. Şiirler daha kapalı, daha imgeseldir. Bu olumsuz ortam da estetik olarak bir gelişmeye de sebep olmuştur.

3.1.4. Gökyüzü Saatleri

*Gökyüzü Saatleri*²⁹⁰ daha önceki kitapları *Hıra* ve *Şiirin Kandilleri*’ndeki şiirlerden seçmeler ile yeni şiirlerden oluşur. *Gökyüzü Saatleri* bir yerde Arif Ay’ın *Dosyalar*’daki şiirleri hariç 1986 yılına kadar yazdığı kitapların toplu basımı gibidir. Bu şiir kitabında Arif Ay tarihsellikten sıyrılıp, günlük hayatı şiirine taşımayı başarır.

Kitabı değerlendiren bazı isimler, şiirlerin bazılarında kolay söyleyişlerin varlığını sebep göstererek Arif Ay’ı eleştirirler. Kitapla ilgili bir değerlendirmede bulunan Ali Galip Yener, Ay’ın, üçüncü kitabının genel çizgisinin dışında görünmediğini söyler: “Arif Ay, serbest şiirin imkânlarından faydalanarak, gündelik şeyleri taşıyor şiirine. Bu durum, zaman zaman güzel mısraların ortaya çıkmasına sebep olmakla birlikte, genel olarak kolay söyleyişleri de beraberinde getiriyor.”²⁹¹

Beşir Ayvazoğlu, *Gökyüzü Saatleri* çevresinde Arif Ay şiirini değerlendirirken Ay’ın serbest şiir söylemenin zorluğunun farkında olmadığını yahut işin kolayına kaçtı-

²⁸⁸ Bâki Asiltürk, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 436

²⁸⁹ Ali Emre, “Arif Ay Şiirinde Sanat Teknik ve İmgeye Yöneliş”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, Hece, s. 70.

²⁹⁰ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986.

²⁹¹ Ali Galip Yener, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik Metafizik”, *Hece*, S.123, Mart 2007, s. 92.

ğını söylemiş ve kitapta geçen bazı şiir dizelerinin şiir olmadığını belirtmiştir. Bu eleştirilerinin ardından Beşir Ayvazoğlu, bazı sorunları aştığı takdirde Arif Ay'ın yeteneğinin kabul edilebileceğini savunmuştur:

*“Serbest şiirin diğer türlerden zor olduğu öteden beri söylenir durur. Arif Ay, ya bu zorluğun farkında değil ya da işin kolayına kaçıyor. Çünkü bazı kelime gruplarını “şiir” diye nitelemek mümkün görünmüyor. Arif Ay, çok yazmanın güçlükleriyle de karşı karşıya. Tekrarlara düşüyor kelime oyunlarına başvuruyor. Bunları aşabilirse kalıcı şiirlere imzasını atabilecek yetenekte bir şair Arif Ay.”*²⁹²

Arif Ay'ın beş bölümden oluşan “*Tenha Şiirleri*”ne ilk kez *Gökyüzü Saatleri* kitabında rastlanır. Bu şiirlerinde doğaya ait unsurlar göze çarpar, sevgilinin özellikleri, yaşantısı hep doğa merkezli bir anlatım çerçevesinde gelişir. *Gökyüzü Saatleri* kitabında daha çok “çobanlı” şiirler bulunur. “Bir gökdelen katında kaval çalan çoban yalnızlığı ve aykırılığı içinde ama insan yanımızla özdeş bir duyarlılığı tüm çelişkileriyle duyumsatır bize. En yoğun biçimde *Gökyüzü Saatleri* şiirinde belirginleşen bu çobanlı atmosferin sonunda hep *Hıra*'da ön planda görülen kent vardır.”²⁹³

3.1.5. İmâ Kitabı

*İmâ Kitabı*²⁹⁴ Nâ'ilî Kadîm'in, şiirinden alınan şu epigrafla başlar:

“Dil verdiğimiz yâre nigâh-i gazabından

*Tasrîhe mecâl olmadı imâ ile geçtik”*²⁹⁵ Şiirler, “İmha Şiirleri, Mektuplar, Kış Şiirleri ve Gidenler İçin” başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Arif Ay, *İmâ Kitabı* isminin neyi imâ ettiğini ise şöyle açıklar:

“İmâ Kitabı yaşamı ve ölümü ima ediyor. Buna, ikisini de bir bütüne icra ediyor diyebiliriz.”²⁹⁶ Kitabın “Gidenler İçin” başlığı ile verilen bölümü ölümü ima eden bölümdür. Çünkü buradaki şiirler Arif Ay'ın vefat eden dostları için yazılmış şiirlerden oluşmuştur.

İmâ Kitabı'ndaki şiirlerde çağ eleştirisi ve toplumsal eleştiriye de yeniden rastlanır. “*İmâ Kitabı*”na toplumsal, eleştirel tutum tekrar gözlemlenir. Arif Ay'ın sonraki kitaplarında da bireysel temaların, aşk ve hüznün şiirlerinin yanı sıra çağın olumsuzluklarına da sık sık ve kısa değiniler, belirlemeler göze çarpar. Şiir zaman zaman, tarihsel

²⁹² Beşir Ayvazoğlu, “Gökyüzü Saatleri”, *Tercüman*, 4 Temmuz 1986; Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 31.

²⁹³ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 5.

²⁹⁴ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989.

²⁹⁵ Ay, *İmâ Kitabı*, s. 10.

²⁹⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 22.

düzlemini ve mekân çeperlerini genişletir. Yaşanandaki, hâlihazırdaki olumsuzluklar ve çirkinlikler, bir esef yahut iç geçirmeyle dile getirilir:

“*Hangi şehre girdimse
Kapıda bekler
sodom gomore denen kıyamet*”²⁹⁷

Arif Ay’ın bu kitabındaki bu eleştirel tavır birçok çevrede takdir ile karşılanır.

Kuşak olarak 1970’lerde kabul edilen Arif Ay, *İma Kitabı*’ndaki şiirleri ile modern bir şair olarak kabul edilir ve buna dayanak olarak ise “İslâmi” değerleri merkeze alması ve İslâmi şiir ile kendi şiiri arasında bağ kurması gösterilir.

“1970 kuşağının önemli şairlerinden olan ve modern şiirin İslamcı kanadında yer alan Ay, ilk şiir kitabı *Hıra* (1978) ’dan bu yana, kendini içten içe yenileyen bir şiire emek veriyor.

Yazdığı şiir modern olmakla beraber, modern şiirin kaçınılmaz olarak anlamsızlığa doğru kayan zaaflarından kurtulmuştur. Bu da, şairin İslâmi hassasiyetinin şiire yansımaları olarak değerlendirilebilir. Modern şiirden yola çıkarak, İslâm şiirinin büyük birikimiyle hemen fark edilmeyecek sağlam bağlar kuran Ay’da bu istikamette yeni bir sembolizmin oluştuğu da söylenebilir. Arif Ay’ın şiirlerinde genel olarak içinde yaşadığımız çağın olumsuzluklarına karşı iyi ifade edilmiş bir isyan var.”²⁹⁸

Özellikle *Hıra*’daki şiirlerinde var olan dil tutukluğu Arif Ay’ın beşinci şiir kitabında iyiden iyiye çözülmüş olarak kabul edilir: “*Arif Ay’ın şiir dili de, önceki kitaplarına nazaran daha oturmuş ve daha yoğunlaşmış. İnceden inceye düşünülmüş şiirler olmakla beraber, söyleyişindeki kendiliğindenlik zihniliğin zaafalarını ortadan kaldırıyor.*”²⁹⁹

3.1.6. Yirmi Yaş Şiirleri

*Yirmi Yaş Şiirleri*³⁰⁰ Arif Ay’ın altıncı şiir kitabıdır. Kitapta otuz iki şiir bulunur. *Yirmi Yaş Şiirleri*’nde başlangıçtan itibaren halk şiiri etkisi hissedilir. *Yirmi Yaş Şiirleri* kitabı, sırasıyla Karacaoğlan, Hevesî ve Yunus Emre’nin şiirlerinden alınan birer epigrafla başlatılır:

“*Bulut gökten şişesidir
Yağup yere düşesidir
İnsanlar dağ meşesidir
Değer balta, budar birgün*”³⁰¹

²⁹⁷ Ali Emre, “Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge’ye Yöneliş” *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 74.

²⁹⁸ Beşir Ayvazoğlu, “Arif Ay’ın *İmâ Şiirleri*”, *Tercüman*, 6 Eylül 1989; *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 30.

²⁹⁹ Ayvazoğlu, “Arif Ay’ın *İmâ Şiirleri*”, s. 30.

³⁰⁰ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995.

³⁰¹ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 6.

“Bahar geçtise nola, hazanı hoş görelim
Zaman zamana erişmez, biz anı hoş görelim”³⁰²

“Gönül nice dolana maşukun bulmayınca
Kimse aşık mı olur gönülsüz kalmayınca”³⁰³

Yirmi Yaş Şiirleri, halk şiirinin imkânları ile serbest şiirin imkânlarının birlikte değer bulduğu bir kitap olarak karşımıza çıkar.

Yirmi Yaş Şiirleri’nde Arif Ay, tarzının biraz da dışına çıkarak ironiyi şiire dâhil eder. “*Yirmi Yaş Şiirleri*’nde yer alan “Kışkırtmaya Hazır”, Döndü’nin Hayatı”, “Ve Pop”, Kediye Güzelleme”, Fatih Kitabevi”, Sokaklarda Kayboldu Aşk” gibi örneklerde daha güncel ve alaycı bir yaklaşıma, biçim denemelerine girişildiği görülür. Bu örnekler; oturmuş, alışlagelmiş Arif Ay şiirinin farklı çıkmaları, biçim ve içerik arayışları gibi durur.³⁰⁴

Yirmi Yaş Şiirleri okuyucuda bir direniş bilinci uyandırmak acı ve hüznlerden bahsetmekten ziyade okuru huzura teşvik eden bir bilinç taşır. *Yirmi Yaş Şiirleri*’ndeki dil rahat, sakın bir dildir. Okur, bu kitaptaki şiirler ile daha samimi, sade sıcak şiirlerle karşılaşır. *Yirmi Yaş Şiirleri* Arif Ay’ın ironide olan başarısını da ortaya koyar.

3.1.7. Bin Yılın Destanı

*Bin Yılın Destanı*³⁰⁵ kitabı için, daha önce yayımlanan şiir kitaplarının bir araya getirilmesidir de denilebilir. Bu kitap toplu şiirler kitabı özellikleri taşır ve Arif Ay’ın *Hıra*’dan itibaren şairin şiir yolculuğu gözler önüne serilir.

Kitap üzerine bir değerlendirmede bulunan İbrahim Kurşunlu kitabın adından yola çıkarak bir eleştiri de bulunur:

“Bu arada kitabın adına takılmadan edemiyorum. ‘Bin Yılın Destanı’ niçin? Bu ‘bin yıl’ sözcüğü o kadar klişe bir sözcük oldu ki artık, çağrışımı da hoş değil bence. Türklerin İslam’ı seçmesiyle başlayan tarihi (bir ırk kapsamında) değerlendiren bir tarih değil mi bu? Niçin ‘1400 yılın destanı’ değil diye, doğrusunu hayıflanıyorum”³⁰⁶

³⁰² Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 7.

³⁰³ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 8.

³⁰⁴ Ali Emre, “Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge’ye Yöneliş” *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 74.

³⁰⁵ Arif Ay, *Bin Yılın Destanı*, İz Yayıncılık, İstanbul 1992.

³⁰⁶ Ay, *Bin Yılın Destanı*, s. 18.

Toplu şiirler kitabı olan *Bin Yılın Destanı* kitabını değerlendirenler bu kitaba alınan şiirlerde halk şairi üslubunu belirgin olduğunu söylemişlerdir:

“Arif Ay, şiirinin temel dayanaklarından biri olan halk şiir geleneğinin belirgin iklimini duyuran canlı şiirler vardır. Bin Yıl’ın Destan’ında. O’nun şiirine kaynaklık eden temel izleği bu şiirlerde daha rahat görebiliriz... Kiraz, Su Düşü, Serim, Bir öğle az mı, Anne, Lale Öncü, yine çıkılır güne gibi şiirler hemen aklımıza gelenler. Bu şiirler hem biçim hem de biçim açısından ahenk, yankı, ritm hatta melodi kelimesiyle bile nitelendirebileceğimiz ses, bir halk ozanının sazından dökülen seslere karışan söz gibi ya da bir tekke şairinin derin ve yalın söyleyişinden renkler, iklimler, dokular taşır gibidir.”³⁰⁷

3.1.8. Flowering Sky

1994 yılında Arif Ay’ın şiirleri, İngilizce’ye çevrilir. Çevirileri Mevlüt Ceylan tarafından yapılan seçme Arif Ay şiirleri 2011 yılında *Flowering Sky*³⁰⁸ adı ile kitaplaştırılır. Bu kitapta Arif Ay’a ait yirmi altı şiirin İngilizce çevirisi bulunmaktadır. İngilizceye çevrilen şiirler arasında *Gerilla*, *Aşk* gibi ön planda olan şiirleri bulunmaktadır.

3.1.9. Dokuz Kandil

*Dokuz Kandil*³⁰⁹ kitabı, “Nuri Pakdil’e bitimsiz saygıyla.” cümlesi ile başlar; ardından Bâkî’den:

“Mihnet Hudâ’ya devlet-i dünyâ fenâ bulur.

Bâkî kalur sahife-i âlemde adımız” alıntılanan epigraf ile devam eder.

Bu kitaptaki şiirlerin oluşma şekli *Dosyalar* kitabını hatırlatır. Ancak bir fark vardır: *Dosyalar*’daki şiirler, geçmişte yaşamış, Arif Ay’ın kitaplardan tanıdığı isimlerken; *Dokuz Kandil* daha çok, şairin özel yaşamında çoğunu birebir tanıdığı ve bir kısmı o günlerde hayata veda eden dokuz isme yazılmış şiirlerden oluşmuştur. Bu isimler: Gönenli Mehmet Efendi, Necip Fazıl Kısakürek, Fethi Gemuhluoğlu, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Halis Altundağ, İlhami Çiçek, Hasan Aycın’dır.

Bu isimler Arif Ay’ın hayatında çok önemli yerleri olan isimlerdir. Bu kişilerin çoğu arkadaşı, bazıları ise sevip saydığı üstatlarıdır. Bu şiirlerde onların hayata bakışla-

³⁰⁷ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 57.

³⁰⁸ Arif Ay, *Flowering Sky*, (Çev. Mevlüt Ceylan), Öncü Kitap, Ankara 2011.

³⁰⁹ Arif Ay, *Dokuz Kandil*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul 1997.

rı, nasıl bir dünya için çabaladıkları vurgulanır. Vefat eden arkadaşları için ise hüznü dolu mısralar içerir *Dokuz Kandil* kitabı.

“Dokuz Kandil kitabının isimleri İslâmi kimlikleri ile öne çıkmış birer kişiliktir. “Bu kişilerin her biri kendi başına/kendi alanında bir yol açıcıdır. Hepsinin ortak yanı İslam’ı hayat biçimi olarak görüp ona göre yaşamlarını biçimlendirip eser vermiş olmalarıdır. Arif Ay, bu kitabında her öncüye bir şiir ithaf ederken öncesinde kısa bir bilgi verir.”³¹⁰

Nuri Pakdil’e ithaf edilen *Dokuz Kandil* kitabındaki bu isimlerin ortak özellikleri, İslâm dinini hayatlarının merkezine almış olmalarıdır. Kitaptaki şiirler, bu isimlerin bazılarına hak teslimi gibidir. Arif Ay’ın dostlarına verdiği öneme ve şiirlerde geçen insanların dünyaya bakışına bu şiirler sayesinde ulaşılabilir. Bir vefa örneği sayılabilir *Dokuz Kandil* kitabı.

3.1.10. Dağlara Götür Beni

Arif Ay’ın 2000 yılında da basımı yapılan bir diğer şiir kitabı ise *Dağlara Götür Beni*³¹¹ adıyla yayımlanan şiir kitabıdır. Bu şiir kitabı *Aşk Şiirleri* alt başlığı ile sunulmuş, içeriği sevgiliye yazılmış şiirlerden oluşan bir kitaptır. Kitapta Arif Ay’ın ilk şiirlerinden 2000’li yıllara kadar yazdığı aşk temalı otuz beş şiir bulunur.

3.1.11. Ateş ve Caz

*Ateş ve Caz*³¹², şairin dokuzuncu şiir kitabıdır ve içerisinde on yedi şiir bulunmaktadır. *Ateş ve Caz* kitabındaki “Bosna Ah Bosna” “Bu Dünya Kosovasız”, “Vaynakh” şiirleri Müslümanların yaşadıkları coğrafyalara yüzünü çevirmiş, yaşanan zulümlere ses veren şiirlerdir. “III. Selim” şiiri ise Arif Ay’ın okurlarının pek de alışık olmadıkları bir tarzda yazılmış ironik bir şiirdir. Diğer şiirleri ise bireysellik içerir.

“Ay, şiir yazarken modernist şiirle kurduğu ilişkinin anlamının tamamen farkındadır. Ateş ve Caz’da Cemal Süreya’nın alıntılı olduğu bir şiir ve Behçet Necatigil’in anısına kaleme alınmış bir şiir bu konuda verilebilecek örnekler arasındadır. Oktay’ın protesto bağlamı ile açıkladığı tutum, Ay’da politik bir öge olarak, Müslümanların dünyanın farklı coğrafyalarında uğradıkları zulme muhalefet etme anlamında somutlaşır; Bosna, Çeçenistan vb. için yazılmış şiirlerde.”³¹³

³¹⁰ Mehmet Özger, “Arif Ay Şiirinde Direniş ve Emek”, *Yedi İklim*, S. 285, Aralık 2013, s. 38.

³¹¹ Arif Ay, *Dağlara Götür Beni*, Yeni Kuşak Yayınları, Ankara 2000.

³¹² Arif Ay, *Ateş ve Caz*, A Yayınevi, Ankara 2001.

³¹³ Ali Galip Yener, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik-Metafizik Eğilimler ve Arif Ay Şiiri Üzerine” *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 92.

Arif Ay özellikle *Dosyalar*'daki gibi tek bir konuyu içeren şiirleri işlemeyi *Dokuz Kandil*'de de sürdürmüştür. Ancak *Ateş ve Caz* kitabında bu durum eşitlenmiş, dengelenmiştir. Bu kitapta bireysellik ve toplumsallık bir aradadır. “*Ateş ve Caz* bireysel aşk şiirleriyle toplumsal değini ve eleştirileri aynı potada eriten bir kitaptır. Şairin Güne Doğan Koşu'dan durduğu, durup kendini sorguladığı, eski coşkusunu ve direncini yitirerek yorgunluk ve sıkıntılarını dile getirdiği de görülür.”³¹⁴

3.1.12. Güne Doğan Koşu

*Güne Doğan Koşu*³¹⁵ kitabı, bir toplu şiirler kitabıdır. Arif Ay'ın (1974-2006) yılları arasında yazdığı bazılarını kitaplarına aldığı, bazılarını almadığı şiirleri bir araya getirilerek okura çok büyük bir kolaylık sağlanmıştır. “*Güne Doğan Koşu*”³¹⁶ ilk olarak *Hıra* kitabında yayımlanmış olan bir şiirdir. Şair ilk eserlerinden olan bu şiirin ismini, toplu şiirleri kitabına vermiştir.

İlk iki şiir kitabında yer alan şiirler hiç değiştirilmeden toplu şiirler kitabına alınmışken *Şiirin Kandilleri* kitabında değişiklikler yapılmıştır. *Şiirin Kandilleri* kitabının, birinci basımda yer alan ancak toplu şiirler kitabına alınmayan şiirler şöyledir: “Artılar: Uçaklar, Atlar, Irmak, Duman, Kum, Gök, Çoban, Kaval, Ses, Zaman, Miş-li Geçmiş, Çözülünce, Martı, Deniz Emek; Zaman.” *Şiirin Kandilleri* kitabının birinci basımında olmayıp *Güne Doğan Koşu Toplu Şiirler* kitabının ilgili bölümünde olan şiirler ise sırasıyla şöyledir: “Çevirsen Gözlerini İstanbul'dan Yana”, “Kuşlar, Akrep”, Yine Çıkılır Güne”, Çocuklar Nerede, Çıkırık”, Gelgit”, Tenha Şiirleri.”

Yirmi Yaş Şiirleri, *Dokuz Kandil*, *Ateş ve Caz* kitaplarında bulunan şiirler ise değişiklik yapılmadan toplu şiirler kitabına alınmıştır. *Güne Doğan Koşu*, kitabında olan ama diğer kitaplarında bulunmayan şiirlerin isimleri şöyledir: “Çevirsen Gözlerini İstanbul'dan Yana”, “Kuşlar, Akrep”, Yine Çıkılır Güne”, Çocuklar Nerede, Çıkırık”, Gelgit”, Tenha Şiirleri, Aşk Kapıdan Baktırır, Sen Barnabas'ta Bir İkinci Vakti, Adres, Trenin Halleri, Arkadaşlar Merhaba, Filistin, Sözcükler, Seni Beklerken, Her Şey Bu Kadar.”

³¹⁴ Ali Emre, “Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge'ye Yöneliş”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 75.

³¹⁵ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006.

³¹⁶ Arif Ay, “*Güne Doğan Koşu*”, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 69.

Güne Doğan Koşu kitabını ele alan Rahmi Kaya'ya göre Arif Ay, 1970'li yıllarda şiire başlayan ve şiirini iki binlere taşıyan bir isim olarak “dört şiir atlısı”ndan birisi olmayı başarmıştır:

“Kendisi de genç olmakla birlikte, genç şairleri çok etkiledi veya genç şairler Ondan çok etkilendiler; sonuçta Edebiyat'ın sayfaları, Arif Ay şiirinin sesine ve biçimine özenen, özgün bir yapı ve dili yakalayamayan, tutturamayan örnekler dolup taşıdı. 1975-1985 döneminde dört şiir atlısı çıktı bu dergiden (Arif Ay, Turan Koç, Cahit Yeşilyurt, İlhami Çiçek) ve gerisi hep yaya kaldı ya da stop ettiler. (Satranç Dersleri başlıklı şiirin bölümler halinde yayınlandığı günlerde, Arif Ay'ın 'hiçbirimiz böyle bir şiir yazamadık' dediğini hatırladım şimdi) Yine de son on yılda dört önemli şairi bir misyonu tamamlamış oldu. Bu isimler de çıkmasa; Nuri Pakdil gibi bir ustaya; böyle bir dil, gönül eylem adamına gerçekten yazık olacaktı.”³¹⁷

3.1.13. Uzun Bir Hüzün

2006 yılında basımı yapılmış olan bir diğer Arif Ay kitabı ise *Uzun Bir Hüzün*³¹⁸ adlı kitaptır. Bu kitap, Arif Ay'ın ön plana çıkmış olan şiirlerinden oluşan seçme şiirler kitabı özellikleri taşımaktadır. Kitapta elli beş şiir bulunmaktadır.

3.1.14. Şiirimin Şehirleri

*Şiirimin Şehirleri*³¹⁹ kitabında on beş şiir bulunmaktadır. Daha önce *Ateş ve Caz* kitabında yer alan “Bosna Ah Bosna”, “Vaynakh” şiirleri *Şiirimin Şehirleri* kitabında yeniden yayımlanmıştır. Çünkü bu kitap İslâm coğrafyasına yazılan şiirlerin tamamlanmasından oluşur.

Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri* kitabının oluşumu şöyle anlatır: “Bu şiirler Irak'ın işgal edildiği, Bağdat'ın yakılıp yıkıldığı günlerde yazılmaya başlandı ve ‘Bağdat'a Dönen Şiirler’ başlığıyla dergilerde yayınlandı. Kitaplaşırken de *Şiirimin Şehirleri* adını aldı. Bu şiirlerde, Bağdat'ın yaşadığı yıkım ve acıya baş kaldırılırken, İslam'a başkentlik yapmış şehirler de konuşturularak bir sorgulama başlatılır. Başta bir kitap bütünlüğü olarak planlanmasa da şiirler yazılıp bittiğinde kendiliğinden bir kitap bütünlüğü oluştu. Hatta, daha önce yazılan Bosna'ya ilişkin ‘Bosna Ah Bosna’ şiiri ile Caharkala'ya ilişkin ‘Vaynakh’ şiiri de ek olarak bu kitaba dâhil edildi. Dolayısıyla, İslam coğrafyasının çağımızda yaşadığı ortak acı dile getirildi. Bu, acının bir bilinç dönüşümüne, bir bilinç uyanmasına şiirle yapılan bir vurgudur.”³²⁰

³¹⁷ Rahmi Kaya, “Dünya Bu Kadar”, *Hece*, S.123, Mart 2007, s. 100.

³¹⁸ Arif Ay, *Uzun Bir Hüzün*, Erguvan Yayınları, İstanbul 2006.

³¹⁹ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011.

³²⁰ Asım Öz, “Arif Ay ile Şiir ve Siyaset Üzerine”, *Dünya Bülteni*, 17 Ocak 2012 Salı, <http://www.dunyabulteni.net/>

Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri* kitabının “İstanbul Konuşuyor” şiiri ile başlamasını şöyle açıklamıştır:

*“İstanbul bu şehirler içinde hem Batı medeniyetine hem de İslam medeniyetine başkentlik etmiş bir şehirdir. İslam medeniyetindeki kırılma Osmanlı’nın yıkılmasıyla oldu. Dolayısıyla İstanbul bu trajediyi yaşayan bir şehir. Üstelik konum itibarıyla de en evrensel bir şehir ve hâlâ medeniyetimizin başkenti. Bir diriliş olacaksa yine buradan olacak.”*³²¹

Arif Ay kitapta İslam coğrafyasının şehirlerini kaleme alır; İstanbul’a yazılan şiir ile başlayan kitap Bosna’ya yazılan şiir ile sonlanır. *“Kitap her ne kadar İstanbul ile açılrsa da ‘ilk ilham kaynağı’ esasen Bağdat. ABD’nin Bağdat’a saldırdığı günlerde ‘Bağdat’a Dönen Şiirler’ ismiyle yazılmaya başlanan şiirler Şiirimin Şehirleri ismiyle kitaplaştı. Arif Ay bu isim değişimiyle sadece ‘reaksiyon’ şiiri yazmadığını, ‘aksiyona’ imza attığını, yapılması gerekenin bu olduğunu bir kez daha ifade etmiş oluyor.”*³²² Bu kitaptaki şiir coğrafyası çok geniştir: İstanbul, Buhara, Semerkant, Şam, Medine, Mekke, Kahire, Bağdat, Bosna ve Çeçenistan. Bu şehirler, ezelden kardeş şehirlerdir. Bütün bu şehirler Bağdat şehrinin işgali karşısında dile gelir, Bağdat’a destek olur, onunla ağlar, emperyalizmi eleştirir ve kendi aciz hallerini anlatırlar. *“Arif Ay, yeni kitabı Şiirimin Şehirleri’nde bir mekân ve ruh atlası çiziyor.”*³²³

*“Kitabın ilk adımları diyebileceğimiz ‘Bağdat Konuşuyor’a bakarsak ciğer yakan bir Allah” çılgılığı ile karşılaşırız. Tıpkı Bağdat bombalanmaya başlayınca hafızamıza nakşolan o ‘imdat isteyen’ ezan sesi gibi... Bir ‘grafik şiir’, ‘Bağdat Konuşuyor’ Oraya atılan bombaların hepimiz üzerinde gerçekleştirdiği yıkımı ve ‘çıkış yolunu’ anlatıyor. Bir sonraki şiir olan ‘Bağdatlı Anne Konuşuyor’un ilk mısraı olan ‘Yalnız bir çılgın ben’ nidası bu şiirde tam anlamıyla gözler önüne seriliyor.”*³²⁴

Arif Ay’ın şiir kitabında bu kadar geniş bir coğrafyaya yer vermesinin amacı bir bilinç uyandırmaktır. İnsanlar modern zamanlarda kendi “ben”leri ile o kadar meşguldürler ki adeta sanal dünyaları işgal edilmedikçe işgal edilen toprakları için ses çıkarmayacak halledirler. Arif Ay’ın bu şiirleri ile Şam’ın, Bağdat’ın, Kahire’nin ve diğerlerinin hepimizin olduğunu ve sahip çıkmamız gerektiği öğretisini duyurur:

“Pamuğu kâğıda/ kâğıdı medeniyete dönüştüren kent” Semerkant, “İslam’ın kubbesi” Buhara, tarihin aklını saklayan Şam... “masallar ka-

³²¹ Öz, “Arif Ay ile Şiir ve Siyaset Üzerine.”

³²² Suavi Kemal Yazgıç, “Şiirler İnşa Edilen Şehirler”, *İtibar*, S. 2, Kasım 2011, s. 41

³²³ Yazgıç, “Şiirle İnşa Edilen Şehirler”, s. 41

³²⁴ Yazgıç, “Şiirle İnşa Edilen Şehirler”, s. 41.

dar yorgun” olan bu şehirlerin ruhları –daha doğrusu hepsi ortak bir ruha sahip olduğu için ruhu “derinlerde”dir. Veda Hutbesi ise asırlardır Mekke’de boşlukta çınlar durur. Yani Arif Ay bizden “derindeki” ruhu çıkartmak için emek vermememizi, Veda Hutbesi’nin boşlukta çınlamaması için ona yakışır bir hayat sürmemiz gerektiğini söyler. Şiirimin Şehirleri adını andığı şehirleri bir nostalji nesnesi olarak kullanmaktadır. Bir davanın manifestosudur bu şiirler...

Nitekim Arif Ay kendisiyle yapılan bir söyleşide “Nedir sizi böyle coşkuyla yazdıran?” sorusunu “Sorumluluk bilinci. Küfür bir an bile ara vermeden bütün kurumlarıyla çalışıyor ve boyuna karanlık üretiyor. Zulüm üretiyor. Bizim, aydınlığımızı insanlığa sunmada tembellik, hakkımız olabilir mi?” sözleriyle yanıtıyor. Şiirimin Şehirleri’nin esbab mucibesini tam olarak bu cevaptan okuyabiliriz.”³²⁵

Arif Ay, şiirlerinde kurgusal bir dil kullanmaz, biraz da geleneksel bir dil kullanımı dediğini hissetmeyiz şiirlerinde. O zaten geleneksel olanın dünyasında yaşamakta ve üretmektedir. Arif Ay’ın şiir dilinin tam anlamıyla yansıtıldığı bir kitaptır *Şiirimin Şehirleri*:

“Arif Ay’ı hiç tanımasak bile sadece bu mısralarıyla onun Büyük Doğu- Diriliş- Edebiyat dergileri üzerinden neşvü nema bulan soyağacını çıkarmak mümkündür. Cumhuriyet döneminde halk şiiri, divan şiiri, tekke şiiri diye anlamsızca kompartımanlara bölünen geleneksel şiirden “yararlanma” oyunu oynamadan “beslenen” bir şiir Arif Ay’ın şiiri. Şiirimin Şehirleri de bu “beslenmenin” ne anlama geldiğinin örnekleriyle yüklü ağır bir şiir hevangi. Sayfa sayısıyla ölçülemeyecek bir yükü var bu kitabın.”³²⁶

3.2. TEMA

3.2.1. Çocuk ve Anne

Arif Ay şiirinde, anne ve çocuk umudun ve geleceğin birer imgesi olarak karşımıza çıkar. Annesinden yuvasından uzak bir çocukluk geçiren Arif Ay, bunun da etkisiyle şiirlerinde bu temaya yer verdiğini kabul eder.

“Şiirimde anne ve çocuk bir gelecek imgesidir. Yani umudun imgesi. Tabii kendi çocukluğumdan da izler var şiirlerimde. Saatlerce anlatmak isterim çocukluğumu. Ama şiirini yazdıktan sonra bunun bir de öyküsünü anlatmak neye yarar. Bildiğiniz gibi bir çocuğun dünyasının biçimlenişinde mizacının oluşumunda annenin büyük payı vardır. Bunun için anne ve çocuk ilişkisine çok önem veriyorum.”³²⁷

³²⁵ Yazgıç, “Şiirle İnşa Edilen Şehirler”, s. 44.

³²⁶ Yazgıç, “Şiirle İnşa Edilen Şehirler”, s. 42.

³²⁷ “Şiir Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 20-21.

Çocukluğunun bir kısmını köyde geçiren Arif Ay'ın şiirlerindeki anne, daha çok hayatın ve köy yaşamının gerçekleriyle karşımıza çıkar. Anne, yün eğirirken, yaylada gezinirken, “taşları tencerede kaynatırken” şiire dâhil olmuştur. *Öpüyorum Şimdi* şiirinde de yine hayatın içinden bir anne karşımıza çıkar:

“kimse horoz şekeri almadı bana
babam alırdı öldü
annem yün eğirir atkı örerd
senin atkın gibi el işi”³²⁸

Sığmak şiirinde ise Arif Ay'ın çocukluğundan, gözlemlerinden izler vardır. Anne, çeşmeden su alışı ile hasır halısı ile karşımıza çıkar. Anneyi bir dervişe benzetir *Sığmak* şiirinde şair. Arif Ay'ın şiirlerindeki anne olumsuz özellik barındırmayan, vefalı, özverili bir annedir. Bu şiirde de bu olumlu niteliklere rastlanır:

“yumuşak inişleri var ya sözcüklerin
bir de karın düşmesi ellerine anne
dervişin çeşmeden su alışı öyle
genişler evimizin dehlizleri de

sonra bir yel eser ince
değer saksıdaki güle
ne ıtır ne küpeli/belli
hasırın üstünde ayak izlerin
serpilmesi çiçeklerin senin”³²⁹

Arif Ay, modern yaşam ile hayata dâhil olan “çalışan anne” kavramının ve çocuğuna işinden sonra değer veren annelik algısının, çocuğa ve aileye zarar verdiğini düşünür. Arif Ay, modern yaşam biçimi olarak sorgulanmadan kabul edilen bu anlayışın zararlarının ilerleyen yıllarda, nesil nesil anlaşılabileceğini işaret eder:

“Benim çocukluğumdan çok, bugünkü çocuklar ilgilendiriyor beni. Anneler adeta yok gibi. Bugün şehirlerde annelerin büyük çoğunluğu çalışıyor. Çocuklarını emzirmeye bile vakit bulamıyorlar. En sıcak kreş bile, anne elinin bir dokunuşunun sıcaklığını veremez. Yarının büyükleri olacak bu-

³²⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 52.

³²⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 33.

günkü çocukların hali beni çok endişelendiriyor. Yanılıyor muyum bilmem. Sağlıklı yetişmiyorlar.”³³⁰

Arif Ay’ın, anneye duyulan özlemi anlattığı şiirlerden birisi de *Yağmur* şiiridir.

Arif Ay, anne ve yağmur arasında bir benzerlik kurar bu şiirde:

*“güneş açsa da
parklara saçılma da çocuklar
o yağmuru içinde taşır
hiç bitmeyen korkulara
amansız oyunlar kurar
anne eli gibi tutsa da yağmuru
siz bilmezsiniz bunu
anneler hiç yağmur oldu mu*”³³¹

Arif Ay, anneliğin bir çocuk için dolayısıyla da toplum için çok önemli olduğunu savunur. *Yağmur* şiirinin bir bölümünde koparılmış bir çiçeğe benzettiği çocuk, annesizdir:

*“koparılmış çiçek nasılsa
nasılsa annesiz çocuk*”³³²

Annesiz bir çocuğun uykusunda bile huzursuz olduğunu ise şu dizelerle anlatır

Arif Ay:

*“çocuklar annesiz
uykularında bile güvensiz*”³³³

Arif Ay’a göre anne çağının ötesinde olmalıdır. Günlük telaşlarla kaybolan *annelik* duygusunun sadece bir çocuğun geleceğini etkilemediğini, annenin aynı zamanda toplumdan da sorumlu olduğunu işaret ederek, annenin çocukluktan yaşlılık çağına kadar bir toplumun bir parçası olan bireyde etki gücünün olduğunu savunur. Şiirlerinde daha çok köy yaşamının doğallığı ve “ana” haliyle karşımıza çıkan anne teması, şefkat, sevgi, fedakârlık hissi ile daima yan yanadır. *Çekim* şiirinde bu konuya şöyle yer verir

Arif Ay:

*“çağı aşan bir terziydi
annem/düşler biçti uykularıma
Yusuf’tan/ay çiçek bahçesi*

³³⁰ “Şiir Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 21.

³³¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 12.

³³² Ay, *Hıra*, s. 11.

³³³ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 36.

*o gecelerde
elleri çoğalırken suskunluğumuzun*

*yüklüydü onlar/sevgi
ellerinde bakraçları
sarkıtıp kuyulara
ısıtır gözlerimizi
güneşi emerek sulardan
tüm anneler can/evimiz”³³⁴*

Arif Ay’ın bu şiirinde de görüldüğü gibi şiirlerinde geleneksel bir anne tipi yer almıştır. Yani Arif Ay şiirindeki genel anne tipi, İslam inancına bağlı olan annedir, çocuğunu İslami bir hayat algısı üzerine yetiştirir ve ona Hz. Yusuf’tan hikâyeler anlatır.

Arif Ay, Mehmet Akif Ersoy’un da “*Koca Karı ile Ömer*” ismi ile kaleme aldığı Hz. Ömer ile yaşlı bir kadının hikâyesini, *Anne* şiiri ile yeniden işler. Ancak bu ele alış bir öyküleme şeklinde değildir. Yirmi birinci yüzyıldan o yüzyıla seslenir şiirinde Arif Ay. “*Arif Ay şiiri, en öfkeli olduğu yerde bile sevgi aşılar, umut verir. ‘Taşları Tencerede Kaynatan Anne’ şiiri, içinde barındırdığı tonlarca acıya rağmen bir umut şiiri- dir.*”³³⁵

*“taşları tencerede kaynatan anne
çocuklara umudu sabrı öğreten anne
seni bir Ömer arar bulur
beni bir zulüm boğar öldürür
taşları tencerede kaynatan anne”³³⁶*

Anne şiirinde yaşadığı zorluklara rağmen umutla, çorbasını karan “anne” ve bu çağda zulme boğulan çocuk, karşılaşır. Anne o çağdan seslenir ve umudu öğütler bu çağın çocuğuna. Şiirde anne ve çocuk böylece sonsuzlanmış olup çağlarının ötesine geçerler. Bu şiirin devamında dini değerlere, Asr-ı Saadet’e, Hz. Muhammed (s.a.v)’a göndermeler de yapılır. Şiirde Hz. Muhammed (s.a.v)’ın ayı ikiye bölme ne³³⁷ de bir gönderme yapılır:

*“yürürlerdi erirdi taşlar
gün tutulur ay bölünürdü
onlar bir bakmaya görsün
tüm bakışlar dururdu*

³³⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 38.

³³⁵ Mustafa Aydoğan, “Mutmain Bir Yürüyüş”, *Dergâh*, S. 201, Kasım 2006, s. 9

³³⁶ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 37.

³³⁷ *Kur’an-ı Kerim Meali*, “Kamer Suresi”, (Haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 527.

taşları tencerede kaynatan anne

*onlar diri günler koydu keskin zamana
zulme kaymasın diye vakitleri
beş kez yıkayıp beş de adladılar
onlar diri günler koydular umutla
taşları tencerede kaynatan anne*”³³⁸

Bir söyleşide Arif Ay’a köydeki kadınların da şehirdeki kadınlar gibi çalıştıklarını ve bu durumun da çocuğun psikolojisine yansıyor yansımıyor sorulmuştur. Arif Ay ise şöyle cevap verir:

*“Kuşkusuz koşulların da büyük payı var bunda. Gerçi kadın köyde çalışıyor ama çocuğu hep yanı başında. Tarlada emziriyor onu. Önemli olan şu: Annelik duygusu ölüyor. Ben sözünü ettiğiniz Anne şiirinde bugüne bir gönderme yapıyorum. Orada tüm yoksunluklara, yoksulluklara karşın çocuklarını avutmasını bilen bir kadın var. Önemli olan işte bu annelik gerçeğini yaşanılır kılmaktır.”*³³⁹

Anne şiirinde Arif Ay, bugünün annelerine ve çocuklarına hitap ederek modern yaşamın gereği olarak kabul gören birtakım algıları değiştirmek ve anneliğin fedakârlık gibi duygularla daha da yücelebileceğini hatırlatmak ister. Arif Ay şiirindeki anne, çocuğunu düşlerinde, dualarında bile yanından ayırmaz. Arif Ay, *Sabah da Mavi* şiirinde bir çocuğun büyüdüğü ortamı şöyle anlatır:

*“bir kadın
çiğ gözleriydi çiçeğe değen
gür bir su etekleri ovaya
ya o yayla ya o kadın o yayla
sarar doğayı mavi oya
büyür çocuk büyür orman
duayla”*³⁴⁰

Arif Ay’ın annelik teması üzerine olan düşünceleri ve şiirleri, Sezai Karakoç’un *Köpük* şiirindeki annelik vurgusu ile oldukça örtüşmektedir. Sezai Karakoç, *Köpük* şiirinin bir bölümünde kadına ve anneye, şöyle yer verir:

*“bir kere kente girdin
bir kadını al onu yont yont anne olsun
her kadın acıma anıtı bir anne olsun*

³³⁸ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 37

³³⁹ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti” *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 21.

³⁴⁰ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 17.

çocuklara açılan mavi kırmızı pencere olsun ”³⁴¹

Köpük şiirinde anneliği yücelten Sezai Karakoç’a göre de kadın en duyarlı olabileceği konumu, anneliğe ulaştığı zaman elde eder ve anne olan bir kadın da çocuklara birer umut penceresi açabilir. İki şairde de kadın, anne olunca yahut analığın niteliklerine bürününce çocuklara ve yarına dair bir umudu da yüklenmiş olur.

Arif Ay, şiirlerinde anne temasını işlerken anneliğin en güzel özelliklerini, sabrını mücadele duygusunu, şefkatini, doğallığını ele alarak daha çok geleneksel bir anne tipi çizmiş; modern çağın annelik üzerindeki olumsuz etkilerine yer vermemiştir.

Arif Ay şiirinde “çocuk” ise annenin kanatları altında özgür, oyunları ile meşgul, hayata ve mücadeleye karşı umutlu olarak karşımıza çıkar. *Onum* şiirindeki çocukların yaşamı, köy hayatının ayrıntılarıyla sunulur. Bu şiirde şairin, günlük hayata dair dikkatlerini de görmek mümkündür. Yine bu şiirde çocuk, hayat telaşı ve oyun arzusu ikilemi ile de karşı karşıyadır:

*“çalı-çırpı toplar çocuklar
yakmak için düşlerini
yarısı dişlenmiş bir gün
akşama kalmasın oyun*

*kor alaca ocakta
iner çıkar körük
kızarır bakır güğüm
yumuşar günün sertliği* ”³⁴²

Arif Ay şiirinde çocukluk konusu, özgürlük ve umut ile kaynaşmıştır. Çocuk temasının işlendiği şiirlerde umudun yanı sıra özlemi de görmek mümkündür. Şair, yıllar sonra çocukluğuna olan özlemini *Mavi Koşar Kuşlar* şiirinde şöyle anlatır:

*“alıp başımı özümlemesine göğün
girsem diyorum ilkyazına kuşların
tüm yanlarımı kırıp bir bir
işte en büyük armağanım size*

³⁴¹ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 129.

³⁴² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 27

çocukluğum bir çocukluğum desem”³⁴³

3.2.2. Tarih, Yakın Tarih

Tarih teması, Arif Ay şiirinin ana damarlarından biridir. Arif Ay’ın *Hıra* kitabındaki birkaç şiirinde tarihin ele alınışı görülürken *Dosyalar* kitabıyla genelde tarih özelde ise yakın tarih temalı şiirleri zirveye ulaşır. *“Hem mekân hem duyarlık hem de zaman algısı açısından. Şiirinin gerekçesini belirgin kılmak amacıyla temel argüman olarak tarihi kullanır. Öyle ki, tarihi çıkardığımızda geriye pek fazla bir şey kalmayacağı söylenebilir.”*³⁴⁴

Arif Ay, geçmişin etkilerinin günümüze kadar devam ettiğinin bilincinde olarak geçmişte yapılan hatalardan dersler çıkarılmasını ister. Bu özellik şiirine güç kattığı gibi, şiirin bir görevi olarak da görülür. *“Arif Ay, tarihsel realiteyle şiirsel duyarlığı kaynaştırırken yaşanan hayattan, insani gerçeklikten hareket eder. Tarihsel trajedi, Arif Ay’ın dizelerinde hepimizin ortak trajedisi olup çıkar. Şiirin gücü ve soluğu işte budur. Tarih’i güne taşımak ve onun bilinciyle yüklenmek...”*³⁴⁵

Bu şiirler, geçmişteki acılara ah etmek, ağıt yakmak duygusu uyandırmaz. Geçmiş, bugünü değiştirmek için kullanılan bir araç olarak varlık bulur Arif Ay şiirinde. Şair, Avrupa tarihine eklemelenmek amacı güden bir tarih anlayışına karşı kendi tarihimizle, acılarımızla yüzleşme amacı ile hareket etmiş, şiirlerini de bu bilinç üzerine kurmuştur. Yine de Arif Ay’ın şiirinde körü körüne bir ideoloji bağlılığı görülmez. İslami bir hayat görüşüne bağlı olan Arif Ay, yine bu hayat algısına bağlı olarak şiirlerinde adaletin izini sürer ve adaletsizlikleri sorgular. Bu yönüyle de kabul görür.

*“Arif Ay şiirinde ideolojik olanın yedeğine düşürmeksizin söylemini geliştirmiş bir şairdir. Ondaki ideolojik öge ideolojik katmanın üstünde, şiirler hayatın karşılaştığı yerde durur. İdeolojiye yaslanmaz. Şiir adına ideolojiden medet ummaz. İnancından dolayı dışlanmış, haksızlıklara uğramış bir insanın, yaşamdan sürgün edilmek istenen bir insanın yaşama kavgasıdır bu. Eğer modern Türk şiiri bugün sesini kendi dışına duyuramıyorsa yaşadığı dünyaya karşı kayıtsızsa, kendini hayatın içine koyamayışındandır. Arif Ay’ın şiiri bu noktada “kendini bilen” bir şiirdir.”*³⁴⁶

³⁴³ Ay, *Hıra*, s. 8.

³⁴⁴ Mustafa Aydoğan, “Mutmain bir yürüyüş”, *Dergâh*, S. 201, Kasım 2006, s. 8.

³⁴⁵ Mehmet Erdoğan, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel Olanın İzdüşümü”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 70.

³⁴⁶ Erdoğan, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel Olanın İzdüşümü”, s. 70.

Arif Ay, tarihi bir insanlık laboratuvarı olarak kabul eder. Geçmişte yaşanan acıların bugün yeniden tecrübe edilmemesi için şiirleri ile bugünü düzeltmeye kalkışan bir şairdir. Ayrıca onun şiirlerinde geçmişten bugüne kadar süren ve vicdanları rahatsız eden birtakım olayların faili aranır. Geçmişin mahkemesini kurar Arif Ay, şimdiki zamanda.

“Benim için tarih bir insanlık laboratuvarıdır. Her şey orada olup bitmiştir. Sinanmıştır. İyilikler, kötülükler, güzellikler, çirkinlikler... Şimdiki zaman bir salınandır. Çünkü bir ucu geçmişte, öteki ucu geleceğe uzanmaktadır. Dolayısıyla bugüne dair bir şey söyleyeceksek, geçmişe ve geleceğe bakarak söyleyebiliriz ancak. Geçmiş tecrübedir, gelecekse öngörü. Şairin toplumun önünde olması, onun öngörü hassasının iyi çalışmasından dolayıdır.

Tarih, insanlığa tutulan bir aynadır aynı zamanda. Bu ayna zaman zaman puslu, zaman zaman çarpık gösterse de yine de şairin ona bakması gerekir. Bir yazımda belirtmiştim:

“Tarihle halleşmeyen, orada soluklanmayan bir şair, bir yazar düşünebilir miyiz?”³⁴⁷

Arif Ay şiirini hakikati arama sürecinde bir araç olarak kullanarak bilinmeyen bir tarihi araştırmaya koyulur. Bu araştırmaların sonucu da özellikle *Dosyalar* kitabına yansır. Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları* kitabı, *Dosyalar*’daki şiirlerin oluşmasında büyük rol oynar. Arif Ay, adeta Necip Fazıl’ın bu kitapta anlattıklarını şiirle yeniden ortaya koymaya çalışır. Arif Ay, *Dosyalar* kitabının oluşum aşamalarını şöyle anlatır:

“Rahmetli Necip Fazıl Kısakürek’in Son Devrin Din Mazlumları adlı kitabını yeniden okuyup bitirdiğimde Dosyalar adında kısa bir şiir yazmıştım. İşte okuduğunuz dizeler bu şiirdi. Böyle biteceğini sanıyordum. Ama bu şiir ardından öteki şiirleri de yazmaya zorladı beni. Bir Ramazanda başladı bu şiirler. Bir yıl sürdü. Öteki Ramazan’da bitti. Kitaplaştığı hafta içinde de 12 Eylül oldu. Şiirde geçen yörelerin büyük bir çoğunluğunu coğrafya olarak biliyorum. Gezdim oraları. Bir döneme ait faciayı, içimde adeta yaşadım. Sözgelimi Rize’de bir hafta kaldım. Kible Dağı’ndan ayın doğuşunu ve kumları yalayarak Karadeniz’e serpişini gözlemledim. Bunlar, tabii ki şiirin dış planları.”³⁴⁸

Arif Ay, *Dosyalar*’daki her şiir ile bir tarihi olayı ele alıp inceler; bu olayları bir sonuca, bir umuda bağlar. Arif Ay, bu şiirler ile Cumhuriyet ideolojisini sorgular, yaşananların ana sebeplerini bulmaya çalışır. *“Dosyalar: polis kayıtlarıdır, tarihin şahididir.*

³⁴⁷ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 6.

³⁴⁸ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 17

Birinci Dünya Savaşı sonrası yıkılan, yakılan sosyal çatının destanı olur Dosyalar Ay'ın şiirlerinde."³⁴⁹

Arif Ay'ın özellikle *Dosyalar*'da yazdığı birçok şiir anlatımcı (narrative) şiir özelliği taşır. Bu şiirlerde belli bir hikâye, belli bir olay örgüsü vardır. *"Anlatımcı şiir başı sonu belli kısa bir hikâyesi olan, olay örgüsüne, neden-sonuç ilişkisine, olay kahramanlarının veya olayın geçtiği yerin tasvirine de yer veren şiirdir."*³⁵⁰

Ancak, Arif Ay'ın bu şiirlerini değerlendiren bazı isimler *Dosyalar*'daki şiirlerin hikâyemsi özellikler taşımadığını düşünmüşlerdir:

*"Arif Ay'ın Dosyalar kitabındaki "bu şiirler tarihsel birer olaydan yola çıkıyordu belki ama tarihsel bir olayı öykülendirmiyordu. Acının destanını yazıyordu, ama destan da değildi. Olayı bir konu olarak değil bir konum olarak ele alıyordu Arif Ay. Bir devrin hem de geçmişi yarım asır gerilerde kalmış bir devrin toplumsal açıdan günümüze uzanan boyutlarına eğiliyordu. Bu şiir demetinin tarihsel boyutu vardı, bastırılmak zorunda bırakılmış toplumsal tepki boyutu vardı, izdüşümleri vardı günümüzde de süren. Tüm bu boyutlar yine Arif Ay şiir dilinin kendine özgü duyarlı, incelikler taşıyan hüznü ve lirik yanıyla ortaya çıkıyordu."*³⁵¹

Arif Ay şiirlerinde sloganlaşabilecek bir dil kullanmaz ancak tarihi ayrıntılarla örülen dizeler, şiirin kapalı bir hâl almasına sebep olur. Şiirde duygu yüklü sahneler lirizmin dışında salt gerçeklerle örülü realist bir hal alır. Bu da Arif Ay şiirinin anlaşılabilirliğinde bir tehlike oluşturur. Çünkü kapalı anlatım özelliği şiirin kalıcılığına da etki eder. Fakat Arif Ay'ın şiirinde bu anlam kapalılıkları estetik bir duyarlılıkla, ince bir işleyişle, okurun gözüne batmayacak bir şekilde kullanılmıştır. Bu da şiiri geleceğe taşıyabilecek niteliklerdendir.

Dosyalar ile Arif Ay şiiri, tarihe yaslanırsa da Arif Ay'ın amacı tarihi destanlar anlatıp okuyucuyu büyülemek değildir, onun amacı acılardan pay çıkararak geleceği inşa ederken bilinç uyandırmaktır. "Batılılaşma" adına Anadolu'da birtakım insanlar özellikle şapka kanunu sebep gösterilerek idam edilmiş; bu da toplum vicdanında derin yaralar açmıştır. Halkın acılarını, kederini ele aldığı bu şiirlere karamsarlık şiiri denmesini eleştiren Arif Ay, yaşananları geriye dönerek sorgular:

³⁴⁹ Mevlüt Ceylan, "Sizi Tanımak İsterim Bayım", *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 68.

³⁵⁰ Bâki Asiltürk, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 190.

³⁵¹ Ali Göçer, "Arif Ay'ın Şiirinin Kandilleri", *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 56.

*“şapka yüzünden kaç kişi ipe gönderilmiş. Belki de çağımızın en acı olaylarından birini Türk ulusu yaşadı. 600 yıllık bir devlet, 1000 yıllık bir öğreti ortadan, yaşamdan kaldırılıyor. Şiirimin bu denli ağır bir hüznü yüklenmesi işte bundandır.”*³⁵²

*“zulüm adıdır
dosyalar künyesi
suçu: bir uygarlığın katlidir
katlanmış bir dağ
durur içimde”*³⁵³

Dosyalar kitabı, yakın tarihin, darbelerin, özgürlüğü elinden alınan bireylerin hissettiklerini özetleyen bir şiir ile, *Vurgu* şiiri ile başlar. Arif Ay, *Dosyalar* kitabının başına bu kitabın yazılma sebebi olan *Dosyalar* şiirini almaz, tam tersine bu şiiri kitabın sonuna yerleştirilir. Bu durumu şöyle açıklar Arif Ay: *“Öze gelince, sözünü ettiğiniz bölümü sona almamdaki amaç da bu ya. Bu öz bağlamında yazacaklarım bitmedi henüz. Dosya kapanmadı. Evet. ‘katlanmış bir dağ/durur içimde.’ Hesaplaşma süreci.”*³⁵⁴

Kitap *Vurgu*, şiiri ile başlar. Bu şiir, *Dosyalar*’ın bir önsözü niteliğini taşımasının yanı sıra *Dosyalar*’ın ortaya çıkış gerekçesinin de ipuçlarını vermektedir:

*“yağmur yağıyor muydu unuttum
etimizde kalın kamçılar şaklatan
bir akşamı götürüldük*

*ansızın inen bir pus sana varmam
yüzünde zulmün coğrafyasını okudum
yaşamın forsası dostum*

*şafakta patlayacak tomurcuk
biz saatleri tutuyoruz
iplerin çekilip
ışıkların bir bir söndüğü
ve bulvarlar boyu döşendiğimiz*

³⁵² Cafer Haydar, “Arif Ay’la Şiirli Söyleşi”, *Mavera*, S. 158, Şubat 1990, s. 44.

³⁵³ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 77.

³⁵⁴ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 17.

kuzgunlar
 kargalar
 baykuşlar şöleninde
 bir tarihin talanını görüp
 bir bir gömüp yüreğimize
 daha sormadığımız

sonra kayıp yıldızlar ardı sıra
 geceyi bir içdeniz yaparak
 ufku morartan şimşekler çakıp
 ağacın
 insanın
 dağın ve taşın
 suça ortak olduğu
 günlere geldik ^{”355}

Arif Ay, bu şiirinde özgürlüğü kısıtlanan bir insanın nasıl karamsar bir ruha bürünebileceğini ve çekilenlerin ardından hakikatin galebe çalacağına inanarak nasıl yeniden umutlanılabileceğini anlatırken, neredeyse yaratılan her şeyin de yaşanılan zulme ortak olduğunu söyler.

Dosyalar’daki şiirler, *Şeyh Said İsyanını* ele alan *Bin Bir Pusu* şiiriyle devam eder. Arif Ay, bu şiirde bir şehre girerken karşımıza çıkar. Zira şair şiirlerinde geçen bu şehirleri bizzat gezip gördüğünü de söylemiştir.

“göğün çemberi daralır daralır da
 bengisu bir yalnızlık düşer toprağa

bir tren ki hurpani
 bir akşam, kızgın bir madenin
 suya düşmesi gibi
 girer erganiye
 merhaba dağlar
 merhaba ^{”356}

³⁵⁵ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 8.

Bu bölüme kadar şiirde sanki memleketini ziyarete giden herhangi birinin memleketine, memleketinin dağlarına duyduğu özlemleri okuruz. Ancak şiir şöyle devam eder:

*“hüzünden tülünü araladıkça gecenin
dolunay, ağarır tan
görünür ağırdan
pusatlı dağlar
ben ki doğuluyum
önümde binbir pusu
merhaba arkadaşım said
merhaba
göğün çemberi daralır daralır da
bengisu bir yalnızlık düşer toprağa”³⁵⁷*

Arif Ay, Şeyh Said İsyanına dair yaşananların bilincinde olarak bölgeye gider. Olayların meydana geldiği bölgeye yaklaştıkça, şairin hüznü de artış gösterir ve şair bir yalnızlığa bürünür:

*“merhaba arkadaşım said
merhaba”³⁵⁸*

Dizelerinde geçen “Said” ismi Şeyh Said’e yorulacak kadar açıklık içermese de, şiirde Ergani’den söz etmesi, Necip Fazıl Kısakürek’in de *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabında Şeyh Said’in bulunduğu bölgeyi yani Ergani’yi anlatması; Arif Ay’ın da bu şiirde Şeyh Said Olayını işaret ettiğine dair birer ipucudur. Necip Fazıl ise şöyle anlatır bu bölümü: *“Sene 1925... Şubat ayının 13. Ayının Cuma günü... Ergani çevresinin Piran köyü. ... Piran köyünde kardeşi Şeyh Abdurrahim’e bir düğün münasebetiyle yüzlerce davetlinin başında gelen Şeyh Said’i çoluk, çocuk, genç, ihtiyar bütün köy, kendisini atların ayağına atarcasına karşıladı.”³⁵⁹*

Arif Ay’ın yakın tarihi içeren bir diğer şiir ise *Kıyım* şiiridir. Şair burada belirgin bir olaydan ziyade, idamlarla gelen acıyı, hüznü ele alır. İnsanı bu şiirde bir ağaç gibi görebiliriz; ancak kesilmiş biçilmiş bir ağaçtır bu, kalan ağaçların da mevsimi tükenmiş-

³⁵⁶ Ay, *Dosyalar*, s. 11.

³⁵⁷ Ay, *Dosyalar*, s. 12.

³⁵⁸ Ay, *Dosyalar*, s. 12.

³⁵⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 37-39.

tir; yaz yoktur, kış yoktur, bahar yoktur... Arif Ay bu şiir ile adeta bir çorak beldeyi gözler önünde canlandırır. *Kıyım* şiirinde dikkat çeken bir özellik ise Yunus Emre'nin dilidir. Şair yaşanan acıyı anlatmakta yetersiz kaldığını işaret eder ve Yunus Emre'nin *Dolap*³⁶⁰ adlı şiirine başvurur:

*“başağa durmadan daha
kestiler başları
ah firezli tarlaların
ah toprağımın uzayıp giden
çoraklığı*

*gölgesi yok ağaçlarımın
yazım yok ki ağacım olsun
tarihim; yaşama ağacım
o kurutuldu, biz kuruduk
çünkü biz, gürül gürül
akan ırmakların suyuyduk
ey çocuk sorma nedendir*

*yazan ben değil kalemdir
bir coğrafya ki; yerle
gök arası elemdir
onun için yunuslayın söylerim:
/dağdan kestiler hezenim
bozuldu türlü düzenim
ben bir usanmaz ozanım
derdim vardır inilerim/”³⁶¹*

Arif Ay, yaşama ağacı olarak gördüğü tarihin yok edilişinin acısını ele alırken karamsarlığa da bürünmez. Şiirin devamında yeni bir tarih olarak gördüğü yeni fidanları dikmek için çocuğa seslenir:

“ey çocuk

³⁶⁰ Yunus Emre Divanı, Tercüman, (Haz. Faruk K. Timurtaş), İstanbul, Tercüman 1001 Temel, “1972” s. 175.

³⁶¹ Arif Ay, Dosyalar, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 13.

uykunu boz artık
gölgeli ağaçlar dikelim
sabaha

kıyım zulmün ilk hecesi
ağaçların en zor bilmecesi
gecenin suç alfabesi
nedendir diye sorma
nedendir
yazan ben değil, kalemdir.”³⁶²

Dosyalar, kitabının dördüncü şiiri olan “İmler” şiirinde de yine Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabındaki *Dersim* bölümünden etkiler görülür. Necip Fazıl Kısakürek *Dersim* olaylarını anlatırken yaşananları belde belde isimlendirmiştir. *İmler* şiirinde de geçen Mazgirt ve Tersemek nahiyeleri de bu kitaptaki bilgilere dayanır. Necip Fazıl Kısakürek ilgili bölümü şöyle anlatmıştır: “*Mazgirt Tersemek nahiyesinin halkı doğranmakta... Merhamet sahiplerinden biri, birle on yaş arasında yirmi kadar çocuğu alıp bir derenin içine saklamıştır.*”³⁶³

Arif Ay’ın *İmler* şiirinde ise *Dersim* hadisesini, idamları ve şiirde adı geçen bu beldeleri şöyle görürüz:

“buğday en yoğun
bir öyküdür
anlatılır bizde
bir de bitlis tütünü gibi
iplere dizildiğimiz

yaprağın ağıtı çürütür ağacı
işte mazgirt, tersemek
ektik acımızdan toprağı
bire on, bire bin verip
sarı başaklar gibi

³⁶² Ay, *Dosyalar*, s. 14.

³⁶³ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 170.

biçildik”³⁶⁴

Yine Necip Fazıl Kısakürek’in adı geçen eserinde yer verdiği bir başka belde ismi ise Dolantanır köyüdür: “*Hozat’ın Dolantanır köyünden Veli isminde bir genç, Elazığ Muallim Mektebinde okuduktan sonra öğretmen olarak Trakya’ya gönderilmiş.*”³⁶⁵

Arif Ay ise *İmler* şiirinin devamında Dolantanır köyünü ve Takrir-i Sükûn Kanunuyla birlikte köyde meydana gelen hali şöyle anlatır:

“*sabahtı; en erken ve diri güllerle
dolantanır köyü, duvağa durmuş da
sanki evler, topraktan
ve taştan daha suskun
bu yetmezmiş gibi bir de*

“*takrir-i sükûn*”³⁶⁶

Arif Ay, *İftar Sofrası* şiiri ile İskilipli Atıf Hoca’nın hayatından bir hatırayı aktarmış olur. İskilipli Atıf Hoca “1924’te yazıp *Maarif Vekâleti*’nin ruhsatı ile bastırıldığı *Frenk Mukallidliği* ve *Şapka* adlı risâlesi yüzünden şapka kanununa muhalefetten dolayı 7 Aralık 1925’te tutuklanan”³⁶⁷ bir Osmanlı âlimidir. Bu şiirdeki hatıra ise Osmanlı Devleti henüz yıkılmamışken meydana gelmiştir. Bu hatırayı Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabında da görürüz. Necip Fazıl Kısakürek İskilipli Atıf Hoca’nın bu anısını şöyle aktarmıştır:

“*Hoca, bir akşam Yıldız sarayında Vahidüddin’in iftar sofrasında... Tam bir Avrupalı edasıyla yemek yiyor ve çatal-bıçağını bir diplomat itina-sıyla kullanıyor. Beyaz sarık altında bu zarafet edası Sultanın gözünden kaçmadı:*

Sizi tebrik ederim Hoca Efendi Hazretleri; çatal-bıçak kullanmaktaki zarif ve hâkim edanızı pek beğendim. Hâlbuki çatal-bıçakla yemek yemeyi günah sayanlar bile var...

Hoca güzel yüzünü parıldatan bir tebessümle cevap verdi:

Hayır, Şevketmeab; bu işte hiç günah yoktur! Peygamber Efendimiz, çatalın prensibini ortaya koyan ucu tırtıllı bir dal parçasıyla da yemek ye-

³⁶⁴ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 15.

³⁶⁵ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 170.

³⁶⁶ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 16.

³⁶⁷ Sadık Albayrak, “İskilipli Mehmet Atıf Efendi”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 583.

“1924’te yazıp *Maarif Vekâleti*’nin ruhsatı ile bastırıldığı *Frenk Mukallidliği* ve *Şapka* adlı risâlesi yüzünden şapka kanununa muhalefetten dolayı 7 Aralık 1925’te tutuklandı.”

dikleri gibi, kendilerinden sonra icat edilen temizlik vasıtaları ve faydalı âletlerin kullanılmasında da hiçbir dinî engel düşünülemez!”³⁶⁸

Arif Ay ise şiirde “zarif konuk” olarak tanımladığı İskilipli Atıf Hoca’nın, Yıldız Sarayı’nda geçen bu hatırasını *İftar Sofrası* eseriyle şöyle şiirleştirmiştir:

*“yıldızda akşam
sofraların en güzeli
iftara hazır
elinde çatal-bıçak
o zarif konuk*

*sultan sorar
o yanıtlar
önder’in buyruklarından
ne çatal yasak ne bıçak
‘o tırtıllı dal parçasıyla yerdi yemeğini’
diyerek
anlatır sofranın gereğini*

*bir top gül
o’nun alnında ı ışık söyleşi yoğunlaşır
sultan konuğu uğurlar
yabancılar hayran”³⁶⁹*

Yine Arif Ay, şiirin son bölümünde Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları* kitabında anlattığı bilgilere de katılarak, yabancıların İskilipli Atıf Hoca’ya ilminden dolayı hayranlık duyduğunu da aktarmış olur.

Arif Ay’ın “*BinDokuzYüzyirmiAltı*” adlı şiirinde ise İskilipli Atıf Hoca’nın Lâleli’deki evinden alınıp tutuklanması anlatılmaktadır. Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları* eserinde bu bölüm şöyle anlatılmıştır:

*“Sene 1926... Sonbahar... İskilipli Âtîf Hoca’nın, Aksaray’da, Lâleli’de, Fethi bey caddesinde 1 numaralı evi...
Kapı çalınmakta...”³⁷⁰*

³⁶⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 87.

³⁶⁹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 19.

Arif Ay ise Necip Fazıl Kısakürek'in anlattığı bilgilerden de faydalanarak adını “*BinDokuzYüzyirmiAltı*” koyduğu şiirde bu olayı şöyle anlatır:

*“günün en dar, en ürperten vakti
güneş çatlamış nar
marmara'da sular dalar*

*lalelide bir ev
kapısını vakitsiz bir güz zorlar
bahçesinde lâleler
öksüzlüğün örneği
ardından zemheri/suskuyla bir
kanı donduran
evin ikinci katında sedir
oturmuş mindere
penceresinden aksaraya bakar
günün en dar, en ürperten vakti”³⁷¹*

Bu şiirinde Arif Ay yine, Necip fazıl Kısakürek'in *Son Devrin Din Mazlumları* kitabında anlattıklarıyla yetinmiş görünür. Şiirde, İskilipli Atıf Hoca'nın, yaşadığı yer, Laleli, Aksaray ön plana çıkarılmıştır. Ancak şiirde İskilipli Atıf Hoca tutuklanırken yaşananlar, İskilipli Atıf Hoca'nın yahut aile bireylerinin hissettikleri açıkça vurgulanmamıştır. Bu ayrıntılardan ziyade Arif Ay, İskilipli Atıf Hoca'nın evindeki eşyalara, lalelere dikkat çekmiştir. *Lâle* ve *laleli* kelimelerinin benzerliğinin kullanılması da yine dikkat çeker. İskilipli Atıf Hoca'nın kapısını çalan görevliler de şiirde “vakitsiz bir güz” olarak anlatılır. Hoca'nın tutuklanmasıyla birlikte ev iklimini zemheri gelir yakalar ve laleler öksüz kalır, evin diğer eşyaları İskilipli Atıf Hoca'nın gelişini ümitle beklemeye başlar. Böylece şiirde ev ahalisinin hali örtülü bir şekilde okuyucuya aktarılmış olur.

Arif Ay, İskilipli Atıf Hoca'nın, Sultan Vahdettin'in sofrasındaki yemekten, tutuklanması ve hapsedilmesine kadar meydana gelen olayları şiir halinde anlatmaya devam eder. *Baskın* şiiri de yine İskilipli Atıf Hoca'nın tutuklanmasını konu alır. Bu şiirde

³⁷⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 90.

³⁷¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 21.

ise *BinDokuzYüzyirmiAltı* adlı şiirinden farklı olarak bireylerin hislerine yer veriş i dikkat çeker.

*“yağmur bir göçtür
kollara kelepçe vurulunca*

*kapıda beklenmedik zil sesi
başlarında zulmün simgesi”³⁷²*

Arif Ay, burada şapka inkılabına da dikkat çekmek ister. Çünkü İskilipli Atıf Hoca şapka inkılabına muhalefetten tutuklanmıştır. Necip Fazıl Kısakürek’in İskilipli Atıf Hoca’nın tutuklanmasını anlattığı *Tevkif Ediliş* bölümünde Hoca’nın eşi tutuklamaya gelen görevlilerin kılık ve kıyafetine dikkat etmiş ve şapka giyinmiş halde olduklarını görmüştür: “*Sivil oldukları halde aynı meslekten olduklarını ihtar eden, üniformaya benzer bir üslup birliği içindeler... Başlarında, yeni kabul edilmiş bulunan Şapka Kanunumuzun tatbikatına ait (fötr) biçimindeki müstekreh örnekler...*”³⁷³

Şiirin bu bölümlerinde şair duygu yoğunluğu içinde İskilip Atıf Hoca’yı sürüklenen bir yaprağa, kaybolmuş bir kuşa benzeter:

*“süzülürler
başlar talan
götürülür
evde ağıt/figan*

*geceyi çöz dağılsın yıldızlar
yitik bir kuş, sürüklenen bir yaprak
hani bizim olan güneş
ah bu dağlanan yürek
hangi dağda yaktığın ateş”³⁷⁴*

İskilipli Atıf Hoca, *Frenk Mukallitliği* adlı eseri sebep gösterilerek tutuklanmıştır. Bu kitap ile Atıf Hoca’nın şapka kanununa muhalefet ettiği iddia edilir. Ancak kitap Necip Fazıl’ın da aktardığı gibi şapka kanunundan önce basımı yapılmış bir kitaptır.³⁷⁵

³⁷² Ay, *Dosyalar*, s. 23.

³⁷³ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 90.

³⁷⁴ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 23.

³⁷⁵ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 98.

Ancak tutuklanışa gerekçe olarak şapka kanununa muhalif oluşu gösterilir ve bu konuda eser vermekle suçlanır İskilipli Atıf Hoca. Arif Ay da şiirin son bölümünde “kitap süngülenir” derken bu eseri de özel olarak hatırlatmak ister:

*“bir devir
buğday mühürlenir
kitap süngülenir
tutuklanır yaşam*

*yağmur bir göçtür
kollara kelepçe vurulunca”³⁷⁶*

Arif Ay, *Hücre* şiirinde İskilipli Atıf Hoca’nın tutuklanıp bir hücreye konulmasını anlatır. Aynı konuya yine Necip Fazıl’ın *Son Devrin Din Mazlumları* kitabında da rastlanır. Arif Ay, iyi bir iz sürücü gibi bu kitabı çok iyi takip etmiş ve ince ayrıntıları hesaba katarak şiirlerini yazmıştır.

Hücre şiirinden evvel *Son Devrin Din Mazlumları* kitabından ilgili bölüme bakılacak olursa *Hücre* şiirindeki ayrıntılar daha da belirginleşir. Necip Fazıl ilgili bölümü şöyle anlatıyor:

“Atıf Hoca’yı bir Müdüriyette bir hücreye tikiyorlar. Penceresi tepeden avlu tarafına açılan boş ve pis bir oda... İçinde (banko)dedikleri tahta bir sıradan başka bir şey yok. ...

Ne soran, ne arayan ne de hesaba çeken... Fakat Atıf Hoca’yı en çok üzen şey, bütün bunlar değil de, namazlarını kaybetmek kaygısı... O gece yatsıyı kaçırmamak için abdest almak üzere kapısını vurup izin almak istediği halde kendisine ses veren olmuyor. Sabah namazı için de aynı şey...”³⁷⁷

Arif Ay ise *Hücre* şiirinde Necip Fazıl’ın anlattığı durumu şu dizelerle anlatır:

*“güneş ansızın yitirilen devlet
hem sıla hem gurbet
küçülüp daralmış gök
sanki bir kuzgun gözü
avına tepeden bakan*

“Frenk Mukallitliği isimli kitap kalıyor ki, bu mücerret ilmi eser de, şapka kanunundan çok önce neşredildiği ve hiç de böyle bir teşebbüsü tahmin yoluyla kaleme alınmadığı için herhangi bir suç teşkil etmekten uzak bulunuyor.”

³⁷⁶ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 24.

³⁷⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 93.

*sabrın belgesi bu
ip mermeri keser*

*ekmek istemem, su yeter
zamanı onunla onarır
onunla büyütürüm
yüreğimde eritip hüznü
soluğu neye üfler gibi beklerim*³⁷⁸

Arif Ay, bu şiirde İskilipli Atıf Hoca'yı konuşturmaya çalışır, Atıf Hoca, küçücük bir hücrede, daralan bir gökyüzüne hapsedilmiş durumdadır. Ancak tek arzusu “su”ya kavuşmaktır. Çünkü su, “ab-dest”e dönüşecek ve ebedi bir yol olacaktır hücresinin kapısında. Arif Ay burada İskilipli Atıf Hoca'nın namaz kılma isteğinden kapalı bir şekilde bahseder. Şiirdeki namazla gelen sabır vurgusu da önemlidir. Bu sabır vurgusu şiirin ilerleyen bölümlerinde Hz. Yusuf'un kuyuya, hapse düşmesine ve ardından zafere ulaşmasına da işaret eder:

*“ey ruhumun pırıltısı
yusufun derin kuyusu
iklimlerin solmayan gülü
çağları aştın da
bana o ateşten bir demet sundun
ey ruhumun pırıltısı*³⁷⁹

İskilipli Atıf Hoca, mahkemede okumak üzere müdafaasını yazarken uykuya dalar ve rüyasında Hz. Muhammed (s.a.v) görür. Bu bölümü Necip Fazıl Kısakürek kitabının *Keramet* adlı bölümünde şöyle aktarıyor:

“Atıf Hoca yatağında doğrulmuş ve müdafaasını karaladığı kâğıtları elinde büzmüştür:

*–Kâinatın Fahrini gördüm. Bana ‘Yanıma gelmek dururken ne diye müdafaa karalamakla uğraşıyorsun’ dedi.*³⁸⁰

Bunun üzerine Atıf Hoca müdafaa yazmaktan vazgeçer ve yazdıklarını da yırtıp atar, mahkemede de savunma yapmaz ve mahkemede karar verilir. Necip Fazıl Kısakü-

³⁷⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 25.

³⁷⁹ Ay, *Dosyalar*, s. 26.

³⁸⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 116

rek'in *Son Devrin Din Mazlumlari* eserinde anlattığı bu hadiseyi Arif Ay ise *Kutlu Düş* adlı şiirinde şöyle işler:

*“duvarda küflü bir lamba
sanki ağlar
taşlar rutubetten katran
yürekte kor ateş
estikçe gece
yanar*

*sesler donmuş
burda, çeliğe su değil
sükût verilir
vakit ki yüreğin atışından bilinir*

*yazar kalem savunusunu suçsuzluğun
ak bir güvercin uyku
gözleri sonsuzluğa dalar*

*/uykudan murad hâsıl olur
KÂİNATIN FAHRİNİ GÖRÜR./”³⁸¹*

Şiirde, Hz. Muhammed (s.a.v)‘in dâhil olduğu uyku ak bir güvercine benzetilerek rüya ve haber övülmüştür. Arif Ay, hücrede tutuklu olma psikolojisini de şiir atmosferine yansıtmayı başarmıştır.

Dikkat çeken bir diğer özellik ise şiirdeki bazı dizelerin Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabındaki cümlelerle benzerlik göstermesidir: *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabında geçen “*Uykudan murad hâsıl oldu*”³⁸², “*Kâinatın Fahrini gördüm*”,³⁸³ cümleleri ile şiirde geçen “*Uykudan murad hâsıl olur*”, “*Kâinatın Fahrini görür*” mısraları birebir aynı sayılabilir. Bu da Arif Ay’ın Necip Fazıl Kısakürek’in anlattıklarından ve dilinden oldukça etkilenmiş olduğunu gösterir.

³⁸¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 27-28.

³⁸² Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 116.

³⁸³ Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, s. 116.

Arif Ay, *Ankarayılan* şiirinde demokrasi çatısı altında yaşanan sağlıksız yargılamalarla verilen idam kararlarına tepkisiz kalan Ankara yönetimini eleştirir. Arif Ay, şiirin adından da anlaşılacağı gibi yeni yönetimin başkenti olan Ankara'yı yılan benzetir. Yılan, birçok toplumda lanetli olarak kabul edilmiştir.³⁸⁴ Yılanın Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı cennet bahçesindeki yasak meyveyi yemeleri konusunda ikna etmiş olduğuna inanılır; bu benzetme Ankara şehri yahut yönetimi için bir eleştiri olarak varlık bulur şiirde.

Arif Ay'ın Ankara yönetimine getirdiği eleştirinin bir benzerini Arif Ay'ın zihin dünyasında çok etkili olan Nuri Pakdil'de de görebiliriz. Arif Ay, Ankara'yı bir kara yılan olarak şiirinde ele almışken, Nuri Pakdil ise Ankara'yı şöyle anlatır: “*Hacı Bayram'ı aradan çekerseniz, Ankara'yı gece de, gündüz de bir karanlık basar. Havadaki kurum, yanan kömürün değil bu karanlığındır aslında. Çünkü Ankara, soyut bir gudurbettir; yanar dört mevsim.*”³⁸⁵

Ankarayılan şiiri bir idam sahnesini gözler önünde canlandırır adeta. Şiirde, İskilipli Atıf Hoca özelinde, birçok idama da gönderme yapılır aslında. Arif Ay, şiirde İskilipli Atıf Hoca'nın vefat ederken *Kelime-i Şehadet* getirmeye çalıştığını da vurgular:

“bu alan bildiğimiz
alan
çatılmış üç ağaç
ortasında parıldar alnı
gök yarılır
gelir şafak
“eşhedü.....”

sakalından sızan yağmur
toprakta buğulanır
evlerde başlatılan yangın
şafakta bu ses
yankılanır

³⁸⁴ Bilge Seyidoğlu, *Mitoloji Üzerine Araştırmalar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2009, s. 83.

“Mitolojilerde bu ağacı bir yılan veya bir canavar bekler, meyvelerin kaçırılmasını önler. Cennet bahçesinde de böyle bir ağaç vardır.”

³⁸⁵ Nuri Pakdil, *Batı Notları*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014, s. 55.

*kuşlar konar kalkar
saçaklara takılır rüzgâr*”³⁸⁶

Arif Ay’ın yakın tarihte yaşananları ele aldığı bir diğer şiiri ise *Erzurum* şiiridir. Arif Ay, öğrencilik yıllarında yaşadığı Erzurum şehri hakkında şunları söylemiştir:

*“Bazı şehirler insana çok tanıdık gelir. Erzurum da bana sanki uzun yıllar yaşamışım gibi tanıdık geldi. Onu hayatın bütün çilesini çekmiş yaşlı bir insana benzetirim. Tefekkür ve tevekkül halinde olan bir şehir. Erzurum-lu Emrah’tan İbrahim Hakkı Hazretlerine pek çok şair, âlim ve devlet adamı yetiştirmiş, zengin bir tarihi dokuya sahip bir şehir Erzurum. “Erzurum” şi-iri Edebiyat’ın Kasım 1979 sayısında yayımlandı.”*³⁸⁷

Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari* adlı eserinin “Şapka Kurban-ları”, bölümünde Erzurum’da şapka kanununa muhalefet sebebiyle idam edilen otuz üç kişiden şöyle söz eder: “*Erzurum’da sıkıyönetim... İstiklal Mahkemesi... Başta Gâvur İmam lakaplı bir hoca ile Hoca Osman isimli bir din adamı aralarında da bir kadın, Sehpada 33 ceset...*”³⁸⁸

Arif Ay’ın, Erzurum’da idam edilen otuz üç kişiye yer verdiği *Erzurum* şiiri ise şöyle başlar:

*“zaman yitik, sanki hiç yaşanmamış
bu mekân ne ilk, ne son durak
karşıda çifte minare, bak
taş işleyen nakkaş
hem selçuklu, hem dadaş*

burada mevsim ikimizden biri

*biz, marifetnameyle bir
akşamı yaprak yaprak çevirip
geceye ferman açtık
okuduk dudakla el arası*

*tartıp her sözü bir bir
sonra darasını düştük*

³⁸⁶ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 29-30.

³⁸⁷ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 5.

³⁸⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 78.

ve biz, ölümden çok
zulmü gördük”³⁸⁹

Arif Ay, Erzurum şiirine sanki masalsı bir şehri anlatır gibi başlar, şehir ve zaman sakın bir hava içinde iken aniden karşımıza zulüm ve ölüm kelimeleri çıkar. Ancak “Erzurum şiiri şehrengiz türü bir şiir değil, çünkü amaç şehri anlatmak değil burada. Şehrin coğrafi dokusu ve tarihi imgeleştirilerek bir acı dile getirilir.”³⁹⁰

Yakın tarihten habersiz olan okuyucular bu şiirdeki otuz üç kişinin kim olduğunu doğal olarak anlayamazlar; çünkü şiirde Erzurum Selçuklu tarihi ile İbrahim Hakkı Hazretleri’nin eseri Marifetname ile, zanaatıyla, Palandökeniyle anılarak karşımıza çıkar. Şiirde zulmün yansımalarını açıkça anlatmaz şair, ancak “biz Erzurum’da otuz üç kişiydik” mısraı seslenir durur hep, uzak bir ses gibi, okuyucuya. Şair kapalı bir anlatım seçerek okurunda ayrıca bir merak da uyandırmak istemiştir. “Kimdir bu otuz üç kişi?” Sorusu zamanla okurun zihnini kemirip duran bir soru haline gelir. Bu mısrada geçen otuz üç kişinin izini sürünce de dikkatimizi ilk önce Şalcı Bacı çeker. Şalcı Bacı şapka kanununa muhalefet ettiği gerekçesiyle yargılanıp Erzurum’da idam edilmiş bir kadın olarak tarihte yerini almıştır. Bu konuyu, Cihan Aktaş “Tanzimat’tan Günümüze Kılık-Kıyafet ve İktidar” adlı kitabında şöyle anlatır:

“Şapka Kanununa muhalefet ettiği gerekçesiyle idama mahkûm olanlar arasında bir kadından da söz edilir. Bu, bohçacılık yaparak hayatını kazanan ve ‘Şalcı Bacı’ diye tanınan bir kadındır. Gazeteci Nimet Arzık, bu olayı duyduğunda bir hikâye yazdığını ve adını ‘Şalcı Bacı Asılmağa Gidiyordu’ koyduğunu anlatır. Nimet Arzık, Şalcı Bacı’nın ‘Şapka Kanununa Muhalefet suçundan asılacağı’ kararına şaşırdığını; ‘candarmalar’ onu iterek götürürlerken ‘Kadın şapka giye ki asıla’ diye sorarak geçtiği yollardaki donuklaşmış” insanların içlerini kabarttığını da ifade eder.”³⁹¹

Arif Ay, Şalcı Bacı’dan ismen söz etmez ancak Erzurum şiirindeki bir bölüm Anadolu’nun inanmış kadınlarına adanmış olarak karşımıza çıkar; şüphesiz konu hakkında bilgi edinmiş bir okur, Arif Ay’ın Erzurum şiirinin bu bölümünde Şalcı Bacı’yı anmadan geçemez:

“bir de kadınlarımız,
yüzleri kavruk, gözleri iri

³⁸⁹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 31.

³⁹⁰ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 5.

³⁹¹ Cihan Aktaş, *Tanzimat’tan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar*, Nehir Yayınları, İstanbul 1989, s. 149.

*konusunca gök, susunca toprak
gülü türküleyip akşam sabah
oturup evlerinde onlar
acıyı kilim gibi dokudular
biz onları, çocuklarımıza sıla
kendimize gurbet bilip
çiçeği burnunda bıraktık*

*biz ceylanı vurulmuş dağdık*³⁹²

Bir söyleşide kendisine sorulan sorular üzerine şiirde geçen “biz Erzurum’da otuz üç kişiydik” mısraı hakkında, şunları söyler Arif Ay: “Buradaki otuz üç kişi şapka devrimi sebebiyle asılan insanlar. Üstad Necip Fazıl’ın “Son Devrin Din Mazlumlari’nda bunlar uzun uzun anlatılır.”³⁹³

Arif Ay, Erzurum’da şapka kanunu sebebi ile idam edilen bazı insanların isimlerini ise şöyle sıralar: “Erzurum’da şapka nedeniyle idam edilen aklımda kalan bazı isimler şunlar: Kullebi Akif Ağa, Demirci Şeyhi Şevki Bey, Eşlekçi Kamil Efendi, Hızarcı İsmail, Tütüncü Karga Memmet, Manav Hacı Arif, Pıntın İmamı Abdülmecit, Şalcı Şöhret Bacı, Fırıncı Halit Efendi, Çulfa Mahmut Nedim Efendi, Bakkal Kazım Ağa...”³⁹⁴

Erzurum şiiri iniş çıkışlarla devam eden bir şiirdir, bu şiirde gür bir ses aniden sükûta bürünür. Şiirin devamında da yine şehri anlatan naif bir sesle karşılaşırız:

*“kar iner
isyan gibi çabuk
ölüm gibi sessiz ve dakik
palandöken
kolları gürgen
gözleri çiğdem
gövdesi kekik
ve biz, ölümden çok
zulmü gördük*

³⁹² Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 32.

³⁹³ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 5.

³⁹⁴ Hünkar Karaca, *Arif Ay ile Edebiyat Sohbeti*, Ekim 2014, Ankara.

*palandöken hem yassı hem dik
bir sabah kepenkleri
kar tipisi gibi
indirip birden
öpüp yüzünü toprağın
ağır ve derin
bir günü isyana böyle çevirdik* ³⁹⁵

Şiirin devamında yine şapka kanununa atıfta bulunan Arif Ay, Palandöken'i de şapka inkılabına direnen otuz üç kişiden biri gibi sunar:

*“kar palandökenin börkü
bundan gayrısını giymedik
giymeyeceğiz dedik
ve bu söz üzere
başımızı göğ
sakalımızı yele
boynumuzu ipe verdik*

biz erzurum'da otuz üç kişiydik ³⁹⁶

Şaire göre bu insanların idamıyla birlikte Erzurum şehri, kurak ve hüzünden biçilmiş bir belde haline gelmiştir:

*“şimdi onlarsız bu toprak
acıdan kıraç
hüzünden çorak
kışın dertli, yazın emrah
ve mevsim, ikimizden biri* ³⁹⁷

Arif Ay, Necip Fazıl Kısakürek'in *Son Devrin Din Mazlumları* kitabındaki her ayrıntıya dikkat ederek küçük ayrıntılardan büyük tarihi acılara ulaşmış ve bunları şiirleştirmeye devam etmiştir. Bu şiirlerden, şehirlerden biri de Rize'dir.

Necip Fazıl adı geçen kitabının *Şapka Kurbanları* adlı bölümünde Rize'deki olayları şöyle anlatmıştır:

³⁹⁵ Ay, *Dosyalar*, s. 33-34.

³⁹⁶ Ay, *Dosyalar*, s. 35.

³⁹⁷ Ay, *Dosyalar*, s. 36.

“Güneysu ahalisi Rize istikametinde yürümeye koyuluyor. Yolda bazı nasihatçilerin tesiriyle kalabalık zayıflıyorsa da civar köylerden bazı katılmalarla yine dolgunca çapta il merkezine varıyor. ...Ankara telaşta... Bir zamanların kahraman Hamidiye’si şimdi Rize önünde ve kahramanlık topraklarını havaya ateş etmekle göstermekte ... 8 idam kararı... Vâiz Sabit Tarakçıoğlu, Mehmet Peçe, Arslan Peçe, köy muhtarı Yakup Peçe, köy bekçisi Kadir Koliva, Hafız Şaban Koliva, Hasan Külünkoğlu, Mahmut Kamburoğlu... ”³⁹⁸

Arif Ay ise Rize adlı şiirinde bütün bu olayları ve idama mahkûm olan bu sekiz kişiyi şöyle anlatıyor:

“rize, bir sabah güneysu’dan
çayın filizinden çiçeğine geçen
bir yangınla uyandı
dediler, bir yanımız dağ
kuşları talan
deniz bir yanımız, oysa o
ağımızı elimizden alandı

karadeniz köpürüp yıkılan küheylandı

yıl bindokuzyüzyirmialtı
aylardan şubattı
güneysu’dan sekiz adam
yağmur nasıl yağarsa rize’ye öyle çoğalan
ağacı kökünden, insanı yüreğinden
yaşamı en alıcı yerinden
vuran birine karşı
karadeniz’e sel olup aktı ”³⁹⁹

Son Devrin Din Mazlumlari adlı eserde bu sekiz kişinin deniz kenarında bir kumluğa gömüldüğüne şöyle değinmiştir Necip Fazıl: “asılanları deniz kenarında, rastgele atıldıkları çukurlar içinde kumluğa gömüyorlar.”⁴⁰⁰ Bu ayrıntıyı ise Arif Ay şiirinin son bölümünde kullanır:

³⁹⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 78-79.

³⁹⁹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 38-39.

⁴⁰⁰ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 79.

“güneş yitik
biz buna ölüm demedik
bir de gece, kıyıda ısıldayan
gömülür kumlara sekiz can.”⁴⁰¹

Erzurum şiirinin başında “zaman yitik, sanki hiç yaşanmamış” mısraı Rize şiirindeki:

“ete kemiğe bürünür bir gün
yürür bu kan, kurulur zaman”⁴⁰² dizesiyle birlikte adeta umutla tamamlanmış olur.

Yakın tarih, Arif Ay şiirinin başat temasıdır ve bu temanın kaynağı da Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları* adlı eseridir. Necip Fazıl Kısakürek’in şapka kanunu sebebiyle yaşanan idamları anlatırken değindiği neredeyse her ayrıntıyı *Dosyalar* kitabında görmek mümkündür. Necip Fazıl’ın, Maraş’ta yaşanan idamları anlattığı bölümde şöyle bir cümle geçer: “Benim adım Mâşallah, şapka giymem inşallah... Eş-hedü ...”⁴⁰³

Maraşlı Ali Efendi daima inşallah ve maşallah diye konuştuğu için ona Mâşallah Ali Efendi denirmiş. Arif Ay ise bu noktadan hareketle, *Maraş* şiirinin başına şöyle bir giriş yapar:

“-sohbeti hoş
hocam maşallah
o’nu hiç giymedim giymeyeceğim inşallah-”⁴⁰⁴

Maraş şiirinde şair, gülün ve acının rengini aynı renk olarak kabul eder. Zaman ise *Erzurum* şiirinde yitirilmiş, *Rize* şiirinde bulma ümidi artmış, *Maraş* şiirinde ise “garp”lı bir vaziyet almış olarak karmışımıza çıkar:

“zaman garbiyelidir eser
usul ve sessiz, dervişim söyle ki
gönül gergefinde dokuyup
biçtiğin kumaş, sonra
konup göçtüğümüz, kervansaraylarca

⁴⁰¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 40.

⁴⁰² Ay, *Dosyalar*, s. 42.

⁴⁰³ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 81.

⁴⁰⁴ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 43.

*eski, bu maraş
dervişim söyle ki*

*gülün oymağı bizdedir
gör ki acıdandır rengi”⁴⁰⁵*

Arif Ay, yakın tarihimizde meydana gelen olayları, kitaplardan öğrendiği gibi birebir şahitleri dinleyerek, şehirleri gözlemleyerek şiirlerinde konu olarak kullanmıştır. Bu şiirlerden biri de *Kanın Sorgusu* isimli şiiridir. Şiir, Dersim olaylarını konu edinir. Arif Ay, bu şiirde Şirin Hatun’u Dersim’in dağlarına benzeterek yaşananları Şirin Hatun’dan dinler:

*“dağların da dili var
dersim’i ondan dinledim
şirin hatun”⁴⁰⁶*

Kanın Sorgusu şiirinde adı geçen Şirin Hatun’a Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabında da rastlarız. Necip Fazıl ise şöyle anlatmıştır Dersimli Şirin Hatun’u:

“Şirin Hatun, o esnada, dört çocuğuyla birlikte, komşularına oturmayaya gitmiştir. Kadın evine döndüğü zaman bir de görüyor ki, kapısı kırılmış ve bütün eşyası etrafa dökülüp saçılmıştır. ... Bu feryadına karşılık olarak kadın, kapısının önünde, çocuklarıyla beraber öldürülüyor.”⁴⁰⁷

Şiirin devamında da yine *Son Devrin Din Mazlumları* kitabının etkisini görürüz. Necip Fazıl Kısakürek *Doğu Faciası* bölümünde Dersim’i anlatırken “*En aşığı 50.000 Müslümanın kanını ve canını ihtiva etmesi bakımından*” diyerek Arif Ay’ın *Kanın Sorgusu* şiirindeki “*avı elli bin candık*” mısraının temelini de atmış olur aslında. Yine *Son Devrin Din Mazlumları* kitabının “Dersim” bölümünde geçen Hozat, Zımbık, Piran *Kanın Sorgusu* şiirinde de çokça geçen belde isimleridir:

*“işte hozat, şafağı
hüznün kendi olan uçurum
sonra dönen kuzgun alayı
avı elli bin candık*

⁴⁰⁵ Ay, *Dosyalar*, s. 43.

⁴⁰⁶ Ay, *Dosyalar*, s. 47.

⁴⁰⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 169.

*yakılıp yıkılan piran
ve zimbık*

*nasıl bir yaz ki
dağların karı köpürür
bir ferman ki ölüm getirir
suyu ne hal bu muratın
sıcacık kan götürür’’⁴⁰⁸*

Necip Fazıl Kısakürek, adı geçen kitabının *Dersim* bölümünde anlatır:

“Hozat’ın Zimbık köyünde (şekspir)’in hayaline bile taş çıkartacak bir vak’a cereyan etmektedir.”⁴⁰⁹ Öldürülmüş annesinin karnında sağ olarak bir bebek bulunur ve adına Besi denir. “Bu kız bugün hâlâ hayattadır. Sivri uçlu alet annesinin karnına girip rahmini deldiği zaman da onun topukçuğunda bir yara açmıştır ve kız hala bu yarayı topuğunda taşımaktadır.”⁴¹⁰

Arif Ay, *Kanın Sorgusu* şiirinde, Şirin Hatun’dan sonra Besi Hatun’a da Necip Fazıl’ın anlattığı ayrıntılarla birlikte yer verir.

*“kış bahara kaldı besi
çiçeği vurdu kar
senin topuğunda süngü izi
benim yüreğimde yara var
anlat desem anlatmazsın
hozat’ın destanı uzun’’⁴¹¹*

Bütün bu acı olayları Arif Ay şiirinde, tek tek ele alır. Necip Fazıl’ın *Son Devrin Din Mazlumları* kitabı ise bir kılavuz gibi şairin ufkunu genişletir. Necip Fazıl Kısakürek kitabın “Dersim” bölümünün başında iki Dersimli çocuğun hikâyesini şöyle anlatır: *“Babalarını arayan ve yanına gitmek istediklerini söyleyen iki masum çocuğun Hozat Kaymakamı tarafından süngületerek babalarının yanına gönderilmesi ...”⁴¹²*

Arif Ay, en ufak bir olayı bile atlamadan bu konuyu da şiirinde işler, *Kanın Sorgusu* şiirinin devamı şöyle gelişir:

⁴⁰⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 47.

⁴⁰⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s.169.

⁴¹⁰ Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, s. 169.

⁴¹¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 48.

⁴¹² Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 167.

“gözleri canerik
yüzleri çağla
babalarını sorar, zulmü sorar
yangının ucunda iki çocuk

binlerce dal, binlerce çiçek
yakılıp yıkılan pîran
ve zimbık

nasıl bir yaz ki
dağların karı köpürür
bir ferman ki ölüm getirir
suyu ne hal bu muratın
sıcacık kan götürür”⁴¹³

Yakın tarihimizdeki önemli isimlerden birisi de Said Nursî’dir. Necip Fazıl Kısakürek *Son Devrin Din Mazlumları* kitabının bir bölümünü Said Nursî’ye ayırmıştır. Arif Ay ise *Bediüzzaman* adlı şiiri ile bu isme de kitabında yer ayırır. Şiir dört bölümden oluşmaktadır. Arif Ay, şiirin ilk bölümünde Said Nursî’nin köyünden ve hayattaki hedeflerinden söz eder. Şiirde geçen birçok ayrıntıya Necip Fazıl’ın *Son Devrin Din Mazlumları* kitabında da rastlanabilir:

“seni şiire dökmek sonra

işte, gülün düş gördüğü an
ay bedir ve tan: kor bir demir
ki düştüğü örs; hizan
nurs köyünde bir çocuk
büyür ve bilenir”⁴¹⁴

Şiirin ikinci bölümünde ise Arif Ay, Said Nursî’yi dağı kazmakta olan Ferhad’a benzetir ve Said Nursî’nin Tillo’ya gidişini ve eğitim hayatını anlatır. Necip Fazıl Kısakürek

⁴¹³ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 48-89.

⁴¹⁴ Ay, *Dosyalar*, s. 53-54.

kürek, kitabının ilgili bölümünde Said Nursî'nin bir rüyasına yer verir: Said Nursi “*Tillo’da bir gece rüyasında Şeyh Abdülkadir Geylani Hazretlerini görüyor.*”⁴¹⁵

Arif Ay da şiirinde bu isme ve Abdülkadir Geylani Hazretleri’nin kitabı “Fütûh-ül Gayb’a yer verir. Said Nursi, Abdülkadir Geylani’yi üstad, tabib ve mürşid olarak kabul eder: “*Said Nursi, “Gavs-ı Âzam (Fütûh-ül Gayb)ıyle bana bir üstad ve tabib ve mürşid olduğu gibi İmam Rabbani de, (Mektubat)ıyle bir enis, bir müşfik, bir hoca hükmüne geçti.*” der.”⁴¹⁶

*“sevdanın fetretinden
ferhad dağı kazmada*

*o dağ ki, yarılr tilloda
deniz dürülür düşünde
bir kıyamet imgesidir
gider gelir boşlukta
elinde “fütûh-ül gayb”
dönüp dönüp okumakta
bir ırmak ki*

derinlerde akmada”⁴¹⁷

Arif Ay, *Bediüzzaman* şiirin devamında Said Nursî’nin tutuklandığı zaman başından geçtiği düşünülen bir hadiseyi de şiirleştirir:

*“sen, sürgünlerin uzmanı
mardin’de sürgün yolunda
kıyama durdun da
ne müthiş bir vecd anı
o namaz ki kelepçeleri kırmada*

*sevdanın fetretinden
ferhâd dağı kazmada”⁴¹⁸*

⁴¹⁵ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 182.

⁴¹⁶ Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, s. 210.

⁴¹⁷ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 55.

⁴¹⁸ Ay, *Dosyalar*, s. 56.

Arif Ay'ın *Bediüzzaman* şiirinde anlattığı bu hadiseyi Necip Fazıl Kısakürek şöyle anlatır:

“Mutasarrıf onu yakalatır ve ellerini kelepçeleterek iki jandarma refakatinde Bitlis'e gönderir. Bu noktada bir keramet naklediliyor:

Delikanlı Said Nursî, jandarmalar arasında giderken yolda, namaz vaktinin geldiğini ihtar ederek kelepçelerin çözülmesini istemiş... Jandarmalar bu teklifi kabul etmemişler:

–Olmaz, demişler; sonra bize söz gelir.

Ve Said, bileklerini açtığı gibi, çelik kelepçeleri, pamuk ipliğinden yapılmışçasına kopmuş, ayaklarına dökülmüş... ”⁴¹⁹

Arif Ay'ın böyle olağanüstü bir hadiseyi dahi dikkate alıp şiirleştirmesi ilginç ve biraz da mübalağalıdır. Bu ayrıntılar Arif Ay şiirinin anlaşılmasını da güçleştirir. Arif Ay, *Bediüzzaman* şiirinin üçüncü bölümünde Said Nursî'nin sürgün edildiği yerleri anar:

*“evler ki belki
en çok acıyı konuk etmiştir
akşam olunca; kavaklar
tekmil sıra
bitlis, siirt
mardin ve urfa*

*gece bir sestir burda
kapılar kapanınca ”⁴²⁰*

Şiirin devamında Arif Ay, Said Nursî'ye “ey karıncaların pîri” olarak hitap eder. Said Nursî henüz çocuk denilecek yaşta iken kardeşinin kendisine getirdiği yemekleri karıncalara sunar; ona neden böyle yaptığı sorulunca şöyle yanıtlar: “–*Karıncalarda, diyor; içtimâî hayat, işbirliği ve bölümü tam bir cumhuriyet nizamı içindedir. Bu taraflarını sevdiğim için böyle yapıyorum.*”⁴²¹

Arif Ay da şiirde bu ilişki sebebiyle Said Nursî'ye “ey karıncaların pîri” diye hitap eder. Aynı şiirde şair, sanki Said Nursî'ye onun zamanında ve mekânındaymış gibi umut vermeye çalışır:

⁴¹⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 184.

⁴²⁰ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 57.

⁴²¹ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 182.

“ey karıncaların pîri
 gecenin türbedarı
 sen ki, kalbiyin
 külliyesini kurup
 bilginin künhüne erince

gece açılan bir güldür burda
 şafak sökünce”⁴²²

Ege’ye Giriş şiiri ise yakın tarihimizde meydana gelmiş olan ve oldukça önem arz eden bir konuyu, Menemen Olayını ve sonucunda Şeyh Esad Efendi’nin ölümüne yol açan olayları anlatır. Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları* adlı kitabında bu konuyla ilgili oldukça farklı bilgiler vermektedir. Arif Ay yine Necip Fazıl’ı kaynak olarak Ege’ye Giriş şiirini oluşturmuştur:

“ege, en lirik coğrafya ki
 dünkü tragedyanın oynandığı
 incirin oyun dışı bırakıldığı
 zeytinin yanlış yorumlandığı
 oyuncusu üç beş esrarkeşle;
 başlayan bozum ve sepette kırılan
 cılk bir yumurtanın tarihi
 dönüp dönüp okutulan şimdi

bir akşam nerden bilinir
 yuvası bozulan kuşları
 çağır bana”⁴²³

Şiire, Ege Bölgesi’ni, Ege’nin tarihi, coğrafi özelliklerini anlatarak başlar Arif Ay. Kur’an-ı Kerim’de de geçen “*incir ve zeytin*” Ege’ye Giriş şiirinde kutsallığın birer imgesidir, ama bu iki meyve şiirde kutsal olanın devre dışı bırakıldığını işaret eder. Kur’an-ı Kerim’de ilgili ayet şöyledir: “*İncire ve zeytûna and olsun. ... Biz gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik*”⁴²⁴

⁴²² Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 59.

⁴²³ Ay, *Dosyalar*, s. 61.

⁴²⁴ Kur’an-ı Kerim Meali, Tin/1-4, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 596.

Arif Ay'ın bu şiirde incir ve zeytine yer vermesi “... en yüce bir yaratılıştta dünyaya gönderilmesine rağmen, insanın en aşağılara düşebildiği, bu düşüşü önlemesinin yolunun iman ve salih amel olduğu, son hükmün Allah tarafından verileceği, içerikli Tin suresini ve Kur'an'a layık olamadığımızdan böyle bir oyuna gelebilmeye her zaman hazır oluşumuzu”⁴²⁵ anlatır.

Şair lirik bir coğrafyadan bahsederken “esrarkeş” kelimesi gibi bir kelime dikkat çeker. Peki şair böyle bir kelimeyi neden kullanmıştır? Sorusunu yine Necip Fazıl Kısakürek'in kitabı yanıtlar. Necip Fazıl Kısakürek, Menemen olayını başlatan ve yaşananların sonucunda birçok insanın ölümüne yol açan kişileri “esrarkeş” olarak kabul eder: “*Mehdî*” unvanını taşıyan Mehmet Giritlidir ve tarihin birçok devrinde şahit olunduğu gibi deliden başka bir şey değildir. Hiç kimse tarafından seilmeyen bir insandır ve oturduğu mahalle Manisa'nın Arpalan semtinde hemen herkesin nefret ve istiskaline karşıdır. Esrarkeştir.”⁴²⁶

Arif Ay'ın Şeyh Esad Efendi'ye adadığı şiirlerden biri de *Karar* şiiridir. Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari* kitabında Menemen hadisesi sonrasında tutuklanan Şeyh Esad Efendi'nin zehirlenerek öldürüldüğünü iddia eder. Arif Ay'da *Karar* şiirinde bu iddiayı dikkate almıştır. Şair, şiirin ilk kısmında o yıllarda insanların tarla ekini gibi kıyıldığını ve ölümün uzun misafirliğe gelmiş bir konuk olduğunu anlatır:

“sabah tırpan
akşam tırpan
'gök ekin' gibi biçilen
kimdi

yıkımın hanesine yazılacaklar
bitmedi
bir zehir damar damar
toprağın yüreğine işlendi
sular susar mı esad
sonunda
yosun tutsa da yaşam

⁴²⁵ İbrahim Eryiğit, “Çağdaş Türk Şiirinde Destan veya Arif Ay'ın Dosyaları”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 73.

⁴²⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumlari*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 130.

*ölüm ki zahir
en uzun konuktu gitmedi*⁴²⁷

Arif Ay, ölümlerden kaynaklanan acılara rağmen *Karar* şiirini gelecek için ümitli olarak bitirir:

*“şimdi
kavganın şantiyesinde acıdan mermiler üreterek
yarını yaşanılır kılacak
işçileriz
ve biz
çoğalan halkız*⁴²⁸

3.2.3. Şiirindeki Önemli Karakterler

Arif Ay’ın 1989 yılında basımı yapılan *İmâ Kitabı* adlı şiir kitabı *Gidenler İçin* adlı bir bölümden oluşur. Bu bölümde şair yakın çevresine ve saygı duyduğu isimlere şiirler yazar. Bu şiirler daha sonra genişleyerek devam edecektir.

Arif Ay’ın şiirinde yer verdiği önemli isimlerden birisi Fethi Gemuhluoğlu’dur. Arif Ay, *Dokuz Kandil* kitabında şiirden önceki bölümde Fethi Gemuhluoğlu için şunları söyler:

*“İrfân sahibi: Rütbesiz dost.
Tek başına bir kürsü; yeryüzü üniversitesinde. Ulu bir çınarın yeni bir
sürgünü; kökleri Ortadoğu’da olan. ...
Kitap yazmadı, fakat yazılan kitapları okuyamayanlar adına da okur-
du. İnsan ruhunun onarım ustası. Necip Fazıl Kısakürek, “Müslümanların
sakası”, Nuri Pakdil, “gizli sanatçı” derdi O’nun için.”*⁴²⁹

Arif Ay, *Fethi Ağbey’e* adlı şiirinde, bu ismin kendisi için ne derecede önemli olduğunu anlatır. Şiirde Fethi Gemuhluoğlu gençlere, ağabeylik yapan, onları yanlış yollardan hakikatin yoluna çeken bir isim olarak karşımıza çıkar:

*“zâhirin ve batının bahçelerinde
gezdirirken bizi
evvel ve ahir arasında açan
bir güldü sözlerin*

⁴²⁷ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 67.

⁴²⁸ Ay, *Dosyalar*, s. 68.

⁴²⁹ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 379.

*gecenin körebesi, gündüzün şaşı
enkazlar arasında kaybolmuş
adı konmamış çocuklardık
kalbinin adını koydun bize
önüne arkana, sağına soluna
selam vere vere*

*susuzduk, kuraktık, çoraktık,
on parmağından gürül gürül sular akan
ebedi çeşmeden sular içirdin bize
acının kumaşından aşkın esvabını biçerdin
dar gelirdi, sığmazdı kaba gövdelerimiz
durmadan yontar, inceltirdin
ey gönül ustası
ağzın bal kovarı saçların oğul
kalbimiz tekil, duamız çoğul”⁴³⁰*

Arif Ay için Necip Fazıl Kısakürek çok önemli bir yere sahip olmuştur. Arif Ay onu “Anadolu’nun Şuuru”⁴³¹ olarak tanımlar. Arif Ay’ın diğer birçok şiirinde de Necip Fazıl’ın fikir dünyasının izleri görülür.

İma Kitabı’nda, “*Üstad*” şiiri ile Necip Fazıl Kısakürek’i anlatan Arif Ay, bu şiirini daha sonra *Dokuz Kandil* kitabına alacaktır. Arif Ay, *Üstad* şiirinin başında Necip Fazıl’ın çocukluğunu nasıl geçirdiğini, nasıl bir ortamda büyüme imkânı bulduğunu anlatır. Sonrasında ise Necip Fazıl’ın İslâm yolunda verdiği fikir mücadelesi değinir:

*“ahşap konağın mermer merdivenlerinde
akşam güneşi gibi düşen
annelerin titrek solgun sesinden
hüznün ve şiirin hendesesini kurduğun
odalarını Kur’an sesi, karanfil kokusu
dolduran sabahlarda
Yunus çeşmesinden sular içtin
kulluğun çeliğinde attı kalbin
çile ocaklarında piştin”⁴³²*

Arif Ay, şiirin bu bölümünde Necip Fazıl Kısakürek’in hayatının önemli anlarını anlatırken *Ahşap Konak* ve *Çile* kitaplarını da işaret ederek şiirine bir yol çizer. Şiirin devamında Necip Fazıl’ın İslam coğrafyası için verdiği fikri mücadeleye değinilir, tari-

⁴³⁰ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 46-47.

⁴³¹ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece, Ankara 2006, s. 377.

⁴³² Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 48.

hin bir kurmaca olduğuna ve Necip Fazıl Kısakürek'in de ölümüne kadar bu kurmacayı bozmak için çaba sarf ettiğine değinilir:

*“tüm inanmışların haritasıdır yüzün
işgal ve talandan sonra
bir tarih ki her sayfası
yalan-dolan
sahte kahramanlar ve filan
bir bir düşürüp maskelerini
öfkelerini alanlarda dağ gibi gezdiren yürek
sen şiire sığmadın, sığmazsın
Necip Fazıl Kısakürek”⁴³³*

Necip Fazıl Kısakürek, inandığı değerler uğruna mücadelesini vefatına kadar sürdürmüş bir isimdir. Büyük Doğu düşüncesi bugünümüzü de inşa etmektedir. Arif Ay'da Necip Fazıl'ın bu özelliklerine değinir ve onun verdiği mücadelenin henüz zafere ulaşmadığını savunur. Ay, şiirde Necip Fazıl'ın *Sonsuzluk Kervanı* adlı eserini kullanarak, Necip Fazıl'ın ölümünü anlatır.

*“kıyamete bir an kalmış da
ördüğün ebediyet duvarına son taşı
koymanın telaşında bir ömre
bin yılı sığdıran deha
katıldın sonsuzluk kervanına gittin
gece sürüyor gün doğmadı daha”⁴³⁴*

Arif Ay'ın Erzurum'daki öğrencilik yıllarında tanıştığı ve ilerleyen yıllarda da arkadaşlığını sürdürdüğü bir isimdir İlhami Çiçek. Arif Ay, ani bir ölümle kaybettikleri İlhami Çiçek'i “gök ekinlerinden”⁴³⁵ biri olarak anlatır. Arif Ay *İlhami Çiçek* adlı şiirinde kaderden alınıyazısından dem vurarak İlhami Çiçek'in ölümünü ele alır:

Arif Ay, *İlhami Çiçek* şiirine Ra'd suresinden, “Her şey onun katında bir kader-ölçü iledir.”⁴³⁶ alıntısı ile başlar.

*“... ‘ve her şey bir kader iledir’
ey atını uçurumlara sürükleyen çocuk
terkisinde taşıdığın rüzgârla
acının ağacından ‘toy bir yaprak’ düşürdün”⁴³⁷*

⁴³³ Ay, *İmâ Kitabı*, s. 49.

⁴³⁴ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 49.

⁴³⁵ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 394.

⁴³⁶ *Kur'an-ı Kerim Meali*, Ra'd/8, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 249.

⁴³⁷ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 50.

Arif Ay şiirin devamında, İlhami Çiçek'in *Oralarda*⁴³⁸ adlı şiirinde geçen "güze kalan bir gül taşılı/ buruk bir andaç" dizesinden alıntı yapar ve İlhami Çiçek'in oğlu Abdurrahman Nuri'yi de şiirine dâhil eder:

*"ey oğul veren çiçek
kanının dengi kalbinin nuru
"buruk bir andaç" olarak bıraktığın
Abdurrahman Nuri
büyüyor ve görüyor seni
kitap denen o derin sırsız aynada"*⁴³⁹

Arif Ay, *"Yirmi Beş Yıl Sonra Bir Akşam İlhami Çiçek'le"* adlı şiirini ise şiir kitaplarına almamıştır. Bu şiir ve şiir değerlendirmesi 2009 yılında *Kertenkele* dergisinde yayımlanmıştır. Arif Ay, şiirde bir düğün tablosu çizer. Bu tablo içinde önemli bir şahıs vardır: O da İlhami Çiçek'in oğlu Abdurrahman Nuri'dir. Arif Ay, bu şiirde vefat eden arkadaşının oğlunu yıllar sonra ilk kez görmenin heyecanı içindedir:

*"ışıklar içinde bir düğün
düğüm düğüm anılarıyla yılların
elimde tutuyor akşam
oğlun Abdurrahman Nuri'yi gördüm ilk kez
büyümüş dal gibi delikanlı İlhami"*⁴⁴⁰

Şiirin devamında ise Arif Ay, İlhami Çiçek'in vefatıyla gelen yas havasının zamanla dindiğini, acıya alışıldığını anlatır.

*"akar gider yaslar da
yeisler bilinmez ki
yolun sonu ışık mı
karanlık mı"*⁴⁴¹

Şiirin aşağıdaki bölümünde Arif Ay, intihar eden arkadaşına biraz da olsa sitem eder bir halde karşımıza çıkar:

*"sürmeseydin akıl atını boşluğa
hiç olmazsa ümit ederdim
Pendik'ten İlhami çiçek gelecek diye"*⁴⁴²

⁴³⁸ İlhami Çiçek, "Oralarda", *Edebiyat*, S. 38+56, Eylül 1979, s. 9.

⁴³⁹ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 51.

⁴⁴⁰ Ali Ahmet, "Şiir İşleri", *Kertenkele Dergisi*, S. 16, Haz.-Ağus. 2009, s. 98.

⁴⁴¹ Ali Ahmet, "Şiir İşleri", s. 99.

⁴⁴² Ali Ahmet, "Şiir İşleri", s. 99.

Arif Ay, şiirin son bölümünde İlhami Çiçek ile karşılıklı konuşur gibidir. Ay, bulunduğu hali ötelere göre gördüğüne inandığı arkadaşına seslenir ve onu özlediğini açıkça dile getirir:

“bakıp sığındığın barınaktan
şu saçma halimize
iyi ki buradayım mı diyorsun
özledim be kardeş
kırılsa da baktığın 'o küllî aynalar'
hâlâ yanar içimde o eski ateş”⁴⁴³

Arif Ay'ın hem *Dokuz Kandil* kitabında hem de *İma Kitabı*’nda yer alan şiirlerinden biridir *Cahit Zarifoğlu* şiiri. Cahit Zarifoğlu’nu *Dokuz Kandil* kitabında şöyle anlatmaktadır Arif Ay: “İsmiyle müsemma: Şair. Akif İnan, “Şair-i maderzad” derdi onun için. Şiiri yaşayan, yaşadığını şiirleştiren güzel adamlardan biri. Dede Korkut’un en genci: Masal ustası. Bir bahar ırmağı: Akarken bulanık ve durulan; yüce dağların kar suyu.”⁴⁴⁴

Arif Ay, *Cahit Zarifoğlu* şiirinde Cahit Zarifoğlu’nun şiirinin kaynaklarından söz ederken, bir yandan da onun ölümü üzerine yaşadığı derin acıyı şiirine taşır.

“şiir ırmağımızın zarif koluydun
dağlar ovalar vadiler aştın
bulandın duruldun sonsuzluk denizine kavuştun
‘Göğsümde bir küçücük derya buldum
Kabına sığmaz bir ceylan yoldaşım’

neylerim ah neylerim
ölüm düğünlerine gidip gelmekten
kına tutmaz oldu ellerim

‘Yaşamak bir perde gibi kalkıyor aramızdan
Zamansız mekânsız bir tünel başındayız şimdi’⁴⁴⁵

⁴⁴³ Ali Ahmet, “Şiir İşleri”, s. 100.

⁴⁴⁴ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 390.

⁴⁴⁵ Arif Ay, *İma Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 53.

Arif Ay şiirinde anlattığı kişilerin eserlerine de yer verir. *Cahit Zarifoğlu* şiirinde de Arif Ay, Zarifoğlu'nun *Kabul* ve *Efendim* şiirlerinden şu alıntılarını yapmıştır:

“Göğsümde bir küçücük derya buldum
Kabına sığmaz bir ceylan yoldaşım”⁴⁴⁶

“Yaşamak bir perde gibi kalkıyor aramızdan
Zamansız mekânsız bir tünel başındayız şimdi”⁴⁴⁷

“Haydi uyan
Haydi, canlan hazan yaprağı”⁴⁴⁸

Arif Ay, şiirin devamında Cahit Zarifoğlu'na adeta onu ölüm uykusundan uyardırmak için seslenir:

“geceler kar uykusu
gündüzler ekmek sığacağı
‘Haydi uyan
Haydi, canlan hazan yaprağı’
yıllar istiaresidir
mevsimler mecazdan
geçen şiirin katar katar
Mekke Medine Hicaz’dan”⁴⁴⁹

Arif Ay, *İmâ Kitabı*’nda, Halis Altındağ, Fethi Gemuhluoğlu, Necip Fazıl Kısakürek, İlhami Çiçek ve Cahit Zarifoğlu için yazdığı şiirlere, Gönenli Mehmet Efendi, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Hasan Aycın için yazdığı şiirlerini de ekleyerek bütün bu şiirleri *Dokuz Kandil* adlı kitabında toplar. “Neden Dokuz Kandil ?” sorusu ile başlar *Dokuz Kandil* kitabı ve soruyu şöyle yanıtlar Arif Ay:

“Bu kitap dokuz değil, doksan, hatta dokuz yüz kandilden oluşabilirdi. Yaşarken hayatlarına yakından ve uzaktan tanık olduğum insanların, şiirinde en tabii oluşum ve oluş halinde yer almalarıdır buradaki ölçü. Bu insanlar, misyonları itibariyle toplumun çeşitli kesimine ışık tutmuş onlar üzerinde sevgi umur halesi oluşturmuşlardır. ...

⁴⁴⁶ Cahit Zarifoğlu, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul 2011, s. 291.

⁴⁴⁷ Zarifoğlu, *Şiirler*, s. 490.

⁴⁴⁸ Zarifoğlu, *Şiirler*, s. 490.

⁴⁴⁹ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 53

Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, dünya görüşümün ve şiirimin oluşumunda beslendiğim kaynaklardır.

Halis Altındağ, İlhami Çiçek, Hasan Aycın, akranlarım olarak birlikte yola çıktığımız sanatçı kardeşlerim, arkadaşlarım ve dostlarımdır. Fethi Gemuhluoğlu, sohbetlerinde bulunduğum, O'nu dinleme mutluluğuna eriştiğim, herkesin olduğu gibi benim de gönül ağabeyimdir. Gönenli Mehmet Efendi ise vaazlarını dinleyen, cemaatinden insanların anlattıklarından tanıdığım gerçek bir Bediüzzaman yoldaşı."⁴⁵⁰

Arif Ay, Gönenli Mehmet Efendi'yi Bediüzzaman'la olan yoldaşlığı sebebiyle kendisine yakın bulur. Gönenli Mehmet Efendi'yi *Dokuz Kandil* kitabında şöyle anlatır:

"Ehl-i hal. Ehl-i dil.

Hadim-i Kur'an. Hadim-i Din.

...

Her şeyin prangaya vurulduğu, zulmün ayyuka çıktığı,

köke isyanın, topla tüfekte darağacıyla cebren ve hile

ile sürdüğü dönemde, bir Allah kulu. Doksan yıllık bir ömrü ziyaansız, gafletsiz yaşadı. Cami kandili."⁴⁵¹

Arif Ay, *Gönenli Mehmet Efendi*'yi şiirinde yakın tarihimizde ötelenen, İslami dünya görüşüne sahip çıkan birisi olarak anlatır. Devlet yıkılmıştır, *hilal* yere düşmüştür. İşte böyle bir zamanda İslam'ı hayatının merkezine alan birisi, Gönenli Mehmet Efendi varlığıyla umut olmuştur. Şair, şiirde bu isimden övgülerle söz eder:

"Çınar devrilir, hilâl düşer

dönülür haça, köke isyan devri

bir ömür boyunca

aşığı tutturmanın telaşında

hâdim-i Kur'an Gönenli Mehmet Hoca

himmette toprak gibisin efendim

sevginde su gibi aziz."⁴⁵²

⁴⁵⁰ Arif Ay, *Dokuz Kandil*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul 1997, s. 9

⁴⁵¹ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 375.

⁴⁵² Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 375.

Arif Ay'ın hayata bakışını şekillendiren bir fikir adamı, şiirlerinin beslendiği bir şairdir Sezai Karakoç. *Dokuz Kandil* kitabında *Sezai Karakoç'a Dair* şiirinin başında bulunan açıklama bölümünde, Arif Ay Sezai Karakoç için şunları söyler:

*“Yunus Emre'nin, Hacı Bektaş Veli'nin, Hacı Bayram Veli'nin, Mevlana'nın yüzyılımıza düşen izdüşümü; bir medeniyet mefkûrecisi. Onlar, Moğol İstilasıyla, Haçlı Savaşları'yla tarumar olan Anadolu'nun dirilişini gerçekleştirmişlerdi. Bu yüzyılda aynı misyonu yüklenen biri de Sezai Karakoç'tur.”*⁴⁵³

Arif Ay, yok edilmeye çalışılan bir medeniyeti hafızalarda canlandırmaya çalışan hemen herkesin yanında durmuş, bu isimlere şiirlerinde de yer vererek bir sadakat örneği göstererek onlara adeta teşekkür etmiştir.

Sezai Karakoç'a Dair, şiiri dört bölümden oluşan uzun bir şiirdir. Bu şiirin ilk bölümünde Arif Ay, Sezai Karakoç'un eserleri ile nasıl karşılaştığını anlatır. *“Kasabanın radyo tamircisinin verdiği Sezai Karakoç'un Körfez-Şahdamar-Sesler adlı şiir kitabı.”*⁴⁵⁴ Arif Ay'ın ilk Sezai Karakoç kitabıdır. Şiirde de bu tanışmayı birebir dile getirir Arif Ay:

Arif Ay, şiire şöyle bir giriş yapar:

*“biz çok kardeşlik
siyah, sarı, beyazdı yüzlerimiz
bir yağmur bulutuyduk
Ergani'den İstanbul'a geldik”*

*“Taha gibi ben de bir çocuktum
siyah önlüğümle okula giderken
radyo tamircisi amcadan
Sesler'i aldım
sesimi Sesler'de buldum
Taha gibi
ben de bir çocuktum.”*⁴⁵⁵

⁴⁵³ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 381.

⁴⁵⁴ Arif Ay, “Döne Döne Okumak”, *Okuma Hikâyeleri*, Duran Boz (Ed.), Hangar Kitap, Ankara 2013 s.

44.

⁴⁵⁵ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 382.

Arif Ay, şiirin daha ilk bölümünde Sezai Karakoç'un kendisi için ne kadar önemli olduğunu hissettirir. O daha çocukken tanışmıştır Sezai Karakoç şiiriyle ve bu şiir, Arif Ay'ın şiirinin de temeli olacaktır. *Sezai Karakoç'a Dair* şiirinin bu bölümünde dikkate değer olan eserler ise Sezai Karakoç'un *Taha'nın Kitabı* ve *Sesler* kitaplarıdır.

Şiirin devamında Arif Ay, Sezai Karakoç'un fiziki ve ruhi özelliklerini anlatırken onun yönetimlerden herhangi bir takdir beklemeden eser verdiğine ve siyasi güç karşısında asla boyun eğmediğine daima hakkın yolunda yürüdüğüne de işaret eder. Arif Ay, şiirde Sezai Karakoç'un eserlerine yer vermeye de devam eder:

*“tüm resmigeçitlerde
başını hiç çevirmedin
yüzün kıbleyi gösteren pusulaydı
saçların kıvırcık ve karaydı
Ulu Cami avlusuna düşen güneş
sokakları dolduran o ses
sesindi
gözleri her an Bilal'le buluşan
okul aşılarından kaçıp
Kıyamet Aşısı'na koşandın
bakımlı tayların
kınalı kuzuların
içtiği sulardan içtin”⁴⁵⁶*

Bu şiirde Arif Ay, Sezai Karakoç'un *Kıyamet Aşısı* kitabından da söz eder ve *Hı-zır'la Kırk Saat* şiirinde çokça geçen Ulu Cami'ye de atıfta bulunur. Arif Ay Sezai Karakoç'un henüz çocuk yaşlardan itibaren resmi eğitimle yetinmediğini onun gerçek ile yüzleşmekten kaçınmadığını da ima eder bu şiirde.

Arif Ay, şiirin ikinci bölümünde kurulan bir devletten söz eder. Ancak bu devlet köle bir devlettir şaire göre. Bu bölümde Arif Ay, “köleliğe” karşı, toplumun tepkisiz kalmasını eleştirir. Sezai Karakoç ise bu “kölelik” düzeninde her şeyin farkında olan bir bilge olarak çıkagelir ülkeye, kente.

“bir gemi denizi yararken

⁴⁵⁶ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 382.

kanı da yarıyordu
kurulan bir köle devleti
halk veba gemisinin demir attığı limana baktı
yalnızca baktı
bakmayı unutarak baktı
o kent her gün azar azar çöktü
uyuz köpekler gibi çöktü
dans kıvraklığında sen
o kenti ve limanı geçtin
çünkü sen sözcüklerin ve kitapların ve tarihin
dansını iyi bilendin.”⁴⁵⁷

Arif Ay, Sezai Karakoç’un ruh ve inanç dünyasından örneklerle devam ettirdiği şiirinde Sezai Karakoç’un eserlerine yer vermeye devam eder. Sezai Karakoç’un *Çatı* şiirinde geçen “*Sedye taşımaktan kolu tutulan*”⁴⁵⁸ mısraını Arif Ay’ın *Sezai Karakoç’a Dair* şiirinde de görürüz. Yine, şiirde Sezai Karakoç’un *Çatı* şiirinde “*kaç aç varsa hepsi ben*”⁴⁵⁹ mısraı geçmektedir. Arif Ay, *Sezai Karakoç’a Dair* şiirinin aşağıdaki bölümünde bu mısraya da atıfta bulunur ve Sezai Karakoç’un hayata bakışından birkaç örnek sunar:

“her akşamı iftar gibi açan
orucu gül gibi tutan
antik vazolara antik çağlar koyan
yazıyı dağ sularıyla yuyan
ekmeği bölerken açlarla bir olan
“Sedye taşımaktan kolu tutulan”
Hızır la Kırk Saat
bin yıl ekinini biçtin başaklardan Sütun’lar diktin.”⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 383.

⁴⁵⁸ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 109.

⁴⁵⁹ Karakoç, *Gün Doğmadan*, s. 109.

⁴⁶⁰ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 384.

Sütun, Sezai Karakoç'un eserlerinden biridir. Burada şair hem Sezai Karakoç'un fikirleri ile bir döneme damga vurduğunu imler hem de bu esere gönderme yapar.

Arif Ay, şiirin dördüncü bölümünü Sezai Karakoç'un yalnızlığına ayırmıştır. Şair bu bölümde Sezai Karakoç'u, Hz. Yusuf'la, Hz. Ali ile Hz. Muhammed (s.a.v) ile birlikte anarak onu en övücü kelimelerle de anmış olur ayrıca.

*“ah kara gözlü yalnızlık
dedemin cep saati yalnızlık
Yusuf kardeşimle büyüttük seni
Ali'de bir Ehl-i beyt hüznü
gibi ah kara gözlü yalnızlık
şimdi bir kış atını yemliyoruz
demli çay gibi demliyoruz
ah kara gözlü yalnızlık
samanyolunda kapalıçarşı
kapılar ki sonsuza açık
selâm olsun Mekke'de doğan aya
selâm olsun Medine'ye göçen güneşe
selâm olsun adı ılık olan dağa
selâm olsun Kudüs'te miraca
selâm olsun Sezai Karakoç'a”⁴⁶¹*

Nuri Pakdil de Sezai Karakoç gibi Arif Ay'ın düşünce dünyasında çok etkili isimlerdendir. Arif Ay'ın ilk şiirlerini götürdüğü isim olan Nuri Pakdil, Arif Ay'ın yürüyeceği yola ılık tutmuştur. *Dokuz Kandil* adlı kitapta Nuri Pakdil hakkında şunları söyler Arif Ay: *“İnsan saati; her anı rikkat ve dakik. Çağın şahdamarı. Mevlana'nın en öfkeli. Geçmişle gelecek arasına köprü; bir ayağı Mekke-Medine'de, bir ayağıyla dünyayı tarar. Kadrini bilenlerin sayısı: Meçhul. Kitapları okunmadan klasik olan yazar.”⁴⁶²*

⁴⁶¹ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 385.

⁴⁶² Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 386.

Arif Ay, diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirinde de şair, şiirin muhatabının eserlerine yer verir. Bu defa adı geçen bir dergidir: *Edebiyat dergisi*.⁴⁶³

*“kayıp gidiyor toprak
su öldü, hava zehir
bitler bitler putlarla bitler
kirli mülkiyet karasiyasa
onunla sorgulandı edebiyatla”*⁴⁶⁴

Arif Ay, Nuri Pakdil’in yerli bir “devrimci” oluşunu vurgular şiirinde. O yerli bir put kırıcıdır. Arif Ay, kalıplaşmış birçok meselenin Nuri Pakdil ile birlikte sorgulanmaya başlandığını savunur

*“durup baksa da seine nehrine
içinden hep dicle fırat akar
bir eyüp sabrıdır onda toprak
bir ibrahim öğretisi yeşertir
pâk bir ayna tutar yüzümüze
putları devirmenin ustası”*⁴⁶⁵
Nuri Pakdil’in günlük hayatından da izler vardır şiirde:

*“dünyanın tüm yoksullarıyla beraber
çantasında gezdirir azığını
biraz nane, biraz kekik
bir diş sarımsak
üç öğünde yer bir dilim karper peyniri”*⁴⁶⁶

Arif Ay, Nuri Pakdil’in ailesi ve hayata bakışı hakkında bilgi verir şiirin devamında:

*“düşlerinde annesiyle halep’e gider
baba emin efendi’nin çöküşüne benzer
osmanlı’nın çöküşü de
yüreğinde ehl-i beyt hüznü*

⁴⁶³ Nuri Pakdil öncülüğünde Şubat 1969-Aralık 1984 tarihleri arasında Ankara’da 157 sayı yayınlanan dergidir.

⁴⁶⁴ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 387.

⁴⁶⁵ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 387.

⁴⁶⁶ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 388.

malsız-mülksüzdür. ”⁴⁶⁷

Şiirin devamında Nuri Pakdil için çok önemli olan Filistin’e değinir Arif Ay:

*“suskunluğu yedi güzel mağarası
zihninde yüksek gerilim
öfkesi el bombası
saatleri gerilla ânı
üstü-başı filistin kokusu*

*namlusu hep sıcak silâh
kurşunu aşk
tüm zamanların içinde akan
uğultulu ırmak ”⁴⁶⁸*

Arif Ay, karikatürist Hasan Aycın’ı ise şöyle anlatır:

“Semboller bilgesi: çizgisiyle düşünür, çizgisiyle yazar. Gurbet insanı; özlemim ondan. ... Gülü en güzel o anlatır. Suyu da. Cismiyle bu yüzyıl-da kalbiyle Asr-ı Saadet’te. Şeytanı ve onun tuzağına düşmüş zalimleri taş-lar sürekli. Çiçekle tarif etmemi isteseler, nilüfer ya da nevrüz derim. ”⁴⁶⁹

Arif Ay, Hasan Aycın için *Adı Hasan Aycın Olan Şiir* adıyla bir şiir yazar. Bu şiirde Hasan Aycın’ı Mimar Sinan’a benzetir. Hasan Aycın, İslami bir anlayışla zulme karşı direnen bir çizir olarak Arif Ay şiirinde adeta bir şair kadar değerli bir yer elde eder.

*“Yüzün hep
eski bir İstanbul anlatır
gün olur kubbelerden biri
gün olur yolcusuz handır
ey çizginin piri
sakalın Sinan’ın gençliği
hangi vak’a-nüvis yazdı bu tarihi ”⁴⁷⁰*

⁴⁶⁷ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 389.

⁴⁶⁸ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 389.

⁴⁶⁹ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 396.

⁴⁷⁰ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 397.

Arif Ay, Hasan Aycın'ın çizgilerini hakkı savunması dolayısıyla över. Öyle ki bu övgü sanki şiire yapılan bir övgüdür, Arif Ay şiirinde Hasan Aycın'ın çizgilerini, Bâkî'nin beyitlerine benzetir:

*“Elinde karıncaların sözlüğü
gözlerin hokka ve divit
baki'den beyitler düşürür gibi
ateşin közüdür resimleri
sıcak ve derin
mevsimler içinde geçer gideriz
korku ve ümit
bad-ı sâbadır eser
devr-i âlemde günlerimiz”⁴⁷¹*

Halis Altındağ ismi de Arif Ay, şiirinde yer almış bir isimdir. *Halis Altındağ* şiiri yakın bir arkadaşın ölümünün ardından söylenmiştir. Şair, bu şiirde Halis Altındağ'ın memleketinden, düşünce ve duygu dünyasına kadar olan birtakım özelliklerine yer verir.

*“bir akşam en yakın arkadaşındır
güle düşen yağmur gibi ölüm*

*ey Harran ovasından bulvarlara düşen başak
sürgün sana, samanyolu ve aşk
alnın terlerdi Dicle'ye bakarak
kaç yıl sustun ki toprağı çatlatıyor
dudaklarının pası
ve acıların daüssılası*

*dağları dağlara katar mazlumların duası
gül hüznüne tebdil eyleriz yası
ey velîler ve menkıbeler ovası”⁴⁷²*

Nuri Pakdil'in de *Edebiyat Dergisi*'nde Halis Altındağ'ın ölümü üzerine kaleme aldığı *Bir Kaza*⁴⁷³ adlı bir açıklama yazısı vardır. Arif Ay, Halis Altındağ'ın ölümü üzerine yazdığı bu şiiri daha sonra *Dokuz Kandil* adlı eserine de alacaktır.

⁴⁷¹ Ay, *Güne Doğan Koşu*, s. 397.

⁴⁷² Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 45.

Arif Ay, *Ateş ve Caz* kitabında III. Selim adıyla bir şiir yayımlar. Bu şiir Osmanlı mutfağı ile ilgili ironilerle dolu bir şiir olmasının yanı sıra III. Selim'in mahlası İlhami⁴⁷⁴ ismini de içerir:

“çok zengindir Osmanlı mutfağı
ve erotik biraz
dilberdudağı, kadın göbeği
kadınbudu, vezirparmağı

bunun için mutfak
Osmanlıca Türkçe lûgatlarda
matbah-ı âmire olarak da geçer”⁴⁷⁵

Şair, III. Selim'in Kabakçı Mustafa İsyanı⁴⁷⁶ ile tahttan indirilişine ve Nizam-ı Cedid Ordusu'na ise atıfta bulunur. Bu şiir o devrin de bir eleştirisi sayılabilir. Fransız İhtilali'nin yaşandığı 1789 yılında tahta geçmiş olan III. Selim, “... sanat anlayışı bakımından doğulu olmakla beraber, ıslahatçı olarak daha çok batıcı görüşe sahipti. Düşündüklerinin birçoğunu ancak II. Mahmut ve Abdülmecit zamanlarında gerçekleştirdiğini gördüğünüz III. Selim'in yapabildikleri 'Divan-ı Hümayun' yerine 'Bâb-ı Ali' dedirtmekten sonradan lağvetmek zorunda kalacağı 'Nizam-ı Cedid' adlı orduyu kurmak, saray yaşayışına batılı anlamda bir düzen getirmek gibi kabukta kalan inkılaplara girişmektir.”⁴⁷⁷

Arif Ay da bu düşüncelere dayanarak III. Selim şiirinde ironi ile birlikte gelen eleştiriyi yer vermiştir:

“bilseydi Sultan III. selim
matbah-ı âmiresine
hiç sokar mıydı kabak
Allah aşkına
ey Kabakçı Mustafa!
ve ben derim ki divan diliyle:
esti rûzgâr rast-ı cedîd

⁴⁷³ Nuri Pakdil, “Bir Kaza”, *Edebiyat*, S. 16, Mayıs 1976, s. 1.

⁴⁷⁴ Kemal Beydilli, “III. Selim”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 36, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 420-421.

“İlhâmî mahlasını kullanarak düşmanla savaşıma azmini dile getiren şiirler yazmış, kötü gidişin tahta çıkmasıyla sona ereceğine dair inancını nazma dökmüş.”

⁴⁷⁵ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 25.

⁴⁷⁶ Kemal Beydilli, “Kabakçı İsyanı”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 8.

“Nizâm-ı Cedîd ve III. Selim devrini sona erdiren isyan.”

⁴⁷⁷ M. Akif İnan, “Sosyal ve Siyasal Değişimler içinde Yeni Türk Edebiyatı”, *Edebiyat*, S. 3, Ankara 1969, s. 1.

yıkıldı sayende nizam-ı cedîd”⁴⁷⁸

3.2.4. Ülke ve Şehirler

Arif Ay’ın şiirindeki coğrafyaya bakarak onun için İslam coğrafyasının şairdir demek mümkündür. Arif Ay, Anadolu’da doğmuş, büyümüş bir insan olarak gözünü ve gönlünü hem doğuya hem batıya hem güneye hem kuzeye açmış, nerede bir zulüm varsa acısını Anadolu’dan hissetmiş; bu hislerini de şiirlerinde dile getirmiştir. O şiirlerinde daha çok bireysel buhranlarını, sevinçlerini değil başka insanların acılarını anlatmayı seçmiştir. Çünkü o hakiki şiirin dünyaları değiştirebileceğine inanmış bir şairdir. Bir söyleşide şunları söyler Arif Ay: *“Zaten benim için bireysellik diye bir şey söz konusu değil. Üstelik insanî de değil bu. Yani, bir Müslüman, bugünkü kullanılan anlamıyla bireysel olamaz. Onun için, Filistin benim için neyse, Nikaragua da aynıdır. Bu yüzden de şiirim coğrafyası dünya coğrafyasıdır.”*⁴⁷⁹

Arif Ay’ın bu düşünceleri Tevfik Fikret’in *“Toprak vatanım, nev-i beşer milletim...”*⁴⁸⁰ mısraını hatırlatmaktadır. Ancak bu cümleler ilk bakışta benzer görünse de Arif Ay’ın dünyaya bakışı Tevfik Fikret’in dünyaya bakışından oldukça farklıdır. Arif Ay’ın şiirindeki coğrafyalar, haksızlığın, adaletsizliğin hüküm sürdüğü coğrafyalardır. Bu yüzden Arif Ay, şiiri ile bir bilinç uyandırmak ve o zulüm coğrafyalarında adaleti temellendirmek istemektedir. Yani Arif Ay’ın şiirindeki coğrafya, bir kaçış coğrafyası değildir.

Arif Ay, her şeyden evvel insani olarak yaklaşır dünya coğrafyasına. Onun şiirlerinde özellikle Müslüman coğrafya değil, zulüm altında olan her coğrafyaya rastlamak mümkündür. *“Arif Ay doğuludur, ancak onun doğululuğu coğrafi anlamda değil bir uygarlık içinde oluşmuş o uygarlığın değerlerini benimsemiş, o uygarlığın duyarlığını yaşayan insan olarak doğuludur. Bu anlamda Malezyalıdır da, Bangladeşlidir de.”*⁴⁸¹

Arif Ay’ın *Dosyalar* kitabındaki şiirlerinde geçen mekân gerçektir ve Türkiye Cumhuriyeti’nin coğrafyasıdır. Bu kitaptaki şiirlerde geçen şehirler, Ankara, İstanbul, Erzurum, Rize, Maraş, gibi şehirlerdir. *“Bilinen tarihlerde, bilinen yerlerde, o bildik*

⁴⁷⁸ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınları, Ankara 2001, s. 26-27.

⁴⁷⁹ Cafer Haydar, “Arif Ay’la Şiirli Söyleşi” *Mavera*, S. 158, Şubat 1990, s. 44.

⁴⁸⁰ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s. 25.

⁴⁸¹ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 6.

olaylar şiirlerin düşünsel atmosferini oluşturur. Bütün bir Anadolu'yu, daha da öte bütün bir İslam coğrafyasını olanca çıplaklığıyla hissederiz."⁴⁸²

En son yayınlanan kitabı *Şiirimin Şehirleri* kitabındaki coğrafya da gerçektir, ancak bu kez şiirlerdeki coğrafya genişlemiş Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar büyümüşdür. Arif Ay şiirlerinde bir "yeşilköy" özlemi duyulmaz, o okuyucuyu tüm zorluklara rağmen mekân için direnen bir ruhla karşılar. Arif Ay şiirlerinde şehirlerin tarihini, kültürünü, acılarını kaleme alarak şiiri ile yeni ve sağlam temeli olan şehirler inşa eder.

Şehir ve şiir kelimelerinin yakınlığı gibi şehir ve insan kelimelerinin de bir yakınlığı vardır, görülmeyen duyulmayan bir yakınlıktır bu. Şehrin atmosferi orada yaşayanların üstlerine siner ve şehir şehir karakterler oluşur, şehir şehir inşa edilir insanoğlu da. Arif Ay'ın şiirlerinin birçoğunda birçok şehri görürüz, şiirlerinde neden bu kadar çok şehri işlemiştir Arif Ay?

"Bir şehir niçin ve ne kadar şiirin konusu olabilir? Bu soruyu cevaplamak için kısa bir açıklama yapmak şart. Aynı cümle içinde şiir ve şehir kelimelerini bir arada kullanmak gerektiğinde akla ilk önce Hacı Bayram Veli gelmeli. Çünkü onun 'Nagehan ol şara vardım/ Ol şarı yapılır buldum/Ben dahi yapılır oldum /Taş u toprak arasında' diyen mısraları alıntılardan meramı ifade etmek çok zor. Niçin mi bu dörtlük şehir insan ilişkisini iki yönlü açıklıyor."⁴⁸³

Arif Ay, *"Benim öğretim yalnızca, Misak-ı Milli sınırlarıyla sınırlandırılmaz. Bu öğretimin diyalektiğine de aykırıdır zaten. Şiirlerimde Ortadoğu ile ilgili birçok imge var. Ortadoğu'nun trajedisi yeryüzü trajedisinin bir uzantısıdır. Ben yaşananı yazıyorum ve bu yaşananlardan geleceğe köprüler atıyorum*"⁴⁸⁴ diyerek şiirlerindeki coğrafyanın yoğunluğunu da açıklamış olur. Arif Ay şiiri çağa tanıklık; yaşanan önemli birçok hadiseyi bir vaka kaydı gibi tutar, saklar bu şiirler.

Arif Ay, İslami bir anlayışla evrene, dünyaya bakar. Osmanlı Devleti'nin yıkılıp Halifeliğin kaldırılması ve ulus devletlerin kurulmasıyla birlikte İslam coğrafyası zulümle, adeta Müslüman soykırımı ile karşı karşıya kalmıştır. Arif Ay da inanmış bir şair olarak adeta sömürge haline getirilmiş olan İslam coğrafyalarına hassasiyetle yaklaşmış, o coğrafyalardaki insanların acısını Anadolu'dan duymuştur. Böyle bir hassasiyeti Arif Ay'ın da çok etkilendiği bir isim olan Sezai Karakoç'ta da görebiliriz. *Çağ ve İlham I,*

⁴⁸² Mehmet Erdoğan, "Arif Ay'ın Şiirinde Tarihsel İzdüşümler", *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 11.

⁴⁸³ Suavi Kemal Yazgıç, "Şiirle İnşa Edile Şehirler", *İtibar*, S. 2, Kasım 2011, s. 41.

⁴⁸⁴ "Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 19.

adlı eserinde Sezai Karakoç bir zamanlar adaletli bir şekilde hüküm süren İslam Devleti'nin şehirlerini yeryüzüne ve insanlığa sorar, verilemeyen yanıtlar karşısında da insanlığı sorgular:

“O Şam, Bağdat, İstanbul, Mekke, Medine, Karaçi, Kahire, Cezayir, Semerkant, Taşkent, Buhara, Şiraz nerededir?

Şam'da ne var? Ayrılık, tereddüt, zayıflık.

Şimdi ne var Bağdat'ta? Zulüm, korku ve dehşet.

İstanbul'a ne oldu? ... İstanbul, İslam Ülkeleri'nin yeniden dirilişinde, yakın güne kadar sürmüş bu erdemlerini tez elden hatıra halinde realite palanına, geçmiş zaman çizgisinden aktüel vakit alanına çıkarmayı düşünsün.

Mekke'ye ne oldu? Hiç olmazsa, bir hac hararetinden bu eski altın vakitlere ermeyi düşünsün.

*Medine'ye ne oldu? Hiç olmazsa, her an, her vakit, Ulu Peygamber'in huzurunda olmanın utancıyla kendine gelmeyi düşünsün.”*⁴⁸⁵

Arif Ay, geçmiş zamanın mamur şehirlerini şiirlerine taşıdığı gibi günümüzün işgal edilmiş coğrafyalarını da şiirine taşır. Bu coğrafyalardan birisi de Bağdat şehridir. Arif Ay, *Bağdat'a Dönen Şiirler*'in yazılış gerekçesini şöyle açıklar: *“Bu şiirler Bağdat'ın yakılıp yıkıldığı, işgal edildiği günlerde yazılmaya başlandı ve Bağdat'a Dönen Şiirler adıyla yayımlandı. İslam'a başkentlik yapmış şehirler Bağdat'ın acısına ortak edilerek konuşturuldu. Bu konuşma ve sorgulama sürüp gidecek hep.”*⁴⁸⁶

Arif Ay, çeşitli dergilerde yayımladığı “Bağdat'a Dönen Şiirler” adlı eserlerini *Şiirimin Şehirleri* adlı kitabında bir araya getirmiştir. *Şiirimin Şehirleri* kitabı *İstanbul Konuşuyor* şiiriyle başlar. İstanbul, Semerkant, Buhara, Şam, Kudüs, Mekke, Medine, Kahire, Bağdat Bosna, Grozni yani İslam'ın doğup gelişip yayıldığı hemen her coğrafya bu kitapta bir aradadır. Bu şehirler bir zamanlar sınırı olmayan tek bir ülkenin hayali ile varlık bulurlar şiirlerde; bir şehrin acısı diğer şehrin de acısı olur, Bağdat'a düşen bombalar, Mescid-i Aksa'nın ruhunu inletir. Arif Ay'ın şiirinde bütün bu şehirler, Bağdat işgali için birer not düşerler. Bağdat'ı bir kardeş gibi sarar, onun yalnız olmadığını söylerler her biri, kendi dilince.

Arif Ay Bağdat için yazdığı şiirleri “*yanlış hesap bağdat'tan döner*” atasözünü hatırlatan bir isimle *Bağdat'a Dönen şiirler* ismiyle yayımlar. Bu şiirin alt başlığı halin-

⁴⁸⁵ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, s. 86.

⁴⁸⁶ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 7.

temkârdır Çünkü semayı inleyen çığlıkları sınır ötelerinden duyulmamaktadır. Şiirde Arif Ay, adeta bir ikiyüzlülüğü de okurun yüzüne vurmaktadır.

*“Yalnız bir çığlığım ben
Bağdat’ın kapkara göğünde
toprağın derin göğünde
ben yalnız bir çığlığım
sağır kulaklarınıza çarpıp
geri dönen*

*yalnız bir çığlığım ben
Bağdatlı çocukların gözyaşında
Dicle’nin Fırat’ın suyu gibi
Necef’te Kerbela’da Kandahar’da
Grozni’de Kudüs’te
ben yalnız bir çığlığım
oluk oluk akan kanda”⁴⁹⁰*

Arif Ay, Bağdat’ı ve Bağdatlı anneyi konuşturduktan sonra *Bağdatlı Çocuk Konuşuyor* şiiri ile Bağdatlı çocuğa da şiirinde yer verir. Arif Ay, *Bağdatlı Anne Konuşuyor* ve *Bağdatlı Çocuk Konuşuyor* şiirlerinde savaşların en büyük mağdurları olan kadınları ve çocukları konuşturmuş olur böylece. Bu şiirde bir çocuğun savaşta yaşadıkları anlatılır. Şiirdeki kelimeler, bir çocuğun zihin dünyasındandır ancak şiirin sonuna yaklaştıkça bu çocuk saf dünyasından sıyrılır ve dünyanın acımasızlığını haykırarak, kendilerini Müslüman olarak kabul eden ama Bağdat için herhangi bir şey yapmayan insanları sorgular:

*“Babamın elleri vardı
arada bir başımı okşardı
babamı öldürdü coniler
başımı okşamak için
elleriniz yok mu sizin
...
babamın kalbi vardı*

⁴⁹⁰ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 74.

*göğsüne yaslayınca başımı
tık tık atardı
sizin atan kalbiniz de mi yok
sizi de mi öldürdüler*

*Ey Müslüman Amcalar*⁴⁹¹

Şiirlerde sıklıkla işlenen ve Arif Ay'ın da şiirinde ele aldığı bir şehirdir İstanbul. Arif Ay, *İstanbul Konuşuyor* şiirine Nedim'in şiirinden alıntı yaparak İstanbul'un bir zamanlar nasıl bir değere sahip olduğunu hatırlatarak başlar. Hemen ardından tahtı güveler tarafından yenilmiş bir İstanbul'u okurun karşısına çıkarır. İstanbul daha sonra okura kendini hatırlatmak istercesine tarihte nasıl bir yeri olduğunu anlatır:

*“Ben İstanbul
omurgası tarihin
hem şarkım hem garp
bende gömüldü Bizans
bende dirildi Endülüs
bende doğdu güneş bende battı
ben ki “bî-misl ü bahâ”
“bir sengine yek-pare acem mülkü fedâdır”
“mef’ûlü/mefâilü/mefâilü/feülün”
dese de Nedim-i Şeydâ
tarihin suları hep böyle çınladı Boğaz'da
atlas işlemeli tahtımı güveler yedi
çürüdü divanlar
bî-idrâk çağa erdik*⁴⁹²

Şair, şiirin devamında modern çağa ermiş bir İstanbul'u konuşturur. Ancak modern zamanın İstanbul'u halinden memnun değildir, İstanbul içinde hep “eski” bir İstanbul özlemi barındırır:

*“damarlarımdaki kanda akar yine de hayat
tefrişte büyük gelişme
ne modern içmimarlar türedi*

⁴⁹¹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 77-78.

⁴⁹² Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 11.

*her eve kaneppe-çekyat
daha ne avunurum gölgemle
kendime ait sabah rüzgârım bile yok
tarihin duldası kalbim acüzeler zulası*’’⁴⁹³

Şiirin devamında Arif Ay, İstanbul halkını dolayısıyla modern zaman Müslüman tipini eleştirir. Onun karşı çıktığı Müslüman tipi, haksızlık karşısında susan, İstanbul gibi tarihin can damarının attığı bir yerde yaşamasına rağmen sadece günlük hayat içinde geçim derdi uğruna, kutsal değerleri göz ardı eden, dini sloganlaştırıp ideoloji hale getiren Müslüman tipidir:

*“yalanırken hazinemden
sezarın hakkı sezarın da
nerden peydahlandı bunca brütüs*

*kırk kumlu evin
kırk kamalı külhanbeylerine
saçımı süpürge etmekten yatalak
halk ki olağanüstü hal
kışkırt ve köşe kap
eline vur ekmeğini al
arkasından “tekbir allahu ekber tekbir”
dünyanın en güzel söylenen sloganı
burada kirlenir*’’⁴⁹⁴

Arif Ay, *İstanbul Konuşuyor* şiirinin devamında, eğitim sistemini ve eğitim görevlilerini eleştirirken Osmanlı dönemi eğitim kurumlarından olan Darülfünun’u⁴⁹⁵ ise iyi bir örnek olarak işaret eder.

Böyle bir eleştiriyi Necip Fazıl Kısakürek’in *Hitabeler* adlı eserinde görmek mümkündür. Necip Fazıl eğitim sistemini “*Bugün komik üniversitesi, hokkabaz profe-*

⁴⁹³ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 1.

⁴⁹⁴ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 12-13-14.

⁴⁹⁵ Ekmeleddin İhsanoğlu, “Darülfünun” *İslam Ansiklopedisi*, C. 8, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 521. “Osmanlı Devleti’nde XIX. yüzyılda kurulan yükseköğretim müessesesi.”

sörü, yalancı ders kitabı”⁴⁹⁶ diyerek eleştirirken benzer bir eleştiriyi Arif Ay, *İstanbul Konuşuyor* şiirinde “kitapsız muallim” diyerek yapar:

“oysa kuşlar uçmanın geometrisi bilmeden uçar
ağaç meyveyi böbürlenmeden verir
bilirdi bir zamanlar dârü’l-fünûn
durun çocuklar durun
nasıl ders versin size şimdi
şu kitapsız muallim
kürsüler dans pisti
kıvrır babam kıvrır
kimi kafa kimi kadeh tokuşturur”⁴⁹⁷

Arif Ay, Amerika’da yaşanan 11 Eylül Saldırısını ve ardından Bağdat’a saldırılmasını Bağdat merkezli kaleme aldığı *İstanbul Konuşuyor* şiirine de taşır. İstanbul başta olmak üzere Bağdat, Kudüs, Grozni gibi şehirler kardeş şehirlerdir ve Arif Ay İstanbul’un şiirini yazarken Bağdat’ı ve nicelerini anmadan geçemez. Bu şiirde İstanbul, işgal edilen Bağdat’a “acın acımdan geçer” diyerek vefa örneği gösterir:

“ikiz kuleden Kudüs’e
Ötüken’den Brüksel’e
tornalanıyor dünya
unutuşun ve tarihin tezgâhında
(...)
bir kolum tuna
bir kolum Dicle Fırat
ey kardeşim Bağdat
acın acımdan geçer
tarihin küflü sayfasına altın yaldızlı bir yaprak düşer”⁴⁹⁸

İstanbul Deyince Sorulur Yeryüzü şiirinde ise Arif Ay, İstanbul’da bir yabancı gibi kalışı anlatır:

“akşam yürüyen bir kervan İstanbul’da
baktıkça eyüpten

⁴⁹⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Hitabeler*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2014, s. 245.

⁴⁹⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 14.

⁴⁹⁸ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 16.

*ansızın boşalan yağmur
yüzünüzdeki telâştan
anlaşılır bir gezgin kadar yerli
olamadığınız’’⁴⁹⁹*

Arif Ay şiirinde İstanbul, geçmişin gözlerini saklayan bir şehirdir, İstanbul, Anadolu’dan yahut diğer İslam şehirlerinden kopuk bir şehir olarak değil, ezelden bildiği kardeş şehirleri bir arada tutmaya çalışan bir şehirdir.

*“urfa mardin fas
istanbul yeryüzünü gözetliyor
konya bir selçuklu kubbesi
mevlana soluğu bir gök
genişliği döndürüyor
sonra bursa; zaman ipeğinden
ilk kumaşı dokuyor’’⁵⁰⁰*

Arif Ay’ın *Şam Konuşuyor* şiirinde ise Şam şehri kendini tanıtarak karşımıza çıkar. Şam, kültürün, ticaretin, tarihin saklı olduğu bir kenttir. Arif Ay, şiire Mevlana ve Şems-i Tebriz-i’nin Şam’da (Dımaşk) tanışmalarına ve ilahi aşka yönelmelerine de değinerek devam eder.

“Mevlânâ ile Şems ilk defa Dımaşk’ta (Eflâkî, II, 193) veya Halep’te (Bedüzzaman Fırûzanfer, s. 185) karşılaşmıştır. Eflâkî’ye göre babasının vefatından sonra müridi Seyyid Burhâneddin’in emriyle ilim tahsili için Dımaşk’a giden Mevlânâ bir gün halkın arasında iken başında külâhı, sırtında siyah elbisesiyle Şems’i görmüş, elinden tutup ona, ‘Ey dünya sarrafı beni anla!’ demiş, Şems bu sözün etkisiyle istiğrak haline girmiş, kendine geldiğinde Mevlânâ oradan gitmiştir. Bazı kaynaklarda Şems’in Anadolu’ya yönelmesi Mevlânâ’daki bu kemali keşfetmesine bağlanır.’’⁵⁰¹

Ayrıca mahşer yerinin Şam-ı Şerif Kıtası’nda kurulacağı düşüncesini de *Şam Konuşuyor* şiirinde görebiliriz:

*“Ben Şam
adım akşam
denkleri ipek, baharat ve kitap kokan
kervanlar bende konaklar*

⁴⁹⁹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 71

⁵⁰⁰ Ay, *Dosyalar*, s. 69.

⁵⁰¹ Semih Ceyhan, “Şems-i Tebrîz-i”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 512.

bende saklı tarihin aklı
bende şikeste-dil insanlığın aşkı
peşinde Mevlânâ ateşi
gezdirir durur sokaklarım Şems'i
ben Şam o Şems
birimiz akşamın
birimiz gündüzün ışığı
ilahi aşk sarmaşığı
ney duası
kader dansı
dostluk iksiri
basübadelmevt şehri
geleceğin çalar saati"⁵⁰²

Arif Ay'ın şiirine konu ettiği şehirlerin hafızası o kadar derindir ki, ilkçağlardan yirmi birinci yüzyıla kadar birçok meseleyi hatırlar bu şehirler ve her şiirinde, her şehir merkez Bağdat olmak üzere bir başka şehir için ağlar, ah eder, imdat eder. Arif Ay, bu şehirleri her seferinde geleceğin şehirleri olarak şiirinde konumlandırır. Şiirin devamında, Şam kan ağlarken bir yandan da Kandahar'a, Kudüs'e selam eder, dua eder. Arif Ay yine bu coğrafyada ortaya çıkmış olan *Binbir Gece Masalları*⁵⁰³ 'na da atıfta bulunur:

"çok yaşıyorum
binbir gecelerden geçtim
masallar kadar yorgunum
akşamı benim Hicaz'ın
gecesi kardeşim Bağdat
Dicle gibi Fırat gibi akan
kanda boğuluyorum kanda
Kandahar'da, Grozni'de, Kudüs'te, yeryüzünde
çakalları efendi kılan çağın
bitecek bir gün bu "çakal düğünü"

yıkılsa da evlerimiz

⁵⁰² Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 33.

⁵⁰³ Veli Ulutürk, "Binbir Gece", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 180.

*asfalta saçılrsa da beynimiz
petrole bulansa da ruhumuz
derinlerde derinlerde derinlerde
yine de bir yürek çarpar
ölümler Necef bir hıncı kamçılar
ölümlerden derinlerden ölümlerden”⁵⁰⁴*

Arif Ay, şiirin ikinci bölümünde de Şam’ın tarihini, Şam’ın bakışıyla anlatmaya devam eder. Şam adeta okura “ben yabancı bir şehir değilim” der gibi kendisini hatırlatmaya çalışır. “Osmanlı”, “ehlibeyt”, “Mekke” kelimeleri de bu yakınlığı anlatmak için seçilen kelimelerdendir. Şiirde Şam, savaşlardan mücadelelerden dolayı da dargın, yorgun bir şehirdir. Arif Ay, bu şehirlerin bugün acı içinde olmalarının sebebinin Osmanlı Devleti’nin dağılmasına bağlayarak Osmanlı Devleti’ni bir avizeye benzetir. Şiirde Şam gibi birçok şehir de kendisini dahi aydınlatamayan şamdanlar olarak karşımıza çıkar:

*“Ehlibeyt’ten beri Şam-ı muğberim
tutsağı oldum Umumî Harbin
kırıldı Osmanlı denilen billur avize
bin parçaya bölündük
birer şamdanız şimdi
kendimize bile yetmez aydınlığımız
Şam-ı garibanım, öleyim
Şam-ı muğberim, bir Kudüs’e
bir Mekke’ye akarım”⁵⁰⁵*

Şiirin devamında Arif Ay, Şam’da bulunmuş olan önemli şahıslara da yer verir. Örneğin bu şahıslardan biri Şam atabegi Nureddin Zengi⁵⁰⁶ bir başkası “Dımaşk şehrini ikinci defa fetheden Halid Bin Velid”⁵⁰⁷ bir diğeri ise Osmanlı’nın son padişahı Sultan Vahdettin’dir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁴ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 34.

⁵⁰⁵ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 35.

⁵⁰⁶ Bahattin Kök, “Nureddin Zengî” *İslâm Ansiklopedisi*, C. 33, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 259. “Dımaşk ve Halep atabegi (1146-1174).”

⁵⁰⁷ Mustafa Fayda, “Hâlid b. Velîd”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 291.

⁵⁰⁸ Sultan Vahdettin 1926 yılında “Şehzade Ömer Faruk Efendi nezâretinde Beyrut’a, oradan trenle Şam’a ulaştırılıp defnedildi.

Cevdet Küçük, “Mehmed VI”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 429.

Arif Ay'ın şiirinde bu denli ince ayrıntılara yer vermesindeki en büyük amaç Şam'ın hala Türkiye'deki insanlar için bir anlamı olduğunu hatırlatmak, Şam şehrinin yüz yıl kadar evvelinde en az Bursa, Konya, kadar yakın bir şehir olduğunu anlatmak, Abdülhamid'in mezarı gibi Vahdettin'in mezarının da Türkiye'de yaşayan insanları, ilgilendirdiğini ifade etmek ve bir diriliş neslini uykusundan uyandırmaktır. Arif Ay, bir hafıza tazeler adeta *Şam Konuşuyor* şiiri ile:

“Cebel-i Kaysun'dan bakanlar bana
 bu bizim Şam-ı Şerif derler hâlâ
 acıyla açılıp kapanırken akşamları o yara
 gülden bir tül örter göğsümü
 küffara karşı yay gibi atarken bastığı üzengi
 bende medfun Nureddin Zengî
 ...
 kılıcını mest eder Halid bin Velid
 Vahdettin Han'ın kabrindeki gülleri
 sular kırk yıldan beri Selimiye Camii imamı
 Türbedar Ebu Mervan Salâh Rihâvî
 işte ben bunlarla Şam-ı Şerif'im
 bir şiiri şerheder gibi Mevlânâ halid-i Bağdadî
 ben de halimi şerh ederim
 biraz Konya, biraz Bursa'yım
 Selçuklunun Şehrazat'ı
 Osmanlının Şam-ı muğberi
 sallı ale'n-Nebî
 beklerim evvel ve âhiri”⁵⁰⁹

Şam Arif Ay şiirinde önemli bir yere sahiptir. Arif Ay'ın *Şam Konuşuyor*, şiirinin yanı sıra bir de *Şam Baharı* adlı bir şiiri vardır. Ay, bu şiirinde de savaşlar sebebiyle Şam'ın yaşadığı zulümleri, çaresizliği ve kedere boğuluşunu anlatır.

“ateş gezdiren rüzgâr
 kan dolu havuzlarda
 yüzme bilmeden büyümüş çocuklar

⁵⁰⁹ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 35-36-37.

batar ve boğulur kara gözlerindeki son ışık’’⁵¹⁰

şam Baharı şiirinde Arif Ay, İşlam dinine karşı yapılan saldırıları, hakaretleri hü-zünlü bir dil ile anlatır. Bu mısralar şam baharının aslında bir bahar olmadığını gösteren manzaralar çizer:

*“patlamış tüfeklerin kederinde
bahara düşen ateşin telaşı
kesilen ağaç
bozulan yuva her yer
yanmış bir Kur’an duvar diplerinde
şam dedikleri akşam ve bilinmezlik’’⁵¹¹*

Arif Ay şiiri, İşlam coğrafyasındaki bütün bu zulümlere rağmen umudu diri tutar. O inancına dayanır her seferinde, her şiirinde. *şam Baharı* şiirinin sonunda yine bu umut, bu inanç karşımıza çıkar:

*“her doğan çocukta gül açılımı
muştu kelebekleri kapı kapı bırakır
kokulu bir akşam gibi şam’ı
yasımızı yastık yapanların
uykuları cinnet
zalimlere cehennem’
mazlumlara cennet’’⁵¹²*

şam Konuşuyor şiirinin başlangıç bölümü *Edep dergisinin* 2011 Temmuz sayı-sında şu şekilde yayımlanmıştır:

*“sıyırıp geçmeyecek bu kez bahar
uzun upuzun sürecekle
öfkenin gülleri solmasın diye’’⁵¹³*

Diğer bölümlerinde herhangi bir değişikliğe gidilmeyen “şam Konuşuyor” şiiri *şiirimin şehirleri* adlı kitapta ise şöyle başlatılmıştır:

*“Bir divan okunurken akşam
nasıl da yağmurluydu ezanlar Allah’ım
kırkikindilere karışmış bahar’’⁵¹⁴*

⁵¹⁰ Ay, *şiirimin şehirleri*, s. 38.

⁵¹¹ Ay, *şiirimin şehirleri*, s. 38.

⁵¹² Ay, *şiirimin şehirleri*, s. 39.

⁵¹³ Arif Ay, “şam Baharı”, *Edep*, S.17, Temmuz 2011, s. 1.

⁵¹⁴ Arif Ay, *şiirimin şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 38.

Arif Ay, *Kudüs Konuşuyor* şiirinde diğer şehir şiirleri gibi şehri konuşturur. Şiir, Kudüs'ün tarihi ve dini önemine değinilerek başlar; önce Hz. Davut, sonra Hz. Musa, daha sonra ise Hz. İsa'yı hatırlatan mısralar Hz. İsa'nın çarmıha gerilişi ve son akşam yemeğini de hatırlatarak sürer:

“ben Kudüs
konuştum ve sustum
emanet olarak taşıdığım ilahi kelâmı
sahibine sunmak için
Zeytindağı Davut'un mührü
Moab dağları Musa'nın mührü
geçiyor Via Dolorosa'dan
sırtında çarmıhıyla İsa
'Son Yemek' duruyor hâlâ
toplanmadı masa,
sönmedi şamdan”⁵¹⁵

Kudüs Konuşuyor şiiri, beş bölümden oluşur. Arif Ay, şiirin ikinci bölümünde de Kudüs'ün kutsal değerlerine değinmeye devam eder. İkinci bölümde şair, Mescid-i Ak-sa'dan, Miraç hadisesinden ve Hz. Muhammed'in Miraç'a yükselirken kullandığı binekten, Burak'tan söz eder. Şiirde “Göklerin Kutlu Seyyah'ı” olarak anılan isim ise Hz. Muhammed (s.a.v)'dir.

Miraç, Hz. Muhammed'in Cebrail tarafından Kâbe'den Mescid-i Ak-sa'ya götürülüşü ve orada Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa ve diğer peygamberle namaz kılışı ve ardından Mescid-i Ak-sa'dan “*Kudüs toprağının ortasındaki bir taşın üstünden Burak'a binip*”⁵¹⁶ tekrar göklere yükselme hadisesidir. Şiirde Arif Ay, Kudüs'e birçok kapıdan girilebileceğini, bir kapısının da “gök kapısı” olduğunu söylerken Miraç'a atıfta bulunmuş olur. Hz. Muhammed ise “aşk” kelimesi ile övülür:

“Ben Kudüs
bana çok kapıdan girilir
bir de aşk kapısından

⁵¹⁵ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 43.

⁵¹⁶ Martin Lings (Ebubekir Siraceddin), *Hız. Muhammed'in Hayatı*, Nazife Şişman (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2014, s. 109.

o kapı kalp kapısı
 o kapı gök kapısı
 Mescid-i Aksa
 ilk ve son durak
 bende yükseldi Burak
 bende yükseldi Aşk
 göklerin kutlu Seyyah'ı"⁵¹⁷

Arif Ay, *Kudüs Konuşuyor* şiirinde Kudüs'ün de diğer şehirler gibi Bağdat'ın işgaline karşı sessiz kalmadığını gösterir ve bu şehirlerin kader birliğini haykırır:

“Ben Kudüs
 gerçeğin en uzun masalı ben
 olağanüstülükler şehri
 anayurdu mahşerin
 benim mahşerim sizin de mahşeriniz
 ey İstanbul
 ey Kahire
 ey Tahran
 ey Şam
 ey Bağdat”⁵¹⁸

Arif Ay, şiirin devamında Kur'an-ı Kerim'den, *Rahman* suresinden şu alıntıyı yapar: “Febi eyyi alai rabbiküma tükezziban”, (“O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?”)⁵¹⁹

Bu alıntıyla Arif Ay, çağımızdaki *putperestlere* Kur'an'ın dili ile seslenir ve İslam'ın uyarılarını tekrarlar:

“ey putlarını gece gündüz takdis edenler
 var mıdır bundan daha zillet
 yetmedi mi verdiğim bunca kurban
 Febi eyyi alâi rabbiküma tükezziban

 velhasıl ben Kudüs

⁵¹⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 44.

⁵¹⁸ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 46.

⁵¹⁹ *Kuran-ı Kerim Meali*, “Rahman/21”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 531.

her gün Kartaca

her gün Endülüs ⁵²⁰

Arif Ay, ilk şiirlerinden itibaren Kudüs'e özel bir yer ayırmıştır. Kudüs, kutsal şehirlerden olmasının yanı sıra, zulme maruz kalan şehirlerden olması sebebiyle de önem içerir. Şiirin başlığı dahi Arif Ay'ın Kudüs'e verdiği değeri yansıtır: *Kırağılı Bir Gecede Kudüs'ü Düşlüyorum* diyebilmek ancak ve ancak sağlam bir inanç temeli ile mümkün olabilir. Şiirde, Kudüs'ün acılarını uzak bir coğrafyada hisseden bir ses duyulur:

*“biri bir yerde
canevimizde
kurşuna serilirken
kanımız ateştir akar
yanan deniz
Kudüs
seğrir bir yanımız
bulunduğun yerde
bir akşam nöbetinde* ⁵²¹

Arif Ay, Kudüs'te her türlü teknolojik zulme karşı taş atarak direnen çocukları da şiirine dâhil eder. Arif Ay en acı tablolarla bile şiirlerinin sonunu umut ile bitirir. *Kırağılı Bir Gecede Kudüs'ü Düşlüyorum* şiirinin sonunda da şair güçlü, huzurlu bir Kudüs'ü umut ederek şiirini bitirir:

*“sevdamız kavruk
dağ devrilmez Kudüs
namusu
dağca durur
bir eşkiya namlusuna
o çocuklar dağa der
der dağa
ona o çocuklar
namusu
bulduğum yerde
bir akşam nöbetinde*

⁵²⁰ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 48.

⁵²¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 63.

acı bin kez vursa da
 onlar büyür
 su büyür
 çocuklar yeşile
 Kudüs büyür
 bulunduğu yerde
 bir akşam nöbetindeyim”⁵²²

Arif Ay haksızlıkların ve zulmün karşısında duran bir şair olarak Filistinlilerin acılarını da kaleme alır. *Filistin* şiirinde Filistin halkına yapılan saldırıların bir şair ruhu üzerinde açtığı derin yaraları hissedilir. *Filistin* şiirinde bütün yaşamını bırakıp Filistin’e gitmek fikri ile yüzleşmeye çalışan bir portre karşımıza çıkar. Bu şiir ilk önce *Güne Doğan Koşu* kitabında yayımlanmıştır. Arif Ay, 2014 yılında yoğunlaşan İsrail saldırıları üzerine “Filistin” şiirini *Edep*⁵²³ dergisinde yeniden yayımlamış ve güncel olanı şiiri ile etkili bir şekilde anlatmak istemiştir. *Güne Doğan Koşu* kitabında yayımlanan “Filistin” şiirinin ilk mısraı “yenişehir’de bir akşam kerahat vakti” şeklinde iken *Edep* dergisinde bu mısra “yenişehir’de bir akşam vakti” olarak değiştirilmiştir. Şiir “Ebu Ammar’ın anısına” cümlesi ile başlatılmıştır:

“yenişehirde akşam kerahat vakti”
 kudüs’e en son tren ne zaman kalktı
 hücrelerimde israil buldozorleri
 ölüp ölüp dirilmekteyim
 aranızda ben bir ‘dünya sürgünü’yüm
 kudüs’e tren en son ne zaman kalktı
 ...
 yenişehir’de akşam kerahat vakti
 dilimde eski mısır şiirinden bir dize:
 “başımı alıp filistin’e mi gitsem?”
 kudüs’e en son tren ne zaman kalktı
 bir bilebilsem”⁵²⁴

⁵²² Ay, *Hıra*, s. 65.

⁵²³ Arif Ay, “Filistin”, *Edep*, S. 54, Ağustos 2014, s. 1.

⁵²⁴ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 493.

Arif Ay, Bağdat, İstanbul, Şam, Kudüs'ten sonra Mekke'yi de şiirine dâhil eder. *Mekke Konuşuyor* şiirinde Mekke, ümitler şehri olarak karşımıza çıkar. *Mekke Konuşuyor* şiirinde, Mekke'nin kültür ve ticaret hayatında önemli olan Ukaz Panayırı'ndan, ve yine bu panayırda birlikte anılan “yedi askı”dan, söz eder.

Ukaz Panayırı: “Câhiliye döneminin en meşhur panayırır. İslâm'dan önce Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde kurulan, Arapların sosyal ve ekonomik hayatında önemli rol oynayan panayırların en tanınmışıdır. ... İnsanların burada toplanıp alışveriş yapmaları, başta şiir olmak üzere yarışmalar düzenlemeleri, kendileri ve kabilelerinin şerefi uğrunda birbirleriyle mücadele etmelerinden dolayı bu adı alan Ukâz”⁵²⁵ da yapılan şiir yarışması sonucunda seçilen en iyi şiirler Kâbe'nin duvarına asılırdı. Arif Ay'ın, şiirde “yedi askı” olarak bahsettiği işte bu seçilmiş yedi şiirdir. Şiirde geçen İmrulkays ise Cahiliye döneminin ünlü Arap şairlerindendir. Şiirleri Kâbe'nin duvarlarına asılan İmrul Kays, Muallakât şairleri arasında yer almıştır. “Hz. Peygamber'in İmrülkays'ın şairliğini takdir edip onun şairlerin öncüsü ve bayraktarı olduğunu söylemesi, Hz. Ali'nin de şiirlerini beğenip övmesi şöhretini daha da arttırmıştır.”⁵²⁶

Arif Ay, *Mekke Konuşuyor* şiirinde Mekke'de bir zamanlar “şiir”e çok büyük değer verildiğini ancak günümüzde “şiir”in eski değerini görmediğini söyler ve bu durumu eleştirir:

“Ben Mekke
Mekke-i mükerreme
Muştular şehri
ezel ve ebedin
yankısını arıyorum insanlık çölünde sesimin
kırıldı kervan dağıldı denk
ıssızlığa büründü tekke
yok artık paradan çok ilim taşıyan tacir
alışverişten çok şiir okunan panayır
Ukaz Yedi Askı ve İmrul Kays
ve şimdi şiir dil yurdunda muhacir”⁵²⁷

Arif Ay, Cahiliye döneminde kızların diri diri gömülmesini, Hz. Muhammed (s.a.v)'nin müşriklerden kaçarken girdiği mağaranın kapısının bir örümcek tarafından örülmesini ve Fil Vakasını da *Mekke Konuşuyor* şiirinde işler.

⁵²⁵ Elnure Azizova, “Ukâz” *İslam Ansiklopedisi*, C. 42, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 61.

⁵²⁶ Ahmet Savran, “İmrul Kays”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 22, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 238.

⁵²⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 51.

Şiirde geçen örümceğin Hz. Muhammed'in bulunduğu mağaranın girişini ağ ile örmesi hadisesi şöyledir: "Hz. Muhammet (s.a.v) Mekke'den Hz. Ebubekir ile birlikte ayrılırken, bir mağarada saklanır. Mekkeli müşrikler ise onun ardı sıra takiptedir. Bu sırada bir mucize gerçekleşir. Müşrikler, Hz. Muhammed'in gizlendiği mağaranın önünün bir örümcek tarafından kapatıldığını görür ve mağaraya bakmazlar. *"Uzaklaşan ayak sesleri duyulmaya başlayınca, Peygamber ve Ebu Bekir (r.a) mağaranın ağzına geldiler. Önünde sabahleyin görmedikleri, hemen hemen girişin tümünü kapatan insan boyunda bir akasya ağacı vardı. Açık kalan yeri de bir örümcek, akasya ile mağaranın duvarı arasında ağ örerek kapatmıştı."*⁵²⁸

*Şiirde geçen Fil Vakası ise şöyle meydana gelmiştir: Yemen kralı Ebrehe San'a da Kâbe'den daha gösterişli bir ibadet yeri kurma iddiasındaydı. Bu nedenle Hicaz ve Necd bölgesindeki Araplar arasında bir gerginlik doğdu. Kinaneli bir adam "San'a'ya hakaret etti. Ebrehe bunu duyunca Kâbe'yi yerle bir etmek için hazırlıklara başladı. Ordu hazırladı ordusunun önünde ise bir fil vardı. Bu fili Kâbe'yi yıkmak için kullanacak ve geri döneceklerdi. Ancak planları tutmadı. Fil "Ebrehe ve askerlerini şaşırtacak bir şekilde kendini yere bıraktı. Onu ayağa kaldırmak için ellerinden geleni yaptılar; hatta başına demir çubuklarla vurdular (...) fakat fil taş gibi yerinde sabit duruyordu."*⁵²⁹

*Ebrehe ve ordusu bu durumun şaşkınlığını yaşarken daha büyük bir felaket meydana geldi. "birden batı tarafındaki gökyüzü karardı (...) gökyüzünün kuşlarla dolu olduğunu gördüler. Kurtulanlar, kuşların uçuşunu kırılınca benzediğini ve her kuşun, biri ağzında ikisi ayaklarında olmak üzere (...) üç çakıl taşı taşıdığını söylediler"*⁵³⁰ İşte bu kuşlar Ebabil Kuşlarıydı.

Şiirde bütün bu hadiselerin anlatıldığı bölüm ise şöyledir:

*"Muştı'nun aydınlık gecesi
ay parmaklarından geçerken süzülen billur damlalar
yıldızlar tek tek
diri diri gömülen kızların göğşe takılıp kalan gözleri
gökyüzü burada her yerden daha yüksek
develer ki mimarı ritmin
filleri deviren ebabil
alt üst eder hendesesini harbin*

⁵²⁸ Martin Lings (Ebubekir Siraceddin), *Hz. Muhammed'in Hayatı*, (Çev. Nazife Şişman), İnsan Yayınları, İstanbul 2014, s. 127.

⁵²⁹ Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, s. 25.

⁵³⁰ Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, s. 26.

*örümcek ki teknoloji devi
en korunaklı mekân kılar mağarayı
açar kapısını Allah'ın evi''⁵³¹*

Arif Ay, adeta bir siyer hassasiyetinde oluşturduğu *Mekke Konuşuyor* şiirinde Hz. Muhammet (s.a.v.)'in çocukluğunda başında bir bulutun gezdiği ve onu koruduğuna inanılan hadiseyi de işler. Rahip Bahira'nın şahit olduğu bulut hadisesi ise şöyle anlatılmıştır: Rahip Bahira “daha önce hiç görmediği bir şeyle karşılaştı ve dona kaldı: Alçak ve küçük bir bulut onların üstünde yavaş yavaş ilerliyor ve sürekli yolculardan bir veya ikisi ile güneşin arasında yer alıyordu.”⁵³²

Arif Ay, Hz. Muhammed'e duyulan özlemi dile getirir şiirin bu bölümünde. Ayrıca modern çağın, insanın “içindeki çocuğu”, umudunu da yok ettiğini savunur. Şiirde Hz. Muhammed'in son konuşmalarından, “Hz. Peygamber'in Vedâ haccında okuduğu hutbeler”den⁵³³ de söz eder Arif Ay:

*“cennet kokulu çocuk
üstünde gezinir bulut
gözleri kehribar boncuk
dağ ki Hira ve Uhut
topyekun tefekkür
topyekun umut
ne o bulut geçer ne de o çocuk gördüğümüz
belki içinizdeki çocuk
malum ola ki onu da öldürdünüz*

*asırlardır boşlukta
çınlar durur Veda Hutbe'si
kimin eğrisi çoksa
yoktur âsûde bir köşesi''⁵³⁴*

Arif Ay, *Medine Konuşuyor* şiirinde de Hz Muhammed'in hayatını anlatmaya devam eder. Bu şiirin ana damarlarını ise Hicret, Medine'de ilk camiinin kuruluşu ilk eza-

⁵³¹ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 52.

⁵³² Martin Lings (Ebubekir Siraceddin), *H. Muhammed'in Hayatı*, Nazife Şişman (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2014, s. 34.

⁵³³ Bünyamin Erul, “Veda Hutbesi,” *İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 591.

⁵³⁴ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 53.

nın Hz. Bilal tarafından okunuşu ve Veda Hutbesi oluşturur. Ayrıca *Medine Konuşuyor* şiirinde Arif Ay, Peygamber'in hayatındaki ayrıntılara da yer verir. Hz. Muhammed'in "Hicret ettiği sırada aldığı devenin adı Kesva idi ve o günden sonra en sevdiği devesi olarak kaldı."⁵³⁵ Şiirde bu devenin adına ve bu devenin Peygamberin kalacağı evi seçmesine de yer verilir:

"Ben Medine
Yesrib'i çölün
nuru cennetin
ben Medinetü'n-Nebi
evi hicretin
ben Medine-i Münevvere
aydınlığı yeryüzünün

şiir Kesva'nın adımlarında gelir
bak gökyüzü ne kadar da derin
bahçelerde oruç serinliği
karşılır 'Allah'ın Resûl'u geldi!'
nidalarıyla ağırlanır misafir
sevince açılan kapılardan geçerek
Kesva belirler misafirin evini
kurulur Ensar ve Muhacir kardeşliği
kurulur İslam'ın yüce devleti
Allah'ım ahiret gününden başka iyi gün yoktur.
Ensar ve Muhacir'ine yardım et."⁵³⁶

Necip Fazıl Kısakürek, "Pak olan yükler bunlardır/Ticaret malı Hayber yükleri değil/Bu ahiret ticaretinin yoludur/Ya Rab, ensar ve muhacirlere sen rahmet eyle"⁵³⁷ dörtlüğünün Hz. Muhammed'in söylediği ilk ve son şiir olduğunu savunur. Arif Ay'da bu şiirden bir cümle alıntılanarak *Medine Konuşuyor* şiirine dâhil etmiştir.

⁵³⁵ Martin Lings (Ebubekir Siraceddin), *Hz. Muhammed'in Hayatı*, Nazife Şişman (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2014, s. 128.

⁵³⁶ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 57-58.

⁵³⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Çöle İnen Nur*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013, s. 274.

Arif Ay şiirin devam eden bölümünde Bedir, Uhud, Hendek savaşlarından söz eder ve Peygamber Efendimiz'in Medine'de ettiği şu duaya yer verir: *“Yarabbi, Mekke'yi sevdiğimiz gibi, bize Medine'yi de sevdire! Daha çok sevdire!.. Kilerlerimize bereket ver ve Medine'yi bize sıhhat yatağı eyle ...”*⁵³⁸

*“dualarıyla yapılır Mescidü'n-Nebevî
hurma dallarından çatısı
ve okunur ilk ezan
kulaklarda Bilâl-i Habeşî'nin yanık sesi
günde beş vakit
'Allah'ım Mekke'yi bize sevgili kıldığın gibi
Medine'yi de bize sevgili kıl, hatta daha da sevgili...”*⁵³⁹
*Bedir, Uhud, Hendek
omuz omuza savaş
omuz omuza kıyam
kılıçlardaki ahenk
oklardaki isabet
böyle kuruldu devlet
ve veda
ve Ravza-i Mutahhara
bahçelerinden cennetin”*⁵⁴⁰

Arif Ay, şiirin son bölümünde Ravza-i Mutahhara'yı da anar. *“Ravza-i Mutahhara kelime anlamı olarak tertemiz bahçe anlamına gelen, Mescid-i Nebevî içinde Hz. Peygamber'in kabri ile minberi arasındaki bölüm”*⁵⁴¹ dır.

Arif Ay, *Medine Konuşuyor* şiirini *Veda Hutbesi*'nden bir bölüm alıntılararak sonlandırmıştır:

“Ashabım!

“Muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan dolayı sorguya çekecektir. Sakın benden sonra eski sapıklıklara dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmayınız! Bu vasiyetimi, burada bulunanlar, bulun-

⁵³⁸ Kısakürek, *Çöle İnen Nur*, s. 272.

⁵³⁹ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 57-58.

⁵⁴⁰ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 59.

⁵⁴¹ Nebi Bozkurt, “Ravza-i Mutahhara”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, Diyanet Vakfı Yayınları, cilt 34, s. 475.

mayanlara ulaştırsın. Olabilir ki, burada bulunan kimse bunları daha iyi anlayan birisine ulaştırmış olur”

ey Şam

ey Bağdat

ey Kahire

ey Kudüs”⁵⁴²

Arif Ay, *Kahire Konuşuyor* şiirinde zamanda bir yolculuğa çıkarır okuyucuyu. Kahire, kahırdandır Arif Ay şiirinde. *Kahire Konuşuyor* şiirinde Mısır’ın, Kahire yönetiminin başında Firavun; Kahire’nin sokaklarında ise humma ile gezen mumyalar vardır.

“Ben Kahire

aldanmış ve aldatılmış şehir

Nil’in kabarması gibi kabarır kahrım

Kahire’yim de ondan farelerin cirit attığı

kilerlerim boş kurudu ambarlarım

kabuk bağlamış çıbanımdır piramitler

krallarla anılmaktan gurur duyduğum sanılmasın”⁵⁴³

Şiirin devamında Kahire’nin tarihinden kesitler sunulur:

“mumyasını gezdirir hala firavun

rivayet edilir ki

kan akmıştır çeşmelerimden

kan her yerde ve Nil kandandır

felaket toprağın her yerindedir

yine rivayet edilir ki

kurbağalar sivrisinekler vesair böcekler

istila etmiştir Firavun’a karşı

inat etmiştir Firavun

sürüleri telef edilmiş

çıban kesmiştir büyücülerini

dolu biçmiştir ekinleri

çekirgeler sarmıştır her yan

⁵⁴² Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 59.

⁵⁴³ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 63.

*çocuklar dökülmüştür sapır sapır
ve karanlık çökmüştür
Musa firavun mücadelesi sürüp gitmiştir
ta ki Kızıldeniz ortasından yarılincaya değin
güneş İbranilere doğmuş
hayat yalnız onların olmuştur’’⁵⁴⁴*

Arif Ay, *Kahire Konuşuyor*, Hz. Musa’nın Firavun ile olan mücadelesini telmih eder şiirinde. Hz. Musa’ya inanmayan onunla bir mücadeleye giren Firavun’un akıbeti şöyle olmuştur: “Bir gece vakti Mûsâ’ya yola çıkması emredilir, Firavun ve adamları da onların peşine düşer. Mûsâ asâsı ile denize vurur ve deniz yarılır. İsrâiloğulları denizi geçer, ancak Firavun ile askerleri boğulur.”⁵⁴⁵

Arif Ay şiirde, bu hadiseden sonra İsrailoğulları’nın güçlü bir devlete eriştiklerini de ifade etmiştir. Arif Ay, şiirin devamında Kavalalı Mehmed Ali Paşa’yı⁵⁴⁶ anar ve Osmanlı’nın yıkılması ile birlikte yeniden bir kuyuya düşen Mısır ülkesinin adeta uğursuz zamanlar geçirdiğini anlatır:

*“Osmanlı’nın kırılan kavalıyım
Kavalalı’nın elinde
ne paşababalar gördüm ciğerlerimden kan içen
sürgünler ülkesiyim haraç mezat mirastan
payıma geviş getiren develerden gayrı ne kaldı
Nil’in bereketi evde kalmış kız memesi gibi kurudu’’⁵⁴⁷*

Arif Ay, Hz. Yusuf’un kardeşleri tarafından atıldığı kuyuda şimdi petrol arandığını ima ederek bugünün değişen madde algısını da eleştirir. O kuyu ki inanç ve sabır ile Hz. Yusuf’a tahtın yolunu açabilmiştir. Ancak günümüz insanı kendi içindeki kuyuda sabırsız ve hürmetsiz bir şekilde çırpınmaktadır. Arif Ay şiiri, Peygamberlerin hayatlarından önemli noktaları okurların dikkatine sunarak, insanı insana götüren bir yol aralar. Şiirin sonunda Kahire şehri bütün kederini kardeşi Bağdat’a anlatarak elinin kolunun da

⁵⁴⁴ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 64-65.

⁵⁴⁵ Ömer Faruk Harman, “Musa”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 31, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 212.

⁵⁴⁶ Muhammet Hanefi Kutluoğlu, “Kavalalı Mehmet Ali Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 62.

“Mısır valisi ve kendi adıyla anılan hânedanın kurucusu.”

⁵⁴⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 66.

bağlı olduğunu, verimsiz çorak bir belde haline geldiğini, bu yüzden kendisine yardım edemediğini söyler:

*“Yusuf’un kuyusundan fışkıran petrol
plastik elmalara dönüşürken
Yusuf’u bekleyedursun zaman
ey kardeşim Bağdat
sana içimi dökmekten başka
bir şey gelmiyor elimden
oğullarım berduş
kızlarım evde kalmış”*⁵⁴⁸

Arif Ay’ın şiirindeki coğrafya bu kez de Orta Asya’ya uzanır. Bağdat’ın ezelden kardeşi olan Semerkant şehri bu kez ses verir, acıya zulme karşı. Arif Ay, şiirine Semerkant’ın kültürel özelliklerine değinerek başlar. Şiir, o kadim kardeşlik ile şehirlerin kardeşliği ile sürer:

*“Ben Semerkand
pamuğu kağıda
kağıdı medeniyete dönüştüren kent
Ben Semerkand*

*ey sebillerinde zamanı dinlendiren
aşk kuşlarının inip kalktığı Semerkand
Bağdat sana böyle seslenir
Şam böyle ünler seni
İstanbul’un bitmeyen hasreti
dilimi bile dim ve sustum
sildim pasını kalbimin
ey şehirlerin evliyası
kapına geldim*

...

*zamanın ipeğinden
huzur günleri dokursun*

⁵⁴⁸ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 67.

*kervanları gitmiş hanlar gibi
ıssız ve yorgun
gecelerimin büyüü
ey şehirlerin rüyası*’’⁵⁴⁹

Semerkant şehri, Arif Ay şiirinde hem tarihe ev sahipliği yapar hem de geleceğin kapısı olarak varlık bulur. Arif Ay bu şiirde, adeta Semerkant’ın yeniden tarih sahnesine çıkması için dua eder:

*“sen tarihin atan kalbi
geleceğin duası
Doğu’nun sönmeyen kandili
Batı’nın beklediği mevsim
insanlığın belleği
derinde akan nehir
çık artık yeryüzüne
ey zamanımın daüssılası
ey şehirlerin hası*

*İstanbul seni bekler
Kudüs seni bekler
Bağdat seni bekler
Şam seni bekler
ey geleceğimin duası*’’⁵⁵⁰

Arif Ay Semerkant’tan sonra Buhara şehrinin Bağdat’ın işgaline karşı söylediklerine kulak verir. Arif Ay, *Buhara Konuşuyor* şiirine Rudeki’nin bir şiirinden alıntı yaparak başlar:

*“Çok yaşa buhara! mutluluk seninle olsun!
Emirimiz coşkuyla sana doğru koşuyor
Ay hükümdardır, buhara ise gökyüzü;
Ey gökyüzü, yavaş yavaş ay seni aydınlatacaktır.*’’⁵⁵¹

⁵⁴⁹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 29.

⁵⁵⁰ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 21.

⁵⁵¹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 25.

Şehirleri konuşuran bir şairdir Arif Ay. Buhara, Türk-İslam şehri olarak geçmişe derin bir özlem duyduğunu anlatır:

*“Ben Buhara
İslam’ın kubbesi
güm güm vuruyor
dağın içindeki kalp
yaşlı bağırımın içindeki kalp
ha yarıldı ha yarılacak
hâlâ uğuldar durur kulağımda
akınların rüzgârına karışan nal sesi”⁵⁵²*

Buhara Konuşuyor şiirinde Arif Ay’ın eleştirdiği noktalar da vardır. Buhara gibi bir şehrin bile unutulması, bu eleştirilerdendir. Peki, Buhara’yı unutturan nedir? Bu sorunun cevabı şiirde daha çok “batı” olarak karşımıza çıkarılır. Buhara o kadar unutulmuştur ki, artık “hasretten bir dağ”dır. Buhara şehri, batının büyüüne kapılıp kendisini unutanları ve hep batı yönüne yapılan akınları eleştirirken bir yandan da Çin zulmünü dillendirir.

*“çekik gözlü cengâver atlarını
Batı’ya salalı asırlar oldu
yılıya mı kaldı
yoksa yıkıldı mı o atlar
dönmedi onlar
dönmedi oğullarım
dönmediler bir daha
bomboş kaldı şu ucsuz bucaksız hara
ve ben yaşlı Buhara*

*Doğu’nun Çin’i
Batı’nın cini
unutturdu beni onlara
ben ki hasretten bir dağım
ıpissız kaldı otağım*

⁵⁵² Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 25.

*Bağdat, Şam, Mekke, Medine
Kudüs, İstanbul, Endülüs
hani her biriniz yıldız yıldız
göğümü süslerdiniz
fersiz gözlerim sizi arar
ne oldunuz’’⁵⁵³*

Arif Ay şiirindeki şehirler, unutulmuş İslam ülkelerinin şehirleridir ve bu şehirler tarihleriyle, kültürleriyle, acılarıyla kardeştir. Buhara’nın acısı Şam’a, Şam’ın gölgesi Kudüs’e düşer bu şiirlerde, bütün bu şehirler Bağdat’ın işgaline karşı dile gelir. *Buhara Konuşuyor* şiirinin sonlarına doğru şehir, geçmiş günlerini yâd ederek okuyucuya veda eder ama Buhara yeniden hatırlanmak istediğini de ekler:

*“ne oldu kubbelerime konup kalkan
hadis kuşlarına
nerede çarşılarımı dolduran
beyaz sarıklı tüccarlar
dünya yüklü, ahiret yüklü kervanlar
nerede şimdi ilim madenimden
hikmetler derleyen tilmizler
bilinmezler bilinmezler*

*ruhum kar altında toprak gibi
çıkmayı bekler bahara
ben ki kadim Buhara’’⁵⁵⁴*

Arif Ay, gezip gördüğü acısını derinden hissettiği her yere, köye, kasabaya, şehir merkezine şiirlerinde yer vermiştir. O bir modern çağ dervişi gibi acıların yaşandığı yerleri gezip, dağlarla, kuşlarla konuşur ve şiirleriyle şehirlerin yaralarını sarmaya çalışır, *Bosna Ah Bosna* şiiri de bu şiirlerden birisidir:

*“sabah gergin bir ipti
koptu ve yıkıldı hayat
kalem ne kağıt ne kitap
ölümün dağındayım şimdi*

⁵⁵³ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 26-27.

⁵⁵⁴ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 29.

*insan dağa ne söylerse
dağ insana öyle söyler*

*annenin çocuğunu arayan
sütü gibi birden
Bosna ak bir ipeğe döner
acının kozasıdır bu
kar dağlardan önce
dualara iner”⁵⁵⁵*

Arif Ay, Bosnalı ve Filistinli çocukları *Bosna Ah Bosna* şiirinde bir araya getirir, Bosna’nın, Filistinli çocuklar için bir dayanak olduğuna da dikkat çeker. Ay, şiirin devamında Endülüs’e geçer ve kaybedilen, zulmün kucığına bırakılan bu “ülke”lerin yasını tutar.

*“Bosna
Filistinli çocukların
taşlarıdır sözcüklerim
göğünde uçan bir kuş bile değilim
kanatlarımda ısıtmak için seni
ey yirminci yüzyılın Endülüs’ü
alındaki karayazı değil
kalplerimizin kiri pasıdır
bin vakit çeşmelere koşsak
yeridir”⁵⁵⁶*

Ay, Bosna’yı çağımızın Endülüs’ü kabul eder. Bosna’nın Osmanlı ve dolayısıyla İslâm’ı temsilciliğinde, yetimliğine ah eder ve bundan sorumlu olarak gördüğü insanlığı da suçlar.

*“Bosna
ey zamanımın Endülüs’ü
İsa’yı değil
zamanı çarmıha gerdi onlar
bir tufan gemisi ki belki ufukta bekler*

⁵⁵⁵ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 28.

⁵⁵⁶ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 29.

ey can denizi
 bulut bulut yükseliyor kanın
 başsız insanlardır minarelerin
 ahın ne kadar ağır ki
 çılgılığa dönüşen göğünden
 kahrın
 kara bir yağmur gibi
 yağıyor üstüne dünyanın’’⁵⁵⁷

Arif Ay Bosna’nın acıların şahidi ve şehit yurdu olduğuna dikkat çeker. Aynı zamanda da Müslümanların gaflet uykusunda olduğunu savunur ve onları eleştirir:

“Bosna
 ey atalar ve şehidler yurdu
 yıkık camilerinde güvercinler gibi
 ıpıssız kalplerimizle
 korkulukları andıran gövdelerimizle
 Kur’an sayfaları gibi insanların
 savrulup dururken
 uykulara dalıyoruz biz’’⁵⁵⁸

Bosna Savaşı’nın olduğu yıllarda, halkın umut ile söylediği radyolarında dinlediği marşın da bir kısmına şiirinde yer veren Arif Ay yine umut ile şiirini sonlandırır:

“Bosna
 yorgun atlar gibi akıyor Mostar ırmağı
 Osmanlı köprülerinden baka baka
 ‘ben sussam da
 Sarayova söyler şarkısını’
 ey Bosna
 en büyük seçimdir ölüm
 yeniden dirilmek için
 bir daha’’⁵⁵⁹

⁵⁵⁷ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 30.

⁵⁵⁸ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 31.

⁵⁵⁹ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 32.

Arif Ay, *Bu Dünya Kosova'sız* şiiri ile Kosova Savaşı'na da şiirinde yer verir. Acının, zulmün olduğu her coğrafyayı Arif Ay şiirinde görmek mümkündür. Bu şiirinde şair, zulme uğrayan Kosovalı kadınları, çocukları ele alır:

*“bu savrulan yaprak değil
bu savrulan toprak değil
duman değil
ateş değil
köz değil
namlunun önünde kızlarımız be kardeşim*

*bu savrulan kar değil
bu savrulan boran değil
kuş değil
kanat değil
kış değil
kurşunun önünde anamız be kardeşim*

*bu savrulan bahar değil
bu savrulan çiçek değil
meyve değil
ağaç değil
dal değil
tankların altında kundakta bebeğimiz be
kardeşim”⁵⁶⁰*

Şiirin ilk bölümünde zulmün kucığında kıvranan kadın ve çocukları ele alan Arif Ay, şiirin devam eden bölümünde bu kez ölçüyü artırır ve zulme uğrayanın insanlık onuru olduğunu belirtir:

*“bu savrulan ekmek değil
bu savrulan katık değil
buğday değil
başak değil*

⁵⁶⁰ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 33-34.

*bereket değil
füzelerin alevinde insanlığımız be kardeşim*

*bu savrulan harman değil
bu savrulan güz değil
rüzgar değil
saman değil
sap değil
sırp'ın iğrenç ayakları altında onurumuz be
kardeşim’’⁵⁶¹*

Arif Ay şiirin devamında artık umudunu yitirmiş bir sesle karşımıza çıkar, çünkü artık barışa inanmayan insanların dünyası kurulmuş, Kosova yıkılmıştır:

*“bu batan güneş değil
bu gelen akşam değil
bu zalim karanlık
bu vahşet
bu korku
bu bitimsiz ağıt*

*bu gök artık mavi değil
bu güvercin barış değil
bu dağlar dağ değil
Tuna'da yıkıldı atım
yürekler sevdasız
gözler fersiz
sözler anlamsız
tarih de yalan artık
bu dünya Kosova'sız’’⁵⁶²*

Ateş ve Caz’da Arif Ay, İslam coğrafyasını şiirine taşımaya devam eder. *Vaynakh* şiirinde ise karşımıza Çeçenistan çıkar. *Vaynakh* sözcüğünün kelime anlamı halkımız

⁵⁶¹ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 35.

⁵⁶² Ay, *Ateş ve Caz*, s. 36.

demektir.⁵⁶³ Arif Ay, yok edilen bir ülkenin yetim halkına şiirleriyle, umut ve öncü olmak, kaleminin borcunu ödemek niyetindedir. *Vaynakh* şiiri Çeçenistan’a övgü ile başlar:

*“önce çiçekler açar
her bahar
kütürdeterek dağları ve karı
yazılır bir daha Şeyh Şamil destanı
cebelüllisandır çünkü
Çeçenya’da dağların adı”*⁵⁶⁴

Arif Ay, Çeçenistan’ı “kokusunu peygamberden alan çocukların ülkesine ve bir şehidistana” benzetir.

*“kan ve iman gülleridir açan
bu bahar
kokusunu Peygamberden alan
çocukların gözyaşısıdır tomurcuklar
şarapnelle parçalanmış yanaklarında
kan fırtınasında savrulan
kırmızı, mor gül gül yaprakları
bir rahmet gibi düşer dağlara
Çeçenistan*

Gülistan

*Şehidistan”*⁵⁶⁵

Arif Ay şiirde, zulme maruz kalan bu şehirleri, bu yaralı insanları bir şifacı gibi elleriyle iyileştirmek ister:

*“Grozni’de kuş uçar mı?
kanadında şiir olsam
çocuklar oynar mı sokaklarında saçlarını okşasam
göğre açılmış anne elleri
yanıp kül olmuş evleri
akşam olsam sabah olsam*

⁵⁶³ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 37.

⁵⁶⁴ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 37.

⁵⁶⁵ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 38.

ateş olsam genç generalim

yaşlı generalim

tüfek tutan eli ısıtsam

Şehidistan

Çiçekistan

Çeçenistan’’⁵⁶⁶

Son bölümde bu şiiri Çeçenistan’a armağan eder ve Arif Ay şiirini geleceğe dair umutla bitirir.

“kalbim ve kalemim

bir armağan bir andaç size

bu kızıl bataklığı da geçeriz

şeyh şamillerle kolkola

Gülistan

Şehidistan

Çeçenistan’’⁵⁶⁷

Arif Ay’ın şiirinde dünyanın dört bir köşesine rastlamak olağandır. O bir şair olarak dünyanın neresinde olursa olsun, bir acı yaşanıyorsa, yaşanmışsa bu acıyı şiirine taşır. Çünkü şiirleri okuyanlar, bu acıları bilirse bu acıların önüne geçme umudu da o zaman yeşerebilir. *Gölgelikler* şiirinde, Arif Ay, Afrika’daki insanların yaşadığı açlığa değinir, şiirin ilk bölümünde ise bir buğday tanesine seslenilir:

“Ovaya yayılan zaman

Haydi, diyordu buğdaya

Başakların arasından değirmene

Afrika’da kapkara bir göz

Açılmış ağız seni bekliyor’’⁵⁶⁸

Arif Ay, dünyadaki adaletsiz düzenin değiştirilmesi için şiiri ile mücadele eder. İslam dininin yoksulları korumakta öncü insanlar yetiştirmesi gerekirken, bugünün Müslüman geçinenleri “ben” içerisinde kaybolmaya mahkûm edilmiştir. Arif Ay, şiirleri ile özellikle Müslüman toplumlarda bir “diriliş” yaratmak ister. Arif Ay, Mali’de yaşa-

⁵⁶⁶ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 39.

⁵⁶⁷ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 41.

⁵⁶⁸ Arif Ay, “Gölgelikler III”, *Edep*, S. 6, Ağustos 2010, s. 8.

yan yoksul insanlara, Müslümanların artık gözlerini kapatmaması gerektiğini söyler
Mali şiiri ile de:

*“Mali’de ne olmalı
yumuşacık bir el
bir insan eli olmalı
kara gözlü kara yüzlü çocukların
başını okşamalı
...
Mali’de ne olmalı
barut kokusu olmayan gökyüzünde
yağmur bulutları
özgürlüğü uçan kuşlar olmalı
insanlık olmalı

Mali’de Müslümanlar olmalı
Müslümanlar mı?
Hey hat
Müslümanlar Abu Dabi

Mali’de insanlık olmalı”⁵⁶⁹*

Arif Ay, *Dulda* şiirinde ise Afrika’da açan çiçekleri şiirine taşır:
*“Mina uykusuna duru kuşlar
yol gelir kanat uçlarına
Yemen’den yollanan
mektuplar baharat kokar
gönlüm Afrika çiçeklerine vurgun”⁵⁷⁰*

3.2.5. Aşk

Arif Ay, şiiri aşk ve kavga şiiri olarak ayırmak taraftarı değildir. Çünkü o, aşk ve mücadelenin birbirinden farklı olmadığını düşünür. Arif Ay şiirinde aşkı, umudu, direnişi birbirinden ayırmak çok zordur. Arif Ay, bir söyleşide şunları söyler:

“Önce şunu vurgulamak isterim şiiri aşk şiiri ya da kavga şiiri gibi adlandırmaları doğru bulmuyorum. Özellikle benim şiirimde bunlar birbiriyle örtüşen kavramlardır. Bir şiirde hem kavgayı hem de aşkı iç içe terennüm eden dizeler vardır. Sonra nedir kavga?

Nedir aşk? Aşk da bir kavga değil mi? Ya da kavga da aşktan çıkmıyor mu? Ferhat’ın Şirin’in peşine düşmesi, dağı delmesi bir kavga, bir aşk değil mi? Ya da bir mutasavvıf şairin Allah’a ulaşmak için çektikleri de bir kavga, bir aşk değil mi?”⁵⁷¹

⁵⁶⁹ Arif Ay, *Edep*, S. 36, Şubat 2013, s. 1.

⁵⁷⁰ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 44.

⁵⁷¹ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 18.

Ancak Arif Ay'ın yine de beşeri aşkla sevgiliye söylendiği aşıkâr olan şiirleri vardır. Arif Ay şiirinde aşk, dünyevi bir aşk değildir; ama ilahi bir aşkı da çok nadir görürüz. Aşkı konu alan şiirlerde sevgilinin, âşıktâ uyandırdığı hisler göze çarpar daha çok. Ancak bu âşık, sevgiliyi beklerken ah edip gözyaşı dökmez. Arif Ay, şiirindeki âşık dünyada olup bitenlerden haberdardır, ayakları yere basar, başka insanları, olayları da dert edinirken bir yandan da sevgiliyi bekler. Aşk ve kavgayı ayırmayan Arif Ay'ın, aşkın ve mücadelenin bir arada olduğu şiirlerine bir örnektir *Seni Beklerken* şiiri.

Bu şiir ilk önce *Güne Doğan Koşu* kitabında yayımlanmıştır. Daha sonra *Edep*⁵⁷² dergisinde de yayımlanacak olan şiirin son bendine “Seni beklerken yıkıldı Gazze” mısraı eklenmiştir.

“Seni beklerken açtı dünyanın tüm çiçekleri
Rüzgârlar hep seni beklerken esti
Seni beklerken geldi geçti bayramlar
Seni beklerken göçtü turnalar
Seni beklerken aktı ırmaklar yalnızlık gibi

Seni beklerken döktü ağaçlar yapraklarını
Seni beklerken okula başladı çocuklar
Savaşlar oldu seni beklerken
Seni beklerken öldü Yaser Arafat
Seni beklerken öldü Aliya izzet begoviç”⁵⁷³

Karıncaların Dili şiiri ise Arif Ay'ın ilahi aşkı işaret ettiği şiirlerindendir. Şair bu şiirde yaratıcıya bir yakarış halindedir. Arif Ay, bu şiirde Hz. Âdem ve yasak meyve imgesini kullanarak aşkı incelemeye, sorgulamaya başlar. Hz. Muhammed ve gül metaforunu da bu şiirde görürüz. “Gül rengi, şekli ve kokusu bakımından da çeşitli benzetmelere konu teşkil etmiştir. Bunların başında onun her yönüyle Hz. Peygamber’e benzetilişi gelmektedir.”⁵⁷⁴

Arif Ay, *Karıncaların Dili* şiirinde aşkın Hz. Âdem’den bu yana sorgulandığını ve Hz. Muhammed ile soruların cevap bulduğunu anlatır.

“Karıncaların diliyle geldim

⁵⁷² Arif Ay, “Seni Beklerken”, *Edep*, S. 54, Ağustos 2014, s. 1.

⁵⁷³ Ay, “Seni Beklerken”, s. 1.

⁵⁷⁴ Cemal Kurnaz, “Gül” *İslâm Ansiklopedisi*, C. 14, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 220.

*Bir dağ anlatısıydı sunduğum
Cüssemi hesaba katmadan
Yoruldu şimşir rüyalar şimdi
Güneşten süzdüğüm bahtım
Kör karanlıkta yoğruldu*

*Aşkın en yoğun felsefesi
Elmada gizli Adem'den beri
Seni yalınkat bırakanlar ne bilsin
Ne bilsin bit pazarına nur yağdıranlar
Rüzgârımdaki derviş nefesini
Güllerdeki peygamber kokusunu
Oysa ben alnımı pusula bildim
Tek bir yöne doğrulup
Hayat bu kadar ucuz mu?
Hep bunu sordum”⁵⁷⁵*

İslami kaynaklarda da kutsal bir canlı olarak kabul edilen “karınca”ya vurgu yapılarak şiir devam ettirilir. Şair dünyanın geçiciliğine, insanların acizliğine tahammül etmekte zorlandığını ve yaratıcıya olan muhtaçlığını anlatarak ölüme hasret duyduğunu dile getirerek şiire son verir:

*“Karıncaların diliyle geldim
Beni yalnız sen anlarsın
Ey içimdeki sevgili konuş
Sorularıma cevap sende var
Yalan gerçeği örttü
Karanlık ve duvar*

Ey ruhum gel beni al”⁵⁷⁶

Arif Ay’ın, şiirinde âşık olunan kadın fiziki olarak ön plana çıkarılmaz. Arif Ay şiirinde sevgili daha ziyade anneliğin kutsal özellikleri ile varlık bulur. Şair günümüz “aşk” şiirlerinde aşkın yanlış anlaşılıp yanlış anlatıldığını savunur ve bu anlayışı eleştirir:

“Günümüz şiirinde kavga da aşk da benim ortaya koymak istediğim anlamlarının, derinliklerinin çok dışında yansıyor. Bunlarda politize olmuşluk öne çıkıyor. Politik söylemlerden şiirler oluşturuluyor. Aşk da öyle. Manevi derinliğinden yoksun, salt tenselliğe ve cinselliğe indirgenmiş geçici bir heves niteliğini taşıyor. Benim şiirim, bu tür bir bakış açısının dışında, ben ülkeme ve yeryüzüne bir uygarlık yaklaşımıyla bakıyorum. Böyle bakışım ki

⁵⁷⁵ Arif Ay, “Karıncaların Dili”, *Edep*, S. 55, Eylül 2014, s. 1.

⁵⁷⁶ Ay, “Karıncaların Dili”, s. 1.

şiiirindeki sözcükleri ve imgeleri günlük anlamlarının ve çağrışımlarının ötesinde bir anlama, tarihsel anlamına çekiyor. Böyle olunca, şiiirimin coğrafyası da genişliyor. Şiiirimde, birey olarak kendi öznel yaşantıyla birlikte, içinde yaşadığım toplum ve tüm dünya birbiriyle içiçe bir imgeyi, bir sesi oluşturur.”⁵⁷⁷

Arif Ay, aşkı saf ve temiz haliyle şiiirinde ele alır. Sevgili hakikat yolunda mücadele eden aşığa, yardımcı olandır. Günümüz şiiirinde kadın fiziki özellikleri ile ele alınsa da Arif Ay şiiiri, bu yaklaşımın karşısındadır. Arif Ay şiiirindeki, kadın anneliğın kutsal çatısı altında güvenle yüceltilmiştir. *Akşam* şiiirinde Arif Ay, modern aşk anlayışına bir eleştiri getirir:

*“şehvetle çöken akşamı
baykuş sesleri dolduruyor
köpeklerin gözlerindeki mağma
döşeklere akıyor ey Lût!
cinnetin ceninlerinden putlar kalıyor geriye*

*ey kadınları eskiten zaman
kokmuş çoraplar gibi şurda burda odalarda
kadınlar ki anne uygarlığını arar
ezan sesiyle isim konan çocuklarına”⁵⁷⁸*

Arif Ay, şiiirde Lût Peygamberin öğretilerine uymayarak ahlaki ve dini değerleri hiçe sayan Lût kavmine⁵⁷⁹ de yer vererek şiiirinin alt yapısını daha da güçlendirmiştir.

Kışkırtmaya Hazır şiiiri Arif Ay’ın nadir şiiirlerindendir. Arif Ay bu şiiirde kadını ve aşkı fiziki ve nefsanî özellikleri ile ele almıştır. Ancak şiiirin sonunda, köpeğe benzetilen nefis yenilmiştir.

*“kadın kışkırtmaya hazır
kanımdaki köpeği
bütün hatlarıyla hazır
...
ateşlenen bir anız tarlası
durup beklemeliyim ben de*

⁵⁷⁷ “Şiiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 18.

⁵⁷⁸ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 11.

⁵⁷⁹ Ömer Faruk Harman “Lût” *İslâm Ansiklopedisi*, C. 27, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 227-229

yol kenarındaki andızlar gibi
 ...
 aşk olsun
 yıldızlar şahit
 büyükayı küçükayı da vardı
 ülker tam takımdı
 boğa burcunda süreyya
 o kadın burcu
 göğün kırmızılığına baktıkça
 arttıkça arttı kışkırtıcılığı
 söndürdüm kanımdaki ateşi
 gülün mavisinde yıkadım kırmızıyı
 köpeğin ağzındaki kırmızıyı
 kutup yıldızına bıraktım⁵⁸⁰

Arif Ay, aşkın kişi üzerindeki etkilerine razıdır. Çünkü Arif Ay'ın şiirindeki aşk bireyi doğruya, güzele götüren, maneviyata yöneltten gerçek aşktır. “Beter” şiirinde Arif Ay, günlük bir dil kullanarak aşkın getirdiklerine boyun eğdiğini söyler:

“aşkın kavşağı yok
 geri dönüşü de
 kessin cezamı gönül trafiği
 başka çare mi var
 son sürat
 mecburi istikamet

 derler ki aşk kazadır
 hem de ölümcül
 elden ne gelir
 katlanılır buna da
 ayrılık daha beter⁵⁸¹

Arif Ay, bir söyleşisinde özel hayatından bazı hatıralarını paylaşır. Arif Ay'ın bu anlattıkları aşkın bir şairin dünyasındaki yerini gözler önüne serer:

“Aşk. Aşk. Çok aşklar yaşadım. Yaşıyorum da. Bunu ifşa etmekten çekinmiyorum. Okuyucuya ne kazandırır. Ama böyle bir ifşa benim aşkımı gölgeler. Geçmişten örnek vereyim size. Sevdığım kız yaz tatiline çıkmıştı. Bir ay sürecekti bu tatil. Ayrılırken “ bir ay görüşemeyecek miyiz?” diye

⁵⁸⁰ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 50-51.

⁵⁸¹ Arif Ay, “Beter”, *Edep*, S. 37, Mart 2013, s. 1.

sordum. O da bir gün gelebilirim” dedi. Bu bir gün için 26 gün sabahtan akşama dek park kanepesinde bekledim. İşe gider gibi, sabah erkenden çıkar, bütün gün parkta oturur, akşam eve dönerdim yıkık dökük. 27. gün geldi. Bir başka örnek: Sevdığım kıza her sabah çiçek götürmeyi ilke edinmiştim. Param olmadığı zaman, bu ilkeyi bozmamak için Kavaklıdere’deki apartman bahçelerinden ellerimi kanatarak, gül çalardım. Yeter mi?”⁵⁸²

Hıra kitabında yani ilk şiirlerinde Arif Ay, aşkı daha kapalı bir şekilde ele almıştır. Bir *Sevda Ellerimiz* şiiri Arif Ay’ın sevgiden, aşktan söz ettiği ilk şiirlerindendir. Aşk, bu şiirde bir umut vesilesidir:

*“bir akşam rüzgâra gider
gözlerin dolu bir güzel güneş
sonunda ellerimiz*

*mavisi senden
topladığım bu gök
yürürken çoğalan gözlerin
bakışımızı paylaşır kuşlar*

*önümü kesen endam
tutuşur eteklerinde deniz
bir sevda ellerimiz”⁵⁸³*

Arif Ay’ın, bir halk ozanı edasıyla aşkı ele aldığı şiirleri de vardır. Bunu en iyi *Sucul Şiir*’ de görürüz:

*“saçların hangi ülkenin ırmaklarında ıslanır
ikindi gölgesi oralarda da uzun mu?
oralarda da seven horlanır
sevilen vurulur mu?”⁵⁸⁴*

Arif Ay’ın *Sucul Şiir*’deki “saçların hangi ülkenin ırmaklarında ıslanır” mısraı Sezai Karakoç’un *Köşe* şiirindeki “gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir”⁵⁸⁵ mısraını hatırlatır. *Hıra* kitabında yayımlanan bu şiir, ilk dönem Arif Ay şiirindeki Sezai Kara-

⁵⁸² “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 22.

⁵⁸³ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 9.

⁵⁸⁴ Ay, *Hıra*, s. 10.

⁵⁸⁵ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 53.

koç etkisini de gösterir niteliktedir. Yine bu şiirde Ay, aşkın geleneklerimizdeki yansımalarını ve toplum gerçeklerini de eleştirir.

Arif Ay, şiirindeki aşk mutlaka mücadele ile iç içedir. Sevgili de mücadele eden aşğın yanındadır; onun çilelerine sabır gösterir ve o nu destekler:

*“hışirtısını duyuyorum yükselen ayın
duâsını dağların
işte çoğalan bir gök var şuracıkta
sesimi salıyorum yağmura
güvertesinde gecenin
denizse en hoyrat atı bu saatlerin öptükçe gözlerinden
sevgilim güzel bir ateş yak bana”⁵⁸⁶*

Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri III* şiirinde ise aşğın sevgili karşısında çaresiz kalışını ele alır:

*“bakışından yakaladım seni
duruşundan
su gibi akışından sesinin
ağaçlar kuşlar cümle bulutlar geçti
hüznünden yakaladım seni
...
sevinç mi telaş mı
tahtaya kalkmış çocuk gibiyim karşıda”⁵⁸⁷*

Gökyüzü Saatleri VII şiirinde iki sevgili, gurbete hasrete, dünyaya karşı birbirlerini destekleyerek tahammül ederler. Şiirde dikkat çeken ise *masa* ve *sürahi* imgeleridir. Bu iki kelime ile şair sanki bir tamamlanmayı anlatmak istemiştir. Yani her şey yerli yerindedir.

*“şimdi bir masada sürahiden bir akşam
saçılır odalara kirazı dudaklarının
dışarda doludizgin şu gece
bir yumak sağılır gibi
uzaklardan bir tren*

⁵⁸⁶ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 23.

⁵⁸⁷ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 26-27.

geçirir bizi gurbetimizden

*sığmıyoruz düşlere
kapılar kapanıyor
kuyulardayız derinde
mührü kazılmamış sulara
içimizden dağlar ovalar sükün eder
lâdes yok bir masada sürahidenden bir güneş
gözlerin mi ellerin mi ?
dokunma kalsın öyle*

*batıp çıkıyoruz depremiyle günlerin
masa sürahi ve ellerin”⁵⁸⁸*

Şiirin devamında aşk ve ayrılık temaları birlikte ele alınır. *Gökyüzü Saatleri* şiiri imgelerle yüklü bir şiirdir. “Karanfil” kelimesi de ayrılığı, dargınlığı imgeler bu şiirde.

*“karanfil girdi araya
ilk kez karşılaşan iki insan gibi
o iki insanın sesi kokusu
eli yüzü gibi
karanfil girdi araya*

*sonra
ayrılık girdi araya
acı açlık
karanlık girdi
olmayacak bir şey söyledin
oldu
zaten her şey birden oldu
karanfil girdi araya”⁵⁸⁹*

Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri* şiirlerinde aşk ile birlikte gelen diğer duyguları ele almaya çalışmıştır, şiirin devamında aşk ve korkuyu anlatır şair:

⁵⁸⁸ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 34-35.

⁵⁸⁹ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 36-37.

“oysa
uzun güneşlerinde yürüdüm sevgiyin
sonra birden kamaşıp düşen
kendi gözlerinden korkan adam
ipi kopan bir uçurtma gibi
sonsuz mavilikte
gözlerine takılıp kalan”⁵⁹⁰

Arif Ay, modern dünyada aşkın ve sevginin manevi bir dünya kuramadığını bu duyguların maddi bir dünyaya kapı araladığını *Gökyüzü Saatleri XII* şiirinde işler; bu şiir bir toplumsal eleştiriyi de içerir:

“etimizde güveler geziniyor
dede nine anne baba çocuk
milyonlarca
sevgimiz bankalarda mevduat
ne soysuz aşk bu
caddelerde sokaklarda tabelalar tabelalar
tabelalar gibiyiz”⁵⁹¹

Gelgit şiiri ise, aşğın hatırlamaları üzerine temellendirilmiş, imgelerle dolu bir şiirdir. Yılan kabuğu sevgilinin tenini, kış mevsimi ve çay sevgilinin gözlerini hatırlatır aşığa. Şiirin sonunda âşık özlemle, neden sevgiliden uzak olduğunu sorgular.

“eski yazlar dendi mi
bir yılan kabuğu
bir tas ayran bir tas zehir
ve senin giysinden çalınmış
tenin gelir

eski kışlar mı ?
yoksullardan kalma
bir bardak çay bir yudum aşk
ve senin yazdan kalma gözlerin gelir

⁵⁹⁰ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 38.

⁵⁹¹ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 47.

hep bu ya
 neden uzak ellerin
 silah patlar yaşanır
 aşk yaşanmazsa ölür
 tenin ve gözlerinden ayrı
 bir mevsim gelir”⁵⁹²

Tenha Şiirleri de aşk üzerine yazılmış şiirlerdir. Arif Ay bu şiirlerinde sevgiliden uzak kalmanın hüznünü şiirine yansıtır. Bir gurbette yahut bir ayrılıkta âşık sevgiliden uzak kalmanın kederi içinde onun özelliklerini sıralar. Şiirin sonunda ise âşık bitmeyen bir geceye erişir, çünkü sevgilisine kavuşmuştur.

“Dal kırık
 bahçe talan
 sular da yüzün
 hangi ah, hangi melâl
 yok şimdi
 hayal
 sabahları boyayan kuşlar mıydı
 sonsuz suskunluktan gayri yıllar
 yıllar sivrulmuş sanki sonbahar
 düştü yok şimdi hüznün ve aşk
 ben bu duvarı ördüm yıktım ördüm
 dur gece dur akşam dur sabah
 tak tak tak bu poyraz bu telaş
 yağmurla örtüşür gibiyiz akşam
 yüzün gök
 yüzün yıldızlar
 yüzün leylim
 birlikteyiz işte hiç bitmiyor akşam”⁵⁹³

Arif Ay şiirinde dikkat çeken bir özellik ise sevgiliyi doğanın özellikleriyle birlikte anmasıdır. Onun şiirlerindeki sevgili parfüm değil toprak kokar, sevgili saçındaki tokası ile şiire yansımazken başına taktığı yazmanın oyası ile şiire dâhil olur:

⁵⁹² Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 102.

⁵⁹³ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 135.

“Sürülmüş toprak kokuyorsun
 biçilmiş çayır
 söğütlüğü geçince
 her yer çiğdem, gelincik ellerin
 baktıkça açıyor yüzün
 baktıkça bulutlar ve güneş
 serçeler karışıyor gülüşüne

Saat yok gölgemizde zaman
 ve suyun uzayıp giden öyküsü
 sevmek kadar seni”⁵⁹⁴

Arif Ay şiirindeki sevgili imajı gerçek ve zorlu bir yaşamın içindedir. Sevgilinin hayatı, köşklerde, gül bahçelerinde, eğlencelerde değil, hayatın tam içinde mücadele halinde geçer. Mesela, Arif Ay şiirindeki sevgiliyi tavuklara yem verirken görebiliriz:

“işte yıldızlar diyoruz
 tüm çiçeklerin adını sayıyoruz
 bahçedeyiz yine masa aynı masa
 bu kez saçların karışıyor söze
 sonra hiçbir şey olmamış gibi
 tavukları yemliyorsun sabah sabah”⁵⁹⁵

Arif Ay’ın aşk temalı şiirlerinde yalnızlık ve mutluluk arasında gezinen bir ses vardır. Aşk, hüznü, mutluluğu ve yalnızlığı bir arada tutar bu şiirlerde:

“seni düşlemeye gün yetmiyor artık
 günler bende bakırçalığı
 serin rüzgârlarda saçların
 yapraklarda sesin
 bin yıldızlı gök yaptım gözlerinden
 sevgilim demek için geceme”⁵⁹⁶

Zaman şiiri ise sevgiliye kavuşamayan aşığın sitemleri ile kurulu bir şiirdir:

“hangi zaman hangi zaman

⁵⁹⁴ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 136.

⁵⁹⁵ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 137.

⁵⁹⁶ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 13.

*aşkların tekrarı yoktur güllerin de
saflığın aynasında bir hayaldir yüzün
sarp sulardayım zamanın paramparça
gelgiti birdir ateşin de aşkın da
bir rüzgar gülü, bir bulut gölgesi
bir sarı yaprak, ölüm ve çigan*

*hangi zaman hangi zaman
ne zaman*⁵⁹⁷

Düşlerde Aşk, İlk Gül şiirlerinde ise şair, geç kalınan bir sevgiliye hitap eder:

*“yüzündeki gülüşü paylaşamam
yüzüme günlerin acısı çöktü*

...

*şimdi gecenim artık
ay camlardan yastığına düştü
her şeyi ödünç aldık
aşktan yalnızlıktan başka
kapıları kapattık
uyuduk uyandık
düşlerde kaldık*⁵⁹⁸

İlk Gül şiirinde şair karşılıksız bir aşkın zamanla tükenmesini, çürümesini işler ve sevgiliye de “vefasız” nitelemesi yapar:

*“yaprak yaprak soluyor gülün
bekledi vîrân bahçemde yıllar
gözlerim yağmurlarda hep seni arar
düşmedi vefasız düşmedi bir damlan
bir ev yaptım çocuklardan
çatısı kuşlar olan
mutluluğum hep yalan hep yalan*⁵⁹⁹

⁵⁹⁷ Ay, *İmâ Kitabı*, s. 27.

⁵⁹⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 12-13

⁵⁹⁹ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 14-15.

Gül Taşıdım Vazona şiirinde ise Arif Ay, itiraf edilemeyen bir aşkı ele alır. Âşık herhangi bir beklentiye girmeden sevgiliyi mutlu etmeye çalışır:

*“gül taşıdım vazona
her şeyi söyledim sana
bir sevdiğimi söyleyemedim
nedendir bilmem
kapandıkça kapandın kozana
gülün dikeninden değil
bundan kanardı ellerim
her sabah
taze gül taşırdım vazona”*⁶⁰⁰

Döndü’nün Hayatı şiiri ise ironiler içeren bir aşk şiiridir aslında. Şair bu şiirde şehrin uzağındaki bir bölgede yaşayan sıradan iki insanın aşkını ele alır. Bu aşk ki arabesk şarkılara konu olan bir aşktır. Bu şiirde Arif Ay’ın şiirinin konusu aşk olsa dahi gerçek hayattan kopmadığını görürüz:

*“sırtını dönüp oturduğundan belli
çaya atılmayı bekleyen şeker gibi
buğusunda eriyorsun masumluğun
senin gözlerin şehla yazla kış arası
benim gözlerim de şehla baharla güz arası
kömür karası hançer yarası
sen ırgat kızı ben çiftlik ağası
yakışır mı sırtı dönük oturmak
bu öğle arası kavgada
iki kaşın arası*

*bir arabesk fırtınası acı soğan kokusu
söylenir dolmuşlarda aşkımız şimdi”*⁶⁰¹

Arif Ay şiiri, dünyadaki yanlışların farkına varmak ve bu yanlışları İslam’ın çizdiği kurallar doğrultusunda düzeltmek temelinde kurulmuş bir şiirdir. Şiirin konusunun aşk ya da şehir olması bir farklılık yaratmaz. Arif Ay kelimeleri adil bir dünya kurmak

⁶⁰⁰ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 37.

⁶⁰¹ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 55.

için kullanır. *Çağmak Karanlığa* ve *Aydınlığın Yolcusu* şiirleri aşk ile yeni bir dünya kurmanın mümkünlüğünü ele alır:

*“esrar koridoru yorgun cinler
kambur özgürlüğün kan çalgısı
çalar surat eğimleri içinden
sonra yıkılır güneş
çeker ellerini sulara dalar
bir dostluk gibi yadigâr
aşk yeni bir ülke kurar
çöker demire yaşlı us
ve linç”*⁶⁰²

*“ben aşkın yolcusuyum dostum
yıldızlar nasıl uzaksa
sana öyle yakın
nasıl parlaksa yıldızlar
öyle kara
ben aydınlığın yolcusuyum”*⁶⁰³

3.2.6. Eleştiri

3.2.6.1. Modern Hayatın Eleştirisi

Arif Ay’a göre insanların hayatlarını bütünüyle saran makineleşme insan ruhunu da ele geçirme aşamasındadır. Teknolojinin insanı, insanî olmaktan uzaklaştırdığını savunurken teknoloji karşıtı olmadığını da ekler. Arif Ay, insanın ruhen iyiliklerle yenilenmesi gerektiğini düşünür ve bu sebeple şiirlerinde teknoloji bağımlılığını eleştirir. Bir söyleşide konu hakkında şunları söyler Arif Ay:

“İster makine çağı deyin, ister ileri teknoloji çağı deyin ne ad verirseniz verin, makine, çağımız insanını otoyolda bir baştan öbür başa geçmeye çalışan kaplumbağa gibi ezmiştir. Ezmeye de devam etmektedir. İnsanın makine karşısındaki durumu, tarlada öküzün, traktör karşısındaki durumundan çok farklı. Görünüşte ikisi de hayranlıkla bakmaktadır. Oysa öküzün kendi eseri olmayan, başkası tarafından yapılan makinaya bu denli hayranlık duyması da bir zaafın, bir aczin ifadesidir. Makine karşısında küçülmüş,

⁶⁰² Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 51.

⁶⁰³ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 56.

kendi büyüklüğünü unutmuş bir insanda “giz” mi kalır? Bu problem Batı’nın kendi problemidir. Çünkü o mutlakten kopuk bir yaşamı seçti. Böylece özgür olacağını sandı. Kopuştan doğan boşluğu makine ile doldurmaya çalıştı. Asıl tutsaklık burada başladı. Kendisine hizmet edeceğini sandığı makineye bu kez kendisi hizmetçi oldu. Bakınız ne diyor Sovyet şairi A. Voznesenski: “Nazari olarak, müstakbel bilgisayarlar insanın yaptığı her şeyi yapabilecektir. Sadece iki istisna vardır: dindar olamayacaklar ve şiir yazamayacaklar.

Bu sözlerimden teknolojiye karşı olduğum sanılmasın. Teknolojiye karşı olmak ayrı şey, onun insan üzerinde yaptığı tahribatı vurgulamak ayrı şeydir. ...marifet, teknolojiyi üretmek değil, onu doğru kullanmaktır.”⁶⁰⁴

Arif Ay’a göre içinde bulunduğumuz zaman dilimi bir ilerlemeyi, gelişmeyi birlikte getirmemiş; tam aksine insanoğlunun modern zamanlar diye övündüğü bu zaman dilimi insan ruhunu ilkelliğe doğru götürmüştür. *“Benim isyanım, zulme ve haksızlığadır. Yaşadığımız modern çağ tam bir ilkelikler arenası. Eski firavunlardan daha zalim firavunların yaşadığı bir çağdayız. Gövdemizde değil, ruhumuzda ve beynimizde şaklıyor kırbaç. Öyle soyut ki, onun kırbaç olduğunu bile bilemiyoruz. Şiirimle bu duruma başkaldırıyorum”⁶⁰⁵* diyen Arif Ay, insanoğlunun modernleşme adı altında mankurtlaşma yaşadığını ifade etmiş olur.

Arif Ay, batıdan gelen her türlü teknolojinin, kültürün sorgulanmadan ilericilik adı altında kabul edilmesine karşı şiirini bir kalkan olarak tutmuş, batıcılık zihniyetinin insanoğlunu sürüklediği kaosa karşı durmuştur. Arif Ay, *“Ortadoğu’nun İslam Dünyası’nın, Asyalı ve Afrikalıların birkaç yüzyıldır içine itildikleri peşin hükümler tufanının, batılılaşma adı altında toplanan bu sürecin bu ülke insanların soysuzlaşmasından başka bir şey getiremediğini ...”⁶⁰⁶* şiirinde her fırsatta dile getirmiş, bir uyarıcı vazifesi de görmüştür.

Arif Ay, *Cellat* şiirinde teknoloji çağında herkesin evinin salonlarında mutlaka bulunan “televizyon”un hayatları nasıl işgal ettiğini gözler önüne serer. Televizyonu ışıklı bir giyotin olarak kabul eder:

*“bütün evlerin oturma odalarında
ışıklı bir giyotin var şimdi
bütün lağımlar açıkta bayım*

⁶⁰⁴ “Arif Ay ile Konuşma” *Yedi İklim Dergisi*, S. 41, Ağustos 1993, s. 78.

⁶⁰⁵ Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 6.

⁶⁰⁶ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, s. 94.

*her şey en ağır ilgisizliğiyle akıyor bayım
akmayanı bir yere koyun bayım*

*çöküp gidiyorum karanlıkta bayım
susmamı bir yere koyun
köhne bir iskelede ıııklı bir giyotin
ne romantik cellâtsın değil mi bayım’’⁶⁰⁷*

Arif Ay, günümüz insanının maneviyata değil de maddiyata verdiği değerin artık bir put haline geldiğini insanların artık helvadan yapılan putlara değil “kâğıttan putlara” taptığını iddia eder. *Yağmurlara Yakın* şiirinde “para” bir put olarak karşımıza çıkar:

*“acaip bir çağa erdim
Tanrı’sız acaip
birbirlerine korkunç tapıyordu insanlar
kağıttandı putları
sayılarla yükselen
sayılarla alçalan
çok yol almıştım gece boyunca
güneşe yaslanıp dinlendim
bütün mahkûmların bilekleri
benim de bileklerimdi
hayata vurulan kelepçeyi
kırmak içindi bilendim
acaip bir çağa erdim’’⁶⁰⁸*

Arif Ay şiirlerinde dikkat çeken bir diğer nokta çevresel duyarlılıktır. İnsanoğlunun büyük çabalarla elde ettiğı modern yaşamın doğa üzerinde büyük zararları olduğu görülür. Bu da teknolojinin insana faydalı mı zararlı mı olduğunu tartışılır bir hale getirir. Şair *Anasır-ı Erbaa* şiirinde dört ana elementi (*hava, su, ateş, toprak*) konuşturur ve bu elementler insanoğlunu gerçekleştirebilecek felaketler için uyarır:

*“Suyum
Hayatın imbiklerinden süzüle süzüle
Akıp geldim çağlardan çağlara*

⁶⁰⁷ Arif Ay, *İma Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 15.

⁶⁰⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 41.

Bulandırmayın

Toprağım

Mayası insanın

Adem'den beri

En ebedi evinizim ben

Kirletmeyin

Ateşim

Kalplerin koru

Sarıp sevginizle verin elden ele

İçten içe yanmaktır aşkım

Söndürmeyin

Havayım

Bazen hafif

Bazen ağır

Sıcak bir nefesim içinizde

Canım

Bensiz kalmayın”⁶⁰⁹

Arif Ay'ın çevreye olan duyarlılığının hissedildiği bir diğer şiiri ise *Kırıla Kırıla* şiiridir. Arif Ay, bu şiirde çevreyi kirleten ve artık bu konuda duyarsızlaşan insanlara, savaşlar karşısında tepkisiz kalan toplumlara bir eleştiri getirir:

“açıp açıp soluyor çiçekler

uçup uçup dönüyor kuşlar

toprağı ve göğü zehirliyoruz ha gayret

kendi leşimizden tiksinersek

suriye’de şu kadar insan öldü bugün de

iftara az kaldı hayret

hep hayretler içinde kaldık çocuğum”⁶¹⁰

⁶⁰⁹ Arif Ay, *Edep*, S. 29, Temmuz 2012, s. 8.

⁶¹⁰ Arif Ay, *Edep*, S. 42, Ağustos 2013, s. 1.

Arif Ay, doğanın kurulu düzeninin insanoğlu tarafından sarsılmasına besinlerin genetiği ile oynanmasına ve kültürel yozlaşmaya ise *Genetik Bozma Dersleri* şiirlerinde yer verir:

“sonra genetiğe yöneldik
ısınan cisim genleşmez oldu
her kış kuramlar getirir noel babalar
yalanı gerçek gibi öğrendi çocuklar
domates kırmızı çekirdeksiz biter
çilek her mevsim ağaçlardan toplanır
muhtar amca ikamet ilmühaberi için üç lira alır
bak bu doğru altında mühür
ıslak imza”⁶¹¹

Arif Ay’ın modern yaşam tarzını eleştirdiği bir diğer şiiri ise *Uygar Böcekler* şiiridir. *Uygar Böcekler* adından da anlaşılacağı gibi bir çağ eleştirisidir. Arif Ay, şehirlerde insanların mutsuz sabahlara uyanıp mutsuz bir şekilde işlerinden evlerine geri dönmelerini ve bu yaşamdan artık şikâyet dahi etmemelerini şiirine taşır. Ancak Arif Ay, bu yaşam tarzından rahatsızdır ve şehrin insanından kaçıp gitmek, uzaklaşmak ister.

“görüntüler korkunç
sabahın dışa taşmasında
aç asık kirli sırtkan
yüzünüzü görüyorum

aldınız sırtınıza
yapıları çelik kasaları
ezilmiş yüreğiniz şimdi
köşelerde yassı bir tortu

siz yürüyenler
korkuluklar sizden daha yiğit
daha güçlü sizden
bir taşı oyan incecik saçak

⁶¹¹ Arif Ay, *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 1.

...

*böyle bilmezdim sabahı
bırakın gideyim uzaklara
orda anlarlar beni
orda kardeşliğın
sımsıcak eli”⁶¹²*

Arif Ay, şiirlerinde modern çağı, gelişmiş olarak kabul edilen “boşluk” medeniye-tini eleştirir. O, insanın yeniden insanileşmesini ister ve şiirlerinde de bunu işaret eder:

“Doğrusunu isterseniz ben şiirimde daha çok geçmişı yaşayan bir in-sanım. Neyi reddediyorum? Ben moderniteyi reddediyorum. Çağın birtakım teknolojik olarak bize sunduğu imkânlar işimizi kolaylaştırıyor gibi görünse de, bir noktada insanın içini boşaltan, onu çok fazla dünyevileştiren, çok fazla kendinden uzaklaştıran bir işlevi yerine getiriyor. Ben istiyorum ki in-san doğayla, kendi doğallığı içerisinde yaşasın. Benim şiirimin oku bunu gösteriyor.”⁶¹³

Arif Ay’ın şehrin makineleşmiş-taşlaşmış halinden ruhunu yitirmemiş yerlere kaçmak istemesi birçok şiirinde karşımıza çıkar. Bu kaçış bir köy-kent karşıtlığını da birlikte getirir. *Serinlik* şiirinde Arif Ay, modern yapılarla dolu şehri ve şehir halkını bir köylü ile karşı karşıya getirir:

*“duymaz çapanızın şakırtısını
dev yapılar geniş salonlar
doldurur iri gövdeler
saralıklarını kentin*

*mor bir tütün çiçeği
akşamı o yerin
parmaklarında açan
gündelikçilerin*

*uzanırlar taraçalara yorgun
ay ne güzel kandil
elleri bir deste umut*

⁶¹² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 51-52.

⁶¹³ “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S. 123, Mart 2007, s. 56-57.

biraz daha büyür sabaha”⁶¹⁴

Arif Ay, köy kent karşıtlığının da köydeki insanların emeklerini kutsayan bir dil kullanır ve Arif Ay bu emeğin kutsallığını paylaşmayı bir görev bilir:

*“emek kutsaldı
ekmek de öyle
çoğaltıp bereket ambarında
bölüşürdük eşitçe*

*tarlalar ne böyle çorak
ne de ellerimiz çatlak çatlaktı
kadınlarımız ana/aydınlığı evimizin
çocuklarımız gün ışığınca parlaktı*

II

*çalışmak gün boyu umutla
karıncalara imrenerek
çekirgelerin sıçrayışlarını göre göre
uç uçlar korosunda
çalışmak gün boyu umutla*

III

*bir yerden çıkıp öteye akan
bilinmez yansımalar uğrağı
alır götürür bir akşam postasında
yolculuğun gizem üslerine*”⁶¹⁵

Köydeki yaşam insanın kendi eliyle şekillenirken, şehirde bereketsiz topraklar ve bereketsiz bir zaman içine düşen insan resmi çizer:

*“zaman kurudu mu
yaşamak hiç yok gibi
akşamsa boşalır heybelerden
algılanır günün çoğul köşeleri
kuşun korkularında kalıcı
sular durur doyunluğuna*

⁶¹⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 25.

⁶¹⁵ Ay, *Hıra*, s. 47-50.

yaşamak yasak gibi ”⁶¹⁶

Arif Ay şiirinde, kent insanının günlük hayatı üzerine bir sis çökmüş gibidir. İnsanlar şehirde yaşama uzaktan bakar, hatıralarında yaşarlar.

*“bu kadın ne satıyor durmadan kirleniyor yüzü
bir gazel ara ki hangi usta dermecide
bir anı tümünden yaşamak denli zor*

*açlığın kentsoylusu bir gündelikçi ceketinde yama
bir çıkırık döner döner acıyı çeker
bu evler kör kuyuların başı*

*hep tabut taşımaktan ölüm çıkmış aradan
cinayetlerde adı geçiyor tüm vakitlerin
sevmek gelecek zamanın dili* ”⁶¹⁷

Arif Ay, İslami adalet düzeninin olmadığı bir dünyada toplumların ilerleyip gelişmek yerine sadece sürüklendiğini düşünür. Kendisine, kültürüne, tarihine yabancılaşan ve batıda bile batıyı arayan, mutlu olmayı beceremeyen insanların bu durumlarının sebebini İslâm uygarlığından, Osmanlı’dan kopuşlarına bağlar.

*“Bizim uygarlığımız, İslam uygarlığı yeryüzünün bir dengesi idi. Tabii bizim durumumuz daha trajik. Bize dayatılan sosyal düzen gayri insani bir düzendir. Biz, uygarlığımızdan kopartılmakla, aynı zamanda, o uygarlık çemberi uluslardan da kopartıldık. Kendimize yabancılaştığımız gibi onlara da yabancılaştık. Bunları biliyoruz. Ne yapacağız öyleyse? Direneceğiz. Kendi kendimiz oluncaya değin direneceğiz. Her şeyi yeniden sorgulamamız gerekiyor.”*⁶¹⁸

Arif Ay, şiiri ile dünya düzenini sorgular. İslâm’ın çağın insanı için bir kurtuluş ümidi olduğuna inanan Arif Ay’ın şiirindeki eleştiriler de İslami bir bakış açısıyla olacaktır dolayısıyla. Şiirinde birçok coğrafyayı, şehri ele alan Arif Ay’ın övdüğü, acısını paylaştığı şehirler aslında geçmişe aittir. Bugün, bu yüzyılda bir İslâm şehri ile bir Hristiyan Avrupa şehri arasındaki fark çok azalmıştır ve bu şehirler Arif Ay gözünde lanetli şehirlerden farksızdır. Sodom ve Gomora’dan de geçer Arif Ay’ın şehir haritası. Bu iki şehir kutsal kitaplarda lanetlenmiş şehirler olarak geçer. *“Tanrı, Sodom ve Gomora’nın*

⁶¹⁶ Ay, *Hıra*, s. 50.

⁶¹⁷ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 101.

⁶¹⁸ Söyleşi, “Arif Ay ile Konuşma”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 78.

günahının çok ağır olduğunu ve helak edileceklerini bildirir.”⁶¹⁹ Arif Ay, modern çağlardaki her kentin adeta bir Sodom ve Gomore olduğunu söyler:

“kapılardan döndüm
bir ezan gibi
...
hangi şehre girdimse, kapıda bekler
sodom-gomore denen kıyamet
kapılardan döndüm
sustum ve susadım
içimde endişeden bir ırmak
boşluklarda yankılanarak
yolcunun dilinden sorulmak vakti
kapılardan döndüm
kapılardan kapılara akarak”⁶²⁰

Kıyılar Hep Sabah şiirinde Arif Ay, modern dünyada insanoğlunun maneviyattan uzaklaşmasını ele alır. Kadın ve “diriliş” vurgusu da bu şiirde dikkat çeken unsurlardandır. Arif Ay şiirinde “kadın” yeniden uyanmayı ve uyandırmayı temsil eden bir varlık olarak yer edinmiştir. Bu özellik *Kıyılar Hep Sabah* şiirinde göze çarpar.:

“...
bin yıl geçmiş gibi deniz kurumuş gibi
kadınlar doğurmamış gibi
bu sabah beni söyleyecekler

denizi topluyor bir kadın”⁶²¹

Arif Ay, *Kıyılar Hep Sabah* şiiri üzerine şu açıklamaları yapar:

“Burada, çağımız insanının gittikçe Tanrı’dan kopuşu ima ediliyor. Tanrı’dan uzaklaştıkça yoksullaşan insan... Ruh dünyası kuraklaşan insan... Tanrı’dan kopan kendi düzenini bozduğu gibi tabiatın da düzenini bozar. Bugün gelinen nokta bunu gösteriyor. Kuraklık dünyanın önünde büyük

⁶¹⁹ Ömer Faruk Harman, “Lût”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 27, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 228.

⁶²⁰ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 32-33.

⁶²¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 76-77.

bir tehlike olarak duruyor. Ve her şey hızla değişiyor. Bin yılda olabilecek değişiklikler birkaç yılda gerçekleşiveriyor adeta. Tanrı'dan kopuk zaman ölü zamandır. Şiirin sonu şöyle:

*“denizi tophuyor bir kadın
ölü bir zamanı diriltmek için”*

Kadın burada dirimi simgeler. Deniz derinliklerinde geçmişin değerlerini saklar. Diriliş gerçekleşecekse, terk ettiğimiz değerlere yeniden sahip olmalıyız.”⁶²²

Arif Ay, *Ayva Zamanı* şiirinde ise betonlaşmayı eleştirir ve beton çağının insan yaşamındaki yerini bir mısra ile özetler: “Betonu süsleyen mozaikleriz”⁶²³

3.2.6.2. Toplumsal Eleştiri

Arif Ay, insanın yaşadığı coğrafyadan ve diğer insanlardan sorumlu olduğunu düşünür. Bu nedenler “ben” diyerek günü geçiren, gelecek için herhangi bir külfet altına girmeyen insanlar sorgulanır. Arif Ay, *Devr-i Dalavere* şiirinde toplumdaki dengeleri ve sanatçısına, şairine sahip çıkmayan sistemi eleştirirken, gerçek bir şairin de niteliklerine yer verir:

*“sazlık kamışı kadar
haber değeri yok
ya da karaya vurmuş balinadan
kötü giyinmiş madonnadan
bir şairin son yolculuğunun
ve kapitalistin görgüsüzlüğü
ölüm ilânından belli
sekiz sütuna tam sayfa
zafer takı ebadında
hurufat-ı ali ile
küfredercesine
hayali ihracatta teşviksiz
sahtekârlıkta hımbıl
el-etek öpmekte iktidarsız
safî vatandaş oluşumuza*

⁶²² Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 5.

⁶²³ Arif Ay, *Edep*, S. 57, Kasım 2014, s. 1.

*bir de alavere dalavere
hangi memet nöbete*

şairlik batıyor birader”⁶²⁴

Arif Ay, şiirlerinde, bireylerin halinden, devlet yönetimine kadar birçok konuyu sorgular. “Sorgulama imgesi, Arif Ay’ın şiirinin genelliğine hâkim olan bir imgedir. En lirik şiirleri bile sorgulama bilinciyle yüklüdür. Çünkü Arif Ay, şiirsel olanın ana izleğine çağa tanıklığı oturtuyor. İnsanın kendini tanıması, kimliğini kişiliğini insanca ortaya koyabilmesi; yapılagelen yanlışlıklara, haksızlıklara savaş açmaksızın nasıl mümkün olabilir?”⁶²⁵ Örneğin *Çağmak Karanlığa* şiirinde Avrupa’ya işçi gönderilmesini eleştirir. O, adaletsiz yönetime, adaleti talep etmeyen toplumlara şiiri ile tam bir savaş açar:

*“Avrupa’ya yalınayak
işçilerimi
giysilerim vakitleri
harman yerinden karanlığa döküyorum
soğuk dünyalara acımasız sokaklara
kalbimi yüklüyorum
yağmura gömüp korkuları
susuzluğumu içiyorum
insanlığı ve aşkı soruyorum”⁶²⁶*

Arif Ay’ın şiiri yaşayan, hayatın içinde olan diri bir şiirdir. Onun şiirinde fildişi kuleye rastlanmaz. *Edep* dergisinde yayımlanan “Barış Olacaksa Eğer” şiiri ile Türkiye Cumhuriyeti’nin Pkk Terör örgütü ile yürüttüğü barış sürecini değerlendirir. Arif Ay bu şiirde barışı gerçekleştirmekte sorumlu olanlara seslenir ve nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini açıklar:

*“barış olacaksa eğer
baçı fazlasıyla kesilmiş
darası alınmış
kinleri, nefretleri ve zulmü*

⁶²⁴ Arif Ay, *Mavera*, S. 158, Şubat 1990, s. 5

⁶²⁵ Mehmet Erdoğan, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel Olanın İzdüşümü”, *Yedi İklim*, S. 41, Ağustos 1993, s. 71.

⁶²⁶ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 52.

*ikide bir pazara çıkarmanın alemi yok
çünkü bunları tartacak terazi
yüzyıldır bozuk zaten*

*barış olacaksa eğer
dilimizdeki zehrin tortusunu
dişlerimizdeki kanı
iyice bir yuyup
omuz omuza
kıyama durmak gerek*

...

*defteri dürmek gerek
defteri dürmek gerek
defteri dürmek gerek’’⁶²⁷*

Arif Ay, bu çağın tam içinde iken bu çağa uzaktan bakmayı da başarır. Ve *Gitti* şiirinde Hz. Yakup ile söyleşir Arif Ay. Şiirde Hz. Yakup bu çağa gelir ve çağı zalimler çağı olarak tanımlar ve gider:

*“öptü koyunlarını Yakup
kırpı yünlerini düşleri gibi
sonra çağıma baktı
zalimler ne kadar çoğalmış dedi*

*bakakaldım arkasından
bezzazların çarşısında
arşın arşın dokunmuş kumaşlarda aşkın
toprağın ve bakırın kıvamı
elin ve ruhun ustalığı*

*ve gitti
bakakaldım’’⁶²⁸*

Genetik Bozma Dersleri I şiirinde Arif Ay toplumun farkında olmadan düştüğü acı durumları ele alır. Bu şiirde birçok imge bulunur. Şair;

*“anneler sararmış resim babalar yanık
güdücüler bulduk bir sürü çocuk*

⁶²⁷ Arif Ay, *Edep*, S. 38, Nisan 2013, s. 1.

⁶²⁸ Arif Ay, *Edep*, S. 10, Aralık 2010, s. 8.

güdüle güdüle güdük kalmış bir sürü çocuk’’⁶²⁹ diyerek eğitim sistemine ve düşünmeden, sorgulamadan yaşamlarını sürdüren nesillere değinir. Şiirin devamında *sürü* olarak nitelediği bu kalabalığı olumsuzlar. Arif Ay, aslında bu şiiri ile yakın tarihe de göndermeler yapar. Yakın tarihimizde Osmanlı’nın mirası tüketilmiş, İslâm ötelenmiştir ve bu durum oyalanmaya alışan toplumu rahatsız etmemektedir.

*“çıkmlar çıktık kaşımızı çattık
resmiyetin nişanesi olarak ciddiyet
sürü eve salimen dönünce
çobanı çok sevdik güdücülerimizi seçtik
yayıldık yayvan yayvan hovarda berduş
mirası tükettik imanı sildik
seçtikçe sildik sildikçe seçilmiştik
sonra birileri ileri bir yaşta
kim olduğumuzu söyleyince
dahi olduğuna vehmettik
özel çok özel dediler arpa ekenler
hâlâ bildiricın eti yemeye devam ederken*’’⁶³⁰

Şiirin geri kalanında ise Arif Ay, yakın tarihimizdeki acı olaylara, askeri darbelere gönderme yapar.

*“öyle bir ülkedeyim ki sevgilim
herkeste bir darbe sancısı*’’⁶³¹

Arif Ay, parayı modern dünyanın *putu* olarak kabul ettiği gibi, bankaları da put mabedi olarak görür. Onun şiirinde banka, insanları, toplumları, ruhları sömüren bir araçtır:

*“sonra bir urganın yuvarlağı
döndü durdu meydanlarda
bitlendi rüyalarımız sirkeli saçlar
talkın veren yiğitlere gıptayla bakan halk
acemi gençlerin bunalım deposundan
kredi alarak yağmalandık*

⁶²⁹ Arif Ay, *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 1.

⁶³⁰ Arif Ay, “Genetik Bozma Dersleri I”, *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 1.

⁶³¹ Arif Ay, “Genetik Bozma Dersleri IV”, *Edep*, S. 4, Haziran 2010, s. 5.

ağzımızın pası boş konuşmaktan
 tilkilerin kumes alışkanlığı
 hayatın ucuzluğuna denk ağzımızın boşluğu
 dağlanmış keçiler için
 kelimeleri unuttum dilimin çilingiri
 soytarı tarihin en zeki oğlu
 şaklaban bir toplumun deve kuşu
 hani istesek neler yapmazdıktan
 yoksul diye burun kıvırdığımız
 ırmağın yanarak aktığı gecenin yıldızları
 küskün çocukların bulutlu bakışlarında
 hınç hınç kabaran aydınlık’’⁶³²

Arif Ay, Türkiye Cumhuriyeti’nin iç problemlerini şiirine taşıırken, ülkede yaşanan sorunların ana kaynağının hep görmezden gelindiğini, asıl sorumluların değil de piyonların dikkate alındığını vurgulamaktan geri durmaz.

“sabaha karşı içe zorlanan kapılar
 köşe bucak iç düşman
 tavşana kaç
 taziye tut komutu
 sabaha karşı huma kuşu

ne tavşan kaçtı
 ne tazi tuttu
 her yerde it dalaşı
 ninem durmadan anlatırdı
 harb-i umumi yıllarında yedikleri talaşı
 sabaha karşı huma kuşu’’⁶³³

Toplumsal sorunlar, adaletsizlikler Arif Ay şiirinin merkezindedir. *Hayatın Kendi* şiiri de bu şiirlerdendir. Arif Ay, Doğu Anadolu bölgesinde başlayan terör sorunu ve

⁶³² Arif Ay, “Genetik Bozma Dersleri I”, *Edep*, S. 1, Mart 2010, s. 1.

⁶³³ Arif Ay, “Genetik Bozma Dersleri II”, *Edep*, S. 2, Nisan 2010, s. 1.

terör sebebiyle yaşanan acıların, göçlerin bu coğrafyadaki insanların, çocukların psikolojilerine olan etkisini şiirine taşır:

*“her gün kan görmekten
bu yaz birden kızardı kirazlar
doğudaki çocukların hiç tatmadığı
bildikleri tek renk kırmızı
yağmurla yıkanmış acılardan
çöplüklerde hayatın kendi olan bocurgat”*⁶³⁴

Arif Ay şiiri, hakikati kesintisiz bir şekilde okurunun yüzüne haykıran bir şiirdir. *“Arif Ay’ın şiiri yiğit bir delikanlıdır. Münafıklığa tahammül edemez. Rampa şiirinde olduğu gibi.”*⁶³⁵ Rampa, şiirinde de “şapka” metaforik bir anlam taşır. Şapka, Arif Ay şiirinde halka dayatılan batılılaşma ve yabancılaşmanın sembolü olarak varlık bulur, şapka ile yalancılık denklenir. Bu şiirde toplumun ahlâken çöküşüne de yer verir şair:

*“yalancılar geçiyor şapkalarından belli
güneşi hiç sevmeyen boylarından büyük gölgeleri
merhaba fuhuş I love you dolar
fes sakal finans ve faiz
oy oy eminem her şey ortak ve pazar”*⁶³⁶

Arif Ay, modern çağ insanının iki yüzlü yaşam algısı olduğunu düşünür ve şiiri ile bu maskeli hayatı reddeder:

*“sizi tanımak isterim bayım
maskenizi
bir yere koyun
bütün kurbağaların bir gecesi var
sesimin ve eksikliğimin bir gecesi var
sesimi bir yere koyun”*⁶³⁷

Arif Ay’ın, insani bulmadığı bir hayat şekli de popülizmdir. *Ve Pop* şiiri de popüler kültüre eleştiri olarak yazılmış ironik bir şiirdir:

“mendilim kar dolu

⁶³⁴ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınları, Ankara 2001, s. 20.

⁶³⁵ Mevlüt Ceylan, “Sizi Tanımak İsterim Bayım”, *Yedi İklim Dergisi*, S. 41, Ağustos 1993, s. 68.

⁶³⁶ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 35.

⁶³⁷ Ay, *İmâ Kitabı*, s. 14.

balıklar köye indi

mezarım aynalı

sevdiğim kız tanzanyalı

ceviz doldurdum küpe

dağları dizdim ipe

mezarda beni yalnız koma

arada gel kefenimi yama ⁶³⁸

Arif Ay'ın *Düştüğünü Bilirsen Kalkarsın* şiirinde kendini inkâr eden, hak olana değer vermeyen bir toplum eleştirilir. Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham* kitabında böyle toplumlar için şunları söyler: “Bir kere kaymaya görsün ayağı bir toplumun... Vatan hainliği, yurt aleyhine çalışma ülkücülük sayılır, öte yandan gerçek ülkücülük de gerilik ve yurt düşmanlığı.” ⁶³⁹

Arif Ay da şiirde toplumun kendi halinden bihaber olduğunu, kendisine düşman olanı övüp kendi kültüründen olanı ise aşağılamayı marifet saydığını söyler. Şiirde bu tezat durum, Neron ve Hallac kelimeleri ile yapılır. Neron Roma İmparatoru olmasına rağmen toplumca benimsenmiş, Hallac-ı Mansur ise “*tasavvufun gelişmesine önemli katkılarda bulunan ünlü mutasavvıf*” ⁶⁴⁰ olmasına rağmen, kendi toplumu tarafından ötekileştirilmiştir.

“Neronlara alkış tutan

Hallac'ı taşılayan

bu eller senin mi

ey halkım

kendini ihbar eden

mürted bir kalp taşıyorsun

hazin hazlara daldın

esamisi okunmaz oldun

⁶³⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 59.

⁶³⁹ Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, s. 8.

⁶⁴⁰ Süleyman Uludağ, “Hallâc-ı Mansur”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 15, Diyanet Vakfı Yayınları, s. 377.

itibarsız kaldın’’⁶⁴¹

Arif Ay, insanoğlunun kendi tarih ve kültürlerinden uzaklaştıkları müddetçe huzurlu bir yaşama ulaşamayacaklarını savunur ve kendi tarihlerinden kaçan toplumları bundan dolayı suçlu bulur:

*“yer aç insan
som bir sabahtır yarın
sevgiye açılmamış kapılardan döne döne yoruldun*

*bu yaşam senin değil
bu söz, bu el senin değil
doğuşun ne güzeldi
ölüşün dünden beri*

*bu Tarih ki bir zamandır
en ağır suçundur senin*’’⁶⁴²

Arif Ay Konumlama şiirinde insanın kendi eliyle kurduğu bu düzensizlik düzenini değiştirebileceğini anlatır, müjdelir:

*“işte yokuşlar
kim çeker bu kervanı
içimizde büyüyen bir şey var
insanlar anlamalı*

*hep kirli alanlar
bir çelik yumak gün
aşksız büyür çocuklar*

*çekmez yüreğin çektiğini
ne kantar ne vinç
çorak toprak tuzlu olur
biter bu çürüyüş bu kokuş*’’⁶⁴³

⁶⁴¹ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 76.

⁶⁴² Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 61.

⁶⁴³ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 74.

Arif Ay'ın *Sıcak Saatler* şiiri de sosyal yaşam içinde kimliğini korumaya çalışan bireyin insani direnişini ele alır. Bu insan ki ağlamış ağlatmamış; öteki olmuş ama bir başkasını ötelememiştir

*“hayatımız tehirli
acılarda gidip geliyor kirkir
yapağı satıp donyağı alan babaların
tacir ilişkilerinin gece çocukları biz
merhametin ve ihanetin avcıları
zalimliğimizi mazlumluğun kitabından
öğrendik
hep horlandık ama hiç hörelenmedik”*⁶⁴⁴

Şiirin devamında da ilginç bir ayrıntıya yer verir Arif Ay. Irkçılığın gün geçtikçe yaygınlaştırıldığı, normalleştirildiği dünyada bir zencinin ifadelerine yer vermek suretiyle okurunu uyarır :

*“bakma öyküsüz ve tarihsiz kaldığıma
zenciyim ama aptal değilim
bütün zenciler bilir bunu
putlar üzerine yemin de etmedim
putum olmayacak kadar zenginim
...
şehir astım sokaklar kanser
menteşesi paslı kapılar gibi gıcırdayan halk
karanlığın körleştirdiği gözlerimi
ışığa alıştırıyorum”*⁶⁴⁵

Arif Ay, içinde yaşadığımız bu yüzyılı ve yakın tarihi, hikmetini kaybetmiş zamanlar olarak görür. Ancak onun şiiri, kaybedilen hikmeti yeniden kazanmak için bir meş'ale gibi çağın insanına ışık tutmaya da devam eder:

*“ve şimdi iner koyu hüznlerin yazları
hünerle dokunan
acem halısı bir şair sıkıntısı fenerli günlerde kaldı*

⁶⁴⁴ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 74.

⁶⁴⁵ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 75.

*felsefesizler çağı hikmetsiz günler
 bir yığın et bir yığın kemik atarlar birbirlerine
 yalarken itler kemikleri ktır ktır
 ben gelecek zaman ırmağında yüzüyorum
 diye yüzüyorum bile yüzüyorum
 zaman zaman ”⁶⁴⁶*

3.2.7. Direniş

Arif Ay’ın şiiri, modern zamanın insan ruhunu tüketen bütün organlarına, kapitalist düzene, İslamiyet karşısında güç birliği yapan ittifaklara, emperyalist ülkelerin barış adı altında yaptıkları savaş propagandasına, insanoğlunu sapkınlığa götüren nefsanî aşka, yanlış eğitim düzenine karşı direnen bir şiirdir.

Arif Ay şiiri toplumda kalıplaşmış olan yargıların karşısındadır. Arif Ay, kutup kutup parçalanmış toplumun aslında birbirinden farklı olmadığını, birbirlerini farklı gören kesimlerin acılarının mutluluklarının ortak olduğunu savunur. Bu düşüncelerin ürünü olan en önemli şiiri ise *Gerilla* şiiridir. *Gerilla*, şiiri “tüm, zulme karşı direnenlere” girişi ile başlar:

*“sönüyor uzaklarda yıldızlar
 yüzün ne denli derin
 böyle köşeleri ıssız içimizin
 yıkılır duvarları yeryüzünün*

*alın güneş çok taze bugün
 selvilere dayalı yollar
 ortada gerilla
 gözleri bin güneş daha ”⁶⁴⁷*

Arif Ay’ın *Gerilla* şiiri yayımlandığı yıllarda tartışmalara sebep olmuş bir şiirdir. Bazı kesimler nasıl olur da bir “İslamcı şair”, “*Gerilla*” isimli bir şiir yazabilir diye sorarlar. Böyle bir ortamda Arif Ay şu hatırasını anlatır: “Solcu bir kitabevinde (hiç kullanmak istemediğim bir sözcük ama söyleyeceklerimin iyi anlaşılması için zorunlu olarak kullanıyorum) *Gerilla* şiirimi okuyan kitabevi sahibi bana şunu söyledi: ‘*Bu şiirdeki*

⁶⁴⁶ Arif Ay, “Genetik Bozma Dersleri III”, *Edep*, S. 3, Mayıs 2010, s. 5.

⁶⁴⁷ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 66-67.

“Kitap” sözcüğü Marks ’ın Kapital’i mi? Ben de hayır, Kur’anı-ı Kerim ’ dedim. Demek ki düşünen her insan kullandığı sözcüklere kendi öğretilerine yüklediği anlamla yaklaşıyor.”⁶⁴⁸

“haydi durma
unutma yıldızlar yanar söner
ayrılır dağların damarları
geçiyoruz ellerimizde Kitap
örtünce ağaçlar
yüzünü gerillanın

bir geceli kuş gibi
namlunun acımasızlığında
kıyıcılığında Batı ’nın
döner döner döner
yıkılır yiğit gerilla
bir daha
vurulur onuru yeryüzünün”⁶⁴⁹

Arif Ay, kelimelerin herkeste farklı algılar oluşturabileceğini kabul eder. Bir solcu için “gerilla” kelimesi farklı anlam taşıyabileceği gibi, bir sağcı için de farklı anlamlar taşır. Onun şiirinde *Gerilla* kelimesinin anlamı, zulme karşı, batıya karşı elinde ve gönlünde Kur’an ile direnen kişidir.

Arif Ay, sağ yahut sol düşünce dünyalarının karşısına İslami bir düşünce dünyasını koymuştur. Arif Ay için *Gerilla*, batının kapitalist düzenine karşı kendi değerlerini korumaya çalışandır.

“Şiirin bir işlevi de sonuç olarak toplumun uyuyan dinamiklerini harekete geçirip daha iyi bir dünya, daha yaşanılır bir dünya yaratmaya katkıda bulunmaksa, Arif Ay şiiri içinde bu işlevi yerine getiren azımsanmayacak sayıda şiir mevcuttur. Yayınlandığı yıllarda *Gerilla* şiiri gerek sol gerek sağ cephede çokça tartışılmıştır. İnancı ideolojisi ve zihni yapısı ne olursa olsun insanın asgari müsterekleri ve bir tavır koyma olarak olmasa da, içsel tepkileri ortaktır. Bu açıdan bakıldığında *Gerilla* şiiri her cephedeki insana ulaşan yanıyla gücü olan bir şiir olmuştur”⁶⁵⁰

⁶⁴⁸ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, Seviye, S. 13, May.-Haz. 1999, s. 19.

⁶⁴⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 66-67.

⁶⁵⁰ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, Seviye, S. 13, Mayıs-Haziran 1999, s. 4.

Nuri Pakdil, *Gerilla* şiiri dolayısıyla yaşanan tartışmalar üzerine bir yazı kaleme alır ve emperyalizme karşı olmanın İslâm dini ile çatışan bir yanının olmadığını dile getirir.

*“Şu savına da katılmıyorum emperyalizme karşı çıkışla, Marksçılığı özdeşleştirmesi savına. Aslında Marks’ın savı bile yeterli olamamaktadır burada, emperyalizmi betimlemede. Niçin emperyalizm, anamalcılığın yalnızca son aşaması olsun? Anamalcılığın ilk aşaması bile emperyalizmin ta kendisi değil midir? ... İslâm dinindeyse, sömürünün hiçbir türüne yer yoktur. İslâm dini yalnızca insan emeğini kutsamakta, yalnızca insan emeğini tüm durumlarda her şeye üstün kılmak istemektedir. Budur dinin temel ilkesi.”*⁶⁵¹

Arif Ay dünyayı İslami bir bakış açısı ile değerlendirdiği için ötekinin gözünden görür en çok. Şair, adaletsizlik karşısında çaresiz kalmayı kabul etmez; şiiri ile karanlığa karşı mücadele eder. *Yarına Öykü* şiirinde kötülük bir “duvar” imgesi ile karşımıza çıkar. Şair, bu kötülük duvarı karşısında sessiz kalmaz, can hıraş bir vaziyette kötülük duvarını yıkmak için mücadele verir:

*“bir dağ büyüyor
duvarın önünden geçiyorum
kaldırıp başımı göğe bakamıyorum
engelliyor bunu duvar
kötülüklerin duvarı
seninle aramızda
böyle sürmez bu
acının/kinin/yılgının duvarı
bir kış gecesi ellerimi uzatıyorum
kazmam küreğimle
bir duvar yıkıcısıyım
kötülük duvarlarının”*⁶⁵²

Arif Ay, şiirin bu bölümünde ilginç bir benzetme de yapar; şair şiirde, donmuş bir insan bacağına benzettiği kazması ile kötülük duvarını yıkmak için mücadele eder:

*“bu soğuk kış gecesi
kazmam ellerime yapışıyor*

⁶⁵¹ Nuri Pakdil, *Biat III*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014, s. 48-49.

⁶⁵² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 53.

*kazmam donmuş bir insan bacağı
 sanki eski savaşlardan kalmış
 bir bombanın kopardığı
 yarın ölüler çoğalacak
 duvar sahipleri öldürecekler beni
 ve kardeşlerimi
 çünkü sever onlar öldürmeyi
 ölüler üstüne duvar örmeyi*’’⁶⁵³

Arif Ay şiirin devamında Türk bayrağını, gökyüzünü ve Tanrı’yı kendisine ve mücadelesine şahit tutar. şair, şiirin sonunda verdiği adalet mücadelesinde tüm mazlumların ve ulu ölülerin hakkını korumuş ve zafer elde etmiş olarak karşımıza çıkar:

*“ay/yıldız/bu külrengi gök
 tanığım sizlersiniz/tanığım Tanrı
 ben bu duvarın önünde
 bu karın ağarttığı gecede
 tüm suçsuzların ulu ölülerin
 öcünü almak için
 kazmamı kaldırıp vuruyorum
 duvar iniyor önüme
 kokmuş bir köpek leşi gibi*’’⁶⁵⁴

Arif Ay, İşlam geleneğinden gelen bir şair olduğu için, şiirlerinin birçoğunda İşlâm tarihine göndermelerde bulunur. Arif Ay, verdiği mücadeleden emindir, her daim de umut içindedir, *Gül Cengi* şiirinin sonunda böyle bir umudu, inancı yansıtır:

*“ateşe doğrultup gözlerimi
 bir ırmağa kıyasla
 öfkenin eteğine boşaltarak damarlarımı
 kanı yazdım
 yürek vuruşlarımdan dalgalar
 bir uzun seccade toprak
 silahların ucuna çekilmiş kalemim
 kime ah ettin ey Eritreli
 firavunlar suda boğulur*’’⁶⁵⁵

⁶⁵³ Ay, *Hıra*, s. 54.

⁶⁵⁴ Ay, *Hıra*, s. 55.

⁶⁵⁵ Ay, *Hıra*, s. 68.

Arif Ay'ın şiirlerindeki mücadele iyi ile kötünün, ak ile karanın, gün ile gecenin mücadelesi gibi açıktır. Arif Ay, her şeyden evvel iyiliğin galebe çalması için şiir yazmıştır. Bir soruya verdiği cevaplar şöyledir:

“Çok mu duyarsız bir ulus olduk dersiniz?

Böyle bir genellemeyi yapmaktan korkuyorum. Ama gerçekleri görmemezlikten gelmek de elde değil. Geçmişteki tarihi kimliğine bakıp da bugünkü halini iyimserlikle değerlendirmek yarınımız için birçok tehlikeyi içinde taşır. Bu bir görüş. Tabii ki insanımı seviyorum. Bütün kavgam da bu ya. Ama her türlü olumsuzluğa karşı tepkisiz bir toplum olduğumuz da doğrudur.”⁶⁵⁶

Arif Ay, toplumun artık başkalarının ihtiyaçlarına, ölümlerine, duyarsız bir halde olduğunu görür ve toplumun halini iyiye güzele taşımaya çalışır. Ağ, şiirinde insanlar tıpkı *Yarına Öykü* şiirindeki kötülük duvarı gibi yükselen bir ağ ile karşı karşıyadırlar. Şair ise yine bir mücadelenin içindedir, şiirin son bölümünde bu kötülük ağının bozacaktır:

*“obur gövdeleriyle onlar
kara bir levhadırlar önünde güneşin
...
derin bir çıbanı patlatırım ben
bozulur ağ*

*geliyorum ağır bir yükü boşaltmak için
çek denizi içine ey eski liman
bir çınarım kıyında
kıştım yılların
saçlarımda uzun buzullar arşivi
mevsimlerden sözcükler boşaltacağım
ağır ve yasak
işleyen zaman çekilen deniz açılan liman”⁶⁵⁷*

Arif Ay, yakın tarihte meydana gelen olayları ele aldığı gibi günümüzde meydana gelen siyasal, toplumsal olayları da şiirine taşır. 2013 yılında Mısır'da yapılan askeri

⁶⁵⁶ Cafer Haydar, “Arif Ay’la Şiirli Söyleşi”, *Mavera*, S. 158, Şubat 1990, s. 48.

⁶⁵⁷ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 75-76.

darbeyi protesto ederken öldürülen Esmâ Biltacı isimli genç kızı, Arif Ay'ın, *Nil* şiirinde görmek mümkündür:

*“sesim madenlerden daha derin
pas tuttu acım
bir ırmaktım hüzünden
yatağımda kurudum*

*ah kalbim kırılan son dal
sahibi var biliyorum
kahrın da*

*ah ateş kavruldum yeter
dağ gölgeni üstüme sal*

*kahire kur düğümü
esma nil'in kızı
gelini ölümün*

*kahire kur düğünü
esma gibi kır düğümü*’’⁶⁵⁸

Şair, şiirde Esmâ'nın zulme sessiz kalmamasını överek bütün Kahire'yi de Esmâ gibi zulme karşı direnişe davet eder. Arif Ay, şiirde Esmâ'nın ölümünü düşün, yani Allah'a kavuşma olarak ele almıştır.

Arif Ay şiirinde Filistin mücadelesi ve Filistinli çocukları da sıklıkla görmek mümkündür. *Ayva Zamanı* adlı şiirinde de Arif Ay, okura bir direnişin öyküsünü anlatır. Bu şiirde de direnenler ellerinde taş olan çocuklardır:

*“Kan çeker kurbanlardan sızan
Ve akan ılık
Karanlığı kapatmaya yetmiyor
Bir mayıs gecesi kan akan meşaleler
Sönmedi yanıkları ellerimizin
Çünkü daha çocuktuk
Çocuklar hizayı bozar
Taşı sektire sektire yahudi'ye
Bize direnişin öyküsü anlatılmadı
Bir urgan dolanır ortalıkta*’’⁶⁵⁹

⁶⁵⁸ Arif Ay, “Nil”, *Edep*, S. 43, Eylül 2013, s. 1.

Siyaset ve siyasi eleştiri Arif Ay şiirinde başat konulardandır. Şair inandığı dünya görüşü çerçevesinde ele alır, dünyayı, ülkeleri, başkentleri. *Ayva Zamanı* şiiri, içerik olarak birçok konuyu bir arada barındırır. Siyasal ve toplumsal eleştiri de bu konulardandır.

*“Resmîgeçitler ve ayva zamanı
Sayarlar bir bir gaflet ve dalalet ve hatta hıyanet
Hükümdar oralı değil
Değilse nereli hükümdar
Buralı olmalı
Göğü jilet gibi keser jetler
Onlar kim öyle öfkeli
Ve fiyakalı ve kasaturalı
Puslu hava kokusu nasıl
Hava raporları hiç aksatılmaz
Gözü çıkasica tahminler her zaman tutmaz
Yarınlar bedbahtların olacak
...
Yere batsın resmîgeçitler”⁶⁶⁰*

3.2.8. Gözlemler-Günlük Hayat

Arif Ay şiirlerinde, günlük yaşam ve günlük dil oldukça rahat bir şekilde yer bulur. Şair, toplumun içinde diğer insanlarla iç içe yaşadığı için şiirlerinde gözlemlerini de gerçeğe uygun bir şekilde yansıtır. *Dünya İşleri* şiiri Arif Ay’ın yeni şiirlerindendir. Bu şiirde Arif Ay, bir sabah vakti sıradan bir günde insanın başından geçenleri şöyle anlatır:

*“kuşları selamladım bu sabah
solmak üzere olan çiçekleri
yaprağını dökmüş ağaçları
salkım saçak bulutları
fildir fildir oğlanları kızları
derin bir gökyüzü altındaydık
sonra birden ne oldu bilmem
ekmek arabası parka daldı
çığlık çığlığa bir karga havalandı
yetmişlik naciye teyze’yi
sabah sporu yaparken bulduk

gülmeyin dostlar
dünya işlerine daldık”⁶⁶¹*

⁶⁵⁹ Arif Ay, Filistin, *Edep*, S. 57, Kasım 2014, s. 1.

⁶⁶⁰ Ay, “Filistin”, s. 1

⁶⁶¹ Arif Ay, “Dünya İşleri”, *Edep*, S. 35, Ocak 2013, s. 1.

Akşam Kadıköy’de şiiri de Arif Ay’ın çevresine olan dikkatlerini yansıtan bir şiir-
dir. Bu şiirde şair iki sevgiliyi gözlemlemiş ve onların hallerini şiirine taşımıştır, şiirde
zaman hızlı değil yumuşak ve sakindir. Her şey sanki zıddına bürünmüş, köpekler bile
kedimsileşmiştir:

*“gün indi
kanatlanır dilinizde şiir
ne doyumsuzdur öpüşmek denize karşı
deniz daha da hırçın*

*eliniz cebinizde akşam kendince
taşlar ıslak ıslak sokak yorgun
camdan yola düşen ses
iki yabancı
uzanır çeker sizi
kaçamadığınız güncelliğinizden*

*kedimsi köpekler hem de ne dingin
yok kavga pörsümüştü akşamlarda
dudağınızda yalancı tadı
büyüdükçe bir tabut gibi geçer
önünüzden vapur*

*anlık bakışın bulanıklığında
bir genç kız tümcek yürür
akşam Kadıköy’de.”⁶⁶²*

Su Düşü şiirinde de Arif Ay tezat sanatı ile birlikte gözlemlerini anlatır, okur şiir-
de denize doğru konuşan bir adama tanıklık eder:

*“denize bir şeyler diyor adam
çiviler çakarak denize
gözlerinden*

⁶⁶² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 20-21.

denize bir şeyler diyor adam

deniz sımsıcak Erzurum karı

denizden bir parça

adamın alnına koymalı

...

çeker maviliği bir soluk

belki çoğalır özlemi/çoğalır adamın ⁶⁶³

Arif Ay'ın *Sokaklarda Kayboldu Aşk* şiiri günlük hayatın şehrin kenar mahallelerinde nasıl aktığını anlatır, bu şiir aynı zamanda bir eleştiridir; toplumsal düzenin gelişme değil de gerileme yaşaması şiirde eleştiri konusudur:

“sinir ediyor insanı

açık kalmış tüp kokusu gibi

şu kadının sokakları kirleten sesi

ipragaaaaaaaaaaz

sonra çıkıyor muşlu

bağrındaki kıllar

boynunu çevrelemiş

suriye sınırında telörgü

göbeğine kadar açık gömleği

üç bağı on beşe maydanoooooz

...

beypazarlı üç tekerli

bir ayağı pedalda

bir ayağı balkonlarda

sesini ender notalara dökmüş

taze suvan patatiiiiiiiz ⁶⁶⁴

3.2.9. Doğa

Arif Ay, Anadolu halkının nasıl bir hayat yaşadığını, Anadolu'nun acılarının yanı sıra doğal güzelliklerini de bilen bir şairdir. “Özellikle pastoral şiir yazma çabası yoktur

⁶⁶³ Ay, *Hıra*, s. 28.

⁶⁶⁴ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 68-69.

Arif Ay'da. Ancak, şiirlerinde hep çobanlı bir hava solutur bize. Bu hava bizim halk şiirimiz, tasavvuf şiirimizdeki o yalın hüznün ve lirizm yüklü doğallığın şiirlere yedirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak onun şiirlerindeki çobanlı izlenimler kentle bütünleşmiştir. Bir gökdelen katında kaval çalan çoban yalnızlığı ve aykırılığı içinde ama insan yanımızla özdeş bir duyarlılığı tüm çelişkileriyle duyumsatır bize."⁶⁶⁵

Arif Ay'ın şiirlerinde sabah vakti önemli bir yer edinmiştir. Arif Ay şiirinde sabah, bir şehirde, asık yüzlü insanların işlerine gitmesini imlerken, bir köyde, köylünün tarlasına dua ederek gitmesini imler. Arif Ay şiirindeki sabah imajı, bu sebeple köyde farklı şehirde farklıdır *Yazmalara Çiçek Düşmüş* şiirinde de sabahın olumlu bu özelliklerini görürüz:

*"bir tütsü bezenir sabahına
yorgunluğunu yener asmalar
uzatıp kollarını sevecenliğine güneşi
tüm uğraşlarına giz karıştır
duayla tohumu toprağa saçan köylünün*

*saksılara sığmaz çiçek özgürlüğü
taşar taşlara kayalara toprağa
çobanın kavalına üflediği soluğun
doğaya yansıyan yanı
evreni saran insan sevgisi*

*yazmalara çiçek düşmüş
çocukları çeker annelerine
ilkyaz delişmenliği
savrulmuş nergisler gibi kızlar
sulara bakıp güler*"⁶⁶⁶

Arif Ay aşkı, güzelliği anlatırken mutlaka doğanın özelliklerine başvurur. Şair, Anadolu'ya uzak bir yaşamının olmamasının da katkısıyla köy yaşamına ve doğaya hâkimdir. Güzel olan doğadan olandır Arif Ay'ın şiirinde. *Yine Çıkılır Güne* şiirinde de

⁶⁶⁵ Ali Göçer, "Arif Ay Şiirinin Kandilleri", Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 5.

⁶⁶⁶ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 26.

Arif Ay, sevgilisine hitap ederken doğanın özelliklerine serçelere, bulutlara, pamuklara başvurur:

*“doğa bizimle konuşur durur
sen gözlerini aydınlığa serersin
serçeler taşırlar taşırlar vakitleri
otların çiçeklerin arasından
bu yağmur bu gözlerinin sevinci*

*bulutlar yatağımız olsa dersin
çırıldıkça kabaran pamuk gibi
dağların yürek çarpıntısı
otların çiçeklerin arasından
bu yağmur bu gözlerinin sevinci*

*bakıp menekşenin gülüşüne arının cilvesine
kör döğüşünden uzak yaşamın
alış gibi durdukça allanan
nasıl da sonsuzlaşır akşam
trenin bir dağı tırmanışından”⁶⁶⁷*

Pis Bir Potin Kokusu, şiirinde ise arıları uyduya benzeten şair, mevsimlerin insan ve diğer canlılar üzerindeki etkilerini ise şöyle anlatır:

*“arılar oğul verdi mi
hiçbir şey tutamaz onları petekte
yola koyulur bir yumak uydu
insanlar tersine yaz biter bitmez
evlere yığılır kördüğüm”⁶⁶⁸*

Tırmanış şiirleri IV şiirinde Arif Ay sevgilisini överken onu doğanın özellikleri ile beraber anar:

*“ormanımsın sen benim
gizler taşırsın kütüğümden*

...

⁶⁶⁷ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 98.

⁶⁶⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 42.

denizimsin sen benim
 açılırım enginliğine hırsla
 ...
 tabiatımsın sen benim
 aşklar eker, acılar biçerim”⁶⁶⁹

3.2.10. Hüzün

Arif Ay, İslam ümmetinin ve Türk toplumunun yaşadığı acıları şiirlerinde işlemiş ve bu acılardan da derin hüzünler duymuştur. Kendisine neden hüzünlü olduğu sorulunca şöyle yanıtlar bu soruyu Arif Ay: “Peygamberimiz bir hadisinde ‘Ben hüzün Peygamberiyim.’ diyor. Ayrıca, toplum olarak da büyük acılar, büyük yıkımlar geçirmişiz. Bu yüzden, elbette hüzünlü olmamız için birçok sebep var.”⁶⁷⁰

Arif Ay, dünyada yaşanan bütün acılara kucak açan bir şiir algısına sahiptir. O kalemmini yaşanan haksızlıklara karşı kullanır, kelimeleri ile mücadele eder, ezilenlerin hakkını bu kelimeler ile savunur. Arif Ay’ın şiirindeki kelimeler de yine ezilen halkın dilindendir, halkına uzak bir dil anlayışı ile şiirlerini yazmayan Arif Ay’ın kelimeleri yerli, duyduğu hüzün ise evrenseldir. “Arif Ay şiiri dinamik bir hüzün, ince bir lirizm, yumuşak bir ses, nahif bir melodi bin yılın duyarlılığını şiir hücrelerine nüfuz ettiren bir perspektif ve engin bir duyarlılığın şiirleridir.”⁶⁷¹

Arif Ay şiiri, neredeyse dünyada yaşanan her acıyı derinden hisseder ve şiiri ile bu acıları kaydetmeye çalışır. Şair, halkın içinde olduğu için güncel acıları da Arif Ay şiirinde görmek mümkündür. *Maden Yası* şiiri 2014 yılında Manisa, Soma’da meydana gelen maden kazası için yazılmış bir yas şiiridir. Kendisi de hissetmediği hiçbir şeyi şiirine taşımadığını söyler: “Hayatımla sanatım birbirinden ayrı değildir. Hiçbir zaman yüreğimi yakmayan bir acıyı dile getirmediğim.”⁶⁷²

Maden Yası şiiri toplumsal siyasal sorgulamaları da içeren bir şiirdir:

“ölüm var madem
 neden maden
 yakar onları
 söndürür ocakları
 der gibi soma

⁶⁶⁹ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi Ankara 2001, s. 53.

⁶⁷⁰ Cafer Haydar, “Arif Ay’la Şiirli Söyleşi”, *Mavera*, Şubat 1990, S. 158, s. 40.

⁶⁷¹ Ali Göçer, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 6.

⁶⁷² Selami Şimşek, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, Ekim 2008, s. 6.

yandım ve
yasıma yaslandım

kara kuşlardır gözleri pır pır
bazen gece uçarlar bazen gündüz
kara dalgalar ki yürekleri
güm güm döver dağları

yandım ve
yasıma yaslandım

payına düşen mi
emeğin kara bir kömür parçası
çocuğunun gözünde yaş
eşinin bağrında taş

yandım ve
yasıma yaslandım’’⁶⁷³

Arif Ay’ın bazı şiirlerindeki hüznün ise yalnızlık ve yaşlılıktan kaynaklanan bir hüznüdür. Bu şiirlerde hüznün ve kederin sebebi ölüm düşüncesi ve yaşanmışlığın tortusudur.

“günden güne azalıyor
evleri süsleyen telaş
güz yolculuğu ömrümün
kapısına yığılan yapraklar kadar
yorgunluk biraz

günden güne bu denizi kesip biçiyorum
bütün yalnızlıkların hüznüyle
akşamı akşama dikiyorum
yine de gitmiyor
ruhumun elbisesindeki potluk

kimseler bilmez
düşen çocuktan
ve ağlayan anneden başka
günden güne ıssızlaştığını
anıların bile’’⁶⁷⁴

Bahtım şiiri ise kendisini kaderine teslim etmiş bir sesi haykırır. Bu şiir Arif Ay’ın diğer şiirlerinde duyulan gür sesine rağmen oldukça sakin bir şiirdir.

“el aldım sulardan
gönül gönüle aktım

⁶⁷³ Arif Ay, “Maden Yası”, Edep, S. 52, Haziran 2014, s. 1.

⁶⁷⁴ Arif Ay, “Günden Güne”, Edep, S. 22, Aralık 2011, s. 1.

*göcümü yola koydum
kim bilir ne çıkar
haydi gidelim bahtım*

*geleceğimi söyleme karıncalar
en tembeliyim mevsimlerin
bitmeyen akşam gözlerin
baktıkça hüznünler derlerim*

*uzansam bir avuç toprak olmaya
kuş olup uça günahlarım
beni bekliyor bir yerde
boş kalmış evler gibi hatıralarım’’⁶⁷⁵*

Güz Geçiyor şiiri de bireysel bir temayı içerir. Bu şiirdeki ses yalnızlığından unutulmuşluğundan dolayı bir keder içindedir:

*“güz geçiyor şimdi
yeşil yaprak, sarı yaprak
bir ben kaldım ortada
defterler arasında unutulmuş
o mor yaprak
ruhuma yalnızlık çivileri çakan
ıpıssız sokaklardan
gün görmüş insan haliyle
güz geçiyor şimdi*

...

*gurbeti sürme çekmişsin gözlerine
ondandır bitmiyor hasretim
söylesem yalnızlığı çoğaltır dilim
akşam kapıda kalır
sensiz
güz geçiyor şimdi’’⁶⁷⁶*

Eylül ayı, sonbahar mevsimi de Arif Ay şiirinde hüznün mevsimi olarak varlık bulur. Şair, *Yaz Sonu* şiirinde hüznün mevsimi ile yüzleşmek istemez:

*“yaz çekilir birazdan
ürperten rüzgârıyla eş
yandım ve yasıma eylül
hazlar ve acılarıyla eylül
hazlar ve acılarla
el ele geçtiğimiz
dar sokaklar eski kapılar
derin denizlere açılan*

⁶⁷⁵ Arif Ay, “Bahtım” Edep, S. 56, Ekim 2014, s. 1.

⁶⁷⁶ Arif Ay, “Güz Geçiyor”, Edep, S. 9, Kasım 2010, s. 8.

karanlığa koyma bizi kaptan

*geç gelen akşamdır yaz
incir ağaçlarının arasından yükselirken dolunay
içimize bir gurbet çöker
bir şarkıyı mırıldanır gibi
yapraklarla savrulan
eylül eylül değil bu kez
bir efkardır bitmez tükenmez
haydi kaptan çabuk gidelim buradan’’⁶⁷⁷*

Arif Ay, *Gölgelikler* şiirinde ise yalnızlık ve yaşlılığın tam ortasındaki bir kadının tasvirini yapar:

*“Kapı önüne düşmüş
Gölgeleri süpürüyordu kadın
Dudaklarındaki duayı su gibi
Serpe serpe*

*Sonra sustu her şey
Hiç geçen olmadı anılardan bile
Bir masalın sonuydu kadın
Yaşlanan kanatlar kapının
Söylene söylene*

*Bütün sular akşama diyordu
Akşama diyordu aşklar da
Kaybettiğinden beri dünü
Hüzünlü bir şarkısın artık
Dinlenir eski plaklarda
Akan eski zaman ırmağı içimin
Döne döne’’⁶⁷⁸*

Hüzünler II şiirinde Arif Ay, yılların geçmesi ve dostlukların zamanla tükenmesi üzerine duyulan hüznü dile getirir:

*“bitmiş günlerdir hüzünler
geçer ya kahırlardan*

*hangi denizin diplerinde bulayım
ağlarında ağılar gizli balıkçılar gördüm
vurgun yemiş gibisin şimdi her yerde*

⁶⁷⁷ Arif Ay, “Yaz Sonu”, *Edep*, S. 31, Eylül 2012, s. 1.

⁶⁷⁸ Arif Ay, “Gölgelikler”, *Edep*, S. 5, Temmuz 2010, s. 1.

ey kalbim
 acılar bulut bulut çöker de
 gecedir geçirir gözlerinden
 seni beni yine seni
 beklemek yok artık
 yanık resimlerdir hüznünler
 dağılır ya rüzgârlarda
 dostlukların yalnız adı vardır
 ne sorduk ne sorulduk
 velhasıl biz
 hep hal-hatırda kaldık’’⁶⁷⁹

Arif Ay, Şeyh Galib’in “*Gam defterinin tamamı yok mu*”⁶⁸⁰ mısraını *Gam Yüğü* şiirinde kullanır ve şiirinde bu soruyu cevaplar:

“/gam defterinin tamamı yok mu/?

olmaz mı galip
 gam bizde dağdır
 gün gün öğütüp
 tuz ve barut
 ekmekle acı: urganlarla
 kervanlara yüklediğimiz
 sonra kadınlarımızın
 gidip de dönmeyenlere yaktığı
 bir ezgidir; söylenir akşamlarda

/yine gam yükünün kervanı geldi/’’⁶⁸¹

3.2.11. Umut

Arif Ay şiiri, hüznün ve acıları umuda dönüştürmeyi başarmış bir şiirdir. Onun şiirlerinde umut, idamlardan, kıyımlardan sonra bile güneşten bir ülke kurar. “*Arif Ay’ın şiirleri ne kadar acı ve hüznle dolmuş şiirler de olsa, onlar yine de karamsar değil, ay-*

⁶⁷⁹ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 22-23.

⁶⁸⁰ Şeyh Galib, *Hüsn ü Aşk*, (Haz. Muhammed Nur Doğan), Yelkenli Yayınevi, İstanbul 2008, s. 296.

⁶⁸¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 73.

*dınlık umut dolu şiirlerdir. Bizim gerçeklerimizi, bizim insanlığımızın ve giderek tüm insanlığın gerçeklerini aydınlatan, onların acılarını ve hüznelerini duyan paylaştan şiirlerdir.”*⁶⁸²

Öncü şiirinde, birtakım olaylara kurban edilen, ellerinden gelecekleri alınmaya çalışılan bireyler vardır. Bu bireyler önce acılarını anlatırlar ve ardından da acılarından yeniden güç bulur, gelecek için ümitvar olurlar.

*“bizi bir yangına su diye
bir öfkeye hedef ettiler
sevgimizi beter/yâri beter ettiler
ellerimiz öyle soğuk*

*gece
örtüyor yakınlığımızı
durmasız akar da yazgımız
ellerimizde bir fidan
dikmek için yüreklere çocuk*

*bu yürüyüş
adımların ayarlanması birliğimize
kelimelerin bir sorguyu yüklenmesi
susmasında saatlerin
ellerimiz öyle sıcak
gözlerimizde yeni bir ülke çocuk”*⁶⁸³

Bildiri şiirinde kötülüğün, yenik düşmesine şahitlik ederiz. Arif Ay bu şiir ile tüm ezilenler, yoksullar için umuttan bir gün doğacağını müjdeler:

*“akrebin kendini zehirlediği
günlere geldik
taşları tek tek düşen
yalan duvarının önünde
can çekişiyor engerek*

⁶⁸² Osman Sarı, “Arif Ay’ın Aydınlık Şiiri”, Seviye, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 8.

⁶⁸³ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 70-71.

*artık, tüm yoksullar için
kervanı vurmak gerek*

*işte en yoğun sabah
tomurcuğun açıldığı andır
sonra bir sesle
yüreğe çiğ gibi düşen
de ki, kan ve hüzünden
umudun söken şafağıdır’’⁶⁸⁴*

Kıyılar Hep Sabah şiirinde Arif Ay, modernizmin dünyayı çevrelediğini yaşamı daralttığını; insanoğlunu özünden uzaklaştırdığını söyler. Ardından ise “kadın” figürü ile yeniden bir dirimi, uyanmayı işaret eder.

Arif Ay, şiiri için karamsarlığın şiiri demek kolay yoldan, bir fikre sahip olmak demektir. Çünkü Arif Ay, ilk önce kötüye giden durumları tespit eden ve hemen ardından da bu gidişatın nasıl değiştirilip iyiye yöneltilebileceğini söyleyen bir şairdir. *Kıyılar Hep Sabah* şiiri de bu şiirlerinden biridir. Arif Ay, şiirin ilk bölümünde “ölü”, “boşluk”, “kirli su” gibi kelimelerle yitik ve viran bir dünya çizer. Ancak hemen sonra “deniz dişiliğini korumuş” diyerek bir umut tohumunun var olduğunu, ölümün karşısında denizin, bir dirilişi simgelediğini söyler:

*“horoz boşluğa ötüyor durmadan
deniz dişiliğini korumuş
sokaklara kirli bir su yürümüştü”*

Şiirin devamında da bu düzen aynı şekilde sürer. Kentin adeta kara bulutlarla kaplandığı, ölümün doğumlara galip geldiği bir anda “kadın ve deniz” imgeleri ile var olmak, yeniden doğmak adına umutlar yeşertir:

*“kent uyanırken beni görecekler
denizi ve ölüyü görecekler
bin yıl geçmiş gibi deniz kurumuş gibi
kadınlar doğurmamış gibi*

denizi topluyor bir kadın

⁶⁸⁴ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 76.

ölü bir zamanı diriltmek için”⁶⁸⁵

3.2.12. Ölüm

Arif Ay, yaşamın ve ölümün birbirlerine karşıt olduğunu kabul etmeyerek ölüm üzerine şunları söyler: “*Ölüm sanki yaşamın karşıtıymış gibi bilinir. Öyle değil oysa bu bir sürecin, bir mekândan başka bir mekâna aktarılarak sürüp gitmesi olayıdır.*”⁶⁸⁶

Musallada Kim Var şiirinde de ölüm olayı Arif Ay’ın ölüm ve yaşam üzerine olan düşünceleriyle paralellik gösterir; ölüm yaşamın içinden sıradan bir sahne olarak anlatılır. Bu şiirde hayat sıradan bir şekilde yolunda akarken, bir yandan da ölümün akışı okura doğal bir hal ile aktarılıyor. Şiirde yine toplumsal göndermelere de yer verilmiştir:

*“rujlarından geçiyor bir kadın
cumhuriyetinden saçlarının
iç çamaşır direkleri pazarcı küfürleri
som model bakışlar arasından
hayata sersefil girdiğimden beri
veba dağıttın şebekesinde şehirlerin
hesapları tutturamayan adam
ucuz tarihe halk taşıtlarında
utancını sünger gibi emen kadınlar
...
şimdi bütün trenlerin kalkış saati
bütün halkların
kederin üstesinden gelen
doğurdukça ırmaklaşıyor gövden
gürül gürül bir insan sabahı
musallada kim var”*⁶⁸⁷

Işık dağı şiirinde ise bireyin ölümü düşünmesine, hayatın geçiciliğine, insanın faniliğine ve yer verilir:

*“birgün beni de götürür bu yol
su gibi aktığım kalır
bir ağaç gölgesi bulurum da*

⁶⁸⁵ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 76-77.

⁶⁸⁶ “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 13, May.- Haz. 1999, s. 22.

⁶⁸⁷ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 19.

zamandan bir nefes çektiğim kalır

*yağar yağmur, iner dolu
canımdan bir ateş yakarım
dumanlanırım dağlarla akşam
bir oğul, bir hasret kalır*

*örtünürüm geceyi hil'at gibi
bir dua ormanına dalar giderim
bir yıldız da ben olsam gökyüzünde
hep sana doğru kaydığım kalır*

*bir gün beni de götürür bu yol
su gibi aktığım kalır
bir ağaç gölgesi bulurum da
zamanda bir nefes çektiğim kalır’’⁶⁸⁸*

Arif Ay ilk şiirlerinden itibaren yaşam ve ölüm temasına yer verir. Ancak bu şiirlerde ölüm, yaşamdan dirilişten güçlü bir konumda değildir. *Hıra* kitabında yayımlanan “Gerilla”⁶⁸⁹ şiirinde zulme karşı direnişte olan bir kişinin ölümünü anlatan şair *Dosyalar* kitabında toplu ölümleri, kıyımları dile getirir. Arif Ay, ölümü, hayatın içinde doğal bir seyir içinde verirken ölümlerin hemen ardından yeniden dirilişi işler. Yani ölüm ile bir sonu ele almaz Arif Ay. Arkadaşı Cahit Zarifoğlu’nun ölümü üzerine yazdığı *Cahit Zarifoğlu* şiirinde de bu inancı görürüz. Arif Ay, ölümü adeta bir düğün gibi karşılar ve şiirde “ölüm düğünlerinde kına yakmak”tan söz eder:

*“neylerim ah neylerim
ölüm düğünlerine gidip gelmekten
kına tutmaz oldu ellerim’’⁶⁹⁰*

⁶⁸⁸ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınları, Ankara 2001, s. 14-15.

⁶⁸⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 66-67.

⁶⁹⁰ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 53.

3.3. YAPI

3.3.1. Nazım Biçimi

Nazım biçimi, kafiye, dize ve nazım birimini içine alan bir düzenden oluşur. Bu düzen, İslamiyet etkisindeki Türk şiirinden, günümüze kadar birçok gelişim ve dönüşüme uğramıştır. *“Arap, Fars ve Türk şiirlerinde rubai, beyit, gazel, kaside, gibi türler, Türk halk şiirindeki “mani, koşma, semai, divan” gibi çeşitler, Japon ve Çin şiirlerinde “haiku, tanka” türleri, Batı şiirindeki “sonnet ve ballade”lar hep bu kalıpların, geleneklerin örneklerindendir.”*⁶⁹¹

Arif Ay’ın şiirlerinde yer yer halk edebiyatı etkisi sezilse de genel olarak Arif Ay, bu nazım biçimlerini kullanmayı yeğlemekten ziyade serbest nazım biçimini tercih etmiştir. Dolayısı ile Arif Ay’ın şiirleri sadece serbest nazım biçimleri açısı ile değerlendirilecektir.

3.3.1.1. Serbest Nazım Şekilleri

Serbest nazım şekli Batı edebiyatından Türk edebiyatına geçmiş; Divan edebiyatı Halk edebiyatı nazım şekillerinin de şiirden atılmasına vesile olmuştur. Serbest nazım şeklinde vezin, kafiye mısra gibi şiir unsurları dikkate alınmaz.

*“Bentler, şairin istediği gibi düzenlenir. Bunların kesin kuralları ve sınırları yoktur. Bazıları vezinli-kafiyeli, bazıları vezinsiz kafiyelidir. Bazılarında ne vezin vardır ne de kafiye. Bir kısmında her bendin mısra sayısı eşittir, bazısında farklıdır. Serbest nazım şekilleri bize Fransız Sembolistlerinin etkisiyle girdi ve Servet-i Fünun döneminden günümüze kadar kullanılmaktadır.”*⁶⁹²

3.3.1.1.1. Eşit Düzenle Kurulanlar

Eşit düzenli serbest şiirlerinin bentlerinin her bir mısraı eşittir. Şiirler, üçlüler, dörtlüler ya da beşlilerden kurulur. Şiirin tamamında bir vezin kullanılır ve bentlerin kafiye düzeni aynıdır. Arif Ay’ın eşit düzenli serbest şiirleri şunlardır:

⁶⁹¹ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayıncılık, Ankara 2006, s. 244.

⁶⁹² Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 158.

Tek Üçlüden Oluşan Şiirler:

*Artılar*⁶⁹³ üst başlığı ile yayımlanan *Zaman ve Miş-li Geçmiş Zaman, Martı ve Çıkrık*⁶⁹⁴ şiirleri tek üçlüden oluşan şiirlerdir. Örneğin:

“oltamı attım güne
ucuna takılan
kupkuru bir deniz”⁶⁹⁵

Tek Dörtlüden Oluşan Şiirler:

Arif Ay’ın şiirleri genellikle uzun şiirler olduğu için kısa şiirleri oldukça nadirdir. Tek dörtlüden oluşan şiirlerine örnek olarak *Sucul Şiir* ve *Mahşer* şiirleri gösterilebilir.

“saçların hangi ülkenin ırmaklarında ıslanır
ikindi gölgesi oralarda da uzun mu
oralarda da seven horlanır
sevilen vurulur mu”⁶⁹⁶

“çek kalyonunu
zamanı pörsüten us
önde yürüyor yüreğim
sorgu gününe”⁶⁹⁷

Tek Beşliden Oluşan Şiirler:

Gün Yorumları şiirinin ikinci bölümü tek beşliden oluşan şiirlere örnek olarak gösterilebilir:

“çalışmak gün boyu umutla
karıncalara imrenerek
çekirgelerin sıçrayışlarını göre göre
uç uçlar korosunda
çalışmak gün boyu umutla”⁶⁹⁸

⁶⁹³ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 51-55.

⁶⁹⁴ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 101.

⁶⁹⁵ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 54.

⁶⁹⁶ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 10.

⁶⁹⁷ Ay, *Hıra*, s. 39.

⁶⁹⁸ Ay, *Hıra*, s. 48.

Tek Altılılardan Oluşan Şiirler:

Tek altılılardan oluşan şiirlere *Hıra*⁶⁹⁹ ve *Ateş ve Caz*⁷⁰⁰ kitaplarında rastlanmaktadır. *Hıra*'da: “Mat”, “Çağmak Karanlığa III”, “Aydınlığın Yolcusu”; *Ateş ve Caz*'da: “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler IV”, “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler VI” tek altılılara örnektir. Tek altılılara örnek olması açısından “Mat” şiiri gösterilebilir:

“yılan kabukları topluyorum
kara ve ışıldak
güneşin kum gibi kaydığı yerde
sesini avuçluyorum
derim soyuluyor gömlek gibi
güneşin bir mızrak boyu indiği yerde”⁷⁰¹

Tek Yedililerden Oluşan Şiirler:

Tek yedililerden oluşan şiirler, *Hıra* ve *Ateş ve Caz* kitaplarında yoğunlaşmaktadır. *Hıra*'da “Gizde” ve “Gün Yorumları IV” şiirleri; *Ateş ve Caz*'da ise “Gül Taşdım Vazona IV”, “Durdu O Saat” şiirleridir.

“Gün Yorumları IV” şiiri tek yedililere örnek olarak gösterilebilir:

“zaman kurudu mu
yaşamak yasak gibi
akşamsa boşalır heybelerden
algılanır günün çoğul köşeleri
kuşun korkularında kalıcı
sular durur doyunluğuna
yaşamak yasak gibi”⁷⁰²

Tek Dokuzlulardan Oluşan Şiirler:

Tek dokuzlulardan oluşan şiirler *Hıra*⁷⁰³ kitabında “Çağmak Karanlığa”, “Lale”; *İma Kitabı*⁷⁰⁴ adlı kitapta “Kış”; *Yirmi Yaş Şiirleri*⁷⁰⁵ kitabında ise “Gül Taşdım Vazo-

⁶⁹⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978.

⁷⁰⁰ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001.

⁷⁰¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 34.

⁷⁰² Ay, *Hıra*, s. 50.

⁷⁰³ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978.

⁷⁰⁴ Arif Ay, *İma Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989.

⁷⁰⁵ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995.

na” isimli şiirlerdir. Tek dokuzlulara örnek olarak ise *Çağmak Karanlığa* şiiri gösterilebilir:

*“esrar korosu yorgun cinler
kambur özgürlüğün kan çalgısı
çalar saat eğimleri içinden
sonra yıkılır güneş
çeker ellerini sulara dalar
bir dostluk gibi yadigar
aşk yeni bir ülke kurar
çöker demire yaşlı us
ve linç”*⁷⁰⁶

Tek Onlulardan Oluşan Şiirler:

Tek onlulardan oluşan şiirler *Hıra*’da “Sabah da Mavi”, “Güne Doğan Koşu”; *Şiirin Kandilleri* kitabında “Gökyüzü Saatleri I”, *Yirmi Yaş Şiirleri* kitabında ise “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler”dir. *Güne Doğan Koşu* şiiri tek onlulardan oluşan şiirlere örnek olarak gösterilebilir:

*“atın tüylerini alırken ateş
bir müzik çoğalır güne
bulanır su kirlenir kurşun
dalgalanır bir yığın kan
çöker camlara acının pusu
yiten büyük düşler olur
bu ülkede
kırılır karşının aynaları
ey güne doğan koşu
yine de aşk”*⁷⁰⁷

Üçlülerden Oluşan Şiirler:

Üçlülerden oluşan şiirlere örnek olarak *Aşk Kapıdan Baktırır VIII* şiiri gösterilebilir. Şiir üçlükler halinde beş öbekten oluşmaktadır.

“çözdün

⁷⁰⁶ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 56.

⁷⁰⁷ Ay, *Hıra*, s. 69.

*iplik iplik tel tel
ellerinin dostluğuyla ör beni*

*dağıttın
tane tane kum kum
gözlerinin ışıyla topla beni”⁷⁰⁸*

Dörtlülerden Oluşan Şiirler:

*Hıra*⁷⁰⁹ da bulunan dörtlüler sırasıyla şunlardır: “Tun”, “Serinlik”, Üzgü, “Onum”, “Günevleri”, “Uygar Böcekler I”, “Serinlik” ve “Onum”,” şiirleri üç öbekten; “Günevleri” iki öbekten; iki bölümden oluşan “Uygar Böcekler” şiiri ise sırasıyla üç ve iki öbekten oluşmuştur. Dörtlülerden oluşan şiirlere örnek olarak *Günevleri* şiiri gösterilebilir:

*“dehlizler giyimevi ürperti yöresinde çoğalan
Yangınlar geçer sesin rüzgarından
Ten açması dağ susuşlarına koyakladığım
Su kabartmalarıdır su şavkın vurur*

*aydınlık tümce indiğinde
kumların yürüyen ağırlığında gür
alın toprağı çektiği karınca izlerine
camların ötesi uzar”⁷¹⁰*

Konumlama,⁷¹¹ *Kiraz*⁷¹², *Işık Dağı*⁷¹³ şiirleri de diğer dörtlülerden oluşan şiirlerdir.

Beşlilerden Oluşan Şiirler:

Yazmalara Çiçek Düşmüş,⁷¹⁴ *Anne*⁷¹⁵ şiirleri beşlilerden ve üç öbekten oluşturulmuş bir şiirdir. *Uygar Böcekler II*,⁷¹⁶ *Gökyüzü Saatleri V*,⁷¹⁷ *Sensiz*,⁷¹⁸ şiirleri ise beşli-

⁷⁰⁸ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 479.

⁷⁰⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 22, 25, 27, 30, 31, 51, 52.

⁷¹⁰ Ay, *Hıra*, s. 31.

⁷¹¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 74.

⁷¹² Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 58-59.

⁷¹³ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 14-15.

⁷¹⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s 26.

⁷¹⁵ Ay, *Hıra*, s. 37.

⁷¹⁶ Ay, *Hıra*, s. 52.

lerden oluşmuştur ancak iki öbeğe bölünmüş haldedir. *Yazmalara Çiçek Düşmüş* şiiri beşlilerden oluşan şiirlere örnek olarak gösterilebilir:

*“bir tütsü bezenir sabahına
yorgunlunu yener asmalar
uzatıp kollarını sevecenliğine güneşin
tüm uğraşlarına giz karışır
duayla tohumu toprağa saçan köylünün”*⁷¹⁹

3.3.1.1.2. Farklı Bentlerle Kurulanlar

Farklı bentlerle kurulan serbest nazım şekilleri üçlükler, dörtlükler veya dörtlük ve beşlikler gibi farklı mısralara sahip bentlerden oluşurlar. *“Bunlar bentlerle yazılır ve her bendi değişik sayıda mısralardan oluşur. Mısra sayıları ve vezinleri bakımından değişik olan bentlerden oluşsa bile bentler, belli bir düzene göre sıralanırlar.”*⁷²⁰ Çalışma içindeki Arif Ay’ın “Eşit düzenle Kurulan Şiirleri” başlığında gösterilen şiirlerin dışındaki hemen her şiiri farklı bentlerle kurulmuş şiirlerdir. Farklı bentlerle kurulan şiirlere örnekler ise şöyle gösterilebilir:

<u>Şiir Adı</u>	<u>Dize Öbeklenişi</u>
<i>Mavi Koşar Kuşlar</i> ⁷²¹	5+4+4+5+2
<i>Bir Sevdâ Ellerimiz</i> ⁷²²	3+4+3
<i>Serim</i> ⁷²³	4+5+4
<i>İz</i> ⁷²⁴	7+4
<i>Gülbündü</i> ⁷²⁵	5+2+4+3
<i>Akşam Kadıköy’de</i> ⁷²⁶	4+4+6+5+3
<i>Alacataram</i> ⁷²⁷	3+1+3+1+3+1+3
<i>Su Düşü</i> ⁷²⁸	4+3+4+2

⁷¹⁷ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 30.

⁷¹⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 36.

⁷¹⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 26.

⁷²⁰ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 159.

⁷²¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, 1978 Ankara, s. 7.

⁷²² Ay, *Hıra*, s. 9.

⁷²³ Ay, *Hıra*, s. 16.

⁷²⁴ Ay, *Hıra*, s. 18.

⁷²⁵ Ay, *Hıra*, s. 19.

⁷²⁶ Ay, *Hıra*, s. 20.

⁷²⁷ Ay, *Hıra*, s. 23.

⁷²⁸ Ay, *Hıra*, s. 28.

<i>Sığmak</i> ⁷²⁹	4+5
<i>Ne</i> ⁷³⁰	6+4
<i>Sınayan Vakte Bizi</i> ⁷³¹	4+5
<i>Çekim</i> ⁷³²	5+6
<i>Dulda</i> ⁷³³	5+5+4+3
<i>Kundak</i> ⁷³⁴	5+4+5+6+4+9
<i>Alaf</i> ⁷³⁵	6+2+6+2+6
<i>Gerilla</i> ⁷³⁶	4+4+6+7
<i>Gül Cengi</i> ⁷³⁷	6+4+5
<i>Öncü</i> ⁷³⁸	4+5+4
<i>Dönen Aydınlığa</i> ⁷³⁹	4+4+4+1
<i>Günberi</i> ⁷⁴⁰	4+4+6+5
<i>Kıyılar Hep Sabah</i> ⁷⁴¹	4+5+6+2
<i>Vurgu</i> ⁷⁴²	2+4+2+4+2+4+2+2
<i>İftar Sofrası</i> ⁷⁴³	5+7+5+6
<i>Erzurum</i> ⁷⁴⁴	5+1+8+1+7+1+9+1
<i>Bosna Ah Bosna</i> ⁷⁴⁵	6+6+10+5+8+8+9

3.3.1.2. Kısa Şiir

Kısa şiir, Halk edebiyatında, Divan edebiyatında ve Modern Türk edebiyatında farklı isim ve usullerle karşımıza çıkar. Halk edebiyatındaki maniler, Divan edebiyatında ise, kıta, rubai ve tuyuğ, kısa şiir örneklerinden bazılarıdır. Kısa şiir “*Kelime ve mısra tasarrufuyla az sözle çok şey söyleme, söylenen şeyi çarpıcı ve vurucu bir biçimde*

⁷²⁹ Ay, *Hıra*, s. 33.

⁷³⁰ Ay, *Hıra*, s. 35.

⁷³¹ Ay, *Hıra*, s. 36.

⁷³² Ay, *Hıra*, s. 38.

⁷³³ Ay, *Hıra*, s. 44.

⁷³⁴ Ay, *Hıra*, s. 59-60.

⁷³⁵ Ay, *Hıra*, s. 62.

⁷³⁶ Ay, *Hıra*, s. 66-67.

⁷³⁷ Ay, *Hıra*, s. 68.

⁷³⁸ Ay, *Hıra*, s. 70.

⁷³⁹ Ay, *Hıra*, s. 72.

⁷⁴⁰ Ay, *Hıra*, s. 75.

⁷⁴¹ Ay, *Hıra*, s. 76.

⁷⁴² Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 7-8.

⁷⁴³ Ay, *Dosyalar*, s. 19-20.

⁷⁴⁴ Ay, *Dosyalar*, s. 31-36.

⁷⁴⁵ Ay, *Dosyalar*, s. 28-32.

*ifade etme kaygısı taşıyan yoğunlaştırılmış metinlerdir. Bunlar daha çok hissettirmeye, sezdirmeye dayalı, kimi zaman şaşırtma amaçlı, telkin üslubu taşıyan şiirlerdir. Genel olarak hacim bakımından bir sayfayı aşmazlar.*⁷⁴⁶ Arif Ay da ilk kitaplarında bu yana kısa şiirlere yer vermiş bir şairdir. İlk kitabı *Hıra*'da yayımlanan şiiri “Sukul Şiir” Arif Ay'ın ilk kısa şiirlerine bir örnektir:

*“saçların hangi ülkenin ırmaklarında ıslanır
ikindi gölgesi oralarda da uzun mu
oralarda da seven horlanır
sevilen vurulur mu”⁷⁴⁷*

Arif Ay'ın ilk kısa şiirlerinden birisi de *Gizde* şiiridir.

*“bir günü geniş bir düzlüğe serin
görmek isterseniz ufku
yerinizi doldurur onlar
ağırbaşlı bulut/o yürek kar
dağ ACI DAĞ acı/ ACI dağ kor
yerinizi doldurur onlar
sulu-sepken/sevecen”⁷⁴⁸*

Arif Ay'ın kısa şiirlerinden belki de en yoğun içerikli olan şiiri ise *Mat* şiiridir:

*“yılan kabukları topluyorum
kara ve ışıldak
güneşin kum gibi kaynadığı yerde
sesini avuçluyorum
derim soyuluyor
güneşin bir mızrak boyu indiği yerde”⁷⁴⁹*

Mahşer şiiri de bir kısa şiir örneğidir:

*“çek kalyonunu
zamanı pörsüten us
önde yürüyor yüreğim*

⁷⁴⁶ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 165.

⁷⁴⁷ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 10.

⁷⁴⁸ Ay, *Hıra*, s. 15.

⁷⁴⁹ Ay, *Hıra*, s. 34.

sorgu gününe”⁷⁵⁰

Arif Ay’ın kısa şiirlerine en önemli örneklerden birisi ise *Artılar* adlı şiiridir. Bu şiir kısa şiirlerin bir araya getirilmesiyle örülmüş bir bütün oluşturur. Şiir, *Artılar* ana başlığının altında alt başlıklarla bir araya getirilen, dörtlükler olarak karşımıza çıkar. Bu şiirlere Arif Ay’ın *haiku* denemeleri olarak da bakılabilir. “*Japon edebiyatında 3 mısradan ve 17 heceden (5+7+5) oluşan Haiku denilen kısa şiir şekli meşhurdur.*”⁷⁵¹ Ancak Arif Ay, ilk bakışta *haiku* tarzı ile yazıldığı izlenimi veren *Artılar* şiirinde, *haiku* tarzının kurallarını esnetmiş, mısra ve hece sayısını artırmıştır.

“UÇAKLAR

hüthüt ve ebabil

yüzümde uçurduğum güneşler--

dendi bu kuşlar

bir işmarla inen taşlar

ATLAR

güneş doğarken

ne derindir şu atlar

taşırklar terkilerinde

göğü

IRMAK

uzanıp alıyorum

uykusunu akşamın

karanlık ülkelerinde

uğultulu ırmağım” ⁷⁵²

Arif Ay’ın kısa şiirlerinden birisi de *Zaman* şiiridir.

“*hangi zaman hangi zaman*

aşkların tekrarı yoktur güllerin de

⁷⁵⁰ Ay, *Hıra*, s. 39.

⁷⁵¹ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 165.

⁷⁵² Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 51.

*saflığın aynasında bir hayaldir yüzün
sarp sularındayım zamanın paramparça*

*gelgiti birdir ateşin de aşkın da
bir rüzgâr gülü, bir bulut gölgesi
bir sarı yaprak, ölüm ve çığan*

*hangi zaman hangi zaman
ne zaman*⁷⁵³

Kısa şiirlere sayıca fazla yer vermiştir Arif Ay, bu şiirlerinden birisi de *Kış* adlı şiiridir.

*“dışarda türbe gibi ıssız bir gece
kar yağıyor şimdi özlemler üstüne
sen varsın bütün yollarda
bütün beklemelerde bütün garlarda
halimi anlatamam artık saat kaç
bir taş plak döner gibi eski konakta
ağutlar, yıkımlar yankılanır
paslı, küflü şarkılarda
süzülmüş acı tortusu günlerin*⁷⁵⁴

3.3.1.3. Uzun Şiir

“Uzun şiir genellikle tahkiyeye dayalı, olay anlatımını içinde barındıran metinlerdir. Daha geniş zamana yayılan ve daha karmaşık sorunları, olay ve olguları gündeme getirirler. Birden fazla olay, olgu, durum, duygu ve düşüncüyü işleyebilirler. Ayrıntılara önem verilir. Bu tür metinlerin çoğu zaman şiirsel değeri düşmektedir.”⁷⁵⁵ Arif Ay’ın ilk şiirlerinden itibaren göze çarpan bir özellik olan “hikâye” tekniği Arif Ay şiirinin ilerleyen zamanlarda daha yoğun olarak *uzun şiire* doğru yönelmesine sebep olmuştur.

Arif Ay, uzun şiirlerinde genel olarak tek bir konuyu ele almıştır ve şiirlerinin konusu genel anlamda kitaplarının konusunu da şekillendirmiştir. Bunu en iyi *Dosyalar*

⁷⁵³ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 27.

⁷⁵⁴ Ay, *İmâ Kitabı*, s. 36.

⁷⁵⁵ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 165-166.

kitabı ile görebiliriz. Bu kitaptaki şiirlerin birçoğu uzun şiir niteliği taşır ve kitabındaki bütün şiirler de yakın tarih temasını içerir. Arif Ay, uzun şiirlerinde, ayrıntılı bilgi vermeye çalışırken şiirin sanatsal değerini de korumaya çalışmıştır. Özellikle son şiir kitabı olan *Şiirimin Şehirleri* adlı eserindeki şiirler uzun şiir niteliğindedir ve bu şiirlerdeki ayrıntılı bilgiler okuru rahatsız etmeyecek bir uyum ile birlikte sunulmuştur. Ancak şairin ilk dönem uzun şiirlerindeki ayrıntılı bilgi verme çabası da şiirinin daha doğal bir seyirde daha rahat bir dil ile ilerlemesini de geciktirmiştir denilebilir.

*Hıra*⁷⁵⁶ kitabında uzun şiir niteliği taşıyan çok fazla şiir bulunmamaktadır. Bu kitapta uzun şiire örnek olarak “Çağmak Karanlığa”⁷⁵⁷ şiiri gösterilebilir.

*Dosyalar*⁷⁵⁸ kitabında ise uzun şiirler daha yoğun olarak bulunur. Bu kitapta uzun şiire örnek olarak ise “Erzurum”⁷⁵⁹ Rize⁷⁶⁰, “Maraş”⁷⁶¹, “Bediüzzaman”⁷⁶², “Ege’ye Giriş”⁷⁶³ şiirleri gösterilebilir.

*Şiirin Kandilleri*⁷⁶⁴ kitabında da uzun şiirlere rastlanır. Kitaba adını veren “Şiirin Kandilleri”⁷⁶⁵ şiiri yedi bölümden oluşan uzun bir şiirdir. Bu kitapta yer alan bir diğer uzun şiir örneği ise “Gökyüzü Saatleri”⁷⁶⁶ şiiridir. Bu şiir ise on iki bölümden oluşmaktadır. *Şiirin Kandilleri* kitabında yer alan ve uzun şiire örnek sayılabilecek bir diğer şiir ise “Koza”⁷⁶⁷ şiiridir.

*Gökyüzü Saatleri*⁷⁶⁸ adlı seçme şiirler kitabında yayımlanan altı bölümlük “Tenha Şiirleri”⁷⁶⁹ adlı şiir de yine *uzun şiir* niteliği taşıyan şiirlerdendir.

Yirmi Yaş Şiirleri⁷⁷⁰ kitabında uzun şiire çok fazla örnek bulunmaz. Bu kitapta yedi bölümden oluşan “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler’in”⁷⁷¹ yanı sıra “Durdu O Saat”⁷⁷², Gece ve Balkon”⁷⁷³, şiirleri uzun şiir niteliğindedirler.

⁷⁵⁶ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, 1978 Ankara.

⁷⁵⁷ Ay, *Hıra*, s. 56-58.

⁷⁵⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

⁷⁵⁹ Ay, *Dosyalar*, s. 31-36.

⁷⁶⁰ Ay, *Dosyalar*, s. 37-42.

⁷⁶¹ Ay, *Dosyalar*, s. 43-46.

⁷⁶² Ay, *Dosyalar*, s. 53-60.

⁷⁶³ Ay, *Dosyalar*, s. 61-62.

⁷⁶⁴ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983.

⁷⁶⁵ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 9-20.

⁷⁶⁶ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 23-48.

⁷⁶⁷ Ay, *Şiirin Kandilleri*, s. 68-69.

⁷⁶⁸ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986.

⁷⁶⁹ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 135-143.

*Dokuz Kandil*⁷⁷⁴ kitabında ise uzun şiire örnek olarak dört bölümden oluşan “Sezai Karakoç’a Dair” şiiri ve “Nuri Pakdil” şiiri bulunur.

*Dağlara Götür Beni*⁷⁷⁵ kitabında uzun şiir niteliğinde olan şiirler ise on bir bölümden meydana gelen “Tırmanış Şiirleri”⁷⁷⁶ ve Irmak Şiiri⁷⁷⁷ adlı şiirlerdir.

*Ateş ve Caz*⁷⁷⁸ adlı kitapta yer alan uzun şiir ise “Düştüğünü Bilirsen Kalkarsın”⁷⁷⁹ şiiridir.

*Şiirimin Şehirleri*⁷⁸⁰ adlı kitabında yayımlanan uzun şiir örnekleri ise şu şiirlerdir:

“İstanbul Konuşuyor⁷⁸¹, Semerkant Konuşuyor⁷⁸² Buhara Konuşuyor⁷⁸³, Şam Konuşuyor⁷⁸⁴ Şam Baharı⁷⁸⁵, Kudüs Konuşuyor⁷⁸⁶, Mekke Konuşuyor⁷⁸⁷, Medine yor⁷⁸⁸, Kahire Konuşuyor⁷⁸⁹, Bağdat Konuşuyor⁷⁹⁰, Bağdatlı Anne Konuşuyor⁷⁹¹, Bağdatlı Çocuk Konuşuyor⁷⁹², Urgan Konuşuyor.”⁷⁹³

3.3.1.4. Görsel Şiir

Görsel ya da somut-grafik şiir olarak adlandırılan bu ifade, şiirin farklı boyutlarına özellikle de görsel boyutlarına dikkat çeker. Bu yapısal yenilik sayesinde şiir ile yepyeni bir anlatım şekli elde etmek amaçlanır. “*Mevcut geleneksel dil imkanlarının insanın kendini ifade etmede yetersiz kaldığını öne süren bazı sanatçılar, yeni bir denemeye*

⁷⁷⁰ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995.

⁷⁷¹ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 73-79.

⁷⁷² Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 43-46.

⁷⁷³ Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, s. 47-49.

⁷⁷⁴ Arif Ay, *Dokuz Kandil*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul 1997.

⁷⁷⁵ Arif Ay, *Dağlara Götür Beni*, Gökkuşakı Kitabevi, Ankara 2000.

⁷⁷⁶ Ay, *Dağlara Götür Beni*, s. 88-101.

⁷⁷⁷ Ay, *Dağlara Götür Beni*, s. 45-52.

⁷⁷⁸ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001.

⁷⁷⁹ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 76-79.

⁷⁸⁰ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011.

⁷⁸¹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 11-16.

⁷⁸² Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 19-21.

⁷⁸³ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 25-29.

⁷⁸⁴ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 33-37.

⁷⁸⁵ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 38-39.

⁷⁸⁶ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 43-48.

⁷⁸⁷ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 51-53.

⁷⁸⁸ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 57-59.

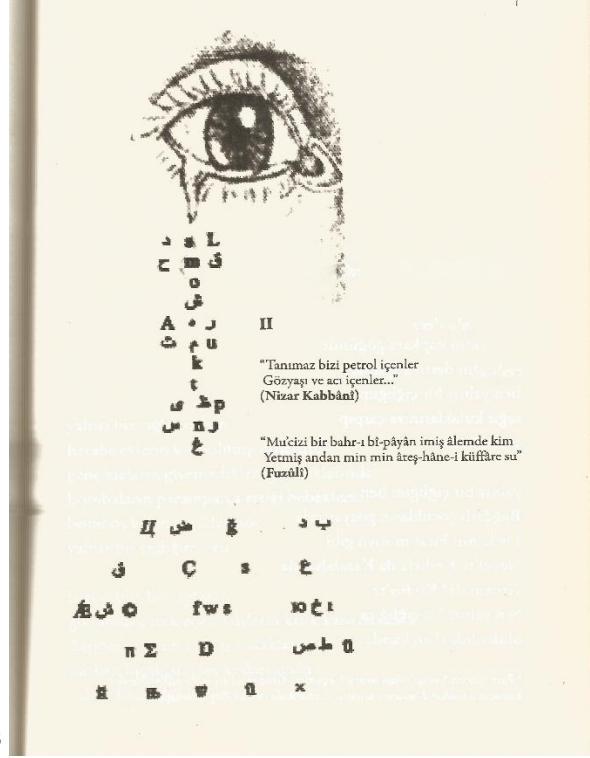
⁷⁸⁹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 63-67.

⁷⁹⁰ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 71-73.

⁷⁹¹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 74-76.

⁷⁹² Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 77-78.

⁷⁹³ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 79-81.

796

İlk şiirlerinden olan *Ankarayılan* şiirinde Arif Ay, vurgulamak istediği bölümü görsel şiir unsurlarını kullanarak anlatmış, bu şiirin bu bölümünün daha dikkat çekmesini sağlamıştır:

“Gerilir şafak

‘Eşhedü.....”⁷⁹⁷

Yağmur Şarkısı adlı şiirinde de Arif Ay, somut şiire örnek verilebilecek bölümlere yer vermiştir.

“ha havuç ha sen mehtap

Tap

Tap

T

A

P

...

⁷⁹⁷ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 29.

*Sen yüzme bilir misin mehtap*⁷⁹⁸

Tap

Tap

T

A

P”

3.3.1.5. Kırık Mısra Düzeni

Divan edebiyatının ötelenmesi ve batılı nazım şekillerinin şiirimizde kullanılmasının ardından bu etkileşimlerle şiirimize de yeni bir şekil girer. Bu şiirin bir resim, ses niteliğinin olduğunu göstermek için kullanılan kırık mısra düzenidir. Kırık mısra düzeni: “*Mısraların kelimeler, kelime grupları bazen heceler halinde kırılarak alt alta belli bir görüntü oluşturacak şekilde yerleştirilmesi. Genellikle merdiven basamaklarını andırır. Bu yüzden Behçet Necatigil “merdiven şiir” diyor.*”⁷⁹⁹ Arif Ay şiirinde de, modern şiirin getirdiği kırık mısra düzeni olanağının kullanıldığı görülmektedir. Vurgu şiiri Arif Ay’ın kırık mısra düzenini kullandığı şiirlerdendir:

“iplerin çekilip

ışıkların bir bir söndüğü

ve bulvarlar boyu döşendiğimiz

kuzgunlar

kargalar

baykuşlar şöleninde”⁸⁰⁰

İlk şiirlerinden olan *Ege’ye Giriş* şiiri de kırık mısra düzeninin özelliklerini barındıran bir eserdir. Özellikle şiirin b. başlıklı bölümünde kırık mısra düzenine rastlanır:

“toprağı çürüttüler

suyu çürüttüler

yalnız bir şey var

ağıdı

afadı

sevinci göğün

⁷⁹⁸ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 63.

⁷⁹⁹ Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2014, s. 161.

⁸⁰⁰ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 7.

yağmur, bildiğimiz yağmur
*ki bilinci, çoğaltır bizi*⁸⁰¹

Kırık mısra düzeninin imkânlarından faydalanılan bir diğer şiir ise En/gerek adlı şiirdir:

“şimdi parklarda, alanlarda
bir de
durmadan
sürdürülen
*talán*⁸⁰²

Arif Ay, kırık mısra düzenini şiirlerinde bir bütün olarak kullanmaz; genel olarak bu özelliğe şiirlerinin bir bölümünde rastlanır. *Vaynakh* şiiri de bu sınıfa giren şiirlerdendir:

“tüfek tutan eli ısıtsam
Şehidistan
Çiçekistan
*Çeçenistan*⁸⁰³

Kırık mısra düzeninin kullanıldığı bir diğer Arif Ay şiiri *Gözyüzü Saatleri*'dir:

“diş diş papatyalar
kadifeler
katmerler
hatmiler
ansızın inen akşam gibi
*onlar da bitsin*⁸⁰⁴

3.3.2. Dil ve Anlatım

Arif Ay'ın ilk dönem şiirlerindeki dil ve anlatım oldukça yalındır. Şairin dili, şiirlerinde günlük hayatın ya da yakın tarihin ayrıntılarına yer verirken mümkün olduğunca açık anlaşılır bir şekildedir. İlk dönem şiirlerinde, gözlemlerine, hislerine yer veren ve daha yalın bir dil kullanan Arif Ay, yakın tarihe yöneldiği şiirlerinde ise daha bilinçli bir

⁸⁰¹ Ay, *Dosyalar*, s. 62.

⁸⁰² Ay, *Dosyalar*, s. 75.

⁸⁰³ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 37.

⁸⁰⁴ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 128.

dil kullanır. Yakın tarih temalı şiirlerinde göze çarpan en önemli ayrıntı şiirlerindeki dil tutukluğudur. Buna en önemli sebep ise tarihi ayrıntıları adeta belgelemek kaygısı olarak gösterilebilir. Ancak şair çoğu zaman, bu dil tutukluğunu gölgelemeyi başarmıştır.

3.3.2.1. Dil Sapmaları

3.3.2.1.1. Büyük Harfle Yazma Kuralına Uymamak:

Arif Ay, özellikle ilk şiir kitaplarında bütün şiirlerine küçük harfle başlamış ve şiirlerini böyle devam ettirmiştir. *Hıra*, *Dosyalar*, *Şiirin Kandilleri*, *Gökyüzü Saatleri*, *İma Kitabı Yirmi Yaş Şiirleri*, *Dokuz Kandil*, *Ateş ve Caz* kitaplarındaki şiirlerinin çoğunluğuna küçük harfle başlamış ve birçok şiirini küçük harfle devam etmiştir. Ancak bu kitaplardaki şiirlerde geçen peygamber isimleri, kutsal kitap isimleri, tarihi değeri olan isimler büyük harfle gösterilmiştir.

Örneğin *Gerilla* şiirinde “Kitap” kelimesi özellikle büyük harfle yazılmıştır. Çünkü buradaki kitap ile kast edilen Kur’an-ı Kerim’dir.

“haydi durma
unutma yıldızlar yanar söner
ayrılır dağların damarları
geçiyoruz ellerimizde Kitap”⁸⁰⁵

Gönenli Mehmed Efendi şiirinde de olduğu gibi Arif Ay, dini değerleri ve dine hizmet etmiş olan kişileri şiirlerinde adeta saygı duyarak büyük harfle göstermiştir:

“bir ömür boyunca
aşığı tutturmanın telaşında
hâdim-i Kur’an Gönenli Mehmed Hoca”⁸⁰⁶

Yarına Öykü isimli şiiri Arif Ay’ın ilk dönem şiirlerindendir ve küçük harfle yazdığı şiirlerine bir örnek olarak gösterilebilir:

“uzaklara bakıyorum
donmuş yıldızlarıyla göğe
seni arıyorum
bir savaş dönüşü değil”⁸⁰⁷

⁸⁰⁵ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 67.

⁸⁰⁶ Arif Ay, *Güne Doğan Koşu*, Hece Yayınları, Ankara 2006, s. 375.

⁸⁰⁷ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 53.

Erzurum şiirinde de Arif Ay, özel isimleri büyük harfle yazmamıştır:

“kar palandökenin börkü

bundan gayrısını giymedik

giymeyeceğiz dedik

ve bu söz üzre

başımızı göğ

sakalımızı yele

boynumuzu ipe verdik

biz erzurumda otuz üç kişiydik”⁸⁰⁸

Gizde şiirinde ise Arif Ay, vurgulamak istediği bölümleri büyük harfle yazmış, diğer mısralara yine küçük harfle devam etmiştir:

“ağırbaşı bulut/o yürek kar

dağ ACI DAĞ acı/ ACI dağ kor”⁸⁰⁹

Son şiir kitabı olan *Şiirimin Şehirleri*’nde ise bazı özel isimler büyük harfle yazılmışsa da, şiirlerin çoğunluğunda yine mısralar küçük harfle devam etmiştir. Konuya uygun örnek olarak *Kudüs Konuşuyor* şiiri gösterilebilir:

“Ben Kudüs

gerçeğin en uzun masalı ben

olağanüstülükler şehri

anayurdu mahşerin

benim mahşerim sizin de mahşeriniz

ey İstanbul

ey Kahire

ey Şam

ey Bağdat”⁸¹⁰

Yağmur Şarkısı şiirinde ise Arif Ay, özel bir isim olduğu anlaşılan Mehtap kelimesini küçük harfle yazmış ve tapmak fiilini de vurgulamıştır.

“ha havuç ha sen mehtap

tap

⁸⁰⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 35.

⁸⁰⁹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 15.

⁸¹⁰ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 46.

tap

t

t

t⁸¹¹

3.3.2.1.2. Alışılmamış Kelimeler Kurma

Arif Ay şiirlerinde, belki de ilk göze çarpan nokta şiir isimlerinin alışılmamış kelimelerden oluşmasıdır. İlk kitabı olan *Hıra*'daki "Sucul Şiir" buna bir örnektir. "sucul" kelimesi "suyu seven, suya düşkün"⁸¹² anlamlarına gelmektedir; ancak yaygın olarak kullanılmamaktadır ve bu nadir kullanımlar Arif Ay şiirinin farklı ayrıntılarını oluşturmaktadır. *Tun*⁸¹³, şiiri de yine farklı bir isme sahiptir ve kelime anlamı olarak "gizli yer, köşe bucak"⁸¹⁴ anlamlarına gelir.

Arif Ay'ın ilk dönem şiirlerinden olan *Onum*⁸¹⁵ şiirinin kelime anlamı ise "kötü bir durumdan kurtulma"dır.⁸¹⁶

Arif Ay'ın şiirlerinin başlıkları oldukça geniş anlamlar taşır. Bu şiirlerden birisi de *Üzgü*⁸¹⁷ isimli şiirdir. "Üzgü", kelime anlamı olarak "Yersiz ve gereksiz olarak çektilen sıkıntı, eziyet, eza, cefa"⁸¹⁸ anlamlarını içermektedir.

Çağmak Karanlığa şiirinde ise "güneş ışığı vurmak"⁸¹⁹ anlamına gelen "çağmak" kelimesi ile bir fark yaratır Arif Ay. Arif Ay'ın *Hıra*⁸²⁰ kitabındaki diğer alışılmadık şiir başlıkları şunlardır: "Gizde, Alacataram, Gündün, Sığmak, Alaf."

Arif Ay, *Hıra* kitabındaki ilk şiirlerinde belki de dikkat çekmek amacıyla şiirlerine bu isimleri vermiştir. Çünkü böyle farklı adlandırmalar sonraki şiirlerinde oldukça azalmıştır. *Dosyalar*⁸²¹ kitabında kullanılan, ilginç şiir isimleri ise: "Ankarayılan" ve "En Eritken Kan" şiirleridir.

⁸¹¹ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 63.

⁸¹² TDK, *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 2166.

⁸¹³ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 22.

⁸¹⁴ TDK, *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 2386.

⁸¹⁵ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 27.

⁸¹⁶ TDK, *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 1806.

⁸¹⁷ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 30.

⁸¹⁸ TDK, *Türkçe Sözlük*, (11. Baskı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 2459.

⁸¹⁹ TDK, *Türkçe Sözlük*, s. 480.

⁸²⁰ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978.

⁸²¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

3.3.2.1.3. Kelimelerin Anlamını Genişletme

Arif Ay, serbest şiirin imkânlarını da kullanarak şiir dilini rahatça şekillendirmiş bir şairdir. İlk şiirlerinden itibaren, kelimeler üzerinde birtakım oyunlar kurmaya, kelimelerin anlamlarını genişletmeye çalışmıştır. Buna örnek olarak *Gizde* şiiri gösterilebilir:

“ağırbaşlı bulut/o yürek kar
dağ ACI DAĞ acı/ ACI dağ kor
yerinizi doldurur onlar
sulu-sepken/sevecen”⁸²²

Arif Ay’ın bu konuya uygun şiirlerinden birisi de *Çekim* şiiridir, Arif Ay, kelimelerin arasına taksim işareti koyarak anlam genişlemesini sağlamıştır. Şiirde “annem düşler” ve “terziydi annem”, anlamlarının yanı sıra “tan” ve “ay” kelimelerine de vurgu yapılmıştır:

“çağı aşan bir terziydi
annem/ düşler biçti uykularıma
Yusuf’tan/ay çiçek bahçesi
o gecelerde”⁸²³

Çekim şiirindeki özelliğin bir benzerini *Gün Yorumları* şiirinde de görebiliriz. Şair taksim işareti ile hem kadınların analık özelliğine hem de ana aydınlık nitelemesine yer vermiş olur:

“kadınlarımız ana/aydınlığı evimizin”⁸²⁴
Öncü şiirinde de yine bir anlam genişlemesi vardır:

“sevgimizi beter/yâri beter ettiler”⁸²⁵

Arif Ay’ın şiirlerinden birinin ismi olan *En/gerek*⁸²⁶ kelimesinde de yine anlam genişletme maksadı vardır. Arif Ay, gerekli olan ve yılan türü olan engerek kelimelerini bu kelime ile birlikte vermiş olur.

⁸²² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 15.

⁸²³ Ay, *Hıra*, s. 38.

⁸²⁴ Ay, *Hıra*, s. 47.

⁸²⁵ Ay, *Hıra*, s. 70.

⁸²⁶ Ay, *Hıra*, s. 75.

*Ankarayılan*⁸²⁷ kelimesi de yine hem alışık olunmayan bir kelime özelliği taşıması hem de iki anlam barındırması açısından önemlidir. Arif Ay, Ankara kelimesini bir yıl gibi, hatta bir karayılan gibi okurlarına sunar.

3.2.2.1. Kalıp İfadeler

Arif Ay'ın şiirlerinde günlük dilin yansımalarını da görmek mümkündür. Şair şiirlerine konuşma iklimini doğal bir seyirle yansıtır. Konuşma dilindeki deyimler, kalıp ifadeler şiirde bir sorgulamanın kaynağını da oluşturur. Şiirlerindeki kalıp ifadelere bazı örnekler ise şöyle gösterilebilir:

*“sezarın hakkı sezarınsa
nerden peydahlandı bunca brütüs”*⁸²⁸

İstanbul Konuşuyor şiirinde ise deyimlerden “saçımı süpürge ettim”, “eline vur ekmeğini al” deyimleri kullanılmıştır:

*“saçımı süpürge etmekten yatalak”*⁸²⁹
*“eline vur ekmeğini al”*⁸³⁰

Sucul Şiir'de ise halk edebiyatı söylemlerine yakın bir dil kullanıldığı dikkat çeker:

*“oralarda da seven horlanır
sevilen vurulur mu”*⁸³¹

3.2.2.2. Betimleme

Arif Ay'ın şiirlerinde betimleme oldukça güçlü bir şekilde bulunur. Arif Ay, betimlemeyi, kişileştirme ve benzetme sanatları ile birlikte sunar ve bu sunumlar ile birlikte betimleme unsuru daha fazla öne çıkar. Arif Ay, şiirlerinde betimlemeyi küçük ayrıntıları ana temaya bağlayarak kullanır yani daha çok açıklayıcı betimlemeye yer verir. Bunlar da anlatılmak istenenin daha rahat anlatılmasını sağlar.

Arif Ay'ın şiirlerinde fiziksel betimlemeye örnek olan şiir bölümleri şöyle gösterilebilir:

⁸²⁷ Ay, *Hıra*, s. 29.

⁸²⁸ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 12.

⁸²⁹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 13.

⁸³⁰ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 14.

⁸³¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 10.

“akşam kuşlar kıyamda
açarlar kanatlarını kahrına fabrikaların”⁸³²

“eliniz cebinizde akşam kendince
taşlar ıslak sokak yorgun
camdan yola düşen ses
uzanır çeker sizi
kaçamadığınız güncelliğinizden”⁸³³

Arif Ay, şiirlerinde daha ziyade dış çevreyi betimlemiş olmasına rağmen betimlemede öne çıkan bir diğer unsur ise insan ruhu ve kişiliğidir. Arif Ay, şiirlerinde ruhsal betimleme örnekleri ise şöyle gösterilebilir:

“insan bırakılmış bir eşya
içinde böcek sesleri”⁸³⁴

“ısıtır masa insanı
ölü kâğıt canlı kalem”⁸³⁵

“tüm suçsuzların ulu ölülerin
öcünü almak için
kazmamı kaldırıp vuruyorum
duvar iniyor önüme
kokmuş bir köpek leşi gibi”⁸³⁶

Arif Ay’ın *Tırmanış Şiirleri* adlı eseri de özellikle betimlemeleri ile ön plana çıkarılan bir şiir olarak varlık bulur:

“her ah!
derin bir yaradan gelir
deştikçe maceramı
can kırığı her cenah
atılmış yakın ve uzak

⁸³² Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 7.

⁸³³ Ay, *Hıra*, s. 20.

⁸³⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 30.

⁸³⁵ Ay, *Hıra*, s. 30.

⁸³⁶ Ay, *Hıra*, s. 55.

*koptu gövdem
dal gibi düştü ruhum
kayboldu karanlık ve tuzak*

*durmuş saatleriz şimdi
kim bakar bize
anılar duvarında bir iz
asılıp kalmışız böyle*

*çırılçıplak bir ağa gibi
sana bakmaktan
güzel düştü aşk denen bu yaprak
sorma artık
tatile girmiş okullar gibiyim”⁸³⁷*

3.2.2.3. Öyküleme

Arif Ay’ın şiirlerinde çok önemli bir yer edinen unsurlardan birisi de öyküleme türüdür. Modern Türk şiirinde öykülemeyi çok fazla görmek mümkün olmasa da Arif Ay özellikle yakın tarihi ele aldığı şiirlerinde öykülemeyi sıklıkla kullanılmıştır. *Dosyalar* kitabındaki birçok şiirinde öykülemeyi görmek de mümkündür.

*“yağmur yağıyor muydu unuttum
etimizde kalın kamçılar şaklatan*

bir akşamdı götürüldük”⁸³⁸ dizeleriyle başlayan *Vurgu* şiirinde öyküleme tekniğine rastlanır.

Dosyalar yakın tarihte meydana gelen hadiseleri öyküleyici bir şekilde kaleme aldığından bu şiirlerden birisi de *İftar Sofrası* şiiridir. Bu şiirde İskilipli Atıf Hoca’nın Sultan tarafından ağırlandığı bir sofradaki hatırası anlatılır:

*“sultan sorar
o yanıtlar
önder’in buyruklarından
ne çatal yasak ne bıçak
‘o tırtıllı dal parçasıyla yedi yemeğini’*

⁸³⁷ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 50-51.

⁸³⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 7.

diyerek
anlatır sofranın gereğini”⁸³⁹

Arif Ay’ın *Dosyalar* kitabında öyküleme tekniğine başvurulmuş oluşturulan şiirlerden bir diğeri “Erzurum” şiiridir.

“biz, marifetnameyle bir
 akşamı yaprak yaprak çevirip
 geceye ferman açtık
 okuduk dudakla el arası
 tartıp her sözü bir bir
 sonra darasını düştük
 ve biz, ölümden çok
 zulmü gördük”⁸⁴⁰

Dosyalar kitabında, öyküleme tekniği ile öne çıkan şiirlerden diğerlerinin isimleri ise şöyledir: “Vurgu, Binbir Pusu, Kıyım, İmler, İftar Sofrası, Bindokuzyüzyirmialtı, Baskın, Hücre, Kutlu Düş, Ankarayılan, Erzurum, Rize, Maraş, Ege’ye Giriş.”

Arif Ay’ın *Şiirimin Şehirleri* adlı kitabındaki şiirler, Bosna Ah Bosna, Vaynakh, şiirleri hariç, Bağdat’ın işgali üzerine yazılmış şiirlerdir ve bu şiirlerde geçen şehirler, Bağdat’ın işgali üzerine adeta dile gelmiş ve her bir şehir bu işgale karşı Bağdat’a destek olmaya çalışmıştır. Arif Ay da kitabın *Sunum* bölümünde bu özelliğe dikkat çeker ve bu şiirlerin de ortak bir öyküsü olduğu anlaşılır. *Şiirimin Şehirleri* kitabında geçen öyküleme tekniğinin kullanıldığı diğer şiirler şöyledir: “İstanbul Konuşuyor, Semerkant Konuşuyor, Buhara Konuşuyor, Şam Konuşuyor, Şam Baharı, Kudüs Konuşuyor, Mekte Konuşuyor, Medine Konuşuyor, Kahire Konuşuyor, Bağdat Konuşuyor, Bağdatlı Anne Konuşuyor, Bağdatlı Çocuk Konuşuyor, Urgan Konuşuyor.”

3.2.2.4. Karşıtlık

Arif Ay, karşıtlık unsurlarına ilk şiirlerinden itibaren yer vermiştir. İlk şiirlerinden biri olan *Akşam Kadıköy’de* şiirinde karşıtlık unsuru şöyle verilmiştir:

“*kedimsi köpekler hem de ne dingin*”⁸⁴¹

⁸³⁹ Ay, *Dosyalar*, s. 19.

⁸⁴⁰ Ay, *Dosyalar*, s. 31.

⁸⁴¹ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 21.

Arif Ay, bu mısradaki kedi ve köpek karşıtlığını “kedimsi köpekler” olarak vermiştir. Bu da şiirdeki durumun tezatlığını güçlendirmiştir.

Arif Ay’ın şiirlerinde dikkat çeken bir diğer karşıtlık ise köy-kent karşıtlığıdır. Şair bu iki yerleşim mekânını birbirlerinin karşıtı olarak görmüş ve kentin karşısında köyü yükseltmiştir. Köy kent karşıtlığına örnek olarak *Serinlik* ve *Gök* şiirleri gösterilebilir:

“duymaz çapanızın şakırtısını
dev yapılar geniş salonlar
doldurur iri gövdeler
saralıklarını kentin”⁸⁴²

“şimdi neden yok
kentlerde
köylerdeki
derin gök”⁸⁴³

Arif Ay, *Su Düşü* şiirinde de karşıtlık unsurlarını kullanmıştır. Bu şiirde şair, ilk önce *denize çivi çakmak* gibi tezatlık kurar, daha sonra ise *kar* ve *sımsıcak* kelimeleri ile tezatlığı geliştirir:

“denize bir şeyler diyor adam
çiviler çakarak denize
gözlerinden
denize bir şeyler diyor adam

deniz sımsıcak Erzurum karı
denizden bir parça
adamın alnına koymalı”⁸⁴⁴

Arif Ay’ın şiirlerindeki tezat unsuru *Düşlerde Aşk* adlı şiirinde ise “uyanıp düşte kalma” olarak sunulur:

“kapıları kapattık

⁸⁴² Ay, *Hıra*, s. 25.

⁸⁴³ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 52.

⁸⁴⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 28.

uyuduk uyandık

düşlerde kaldık”⁸⁴⁵

Zaman şiirinde ise “*kupkuru deniz*” kelime grubu karşıtlığa örnek olarak gösterilebilir:

“oltamı attım güne

ucuna takılan

kupkuru bir deniz”⁸⁴⁶

Kudüs Konuşuyor şiirinin bir bölümünde ise karşıtlık “gerçek” ve “masal” kelimeleri üzerinden kurulmuş; şair bu kelimelerle anlatmak istediğini daha dikkat çeker bir şekilde anlatmaya çalışmıştır:

“Ben Kudüs gerçeğin en uzun masalı ben”⁸⁴⁷

3.2.2.5. Monolog

Monolog, şiirden ziyade düzyazıda rastlanabilen bir özelliktir. Ancak düzyazıdan sonra monolog unsurunun en çok kullanıldığı tür şiir olarak kabul edilebilir. Arif Ay’ın şiirlerinde monolog oldukça fazladır. Arif Ay ilk şiir kitabından itibaren monoloğa yer verir. *Mavi Koşar Kuşlar* şiirinde monoloğa uygun bölümler şu mısralardır:

“alıp başımı özümlemesine göğün

girse diyorum ilkyazına kuşların”⁸⁴⁸

Monolog özelliğine rastlanan şiirlerden birisi de *Serim* şiiridir:

“çırıptım tüm odaları

insan çürüğü deniz

vurur bir yanına tabutlar”⁸⁴⁹

Arif Ay’ın monologlardan oluşan bir başka şiiri ise *Yarına Öykü* şiiridir.

“uzaklara bakıyorum

donmuş yıldızlarıyla göğ

seni arıyorum

bir savaş dönüşü değil

...

⁸⁴⁵ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 13.

⁸⁴⁶ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 54.

⁸⁴⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 46.

⁸⁴⁸ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 8.

⁸⁴⁹ Ay, *Hıra*, s. 16.

bir duvar yıkıcısıyım
kötülük duvarlarının”⁸⁵⁰

İlk dönem şiirlerinde oldukça fazla görülen monoloğa bir diğer örnek ise *Çağmak Karanlığa* adlı şiirdir.

“harman yerinden karanlığa döküyorum
soğuk dünyalara acımasız sokaklara
kalbimi yüklüyorum
yağmura gömüp korkuları
susuzluğumu içiyorum
insanlığı soruyorum”⁸⁵¹

Arif Ay’ın şiirlerinde bir bireyin monologlarının yanı sıra yakın tarihi konu aldığı şiirlerinde bir milletin iç sesine de rastlanmaktadır. Buna örnek olarak *Kıyım* şiiri gösterilebilir:

“gölgesi yok ağaçlarımın
yazım yok ki ağacım olsun
tarihim; yaşam ağacım
o kurutuldu, biz kuruduk
çünkü biz, gürül gürül
akan ırmakların suyuyduk
ey çocuk sorma nedendir”⁸⁵²

Arif Ay’ın şiirlerinde konuşturduğu şiir karakterleri de vardır. İskilipli Atıf Hoca’yı ele aldığı *Hücre* şiirinde buna örnek gösterilebilecek bölüm ise şöyledir:

“ekmek istemem, su yeter
zamanı onunla onarır
onunla büyütürüm
yüreğimde eritip hüznü
soluğu neye üfler gibi beklerim”⁸⁵³

Arif Ay’ın monolog unsurunu kullandığı bir başka şiiri ise *Gökyüzü Saatleri* şiirinde rastlanmaktadır.

⁸⁵⁰ Ay, *Hıra*, s. 53.

⁸⁵¹ Ay, *Hıra*, s. 57.

⁸⁵² Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 13.

⁸⁵³ Ay, *Dosyalar*, s. 25.

*“saçlarımda eski zaman karıncaları
ve ilk ışıkları çeşmelerin
yüzün yüzüme değer gibi yıldızlar
akşamından yakaladım seni*

*sevinç mi telaş mı
tahtaya kalkmış çocuk gibiyim karşımda.*⁸⁵⁴

Monolog unsuruna rastlanan bir başka Arif Ay şiir ise şöyle gösterilebilir:

*“ben iyiyim
güz ağacı gibi yaprak döküyorum
karmakarışık masam
her yaprakta sen varsın
yudumladığım çayım
söndürdüğüm sigaram
elim yüzüm hüznümsün*

*ben iyiyim
uzaklardan geliyor sesin*⁸⁵⁵

3.2.2.6. Diyalog

Diyalog, şiirden daha ziyade tiyatro gibi metinlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Arif Ay, şiirlerinde karşılıklı konuşmalara rastlanmasa da şiirinde diyalog unsurlarına dolaylı yoldan rastlamak da mümkündür. Arif Ay’ın *Gam Yüğü* isimli şiirinde Şeyh Galip’in yıllar evvel sorduğu soruya yanıt vermesi diyaloga örnek olarak gösterilebilir:

“gam defterinin tamamı yok mu?

*olmaz mı galip
gam biz de dağdır
gün gün öğütüp
tuz ve barut
ekmekle acı: organlarla*

⁸⁵⁴ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, 26-27.

⁸⁵⁵ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 66-67.

*kervanlara yüklediğimiz
sonra kadınlarımın
gidip de dönmeyenlere yaktığı
bir ezgidir; söylenir akşamlarda
yine gam yükünün tamamı geldi*”⁸⁵⁶

Bağdat’ın işgali üzerine yazılmış olan, ve *Şiirimin Şehirleri*⁸⁵⁷ kitabında yayımlanan *Bağdat Konuşuyor, Bağdatlı Anne Konuşuyor, Bağdatlı Çocuk Konuşuyor, Urgan Konuşuyor* şiirlerine cevap olarak yazılan Bağdat şehri ile söyleşen, şu şiirler de birer diyalog olarak kabul edilebilir: “İstanbul Konuşuyor, Semerkant Konuşuyor, Buhara Konuşuyor, Şam Konuşuyor, Şam Baharı, Kudüs Konuşuyor, Mekke Konuşuyor, Medine Konuşuyor, Kahire Konuşuyor, Urgan Konuşuyor.”

3.2.2.7. Metinlerarasılık

Metinlerarasılık “*ister edebî ister teknik hiçbir metnin dışı kapalı olmadığı görüşüyle edebî metin dokusuna hem edebiyat alanından, hem de başka alanlardan metin parçaları katılabileceğinin, böylece de dilin bütüncül bir deney (unviversalexperiment) olma niteliğinin ortaya konması*”⁸⁵⁸ olarak tanımlanmaktadır. Kubilay Aktulum’un *Metinlerarası İlişkiler* isimli kitabında altı çizilen nokta ise metinlerarasılığın keskin bir sınırının olmamasıdır. “*Her kuramcı farklı sözcükler türeterek onu kendine göre tanımlamış, bu nedenle de tanımlar arasında oldukça fazla ayrımlar ortaya çıkmıştır.*”⁸⁵⁹

Özellikle 1960’lı yıllarda metinlerarasılık imkânlarının sıklıkla kullanıldığı görülür. Her metnin bir metinlerarası sayıldığı bu kuramın etkilerini Arif Ay şiirinde de geniş ölçüde görebiliriz. Bazen başka bir şaire ait bir şiir dizesini aynen şiirine alıntıl原因 Arif Ay, bazen de metinlerarası ilişkiyi sadece birkaç kelime ile gösterir. Arif Ay şiirinde metinlerarasılık, anlam, anıştırma ve açık alıntı maddeleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.2.2.7.1. Metinlerarası Anlam

“Andığımız tüm metinlerarası yöntemler ile bir yapıta yapıt dışı ayrışık unsurlar sokulur, böylelikle yazınsal bir metnin tek anlamlılığı yerini çok anlamlılığa ya da çok sesliliğe bırakır. Metnin anlamında artık yalnızca salt

⁸⁵⁶ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 73.

⁸⁵⁷ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011.

⁸⁵⁸ Gürsel Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları, İstanbul 2003, s. 354.

⁸⁵⁹ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınevi, Ankara 1999, s. 254.

metnin kendi içerisinde, yazarın öteki yapıtlarına, saplantılarına, beğenisine vb. bağlı kalarak değil, ayrışık metinlere dayanarak da ulaşılır.”⁸⁶⁰

Arif Ay şiirinde metinlerarası anlam özelinde en çok rastlanan özelliklerden peygamberlerin hayatlarıdır. bu konu ile alakalı bir şiiri ise *Kahire Konuşuyor* şiiridir. Arif Ay, *Kahire Konuşuyor* şiirinde Hz. Yusuf ve Hz. Eyüp’e dolayısıyla *Yusuf Suresi*’ne⁸⁶¹ göndermeler yapar. Bu şiirde metinlerarası anlam çerçevesine giren özellik ise *Yusuf u Züleyha*’da da geçen şu anlatıdır:

“Mısır kadınları bu aşkı çekiştirmeye başladılar. Zelihâ bir gün bunları davet etti. Önerine meyve koydu ve ellerine birer keskin bıçak verdi. Bunlar meyveleri ve rivayete göre turuncu soyarken Yusuf’u ortaya çıkardı. Kadınlar onu görünce ‘in hâzâ melekûn kerîmün’ (bu bir insan değil melek olmalı) diyerek ellerini kestiler.”⁸⁶²

Arif Ay ise *Kahire Konuşuyor* şiirinde bu hadiseye şöyle yer verir:

*“Eyyub’un gözyaşları sulası da dipsiz çölü
aşkın zindanıym ben
ellerimi kesen Züleyha’nın bıçağı olmasa da
ben ellerimi kesmeye devam edeceğim hâlâ”*⁸⁶³

Arif Ay, *Düşüğünü Bilirsen Kalkarsın* şiirinin son kısmında *Tâ- Hâ* suresi ile metinlerarası bir anlam kurmuştur denilebilir. Kur’an-ı Kerim’de bu hadise şöyle anlatılmıştır:

*“Onlar da, ‘Musa bize dönünceye kadar buzağıya ibadet etmeye devam edeceğiz’ dediler.”*⁸⁶⁴

Arif Ay ise Hz. Musa ve kavminin başından geçen bu hadiseyi şiirinde şöyle anlatır:

*“ne Davud’tan bir âvâz
Mezmurlar’dan bir nefes
ne de İsa’ya havarisin
Musa dağdan dönünceye kadar
sapkınlığa düşen*

⁸⁶⁰ Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, s. 165-166.

⁸⁶¹ Kur’an-ı Kerim Meali, “Yusuf Suresi”, (Haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 234-247.

⁸⁶² Cemal Kurnaz, “Yûsuf-Züleyhâ”, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, H Yayınları, İstanbul 2009, s. 493.

⁸⁶³ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 67.

⁸⁶⁴ Kur’an-ı Kerim Meali, “Tâ- Hâ Suresi”, (Haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 317.

Yahudi de değilsin”⁸⁶⁵

Necip Fazıl Kısakürek’in *Son Devrin Din Mazlumları*⁸⁶⁶ kitabı ile Arif Ay’ın *Dosyalar* kitabı arasında bu anlamda çok sağlam bir temel bulunmaktadır. Arif Ay, *Dosyalar* kitabındaki şiirlerini oluştururken merkeze *Son Devrin Din Mazlumları* kitabını almış ve şiirlerini buradaki bilgilere göre hazırlamış; Necip Fazıl Kısakürek’in ifadelerine de birçok şiirinde neredeyse birebir aynen yer vermiştir.

3.2.2.7.2. Açık Alıntı

Bir metinde “yapıtın adı ya da yazarı açıkça bildirilerek ve alıntılanan kesitler (örneğin ayraçlar ya da italik yazı kullanarak) belirtilerek açık ilişkiler”in⁸⁶⁷ kullanılmasına açık metinlerarası ilişki denir. “Alıntıya açıklık katan iki temel tipografik unsur bulunur: Ayraçlar ve Italik yazı.”⁸⁶⁸ Böylece eser sahibi, italik yazı veya çeşitli vurgulamalar ile cümlelerin kendisine ait olmadığını işaret etmektedir. Arif Ay’ın açık alıntı yaptığı birçok şiiri bulunmaktadır.

Arif Ay’ın açık alıntı ilişkisi olarak değerlendirilebilecek bir şiiri *Gam Yükü* ismini taşıyan şiirdir. Bu şiirinde Şeyh Galip’in şu eserine gönderme yapılır:

“ey hızn-ı fütâdegân söyle
bu sırrı edip ıyân söyle
ol sen bana tercemân söyle
ketm etme yegân yegân söyle
gam defterinin temâmı yok mı”⁸⁶⁹

Arif Ay, *Gam Yükü* şiirinde Şeyh Galip’e “gam defterinin tamamı yok mu” mısra-
nı italik yazarak açık bir şekilde gönderme yapmaktadır:

“gam defterinin tamamı yok mu
olmaz mı galip
gam biz de dağdır
...
yine gam yükünün tamamı geldi”⁸⁷⁰

⁸⁶⁵ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınları, Ankara 2001, s. 77.

⁸⁶⁶ Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013.

⁸⁶⁷ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, Ankara 1999, s. 94.

⁸⁶⁸ Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, s. 95.

⁸⁶⁹ Şeyh Galib, *Hüsn ü Aşk*, (Haz. Muhammet Nur Doğan), Yelkenli Yayınevi, İstanbul 2008, s. 296.

⁸⁷⁰ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 73.

Gam Yüğü şiirinin son mısrasında ise “*Yine gam yükünün tamamı geldi*” diyen Arif Ay, bir türküyü de hatırlatır.

Arif Ay’ın *Yağmurlardan Gelmek* isimli şiiri ise Ahmet Haşim’in *Karanfil* şiirinden izler taşımaktadır Ahmet Haşim’in *Karanfil* şiiri şöyledir:

*“yarin dudağından getirilmiş
bir katre alevdir bu karanfil
gönlüm acısından bunu bildi!”*⁸⁷¹

Arif Ay ise *Yağmurlardan Gelmek* şiirinde Ahmet Haşim’in *Karanfil* şiirinden alıntıladdığı;

*“akşam işte şu dehşetli karanfil
yârin dudağından getirilmiş”*⁸⁷² mısraını italik yazarak açık bir metinlerarası ilişki kurmuştur.

Açık metinlerarasılığa bir diğer örnek ise *III. Selim* isimli şiiridir. Arif Ay, Divan şairi Nevres’in beytini aynen alıntılararak açık metinlerarasılık kurar:

*“şehâdetinde III. Selim’in
Geceliğinin cebinde bulunmuştur
Şu beyit:
“Kendi elimle yâre verdiğim kalem
Fetvâî-yı hun-ı nâ-hakımı yazdı ibtidâ”*⁸⁷³

Arif Ay’ın açık alıntıdan faydalandığına örnek olabilecek bir başka şiiri ise *İlhami Çiçek* şiiridir. Arif Ay, İlhami Çiçek’in *Satranç Dersleri I- VI* adlı şiirlerinde geçen “bir ilkyazdan koca bir güz yontan adam”,⁸⁷⁴ “kadim kabarık bir öyküdür alınyazısı”⁸⁷⁵ mısraları alıntılanmış italik bir şekilde yazarak da belirgin hale getirmiştir:

*“ölüm de bir miraçtır tersinden
kıyası mukassim olsa da
ey uçurumlarda solan Çiçek
ye’sin infazı gerekti
mat ve cinnet: yazıldı çünkü o kitap
lev-i mahfuz ve muktesi
“bir ilkyazdan koca bir güz yontan adam”
köpürttün akıl atını kapaklandın*

⁸⁷¹ Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, s. 90.

⁸⁷² Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 141.

⁸⁷³ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 27.

⁸⁷⁴ İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri I”, *Edebiyat*, S. 38+75, Temmuz 1981, s. 4.

⁸⁷⁵ İlhami Çiçek, “Satranç Dersleri VI”, *Edebiyat*, S. 38+85, Şubat 1982, s. 11.

*hükümünde adil olan yalnız O'dur
çünkü “kadim kabarık bir öyküdür alinyazısı”
ve her şey kaza ve kader mühründe kazılı”⁸⁷⁶*

Arif Ay'ın Cahit Zarifoğlu'nu konu aldığı şiirinde, Cahit Zarifoğlu'nun *Kabul*⁸⁷⁷ ve *Efendim*⁸⁷⁸ şiirlerinde geçen mısraları kullanarak açık metinlerarası ilişki kurduğu görülür:

*“şiir ırmağımızın zarif koluydun
dağlar ovalar vadiler aştın
bulandın duruldun sonsuzluk denizine kavuştun
‘Göğsümde bir küçücük derya buldum
Kabına sığmaz bir ceylan yoldaşım’
neylerim ah neylerim
ölüm düğünlerine gidip gelmekten
kına tutmaz oldu ellerim
‘Yaşamak bir perde gibi kalkıyor aramızdan
Zamansız mekânsız bir tünel başındayız şimdi”⁸⁷⁹*

Açık metinlerarasılığın özelliklerinin yansıtıldığı bir diğer şiir ise *İstanbul Konuşuyor* şiiridir. Arif Ay, Nedim'den “Bu şehir-i İstanbul ki bî misl ü bahâdır /Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedâdır”⁸⁸⁰ mısraını alıntılar ve vurgular:

*“bende doğdu güneş bende battı
ben ki “bî-misl ü bahâ”
bir sengine yek-pare Acem mülkü fedâdır”⁸⁸¹*

3.2.2.7.3. Anıştırma

Metinlerarasının çok kullanılan bir başka biçimi olan anıştırma, anıştırılan metin ile (yani gönderge etin, ancak kapalı bir gönderge), anıştırma yapan metin arasında bir söyleşimi işin içerisine sokar.”⁸⁸² Yani anıştırma da eser sahibi etkilendiği eseri açık bir şekilde değil de örtülü bir şekilde işaret eder.

⁸⁷⁶ Arif Ay, “İlhami Çiçek”, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 51.

⁸⁷⁷ Cahit Zarifoğlu, *Şiirler*, Beyan Yayınları, İstanbul 2011, s. 291.

⁸⁷⁸ Zarifoğlu, *Şiirler*, s. 490.

⁸⁷⁹ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 53.

⁸⁸⁰ *Nedim Divanı*, (Haz. Muhsin Macit), Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 85.

⁸⁸¹ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 11.

⁸⁸² Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Öteki Yayınları, Ankara 1999, s. 108.

Arif Ay şiirinde açık metinlerarası unsurlar daha fazladır ancak özellikle ilk şiirlerinde anıştırmaya da rastlanabilir. Arif Ay'ın üzerinde önemli bir etkiye sahip olan Sezai Karakoç'un *Köşe* şiirini hatırlatan *Sucul Şiir*'in bir mısraı anıştırma değerlendirilebilir. Bu şiirdeki ilk mısra ile Arif Ay'ın şiirinin ilk mısraı birbirlerini hatırlatmaktadır.

*“Gözlerin kaç kişinin gözlerinde gezinir
Sen kaç köşeli yıldızsın”⁸⁸³*

*“saçların hangi ülkenin ırmaklarında ıslanır
ikinci gölgesi oralarda da uzun mu
oralarda da seven horlanır
sevilen vurulur mu”⁸⁸⁴*

3. 3. 3. Söyleyiş

3. 3. 3. 1. Kafiye

Yaygın tanım olarak kafiye ya da uyak, iki ya da daha çok sesin dize sonunda tekrar edilmesidir. Arif Ay'ın şiirlerinde düzenli bir kafiye kullanımı görülmemekle beraber şiirin akışı içerisinde şairin yer yer ses benzerliklerini öne çıkardığını söyleyebiliriz. Bu bazen yarım kafiyeyle örnek olabilecek şekilde tek ses benzerliği ile görülür. Örneğin *İz* şiirinde “u” ve “k” sesleri ile *yarım kafiye* kullanılmıştır:

*“sindirilmiş korku
bu savaş tortusu
geceden bir iz
gibi iner bulanık
su bardak kesik dudak
kırılan ışık”⁸⁸⁵*

Yahut *Yağmur* şiirinde olduğu gibi yine “u” sesleriyle yarım kafiye oluşturulmuştur.

*“amansız oyunlar kurar
anne eli gibi tutsa da yağmuru*

⁸⁸³ Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2010, s. 53.

⁸⁸⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 10.

⁸⁸⁵ Ay, *Hıra*, s. 18.

siz bilmezsınız bunu
anneler hiç yağmur oldu mu⁸⁸⁶

Arif Ay, serbest tarzın imkânlarını kullanarak kafiye bağı kurduğu dizeleri ile geniş bir düzen de kurar. Bunu en iyi *Bindokuzyüzyirmialtı* şiirinde görürüz.

“lalelide bir ev
kapısını vakitsiz bir güz zorlar
bahçesinde lâleler
öksüzlüğün örneği
ardından zemheri/suskusuyla bir
kanı donduran
evin ikinci katında sedir
oturmuş mindere
penceresinden aksaraya bakar⁸⁸⁷

3. 3. 3. 2. İç Kafiye

İç kafiye dize ortalarındaki ses benzerliği ile ortaya çıkan kafiye türüdür. Arif Ay, şiirlerinde iç kafiye örnekleri de vermiştir:

Bu şiirde “k” sesleri ile iç kafiye yakalanmıştır:

“zaman yitik, sanki hiç yaşanmamış
bu mekân ne ilk, ne son durak⁸⁸⁸

Erzurum şiirindeki iç kafiye ise şöyle gösterilebilir:

“gece oltu taşıdır, işlenir
ve tesbihe dönüşür zaman
geçer parmak uçlarımızdan
sonra, ağırlanır toprak
güze dökerek hüznü
hırkasına bürünmüş bir derviş
suskunluğunda gelir kış

yüzleri kavruk, gözleri iri

⁸⁸⁶ Ay, *Hıra*, s. 12.

⁸⁸⁷ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 21.

⁸⁸⁸ Ay, *Dosyalar*, s. 31.

*konusunca gök, susunca toprak
gülü türküleyip akşam sabah
oturup evlerinde onlar’’⁸⁸⁹*

Rize şiirinde ise “z” sesi ile iç kafiye düzeni oluşturulmuştur:

*“estikçe poyraz damar damar
gece ve gündüz, süzülür kan’’⁸⁹⁰*

Bediüzzaman şiirinde ise “ın” hecesi ile iç kafiye oluşturulmuştur:

*“ey karıncaların pîri
gecenin türbedarı
sen ki, kalbiyin
külliyesini kurup
bilginin künhüne erince’’⁸⁹¹*

Gökyüzü Saatleri II şiirinde ise “k” sesi ile bir iç kafiye düzeni yakalanmıştır:

*“trene bindik açıldık deniz gibi sonra
tırdan bir yaprak kopardım bir parça zaman’’⁸⁹²*

“senin topuğunda süngü izi

benim yüreğimde yara var’’⁸⁹³ şiirinde ise kelime grupları ile bir iç ses yakalanmıştır.

3.3.3.3. Aliterasyon

“Allitération, Türk şiiri incelemelerinde genellikle ‘aynı dize içinde belli seslerin yinelenmesi’ olarak anlaşılmaktadır. Halk şiirinden Servet-i Fünun akımına, oradan yeni şiire değin her dönem ve türde bu ses yinelemesine başvurulduğu görülür.”⁸⁹⁴ Aliterasyon, şiirin ritmini biçimlendiren bir ses düzenidir. Yani bir şiirin kulağa hitap etme

⁸⁸⁹ Ay, Dosyalar, s. 32.

⁸⁹⁰ Ay, Dosyalar, s. 41.

⁸⁹¹ Ay, Dosyalar, s. 59.

⁸⁹² Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 24.

⁸⁹³ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 48.

⁸⁹⁴ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara 2006, s. 205-206.

gücü *aliterasyon* kullanımı ile mümkün olagelmıştır. Ayrıca *aliterasyon* şiiri düzyazı metinlerinden de ayıran bir özelliktir. Arif Ay şiirinde de *aliterasyon* kullanımına doğal olarak rastlanmaktadır.

Mavi Koşar Kuşlar şiirinde “k” sesi ile kurulan *aliterasyon* düzeni şöyle gösterilebilir. Şair “k” sesini vurgulayarak şiirde anlatılmak istenilen farklı yaşamların altını daha kolay bir şekilde çizer:

“akşam kuşlar kıyamda
açarlar kanatlarını kahrına fabrikaların”⁸⁹⁵

Sabah da Mavi şiirinde ise *aliterasyon* “y” sesi ile kurulur ve “y” sesi şiirde doğaya ait bir ses gibi sunulmuştur:

“gür bir su etekleri ovaya
ya o yayla ya o kadın o yayla
sarar doğayı mavi oya”⁸⁹⁶

“y” sesi Arif Ay şiirinde özellikle doğa anlatımlarında öne çıkmıştır. Bir başka örnek ise;

“yağmurlara yakın büyüdüm
yine de bir ovanın”⁸⁹⁷ dizesidir.

Bedüzzaman, şiirinin bir bölümünde *aliterasyon* “l” sesi ile kurulmuştur. Sesler içinde yer aldığı kelimelere anlam noktasında bir genişleme de katmaktadır:

“salkım söğütler vardır
dereboylarında
dağılmış saçları gibi
çocukların; gülme nedir
bilmeyen yüzlerine”⁸⁹⁸

En Eritken Kan, şiirinde de *aliterasyon* “l” sesi ile düzenlenmiştir. Yine bu şiirdeki “l” sesi şiire bir canlılık katmıştır:

“gürül gürül borulardan”⁸⁹⁹
“l” Sesi:

⁸⁹⁵ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 7.

⁸⁹⁶ Ay, *Hıra*, s. 17.

⁸⁹⁷ Arif Ay, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995, s. 40.

⁸⁹⁸ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 58.

⁸⁹⁹ Ay, *Dosyalar*, s. 69.

“havalandırıyorum kuşlarını saçlarının
dalıyorum gecesine yüzyün güz hüznüne
yapraklar yapraklar yapraklar”⁹⁰⁰

“l” sesi bu şiirde ise devamlılık sağlamıştır:

”milyonlarca milyarlarca
sevgimiz bankalarda mevduat
ne soysuz aşk bu
caddelerde sokaklarda tabelalar tabelalar
tabelalar gibiyiz”⁹⁰¹

“zambaklar
çocukluğumun giyilmemiş çamaşırları gibi
annelerin arada bir açtığı hülya sandıkları”⁹⁰²

“t” ve “l” Sesleri:

“hayli bin yıldan geçtim
katırları çoğaltan bir illet
salma salıp namuslarını
bana zimmetlerdi tüm zillet”⁹⁰³

Arif Ay “k” sesi ile acı bir durumların altını çizmekte, çaresizliği, hüznü, mücadele halini, vurgulamaktadır:

“genç kızların giyemedikleri gelinliklerinde”⁹⁰⁴

“kış dağından kar kürüdüm
yaz ovasında ekindim
kuşlara da karıncalara da yakındım
kardeşim İbrahim’le günlere böyle erdim”⁹⁰⁵

“kırk kumalı evin
kırk kamalı külhanbeylerine”⁹⁰⁶

⁹⁰⁰ Arif Ay, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986, s. 125.

⁹⁰¹ Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 131.

⁹⁰² Ay, *Gökyüzü Saatleri*, s. 141.

⁹⁰³ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 67.

⁹⁰⁴ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 75.

⁹⁰⁵ Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayınevi, Ankara 2001, s. 65.

“kederin kuşları döküldü birden
yüzünün kaybolduğu kalabalıklar”⁹⁰⁷

“k” ve “v” Sesleri:

“aydan dönen palayracı ayçılar”⁹⁰⁸

“k” ve “l” Sesleri:

“cam kırıkları dökülüyor ıslıklardan
gül değil yalnızlık bu elden ele”⁹⁰⁹

3.3.3.4. Tekrarlar

Şiirde tekrarlar anlatılmak istenen duyguyu daha etkili bir hale getirebilmek bir ritm oluşturmak, vurgu, atmosfer gibi değişik etkenler için kullanılır. Arif Ay şiirinde tekrarlar şöyle gösterilebilir:

3.3.3.4.1. Sözcük Tekrarları

*Binbir Pusu*⁹¹⁰ şiirinde de “merhaba” kelimesi altı kere tekrar edilmiştir. Bu tekrarlar şiirde daha samimi bir atmosfer sağlamış, şair merhaba dediği doğadan, dağlardan yanıt aldığını hissettirmiş ve böylece şiirde doğanın da canlı bir varlık olduğunu daha vurgulu bir şekilde yansıtmıştır.

*Bediüzzaman*⁹¹¹, şiirinde, “gece” kelimesi, beş kere tekrar edilmiştir. Bu kelimenin tekrar edilişi ile sürgünde olan Bediüzzaman Said Nursi’nin hüznü ve yalnızlığı daha da belirgin bir hal almıştır.

*Bu Dünya Kosova’sız*⁹¹² şiirinde “değil” kelimesi otuz kere tekrar edilerek; anlatılmak isteneni vurgulayan Arif Ay, “değil” kelimelerinin tekrarı ile aynı zamanda bir haykırışı da anlatmıştır. Yine aynı şiirde “kardeşim” kelimesi beş kere tekrar edilmiştir.

⁹⁰⁶ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, s. 13.

⁹⁰⁷ Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 21.

⁹⁰⁸ Ay, *Ateş ve Caz*, s. 64.

⁹⁰⁹ Arif Ay, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989, s. 13.

⁹¹⁰ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 11-12.

⁹¹¹ Arif Ay, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980, s. 53-60.

⁹¹² Arif Ay, *Ateş ve Caz*, a Yayinevi, Ankara 2001, s. 33-36.

Böylece zulme karşı sessiz kalanların ve zulme uğrayanların aynı olduğunu duyurmaya çalışmıştır.

*Gökyüzü Saatleri VII*⁹¹³ şiirinde *karanfil* kelimesi üç kere tekrar etmiştir. Şair böylece ayrılığı daha etkili bir dille anlatmıştır.

3.3.3.4.2. Mısra Tekrarları

Arif Ay, şiirlerinde sadece kelime tekrarlarına değil kelime grubu tekrarlarına da yer vermiştir. Örneğin; *Tun* şiirinde “saatı sordum” cümlesi üç kere tekrar edilir ve bu tekrar ile zamanın akışını kişisel bir sorguya bağlanır:

*“saatı sordum
rüzgar esmiyordu
baktım gözlerine
çekilmişti deniz”*⁹¹⁴

Hücre, şiirinde ise aşağıdaki dize iki kere tekrar edilir ve böylece sabırlı olmanın önemi anlatılmak istenir:

*“sabrın belgesi bu
İp mermeri keser”*⁹¹⁵

Arif Ay’ın *Erzurum* şiirinde aşağıdaki mısralar iki kere tekrar edilmiştir. İlk mısra şair bireyselliği vurgularken ikinci mısranın tekrar edilişi ile okurda bir merak uyandırmayı başarır:

*“burda mevsim ikimizden biri/biz Erzurum’da otuz üç kişiydik”*⁹¹⁶

Maraş şiirinde ise

“gülün oymağı bizdedir

gör ki acıdandır rengi” dizesi üç kere tekrar etmiştir. Bu tekrarlar ile acılara yabancı olunmadığının altını çizen şair, acıların sonunda mutluluğa erişileceğini de işaret eder.

Bediüzzaman şiirinin bir bölümünde ise aşağıdaki dize tekrar edilir. Arif Ay bu tekrarlar ile Bediüzzaman Said Nursi’nin mücadelesini Ferhat’ın Şirin’e olan aşkına benzeterek “aşk”ın ve inancın önemini vurgular:

⁹¹³ Arif Ay, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983, s. 36-37.

⁹¹⁴ Arif Ay, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978, s. 22.

⁹¹⁵ Ay, *Hıra*, s. 25.

⁹¹⁶ Ay, *Hıra*, s. 31-36.

“sevdanın fetretinden
ferhad dağı kazmada”⁹¹⁷

Bağdatlı Anne Konuşuyor şiirinde ise “Yalnız bir çığlığım ben”⁹¹⁸ mısraı yedi ke-
re tekrar edilir. Şair bu tekrarlar ile çaresizliği, yalnızlığı daha da etkili bir şekilde an-
latmayı başarır.

Arif Ay, *Semerkant Konuşuyor*⁹¹⁹ şiirinde ise “ey” nidasını tekrar ederek tarihi
bir şehre olan seslenişi, daha etkili bir hale getirir.

⁹¹⁷ Ay, *Hıra*, s. 55-56.

⁹¹⁸ Arif Ay, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı Yayınları. İstanbul 2011, s. 74-78.

⁹¹⁹ Ay, *Şiirimin Şehirleri*, s. 19-21.

SONUÇ

Türk şiirinde batılı etkilerin oldukça kalıcı bir hâl aldığı; İkinci Yeni şiiri etkilerinin hemen her şairde görüldüğü 1970’li yıllarda şiirlerini yayımlayan Arif Ay, bir yandan modern etkileri takip etmeyi bir yandan da yerel ve gerçek kalabilmeyi başarmıştır. Anadolu’yu iyi bilen, halkın geçmişinin, acılarının, sevinçlerinin izini süren Arif Ay, modern şiir verme kaygısı duymamış; şiirleri ile adeta gerçeklere ayna tutmaya çalışmıştır.

Arif Ay’ın sanat anlayışı “hakikat” temeli üzerinde kurulmuştur. O, sanat eseri yaratma kaygısından ziyade hakikati incitme kaygısı taşımış, her kelimeyi, şiirine konu olan her mevzuyu bu hassasiyetle seçmiştir. *Edebiyat* dergisinde olgunlaşan şiirinin yolunu çizen Arif Ay, kendi şiirini moda akımlara kapılmaktan korumuş, şiirlerinde tarihi ve fikri temalara yer vermesine rağmen şiirinin sloganlaşıp belirli çevrelerce kullanılmasını da engellemiştir. Çünkü Arif Ay şiirin sadece belli bir kitleye hitap etmesinden yana değildir. Onun için şiir, her kim olursa olsun insanoğlunu iyiye, doğruya, güzele götüren ilahi bir sestir. Bu sebeple şiirleri ile belirli sadece çevrelerde yankı uyandırmamış; farklı görüşlerden şiir eleştirmenlerini de şaşırtmıştır. Arif Ay şiiri, kelimelerin sadece şiire ait olduğunu ispat etmiş bir şiirdir. Onun için kelimeler, şairinin elinde şekil alan birer canlı varlıktır. Bu düşünceyi örnekleyen en önemli eseri *Gerilla* şiiridir. Arif Ay’ın düşüncesine sahip olan birçok isim böyle ideolojik kelimeleri şiirlerinde kullanmaya karşı çekingen bir tavır alabilirken o, kelimelere oldukça insancıl bir tavırla yaklaşır ve kelimelere her şeyden önce “adalet” vurgusunu yükler.

Sanat ile insanlığı daha adaletli, daha güzel bir dünyaya çağıran Arif Ay, sanatın iki yüzünün olduğunu kabul eder. Ona göre dünyada insanlığı kötüye, sapkın bir yaşama, bencilliğe ve sadece maddeye götüren bir sanat vardır. Bu sanatı yoz sanat olarak kabul eder. Bütün bu tespitleri ortaya koyan Arif Ay, ilahi olandan beslenen gerçek bir sanatın varlığını da müjdeler. Arif Ay müjdelediği ilahi sanat ile dünyanın daha güzel ve adil bir yer olacağını da şiirleri ile kanıtlar. Arif Ay’ın şiirleri Anadolu coğrafyasında veya dünyanın herhangi bir yerinde zulme maruz kalmış insanların sesidir. Bu ses ile okuru uyandıran Arif Ay, insanlığı biraz daha diğerkâm olmaya davet eder. Bu açıdan Arif Ay şiiri umut etmenin de şiiridir.

Türk şiirinde geleneksel olanın dışında şiir yazmanın başlı başına övünç sebebi sayıldığı bir dönemde, yerel olana sahip çıkan, şiir kitaplarına, halk ve divan şiirlerinden epigraflar alarak başlayan Arif Ay şiiri, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil gibi edebi kimliklerle birlikte anılabilir. Bu isimlerin de etkisi ile oldukça derinleşen Arif Ay şiiri, hakikati aramada belki de en çok emek verilmiş şiirlerdendir. Arif Ay yitik bir coğrafyanın şairidir; kaybedilen topraklar onun şiirinde tek vücut halindedir; Kudüs'te, Suriye'de çekilen acıyı da Afrika çiçeklerinin renginin güzelliğini de Arif Ay şiirinde birlikte görmek mümkündür. Hakikat medeniyetinin ulaşı olma iddiasındadır aynı zamanda

Arif Ay şiiri, Türk şiirinin yavaş yavaş kendi kimliğini kaybetmeye başladığı giderek aykırılaştığı bir dönemde şiirinin kimliğine sahip çıkabilen ve insanoğlunu da kimliklerine sahip çıkmaya çağıran bir şiirdir.

KAYNAKÇA

ARİF AY İLE İLGİLİ KAYNAKLAR

I. ŞİİR KİTAPLARI:

Ay, Arif, *Hıra*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1978.

_____, *Dosyalar*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

_____, *Şiirin Kandilleri*, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1983.

_____, *Gökyüzü Saatleri*, Mesaj Yayınları, Ankara 1986.

_____, *İmâ Kitabı*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1989.

_____, *Dosyalar*, Yazı Yayıncılık, İstanbul 1990.

_____, *Bin Yılın Destanı*, İz Yayıncılık, İstanbul 1992.

_____, *Dosyalar*, Sanat Yayınları, Konya 1994.

_____, *Yirmi Yaş Şiirleri*, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1995.

_____, *Dokuz Kandil*, Yedi Gece Kitapları, İstanbul 1997.

_____, *Dağlara Götür Beni*, Gökkuşığı Kitabevi, 2000.

_____, *Ateş ve Caz*, A Yayınevi, Ankara 2001.

_____, *Uzun Bir Hüzün*, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2006.

_____, *Güne Doğan Koşu-Toplu Şiirler*, Hece Yayınları, Ankara 2006.

_____, *Şiirimin Şehirleri*, Okur Kitaplığı, İstanbul 2011.

İngilizce'ye Çevrilen Seçme Şiirler Kitabı:

Ay, Arif, *Flowering Sky*, (Çev: Mevlüt Ceylan), Öncü Kitap, Ankara 2011.

II. ÖYKÜ KİTABI:

Ay, Arif, *Saat 24'te Saksafon Dersi*, Akçağ, Ankara 1991.

III. DENEME KİTABI:

Ay, Arif, *Gece Yazıları*, İz Yayıncılık, İstanbul 1993.

IV. DERLEME KİTAPLAR:

Ay, Arif, *Türk Edebiyatından Çocuklara Şiirler*, Akçağ, Ankara 2000.

_____, *Türk Edebiyatından Anne Şiirleri*, Akçağ, Ankara 2001.

V. DERGİLERDE ARIF AY ŞİİRLERİ

Ay, Arif, “Gel”, *Borun Sesi*, S. 817, (4 Kasım 1971), 1.

_____, “Sonbahar”, *Borun Sesi*, S. 846, (9 Aralık 1971), 1.

_____, “Gül”, *Borun Sesi*, S. 877, (14 Ocak 1972), 1.

_____, “Düşünüyorum”, *Borun Sesi*, S. 878, (15 Ocak 1972), 1.

_____, “İnsanlığın Sancısı”, *Borun Sesi*, S. 879, (17 Ocak 1972), 1.

_____, “Sır Misali”, *Borun Sesi*, S. 893, (4 Şubat 1972), 1.

_____, “Lüks Bir Kül Tablası”, *Borun Sesi*, S. 894, (5 Şubat 1972), 1.

_____, “İnsan Hakları”, *Borun Sesi*, S. 896, (8 Şubat 1972), 1.

_____, “Göz Yaşı”, *Borun Sesi*, S. 901, (14 Şubat, 1972), 1.

_____, “Tezat”, *Borun Sesi*, S. 904, (17 Şubat 1972), 1.

_____, “Bilmece”, *Borun Sesi*, S. 905, (18 Şubat 1972), 1.

_____, “Hatırlama”, *Borun Sesi*, S. 910, (24 Şubat 1972), 1.

_____, “Denizi Giymek”, *Edebiyat*, S. 2, (Mart 1975), 7.

_____, “Gülbündü”, *Edebiyat*, S. 3, (Nisan 1975), 7.

_____, “Alacataram”, *Edebiyat*, S. 4, (Mayıs 1975), 4.

- _____, “Gül Cengi”, *Edebiyat*, S. 6, (Temmuz 1975), 2.
- _____, “Kundak”, *Edebiyat*, S. 7, (Ağustos 1975), 3.
- _____, “Alaf”, *Edebiyat*, S. 8, (Eylül 1975), 1.
- _____, “Dulda”, *Edebiyat*, S. 9, (Ekim 1975), 2.
- _____, “Kırağılı Bir Gecede Kudüs’ü Düşlüyorum”, *Edebiyat*, S. 12, (Ocak 1976), 3.
- _____, “Hıra”, *Edebiyat*, S. 13, (Şubat 1976), 3.
- _____, “Sucul Şiir”, *Edebiyat*, S. 14, (Mart 1976), 1.
- _____, “Mat”, *Edebiyat*, S. 14, (Mart 1976), 1.
- _____, “Mavi Koşar Kuşlar”, *Edebiyat*, S. 14, (Mart 1976), 1.
- _____, “Günberi”, *Edebiyat*, S. 15, (Nisan 1976), 1.
- _____, “Çağmak Karanlığa I, II, III”, *Edebiyat*, S. 17, (Mayıs 1976), 4.
- _____, “Yağmur”, *Edebiyat*, S. 18, (Temmuz 1976), 4.
- _____, “Anne”, *Edebiyat*, S. 18, (Temmuz 1976), 4.
- _____, “Gündün”, *Edebiyat*, S. 19, (Ağustos 1976), 1.
- _____, “Lale”, *Edebiyat*, S. 19, (Ağustos 1976), 7.
- _____, “İz”, *Edebiyat*, S. 19, (Ağustos 1976), 7.
- _____, “Ne”, *Edebiyat*, S. 19, (Ağustos 1976), 7.
- _____, “Çekim”, *Edebiyat*, S. 20, (Eylül 1976), 2.
- _____, “Öncü”, *Edebiyat*, S. 21, (Ekim 1976), 3.
- _____, “Aydınlığın Yolcusu”, *Edebiyat*, S. 23, (Aralık 1976), 5.
- _____, “Gizde”, *Edebiyat*, S. 23, (Aralık 1976), 5.
- _____, “Sabah da Mavi”, *Edebiyat*, S. 23, (Aralık 1976), 5.

- _____, “Güne Doğan Koşu”, *Edebiyat*, S. 23, (Aralık 1976), 5.
- _____, “Gün Yorumları I-II-III-IV”, *Edebiyat*, S. 38+25, (Şubat 1977), 5.
- _____, “Sınayan Vakte Bizi”, *Edebiyat*, S. 38+25, (Şubat 1977), 5.
- _____, “Akşam Kadıköy’de”, *Edebiyat*, S. 38+26, (Mart 1977), 4.
- _____, “Dönen Aydınlığa”, *Edebiyat*, S. 38+27, (Nisan 1977), 6.
- _____, “Serim”, *Edebiyat*, S. 38+28, (Mayıs 1977), 5.
- _____, “Su Düşü”, *Edebiyat*, S. 38+28, (Mayıs 1977), 5.
- _____, “Bir Öğle Az mı?”, *Edebiyat*, S. 38+29, (Haziran 1977), 3.
- _____, “Mahşer”, *Edebiyat*, S. 38+30, (Temmuz 1977), 4.
- _____, “Bir Sevdâ Ellerimiz”, *Edebiyat*, S. 38+30, (Temmuz 1977), 4.
- _____, “Sığmak”, *Edebiyat*, S. 38+30, (Temmuz 1977), 4.
- _____, “Serinlik”, *Edebiyat*, S. 38+31, (Ağustos 1977), 5.
- _____, “Onum”, *Edebiyat*, S. 38+33, (Ekim 1977), 3.
- _____, “Gerilla”, *Edebiyat*, S. 38+34, (Kasım 1977), 1.
- _____, “Üzgü”, *Edebiyat*, S. 38+35, (Aralık 1977), 8.
- _____, “Tun”, *Edebiyat*, S. 38+35, (Aralık 1977), 8.
- _____, “Uygar Böcekler I-II”, *Edebiyat*, S. 38+36, (Ocak 1978), 2.
- _____, “Yarına Öykü”, *Edebiyat*, S. 38+37, (Şubat 1978), 5.
- _____, “Yazmalara Çiçek Düşmüş”, *Edebiyat*, S. 38+38, (Mart 1978), 5.
- _____, “Kıyıları Hep Sabah”, *Edebiyat*, S. 38+39, (Nisan 1978), 2.
- _____, “Çevirsen Gözlerini”, *Edebiyat*, S. 39+41, (Haziran 1978), 6.
- _____, “Kuşlar”, *Edebiyat*, S. 39+43, (Ağustos 1978), 15.

- _____, “Akrep”, *Edebiyat*, S. 38+45, (Ekim 1978), 3.
- _____, “Yine Çıkılır Güne”, *Edebiyat*, S. 38+46, (Kasım 1978), 3.
- _____, “Konumlama”, *Edebiyat*, S. 38+47, (Aralık 1978), 1.
- _____, “Dişliler”, *Edebiyat*, S. 38+47, (Aralık 1978), 1.
- _____, “Çocuklar Nerde”, *Edebiyat*, S. 38+48, (Ocak 1979), 2.
- _____, “En Eritken Kan”, *Edebiyat*, S. 38+49, (Şubat 1979), 1.
- _____, “Tortu”, *Edebiyat*, S. 38+50, (Mart 1979), 1.
- _____, “Vurgu”, *Edebiyat*, S. 38+51, (Nisan 1979), 2.
- _____, “İstanbul Deyince Sorulur Yeryüzü”, *Edebiyat*, S. 38+52, (Mayıs 1979), 6.
- _____, “Çıkrık”, *Edebiyat*, S. 38+ 53, (Haziran 1979), 12.
- _____, “Zaman”, *Edebiyat*, S. 38+ 53, (Haziran 1979), 12.
- _____, “Kan/Kiraz”, *Edebiyat*, S. 38+55, (Ağustos 1979), 1.
- _____, “Artılar”, *Edebiyat*, S. 38+56, (Eylül 1979), 10.
- _____, “Dosyalar 1-İftar Sofrası-Bindokuzyüzyirmialtı-Baskın-Hücre-Kıyım-Kutlu Düş- Ankarayılan”, *Edebiyat*, S. 38+57, (Ekim 1979), 4.
- _____, “Dosyalar 2-Erzurum”, *Edebiyat*, S. 38+58, (Kasım 1979), 5
- _____, “Dosyalar 3- Rize”, *Edebiyat*, S. 38+59, (Aralık 1979), 4.
- _____, “Dosyalar 4-Maraş”, *Edebiyat*, S. 38+60, (Ocak 1980), 1.
- _____, “Dosyalar 5-Kanın Sorgusu”, *Edebiyat*, S. 38+61, (Şubat 1980), 3.
- _____, “Dosyalar 6- Yürü Dağım- Bin Bir Pusu”, *Edebiyat*, S. 38+62, (Mart 1980), 1.
- _____, “Dosyalar 7-İmler”, *Edebiyat*, S. 38+63, (Nisan 1980), 3.
- _____, “Dosyalar 8- Ege’ye Giriş”, *Edebiyat*, S. 38+64, (Mayıs 1980), 1.

- _____, “Dosyalar 9- Duruşma”, *Edebiyat*, S. 38+65, (Haziran 1980), 4.
- _____, “Dosyalar 10- Karar”, *Edebiyat*, S. 38+66, (Temmuz 1980), 1.
- _____, “Dosyalar 11-En/gerek-Bildiri”, *Edebiyat*, S. 38+67, (Ağustos 1980), 3.
- _____, “Dosyalar 12- Bediüzzaman”, *Edebiyat*, S. 38+68, (Eylül 1980), 1.
- _____, “Sokak”, *Edebiyat*, S. 38+70, (Kasım 1980), 1.
- _____, “Bozum”, *Edebiyat*, S. 38+71, (Aralık 1980), 1.
- _____, “Gelgit”, *Edebiyat*, S. 38+72, (Ocak 1981), 1.
- _____, “Duvarın Göçmesi”, *Edebiyat*, S. 38+73, (Şubat 1981), 3.
- _____, “Şiirin Kandilleri I”, *Edebiyat*, S. 38+74, (Mart 1981), 1.
- _____, “Şiirin Kandilleri II”, *Edebiyat*, S. 38+75, (Nisan 1981), 1.
- _____, “Şiirin Kandilleri III”, *Edebiyat*, S. 38+76, (Mayıs 1981), 3.
- _____, “Şiirin Kandilleri IV”, *Edebiyat*, S. 38+77, (Haziran 1981), 2.
- _____, “Şiirin Kandilleri V”, *Edebiyat*, S. 38+79, (Ağustos 1981), 1.
- _____, “Şiirin Kandilleri VI”, *Edebiyat*, S. 38+80, (Eylül 1981), 4.
- _____, “Şiirin Kandilleri VII”, *Edebiyat*, S. 38+81, (Ekim 1981), 1.
- _____, “Artılar”, *Edebiyat*, S. 38+82, (Kasım 1981), 3.
- _____, “Artılar”, *Edebiyat*, S. 38+83, (Aralık 1981), 3.
- _____, “Artılar”, *Edebiyat*, S. 38+84, (Ocak 1982), 4.
- _____, “Huni”, *Edebiyat*, S. 38+85, (Şubat 1982), 3.
- _____, “Ağ”, *Edebiyat*, S. 38+86, (Mart 1982), 1.
- _____, “Göresim Geldi”, *Edebiyat*, S. 38+86, (Mart 1982), 1.
- _____, “Koza”, *Edebiyat*, S. 38+87, (Nisan 1982), 3.

- _____, “Kömür”, *Edebiyat*, S. 38+88, (Mayıs 1982), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri I”, *Edebiyat*, S. 38+91, (Ağustos 1982), 3.
- _____, “Gökyüzü Saatleri II”, *Edebiyat*, S. 38+92, (Eylül 1982), 7.
- _____, “Gökyüzü Saatleri III”, *Edebiyat*, S. 38+94, (Kasım 1982), 8.
- _____, “Gökyüzü Saatleri IV”, *Edebiyat*, S. 38+95, (Aralık 1982), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri V”, *Edebiyat*, S. 38+97, (Şubat 1983), 4.
- _____, “Gökyüzü Saatleri VI”, *Edebiyat*, S. 38+98, (Mart 1983), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri VII”, *Edebiyat*, S. 38+99, (Nisan 1983), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri VIII”, *Edebiyat*, S. 38+100, (Mayıs 1983), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri IX”, *Edebiyat*, S. 38+103, (Ağustos 1983), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri X”, *Edebiyat*, S. 38+104, (Eylül 1983), 1.
- _____, “Gökyüzü Saatleri XI”, *Edebiyat*, S. 38+105, (Ekim 1983), 1.
- _____, “Tenha Şiirleri I”, *Edebiyat*, S. 38+108, (Ocak 1984), 1.
- _____, “Tenha Şiirleri II”, *Edebiyat*, S. 38+109, (Şubat 1984), 3.
- _____, “Tenha Şiirleri III”, *Edebiyat*, S. 38+111, (Nisan 1984), 1.
- _____, “Tenha Şiirleri IV”, *Edebiyat*, S. 38+114, (Temmuz 1984), 1.
- _____, “Tenha Şiirleri V”, *Edebiyat*, S. 38+115, (Ağustos 1984), 1.
- _____, “Tenha Şiirleri VI”, *Edebiyat*, S. 38+116, (Eylül 1984), 3.
- _____, “Yağmurlu Bulut”, *Milli Eğitim*, S. 84, (Nisan 1989), 49.
- _____, “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler I”, *Milli Eğitim*, S. 89, (Eylül 1989), 3.
- _____, “Aynalar ve Gül”, *Mavera*, S. 155, (Kasım 1989), 2.
- _____, “Örtü”, *Mavera*, S. 156, (Aralık 1989), 3.

- _____, “İrmağa Bakarak Söylenmiş Şiirler I-IV”, *Milli Eğitim*, S. 92, (Aralık 1989), 14-15.
- _____, “Konuşmadan”, S. 157, (Ocak 1990), 5-6.
- _____, “Devr-i Dalavere”, *Mavera*, S. 158, (Şubat 1990), 5.
- _____, “Yolcu”, *Yönelişler*, S. 44, (Mart 1990), C. 4, 6.
- _____, “Musallada Kim Var?”, *Yönelişler*, S. 46, (Mayıs 1990), C. 4, 7.
- _____, “Bir Varmış Bir Yokmuş”, *Kayıtlar*, S. 43, (Nisan 1995), 7.
- _____, “Seyhan Çayevi”, *Edebiyat Ortamı*, S. 1, (Şubat 1997), 3.
- _____, “En/gerek”, *Edebiyat Ortamı*, S. 4, (Mayıs 1997), 24.
- _____, “Durdu O Saat”, *Edebiyat Ortamı*, S. 4, (Mayıs 1997), 25-26.
- _____, “Puslar İçinde”, *Edebiyat Ortamı*, S. 4, (Mayıs-Haziran 1997), 8.
- _____, “Tırmanış Şiirleri X”, *Esin Sanat*, S. 3, (Yaz 2000), 22-23.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler- Bağdat Konuşuyor”, *Hece*, S. 111, (Mart 2006), 18.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler- Buhara Konuşuyor”, *Hece*, S. 112, (Nisan 2006), 13-14.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler- Bağdat Konuşuyor”, *Hece*, S. 113, (Mayıs 2006), 16.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler- Bağdatlı Çocuk Konuşuyor”, *Hece*, S. 117, (Eylül 2006), 3.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler-Şam Konuşuyor”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 52.
- _____, “Bağdat’a Dönen Şiirler-Urgan Konuşuyor”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 53.
- _____, “Kar”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 54.
- _____, “Hasret”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 54.

- _____, “Dünya Bu Kadar”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 102-104.
- _____, “Hüzünler Kaldı”, *Hece*, S. 134, (Şubat 2008), 125.
- _____, “Artılar”, *Ay Vakti*, S. 97, (Ekim 2008), 8.
- _____, “Genetik Bozma Dersleri I”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 1.
- _____, “Genetik Bozma Dersleri II”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 1.
- _____, “Genetik Bozma Dersleri III”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010), 3.
- _____, “Genetik Bozma Dersleri IV” *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 3.
- _____, “Şiirimizin Yüzyıllık Kısa Tarihi”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 3.
- _____, “Bu Kadar”, *Hece-Türk Şiiri Özel Sayısı*, S. 53-54-55, (May.-Haz.-Tem. 2010), 489.
- _____, “Gölgelekler”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 1.
- _____, “Filistin”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 4.
- _____, “Gölgelekler”, *Edep*, S. 6, (Ağustos 2010), 8.
- _____, “Güz Geçiyor”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 8.
- _____, “Zavallı Yerli Naipaul’lar”, *Edep*, S. 10, (Aralık 2010), 1.
- _____, “Ve Gitti”, *Edep*, S. 10, (Aralık 2010), 8.
- _____, “Kesitler”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 1.
- _____, “Çantam”, *Edep*, S. 13, (Mart 2011), 1.
- _____, “Şam Baharı”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 1.
- _____, “Günden Güne”, *Edep*, S. 22, (Aralık 2011), 1.
- _____, “Anasır-ı Erbaa”, *Edep*, S. 29, (Temmuz 2012), 8.
- _____, “Yaz Sonu”, *Edep*, S. 31, (Eylül 2012), 1.

- _____, “Dünya İşleri”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 1.
- _____, “Mali”, *Edep*, S. 36, (Şubat 2013), 1.
- _____, “Beter”, *Edep*, S. 37, (Mart 2013), 1.
- _____, “Barış Olacaksa Eğer”, *Edep*, S. 38, (Nisan 2013), 1.
- _____, “Üstad”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 1.
- _____, “Kırıla Kırıla”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 1.
- _____, “Nil”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 1.
- _____, “Sonra”, *Edep*, S. 45, (Kasım 2013), 1.
- _____, “Böyle İşte”, *Edep*, S. 46, (Aralık 2013), 1.
- _____, “Anılar Irmağı”, *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 1.
- _____, “Kahire Konuşuyor”, *Edep*, S. 51, (Mayıs 2014), 1-2.
- _____, “Nil”, *Edep*, S. 51, (Mayıs 2014), 4.
- _____, “Maden Yası”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 1.
- _____, “Seni Beklerken”, *Edep*, S. 54, (Ağustos 2014), 1.
- _____, “Filistin”, *Edep*, S. 54, (Ağustos 2014), 1.
- _____, “Karıncaların Dili”, *Edep*, S. 55, (Eylül 2014), 1.
- _____, “Bahtım”, *Edep*, S. 56, (Ekim 2014), 1.
- _____, “Ayva Zamanı”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 1.
- _____, “Uzun Şiir”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 1.

VI. ANTOLOJİLERDE ARİF AY ŞİİRLERİ

Ay, Arif, “Tenha Şiirleri”, *En Güzel Aşk Şiirleri*, Sedat, Umran (Haz.), Birey Yayınları, İstanbul 1999.

“Nil”, Cevat, Akkanat (Haz.), *Daima Rabia-Forever Rabia*, Sultanbeyli Belediyesi, İstanbul 2013.

“Böyle İşte”, Zafer, Acar (Haz.), *Şiir Yıllığı*, Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği Yayınları, İstanbul 2014.

“T”, Hakan, Sazyek (Haz.), *Şiir Üzerine Şiirler*, (s. 233), Perşembe Kitapları, İstanbul 2001.

VII. ARİF AY İÇİN YAZILAN ŞİİRLER

Aycı, Mehmet, “Arif Ay”, *Haiku Defteri*, Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2013.

Ekecik, Ali, “Alkış”, *Yedi İklim*, S. 41,(Ağustos 1993), 77.

VIII. DERGİLERDE ARİF AY YAZILARI

Ay, Arif, “Ne Yaptıklarını Bilmeyen Zaylılar”, *Burun Sesi*, (27 Ocak 1972), 1.

_____, “Mutlaka Açık Kapıdan”, *Edebiyat*, S. 5, (Haziran 1975), 8.

_____, “Bir Savaşçıdır Kalbim”, *Edebiyat*, S. 7, (Ağustos 1975), 1-2.

_____, “İyice Anlaşılması Gereken”, *Edebiyat*, S. 17, (Haziran 1976), 1, 3.

_____, “Döngüde Kalanlar”, *Edebiyat*, S. 18, (Temmuz 1976), 1-2.

_____, “Algı Kuraklığı”, *Edebiyat*, S. 20, (Eylül 1976), 8.

_____, “Afrika Soluğu”, *Edebiyat*, S. 38+31, (Ağustos 1977), 1-3.

_____, “Toplantı”, *Edebiyat*, S. 38+33, (Ekim 1977), 1-2

_____, “İnsana Uzanan”, *Edebiyat*, S. 38+33, (Ekim 1977), 8.

_____, “Gerçeğin Kendisi”, *Edebiyat*, S. 38+35, (Aralık 1977), 5.

_____, “Sevebilmek”, *Edebiyat*, S.38+38, (Mart 1978), 7.

_____, “Esenlik”, *Edebiyat*, S. 38+40, (Mayıs 1978), 2.

_____, “Ağ”, *Edebiyat*, S. 39+41, (Haziran 1978), 1.

- _____, “Ali Ulvi Temel’in Öyküleri”, *Edebiyat*, S. 39+42, (Temmuz 1978), 1-2.
- _____, “Üç Roman”, *Edebiyat*, S. 38+44, (Eylül 1978), 2.
- _____, “Beyler”, *Edebiyat*, S. 38+46, (Kasım 1978), 8.
- _____, “Öncü Edebiyat”, *Edebiyat*, S. 38+49, (Şubat 1979), 3.
- _____, “Çağı Sorgulamak” *Edebiyat*, S. 38+52, (Mayıs 1979), 3.
- _____, “Şiirle”, *Edebiyat*, S. 38+54, (Temmuz 1979), 8.
- _____, “Öncü Edebiyat II”, *Edebiyat*, S. 38+58, (Kasım 1979), 1-2.
- _____, “Öncü Edebiyat III”, *Edebiyat*, S. 38+73, (Şubat 1981), 1.
- _____, “Buruk Bir Andaç”, *Edebiyat*, S. 38+102, (Temmuz 1983), 1.
- _____, “Pakdil’e 12 Soru”, *Edebiyat*, S. 38+109, (Şubat 1984), 1,4.
- _____, “Günümüz Şiirine Genel Bir Bakış”, *Mavera*, S. 159, (Mart 1990), 5-7.
- _____, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 33, (Temmuz 1993), 21-26.
- _____, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 34, (Ağustos 1993), 20-24.
- _____, “Okurken”, *Kayıtlar*, S. 35, (Eylül 1993), 32-34.
- _____, (Komisyon), “Edebiyat ve Emperyalizm”, *Mavera*, S. 137, (Mayıs 1998), C. 12, 6-18.
- _____, “Gece Uzayınca”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 9.
- _____, “Günümüz Türk Şiirine Genel Bir Bakış”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 26-27.
- _____, “Edebiyat Hayatı”, *Seviye*, S. 32, (May.-Haz. 1999), 32.
- _____, “Kargalar Kime Güler”, *Seviye*, S. 13, (May.- Haz. 1999), 12.
- _____, “Türk Halk Edebiyatı Tür ve Şekilleri”, *Ünlem*, S. 1, (Ocak 1999), 8-11.

- _____, “Alkol Duvarından Sevgi Duvarına Can Yücel Şiiri”, *Esin Sanat*, S. 3, (Yaz 2000), 3.
- _____, “Bir Portre: Mehmet Akif”, *Yedi İklim*, C. XII, (Şubat 2000), S. 119, 37.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri II. Yeni ile Akraba mı?”, *Yedi İklim*, S. 126, C. 13, (Eylül 2000), 49-50.
- _____, “Behçet Necatigil’le Röportaj”, *Tütü*, S. 5, (Mart-Nisan-Mayıs 2001), 4-13.
- _____, “Okurken”, *Kırklar*, S. 21, Eylül 2002, 24-25.
- _____, “Okurken”, *Kırklar*, S. 22, Ekim 2002, 18-19.
- _____, “Çocuk Yetiştirmek ve Edebiyat”, *Hece*, -Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, S. 104-105, (Ağustos-Eylül 2005), 468.
- _____, “Geleneksizliğin Karanlığı ve Şiir”, *Hece*, S. 111, (Mart 2006), 73-75.
- _____, “Necip Fazıl’ın Şiirinde Kahramanlar”, *Hece*, S. 113, (Mayıs, 2006), 16.
- _____, “Mektup Üzerine”, *Hece*, S. 114-115-116, (Haz./Tem./Ağus. 2006), 124-126.
- _____, “Batı Barbarlığı ve İsrail Vahşeti Üzerine Notlar”, *Hece*, S. 117, (Eylül 2006), 16-18.
- _____, “Utanmak ve Kurtulmak”, *Yedi İklim*, S. 201, (Aralık 2006), 73-74.
- _____, “Ceviz Ağacının Hıştırtısı”, *Hece*- Nazım Hikmet Özel Sayısı, S. 121, (Ocak 2007), 246-250.
- _____, “Şiiri Bir Uçurtmadır”, *Hece*- Cahit Zarifoğlu Özel Sayısı, S. 126-127-128, (Haziran-Temmuz-Ağustos 2007), 388.
- _____, “Yazılmamış Şiirlere Özlem”, *Zaman- Kitap Zamanı*, (7 Ocak 2008) Pazartesi, 13.
- _____, “Sesimi Duyan Yok Mu?”, *Hece*, S. 133, (Ocak 2008), 599-600.
- _____, “Edebiyat Gündemi”, *Hece*, S. 134, (Şubat 2008), 5-7.

- _____, “Albümden Düşen Bir Resim Gibi”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, (Kasım-Aralık 2008), 61.
- _____, “Sezai Karakoç ve Alın Yazısı”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, (Kasım-Aralık 2008), 57-59.
- _____, “Şiir ve Tahkiye”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, (Kasım-Aralık 2008), 12-13.
- _____, “Dergiler Arasında”, *Edebiyat Ortamı*, S. 5, (Kasım Aralık 2008), 51-53.
- _____, “Dergiler Arasında”, *Edebiyat Ortamı*, S. 8, (Mayıs- Haziran 2009), 63-67.
- _____, “Dergiler Arasında”, *Edebiyat Ortamı*, S. 9, (Temmuz- Ağustos 2009), 62-64.
- _____, “Şiirde Anlam”, *Edebiyat Ortamı*, S. 9, (Temmuz-Ağustos 2009), 38-39.
- _____, “Dergiler Arasında”, *Edebiyat Ortamı*, S. 10, (Eylül-Ekim 2009), 72-75.
- _____, “Durmuş Adam Hep Durur mu?”, *Edep*, S. 1., (Mart 2010), 4.
- _____, “Merhaba!”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 1.
- _____, “Hırka ve Sabun Satmak”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 2.
- _____, “Şiirin Mizacı”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010), 1.
- _____, “Sabahın İzi ya da Bir Şiiri Okumak”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010), 2.
- _____, “Yeni Bir Sevda Süleyman’ından Yakarış Temrinlerine M. Ragıp Karcı Şiiri”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 1.
- _____, “Sahte Kahramanlıklar Devam Ediyor”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 2.
- _____, “İki Buçuk Darbe Arasında Türk Şiiri”, *Hece- Türk Şiiri Özel Sayısı*, S. 53-54-55, (May.-Haz.-Tem.-2010), 109-110.
- _____, “Şiir Soruşturması”, *Hece-Türk Şiiri Özel Sayısı*, S. 53-54-55, (May. Haz. Tem. 2010), 452-453.
- _____, “Kuram Uğruna Şiiri Harcamak”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 2.

- _____, “Gazze Aydınllığına”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 3.
- _____, “Ruhunu Kaybeden Dünya”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 4.
- _____, “Batı Barbarlığı ve İsrail Vahşeti Üzerine Notlar”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 5-6.
- _____, “Saatler Yalan Yanlış İşlerken”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 7.
- _____, “Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 8.
- _____, “Sezai Karakoç Şiirinin Kültürel Dokusu”, *Edep*, S. 6, (Ağustos 2010), 1-3.
- _____, “Değınmeler”, *Edep*, S. 6, (Ağustos 2010), 8.
- _____, “Bir Portre: Aliya İzzetbegoviç”, *Edep*, S. 7, (Eylül 2010), 1.
- _____, “Gerçekten ‘Vahim Taassup’”, *Edep*, S. 8, (Ekim 2010), 1.
- _____, “Özgün Bir Yazar Olarak Nuri Pakdil”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 1-2.
- _____, “Dil Kapısı”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 5.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 4.
- _____, “Şiir Ardında”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 7.
- _____, “Üslup”, *Edep*, S. 12, (Şubat 2011), 1.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 12, (Şubat 2011), 4.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 13, (Mart 2011), 6.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 5.
- _____, “Hasretin Çocukları”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 8.
- _____, “Yıllıklar”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 6-7.
- _____, “Hasretin Çocukları”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 8.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı”, *Edep*, S. 15, (Mayıs 2011), 1-2.

- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 15, (Mayıs 2011), 3.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı”, *Edep*, S. 16, (Haziran 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 16, (Haziran 2011), 5.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı III”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 5.
- _____, “Erdal Çakır Şiirinin Miracı”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 7.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı”, *Edep*, S. 18, (Ağustos 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri,” *Edep*, S. 18, (Ağustos 2011), 4.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı V”, *Edep*, S. 19, (Eylül 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri,” *Edep*, S. 19, (Eylül 2011), 4.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı”, *Edep*, S. 20, (Ekim 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri” *Edep*, S. 20, (Ekim 2011), 6.
- _____, “Nuri Pakdil’in Dili ve Anlatımı VII”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 6.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 22, (Aralık 2011), 4.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 23, (Ocak 2012), 1.
- _____, “Nuri Pakdil Metinlerinde Sosyal Adalet”, *Edep*, S. 23, (Ocak 2012), 3.
- _____, “Nuri Pakdil’in Metinlerinde Sosyal Adalet II”, *Edep*, S. 24, (Şubat 2012), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 24, (Şubat 2012), 6.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 25, (Mart 2012), 5.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 26, (Nisan 2012), 4.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 27, (Mayıs 2012), 4.

- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 28, (Haziran 2012), 5.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 29, (Temmuz 2012), 4.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 30, (Ağustos 2012), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 31, (Eylül 2012), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 32, (Ekim 2012), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 33, (Kasım 2012), 3.
- _____, “Şiirin Nar Hali”, *Edep*, S. 34, (Aralık 2012), 4.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 34, (Aralık 2012), 5.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 3.
- _____, “Bir Ömrün Tapusu Şiirler”, *İtibar*, S. 16, (Ocak 2013), 41-42.
- _____, “Şiirin Nar Hali” *Bir Nokta*, S. 133, (Şubat 2013), 6.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 36, (Şubat 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 37, (Mart 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 38, (Nisan 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri” *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 3.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 2.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 2.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 3.

- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 2.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri” *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 2.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 50, (Nisan 2014), 1.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 50, (Nisan 2014), 3.
- _____, “Gün Dönümleri”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 2.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 2.
- _____, “İhsan Deniz’in Şiiri”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 54, (Ağustos 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 55, (Eylül 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 56, (Ekim 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 3.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 3.
- _____, “Karanlığın Ortasında Parıldayan Işık”, *Edep*, S. 59, (Ocak 2015), 1-2.
- _____, “Gün Dökümleri”, *Edep*, S. 59, (Ocak 2015), 3.
- _____, “Elveda”, *Edep*, S. 61, (Mart 2015), 1.
- _____, “Medeniyet Bağlamında M. Akif İnan Nesri”, *Yedi İklim*, S. 298, (Ocak 2015), 26-28.
- _____, “Elveda”, *Edep*, S. 61, (Mart 2015), 1.
- _____, “Hepimiz Dünya Cehennemindeyiz”, *İtibar*, S. 46, Temmuz 2015.

IX. KİTAPLARDA ARİF AY YAZILARI

Ay, Arif, “Döne Döne Okumak”, Duran Boz (Haz.), *Okuma Hikâyeleri*, (s. 42-46.), Hangar Kitap, Ankara 2013.

_____, “Yazma Öyküm”, Duran Boz (Haz.), *Yazma Hikâyeleri*, (s. 63-64.), Hangar Kitap, Ankara 2013.

_____, “Mahallen Camili Olsun”, Adem Turan (Haz.), *Beş Vakit Yazar*, (s. 67-69.), Beyan Yayınları, İstanbul 2014.

X. ARİF AY’IN MÜSTEAR İSİMLERLE YAYIMLANAN ESERLERİ

A. A., “Merhaba”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 1.

_____, “Şairleri Ağaçlarla Adlandırsak”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 2.

_____, “Şiirimizin Yüzyıllık Kısa Tarihi”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 5.

_____, “Öpünce Güvercin Oluyor Sabahlar”, *Edep*, S. 16, (Haziran 2011), 8.

_____, “Derinlik”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 8.

_____, “Kedim”, *Edep*, S. 19, (Eylül 2011), 5.

_____, “Radyo”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 5.

_____, “Fotoğraf Altı Yazıları”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 3.

_____, “Telefonum Çalmasa”, *Edep*, (Temmuz 2012), 6.

_____, Fazıl Hüsnü Tarafosu, *Edep*, S. 32, (Ekim 2012), 6.

_____, “Portre/ Necip Fazıl Kısakürek”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 1.

_____, “Dizelik”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 2.

_____, “Dizelik”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 1.

_____, “Dizelik”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 2.

Ali Cenk, “İlk yaz Coşkusu”, *Edep*, S. 15, (Mayıs 2011), 1-2.

- _____, “Öfkenin Baharı”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 1.
- _____, “Açlık”, *Edep*, S. 18, (Ağustos 2011), 1.
- _____, “Tehlike”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 2.
- _____, “Gaz Almak/ Gaz Vermek”, *Edep*, S. 32, (Ekim 2012), 1.
- _____, “Mali”, *Edep*, S. 36, (Şubat 2013), 1.
- _____, “Necip Fazıl’ı Anlamak”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 1.
- _____, “Gezi’yi Gezdirmek: Tencere Tava Hep Bir Hava”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 1.
- _____, “Böyle Buyurmuş Gültekin Emre”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 4.
- _____, “Kapı Yetmez Sur da Yaptır”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 1.
- _____, “Yüzümüzün Karası”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 1.
- _____, “Vav Yorumları”, *Edep*, S. 59, (Ocak 2015), 1.
- Eyüp Önder, “İşçiler”, *Edebiyat*, S. 21, (Ekim 1976), 6.
- _____, “Sevgilerde”, *Edebiyat*, S. 22, (Kasım 1976), 4.
- _____, “Dürülmeden Güneş”, *Edebiyat*, 38+25, (Şubat 1977), 4
- _____, “Mazı Oyunu”, *Edebiyat*, S. 38+33, (Ekim 1977), 6.
- _____, “Güz Yansıması”, *Edebiyat*, S. 38+34, (Kasım 1977), 1, 9.
- _____, “Bütün Gece Kar Yağdı Üstüne Kudüs’ün”, *Edebiyat*, S. 38+35, (Aralık 1977), 4, 6.
- _____, “Kentte Bir Gece”, *Edebiyat*, (Ocak 1978), 8, 4.
- _____, “Uğultu”, *Edebiyat*, S. 38+37, Şubat 1978, 3.
- _____, “Bir Somun Daha Arttı”, *Edebiyat*, S. 38+38, (Mart 1978), 6.
- _____, “Gece Uzayınca”, *Edebiyat*, S. 38+39, (Nisan 1978), 1-2.

- _____, “Sale Teyze”, *Edebiyat*, S. 39+41, (Haziran 1978), 3.
- _____, “Bir Yayının Anımsattıkları”, *Edebiyat*, S. 18, (Temmuz 1978), 3.
- _____, “Çağdaş Arap Şiirinde Uygarlık Yaklaşımı”, *Edebiyat*, S. 39+43, (Ağustos 1978), 10-11.
- _____, “Savana Sarı Gitti”, *Edebiyat*, S. 38+45, (Ekim 1978), 1-3.
- _____, “Kuşların Dili”, *Edebiyat*, S. 38+46, (Kasım 1978), 6.
- _____, “İnsan Sıcaklığı”, *Edebiyat*, S. 38+47, (Aralık 1978), 1, 5.
- _____, “Kuşluk Vakti”, *Edebiyat*, S. 38+49, (Şubat 1979), 1-2.
- _____, “Konuk”, *Edebiyat*, S. 38+52, (Mayıs 1979), 2.
- _____, “Sabahın Sesi”, *Edebiyat*, S. 38+56, (Eylül 1979), 7.
- _____, “Toplumu Ağlatan Ne?”, *Edebiyat*, S. 38+57, (Ekim 1979), 10-11.
- _____, “Kentın Yüzü I-II”, *Edebiyat*, S. 38+60, (Ocak 1980), 5.
- _____, “Günderimleri”, *Edebiyat*, S. 38+65, (Haziran 1980), 2.
- _____, “Yeniden Kurmak”, *Edebiyat*, S. 38+66, (Temmuz 1980), 4, 3.
- _____, “Bir Çay İçimi”, *Edebiyat*, S. 38+69, (Ekim 1980), 1-2.
- _____, “Güvercin-Limon”, *Edebiyat*, S. 38+71, (Aralık 1980), 4-5.
- _____, “Kış Güneşi”, *Edebiyat*, S. 38+73, (Şubat 1981), 3.
- _____, “Gece Avı”, *Edebiyat*, S. 38+76, (Mayıs 1981), 1-2.
- _____, “Ören”, *Edebiyat*, S. 38+81, (Ekim 1981), 1-2.
- _____, “Yabancılaşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, (Şubat 1982), 4.
- _____, “Lirik Cıngıllar”, *Edebiyat*, S. 38+86, (Mart 1982), 3.
- _____, “Lirik Cıngıllar II”, *Edebiyat*, S. 38+87, (Nisan 1982), 2.

- _____, “Lirik Cingıllar III”, *Edebiyat*, S. 38+89, (Haziran 1982), 5.
- _____, “Lirik Cingıllar IV”, *Edebiyat*, S. 38+92, (Eylül 1982), 10.
- _____, “Lirik Cingıllar V”, *Edebiyat*, S. 38+100, (Mayıs 1983), 2-3.
- _____, “Lirik Cingıllar VI”, *Edebiyat*, S. 38+101, (Haziran 1983), 8.
- _____, “Lirik Cingıllar VII”, *Edebiyat*, S. 38+102, (Temmuz 1983), 5, 7.
- _____, “Lirik Cingıllar VIII”, *Edebiyat*, S. 38+104, (Eylül 1983), 2-3.
- _____, “Lirik Cingıllar IX”, *Edebiyat*, S. 38+105, (Ekim 1983), 1, 4.
- _____, “Lirik Cingıllar X”, *Edebiyat*, S. 38+108, (Ocak 1984), 4.
- _____, “Yama”, *Mavera*, S. 155, (Kasım 1989), 10.
- _____, “Yüzün Tarihi”, *Milli Eğitim*, S. 92, (Aralık 1989), 79-80.
- _____, “Cemil Çiftçi ile Söyleşi”, *Edebiyat Ortamı*, S. 8, (May.-Haz. 2009), 31-39.
- _____, “Tıkır Tıkır”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 2.
- _____, “İstanbul Hüznü”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 2.
- _____, “Neyi Oyladık”, *Edep*, S. 8, (Ekim 2010), 8.
- _____, “Değınmeler”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 3.
- _____, “Şehirden Kente”, *Edep*, S. 28, (Haziran 2012), 3.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 32, (Ekim 2012), 5.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 2.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 36, (Şubat 2013), 2.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 38, (Nisan 2013), 2.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 2.

- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 2.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 3.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 2.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 1.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 2.
- _____, “Hoş Geldin Ey Oruç”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 1.
- _____, “Lirik Cingıllar”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 2.
- Halis Emre, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 3.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 3.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010), 3.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 3.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 6, (Ağustos 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 7, (Eylül 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 8, (Ekim 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 12, (Şubat 2011), 6.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 13, (Mart 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S.15, (Mayıs 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 16, (Haziran 2011), 7.

- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 17, (Temmuz 2011), 7.
- _____, “Duman Üstünde”, *Edep*, S. 18, (Ağustos 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 19, (Eylül 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 10, (Aralık 2010), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 22, (Aralık 2011), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 23, (Ocak 2012), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 24, (Şubat 2012), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 25, (Mart 2012), 7.
- _____, “Dumanı Üstünde”, *Edep*, S. 26, (Nisan 2012), 7.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 4.
- _____, “Necip Fazıl’ın Bitmeyen Savaşı”, *Edep*, S. 50, (Nisan 2014), 4.
- _____, “Vav Yorumları”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 4.
- _____, “Akademik Körlük”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 4.
- _____, “Vav Yorumları”, *Edep*, S. 56, (Ekim 2014), 1.
- _____, “Irmak Akarken”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 4.

_____, “Irmak Akarken”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 4.

_____, “Irmak Akarken”, *Edep*, S. 59, (Ocak 2015), 4.

_____, “Irmak Akarken”, *Edep*, S. 60, (Şubat 2015), 4.

Mehmet Eliusta, “Devrimci Özün Savaşımıcı ve İlerici Umut Burcu: Nuri Pakdil”, *Edep*, S. 26, (Nisan 2012), 1-2.

_____, “Nuri Pakdil Sözlüğü”, *Edep*, S. 34, (Aralık 2012), 1-2.

_____, “Nuri Pakdil Sözlüğü”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü”, *Edep*, S. 49, (Mart 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü”, *Edep*, S. 50, (Nisan 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü-Mekke/Medine/Kudüs/Ortadoğu”, *Edep*, S. 54, (Ağustos 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü -Ankara”, *Edep*, S. 55, (Eylül 2014), 4.

_____, “Pakdil’in Şehirleri: Yeryüzü- Maraş”, *Edep*, S. 56, (Ekim 2014), 4.

Musa Deniz, “İki Kitap”, *Edebiyat*, S. 38+64, (Mayıs 1980), 1-3.

_____, “Put Yapımevleri’ni Okurken”, *Edebiyat*, S. 38+66, (Temmuz 1980), 4.

_____, “İnsanın Süren Sorgusu”, *Edebiyat*, S. 38+70, (Kasım 1980), 1.

_____, “Umut Yolu”, *Edebiyat*, S. 38+71, (Aralık 1980), 7.

_____, “Us Eskimesi”, *Edebiyat*, S. 38+72, (Ocak 1981), 3.

_____, “Yürümek”, *Edebiyat*, S. 38+73, (Şubat, 1981), 1.

_____, “Doğu Kirazı”, *Edebiyat*, S. 38+76, (Mayıs 1981), 3.

_____, “Şiirin Yankıları”, *Edebiyat*, S. 38+86, (Mart 1982), 5.

- _____, “Direniş Çiçekleri I”, *Edebiyat*, S. 38+91, (Ağustos 1982), 1.
- _____, “Direniş Çiçekleri II”, *Edebiyat*, S. 38+92, (Eylül 1982), 9.
- _____, “Divan Şiirinde Kerbela Ağıtları”, *Edebiyat Ortamı*, S. 8, (May.-Haz. 2009), 77.
- _____, “İnsanlıktan Çıkmak”, *Edep*, S. 1, (Mart 2010), 1.
- _____, “Tekrar Etmeye Mecburuz”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 1.
- _____, “Şiir Endüstrisi ve Roman Fabrikası”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 1.
- _____, “Tarih Hesap da Sorar”, *Edep*, S. 8, (Ekim 2010), 2.
- _____, “Son Balık Öldüğünde”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 8.
- _____, “Köşe”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 1.
- _____, “Diktatörlükler Yıkılıyor Yaşasın Demokrasi Diktatörlükleri”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 1.
- _____, “Şiir Öldü mü?”, *Edep*, S. 21, (Kasım 2011), 1.
- _____, “Vav Yorumları/Sezai Karakoç Şiirini Okumak”, *Edep*, S. 22, (Aralık 2011), 1.
- _____, “Güzel Kokular Mevsimi”, *Edep*, S. 28, (Haziran 2012), 1.
- _____, “Hüzünlü Orucum”, *Edep*, S. 30, (Ağustos 2012), 1.
- _____, “Necasetten Taharet”, *Edep*, S. 31, (Eylül 2012), 1.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 33, (Kasım 2012), 2.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 34, (Aralık 2012), 6.
- _____, “Kuşlar, Kar ve Şiir”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 1.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 35, (Ocak 2013), 2.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 36, (Şubat 2013), 2.

- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 37, (Mart 2013), 1.
- _____, “Sezai Karakoç’un Şiiri”, *Edep*, S. 37, (Mart 2013), 2.
- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 38, (Nisan 2013), 2.
- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 2.
- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 2.
- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 2.
- _____, “Mehmet Akif İnan ve Şiiri”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 2.
- _____, “Zulme Başkaldırmak”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 1.
- _____, “Bu Kavga Biter mi?”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 1.
- _____, “Zafer veya Hiç”, *Edep*, S. 50, (Nisan 2014), 1.
- _____, “Bahara Veda”, *Edep*, S. 52, (Haziran 2014), 4.
- _____, “Virüs”, *Edep*, S. 55, (Eylül 2014), 1.
- _____, “Kendini Aldatmak”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 1-2.
- _____, “Heyhat”, *Edep*, S. 60, (Şubat 2015), 1.
- Zeynep Okur, “Sezai Karakoç’tan”, *Edep*, S. 2, (Nisan 2010), 4.
- _____, “Kemal Tahir’den”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010), 6.
- _____, “Necip Fazıl Kısakürek’ten”, *Edep*, S. 4, (Haziran 2010), 6.
- _____, “Atasoy Müftüoğlu’ndan”, *Edep*, S. 5, (Temmuz 2010), 8.
- _____, “İslam Çupi’den”, *Edep*, S. 6, (Ağustos 2010), 8.
- _____, “Rasim Özdenören’den”, *Edep*, S. 7, (Eylül 2010), 8.
- _____, “Sahi Biz Neyi Oyluyorduk?”, *Edep*, S. 8, (Ekim 2010), 8.
- _____, “Rasim Özdenören’den”, *Edep*, S. 9, (Kasım 2010), 8.

- _____, “Turan Koç’tan”, *Edep*, S.10, (Aralık 2010), 8.
- _____, “Kerbela Anısına”, *Edep*, S. 11, (Ocak 2011), 8.
- _____, “Yahya Kemal Beyatlı’dan”, *Edep*, S. 13, (Mart 2011), 8.
- _____, “Sezai Karakoç’tan”, *Edep*, S. 15, (Mayıs 2011), 8.
- _____, “Necip Fazıl Kısakürek’le Bir Konuşma/Konuşan: Nuri Pakdil”, *Edep*, S. 16, (Haziran 2011), 8.
- _____, “Alaaddin Özdenören’den”, *Edep*, S. 18, (Ağustos 2011), 8.
- _____, “Mahmûd-ı Şebüsterî’den”, *Edep*, S. 19, (Eylül 2011), 8.
- _____, “M. Akif İnan’dan”, *Edep*, S. 20, (Ekim 2011), 8.
- _____, “İhsan Eliaçık’tan Davanın Ölümü”, *Edep*, S. 22, (Aralık 2011), 8.
- _____, “William Chittick’den”, *Edep*, S. 24, (Şubat 2012), 8.
- _____, “Abdulkadir es-Sufi’den”, *Edep*, S. 30, (Ağustos 2012), 8.
- _____, “Rasim Özdenören’den”, *Edep*, S. 33, (Kasım 2012), 5.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 4.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 4.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 2.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 4.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 43, (Eylül 2013), 2.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 2.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 2.
- _____, “Altı Çizili Satırlar”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 2.
- Ziya Işıklı, “Açılım”, *Edep*, S. 3, (Mayıs 2010) 1.

- _____, “Hangi Eksen?”, *Edep*, S. 7, (Eylül 2010) 6.
- _____, “Destanlardan Günümüze”, *Edep*, S. 13, (Mart 2011), 2, 4.
- _____, “Hiçbir İkrarında Ahdi Bulunmaz”, *Edep*, S. 14, (Nisan 2011), 1.
- _____, “Bir Bahar Yürüşünden”, *Edep*, S. 38, (Nisan 2013), 4.
- _____, “Yürümek”, *Edep*, S. 39, (Mayıs 2013), 4.
- _____, “Hatırasız Toplum”, *Edep*, S. 40, (Haziran 2013), 1.
- _____, “Sessizlik İstiyorum”, *Edep*, S. 41, (Temmuz 2013), 2.
- _____, “Gece”, *Edep*, S. 42, (Ağustos 2013), 1.
- _____, “Sükûtun Sesi”, *Edep*, S. 53, (Temmuz 2014), 1.
- _____, “Mülkün Sahibi”, *Edep*, S. 48, (Şubat 2014), 1-2.
- _____, “Sükûtun Sesi”, *Edep*, S. 54, (Ağustos 2014), 2.
- _____, “Sükûtun Sesi”, *Edep*, S. 55, (Eylül 2014), 2.
- _____, “Sükûtun Sesi”, *Edep*, S. 56, (Ekim 2014), 2.
- _____, “Şiir Sandığı”, *Edep*, S. 57, (Kasım 2014), 2.
- _____, “Vav Yorumları”, *Edep*, S. 58, (Aralık 2014), 1.

X1. DERGİLERDE ARİF AY İLE İLGİLİ YAZILAR

- Aldı, Mustafa, “Üçlemin İkilemine Odaklanan Bir Antoloji”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 113-118.
- Ali Ahmet, “Şiir İşleri”, *Kertenkele*, S. 16, (Haz. Ağus. 2009), 97-111.
- Akalın, Nazir, “Arif Ay’ın Bir Polemiği”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 13-15.
- Akay, Emin, “Hıra”, *Edebiyat*, S. 38+57, (Ekim 1979), 12.
- Akkanat, Cevat, “Üzgün Yüzüm ve Arif Ay”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 31.

- Arslan, Hanifi, “Edebiyat Dergisi Etrafında”, *Su*, S. 2, (Güz 1998), 40-41.
- Atlansoy, Hüseyin, “Bir Bardak Su Gibi Beklemek”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 123.
- Atmaca, Tayyib, “Arif Ay’ı Tanımak ya da Özeleştiri”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 29.
- Aydoğan, Mustafa, “Mutmain Bir Yürüyüş”, *Dergâh*, S. 201, (Kasım 2006), 8-9
- Aykanat, İsmail, “Arif Ay’ın Hasret’i”, *Düş Çınarı*, S. 3, (Mart-Nisan 1997), 18-21.
- Ayvazoğlu, Beşir, “Gökyüzü Saatleri”, *Tercüman*, (4 Temmuz 1986); *Seviye*, S. 13, (May.- Haz. 1999), 31.
- _____, “Arif Ay’ın İma Şiirleri”, *Tercüman*, (6 Eylül 1989); *Seviye*, S. 13, (May.- Haz. 1999), 30.
- Bayraktar, Osman, Gece Yazıları: Çizginin Devamı”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 63.
- _____, “Gece Yazıları: Çizginin Devamı”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 28.
- Bedir, Atıf, “Arif Ay Şiiri: Şehrin Kucağına Terkedilmiş Öksüz Çocuk”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 125.
- Cafer, Haydar, “Arif Ay’la Şiirli Söyleşi”, *Mavera*, S. 158, (Şubat 1990), 39- 50.
- Ceylan, Mevlüt, “Sizi Tanımak İsterim Bayım”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), 68.
- _____, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 13, (May- Haz. 1999), 3-6.
- Çolak, Veysel, “Arif Ay’ın Şiirine İlişkin Bir Bellek Yoklaması”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 121-122.
- Demirci, İbrahim, “Arif Ay Şiirinde Tarih”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 78-83.
- Doğan, Mehmet H, “Sivas Alevlerinin Işığı Altında”, *Adam Sanat*, S. 98, (Ocak 1994) 30-34.

_____, *Türk Şiirinden Son Okumalar*, İkaros Yayınları, İstanbul 2008.

_____, *Birikime Dayanmak*, Aydın Yayınevi, İzmir 1979.

Emre, Ali, “Arif Ay Şiirinde Sanat, Teknik ve İmge’ye Yöneliş”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 70-77.

Erdoğan, Mehmet, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel Olanın İzdüşümü”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 70-71.

_____, “Arif Ay’ın Şiirinde Tarihsel İzdüşümler”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 10-12.

Ertop, Konur, *Emperyalizmle Savaşım*, Abece Yayınları, İstanbul.

Eryiğit, İbrahim, “Çağdaş Tür Şiirinde Destan veya Arif Ay’ın Dosyaları”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 72-74.

Garip, Recep, “Cahit Zarifoğlu’na Bir Yolculuk”, *Düş Çınarı*, S. 5, (Tem.-Ağus.) 1997, 37-40.

Göçer, Ali, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 3-7.

_____, “Arif Ay’la Bir Konuşma”, *Edebiyat*, S. 38+85, (Şubat 1982), 12-10.

_____, “Arif Ay Şiirinin Kandilleri”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 55-58.

Harmancı, Abdullah, “Arif Ay Şiirinde Şehir Algısı”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, (October 2013), 241-252.

Haksal, Ali Haydar, “Bir Şairin ve Bir Tavrın Öyküsü”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 59-62.

Hatemi, Hüsrev, “Arif Ay’dan Dokuz Kandil’e”, *Türk Edebiyatı*, S. 294, Nisan 1998, s. 24; *Seviye*, S. 13, (May.-Haz. 1999), 31.

Hümmam, Mazhar, “Karanfiller”, *Edebiyat*, (Haziran 1983), S. 38+101, 1, 7.

_____, “Göç”, *Edebiyat*, S. 38+106, (Kasım 1983), 1, 3.

_____, “Göç III”, *Edebiyat*, S. 38+107, (Aralık 1983), 4.

- Karataş, Turan, “Arif Ay’ın Şiirlerinde Medeniyet Eleştirisi”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 84-88.
- Kaya, Rahmi, “Dünya Bu Kadar”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 100-102.
- (Komisyon), “Arif Ay ile Söyleşi”, *Edebiyat Ortamı*, S. 4, (Mayıs 1997), 19, 23.
- Kurşunlu, İbrahim, “Bin Yılın Destanı” *Seviye*, S. 13, (May.-Haz. 1999), 18.
- (Komisyon), “Şiir ve Sanat Üzerine Yuvarlak Masa Sohbeti”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 16-23.
- (Komisyon), “Arif Ay İle Şiir Üzerine Söyleşi”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 55-64.
- Muharrem, Mustafa, “Yenilginin ve Tarihsel Sorgulamanın Lirizmi: Arif Ay”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 119-120.
- Narlı, Mehmet, “Şair Ahlakı/ Arif Ay/Hıra ve Dosyalar”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 95-99.
- Nedim, Ahmet, “Son Gerilla’nın Günlüğü”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 64-65.
- Onaran, Mustafa Şerif, “Arif Ay Zamanından Şiire Bakarken”, *Hece*, S.123, (Mart 2007), 105-112.
- Öz, Asım, “Belirgin Çizginin Sürekliliği: Arif Ay’ın Düşünce ve Edebiyat Dünyası”, *Tasfiye*, S. 27, (Ocak 2011), 9-5.
- _____, “Arif Ay’la Şiir ve Siyaset Üzerine Söyleşi”, *Edep*, S. 24, (Şubat 2012), 1-2.
- Özger, Mehmet, “Arif Ay Şiirinde Direniş ve Emek”, *Yedi İklim*, S. 285, (Aralık 2013), 37-41.
- Sarı, Osman, “Arif Ay’ın Aydınlik Şiiri”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 8.
- Su, Hüseyin, “Bulvardaki Atlılar”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 7.
- Söyleşi, “Arif Ay ile Konuşma” *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), 78.
- Sönmez, Mürsel, “Şiirin Atlıları: Arif Ay”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 30.

- Şahin, Durdu, “Arif Ay’ın Yirmi Yaş Şiirleri”, *Seviye*, S. 32, (May.- Haz. 1999), 24-25.
- Şimşek, Selami, “Arif Ay ile Söyleşi”, *Ay Vakti*, S. 97, (Ekim 2008), 4-8.
- Teknikel, Ramazan, “Edebiyat’tan Edep’e Kırk Yıl”, *Sincan İstasyonu*, S. 35, (Temmuz 2010), 21-22.
- Tokay, Murat, “Arif Ay Şiirini Hüznünü ve Yalnızlığını Anlattı”, *Zaman- Kitap Zamanı*, S. 11, (4 Aralık 2006), 16-17.
- Tosun, Necip, “Arif Ay’ın Öyküleri”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 75-76.
- Turan, Adem, “Arif Ay Şiiri’nde Benim Mısrarlarım”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 69.
- Usta, Ahmet, “Ahmet Usta Konuşturdu”, *Yolcu*, S. 62, (2011), 14-15.
- Ünal, Hayriye, “Arif Ay Şiirinin Arkaplanı”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 65-69.
- Ünlü, Seyfettin, “Aşkın Yolcusu Şair: Arif Ay”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 66-67.
- Yazgıç, Suavi Kemal, “Bir Şiirin Hikâyesi”, *Gerçek Hayat*, S. 5, (24 Kasım 2000), 35.
- _____, “Şiirler İnşa Edilen Şehirler”, *İtibar*, S. 2, (Kasım 2011), 41-42.
- Yener, Ali Galip, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik- Metafizik Eğilimler ve Arif Ay Şiiri Üzerine”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 89-94.
- Zorkul, Tahir, “Gelenek ve Arif Ay’ın Şiiri”, *Turkish Studies*, (7/2 Spring 2012), 1301-1319.
- Yıldız, Şirin Kübra, Bilal Güven, “Arif Ay İle Söyleşi”, *Edep*, S. 47, (Ocak 2014), 2.

XII. KİTAPLARDA ARİF AY HAKKINDA YAZILANLAR:

- Akkanat, Cevat, “Şair Vaiz”, *İlhan Berk’in Haşeması*, 1. b., Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2012, 106-109.
- Akalın, Nazir, “Arif Ay’ın Bir Polemiği”, *Şairin Eldivenleri*, 1.b., Meneviş Yayınları, Ankara 2003, 220-227.

Asiltürk, Baki, “Kuşak Kavramı Çerçevesinde 1980’ler”, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, 1. b., YKY, İstanbul 2013, 17-25.

Bayıldiran, Sabit Kemal, “Yirminci Yüzyıl Türk Şiirinin Bölümlenmesi”, *Günümüz Şiiri Üzerine Yazılar*, 1. b., Can Yayınları, İstanbul 2004, 71-81.

Doğan, Ahmet, “Şiirimizde Sapmalar ve Saptırmalar Üzerine”, *Türk Şiirinden Son Okumalar*, İkaros Yayınları, İstanbul 2008, 18-24.

Erdoğan, Mehmet “Arif Ay’ın Şiirlerinde Tarihsel İz Düşümler”, *Subjektif Yazılar*, 1.b., Dergâh Yayınları, İstanbul 1997, 42-48.

Karataş, Turan, “Arif Ay’ın Şiirlerinde Medeniyet Eleştirisi”, *Şiir Konakları*, Sütun Yayınları İzmir 2007, 129-134.

Karataş, Turan “Önce İçimizdeki Putları Kırmalı”, *Şiirin Ardında*, Sütun Yayınları, İzmir 2010, 25-27.

(Komisyon), *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, Cilt I, YKY, İstanbul 2003, 147–148.

Necatigil, Behçet, “Ay, Arif,” *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, 24. B, Varlık Yayınları, İstanbul 2007, 72.

Pakdil, Nuri, “Narin Eleştiriler”, *Biat III*, 2. b., Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014, 27-29.

Yener, Ali Galip, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik Metafizik Eğilimler ve Arif Ay’ın Şiiri Üzerine”, *Şairin Sabrı*, Mühür Yayınları, İstanbul 2012, 134-140.

_____, “Metafizik Şiir”, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, 1. b., YKY, İstanbul 2013, 248- 312.

Yeşilyurt, Cahit, *Şavklar Yağmuru*, 1. b., Anıt Matbaa, Ankara 2009, 15-23.

GENEL KAYNAKÇA

Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri*, 9. b., Dergâh Yayınları, İstanbul 2008.

Ahmet, Ali, “Şiir İşleri” *Kertenkele*, S. 16, (Haz.-Ağus., 2009), 97-111.

Aksan, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, 6. b., Engin Yayınları, Ankara 2006.

Aktaş, Cihan, *Tanzimat'tan Günümüze Kılık Kıyafet ve İktidar*, 1. b., Nehir Yayınları, İstanbul 1989.

Aktulum, Kubilay, *Metinlerarası İlişkiler*, 2. b, Öteki Yayınevi, Ankara 2000.

Albayrak, Sadık, “İskilipli Mehmet Atıf Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, C. 22, 583-584.

Asiltürk, Bâki, *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*, 1. b., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

Aytaç, Gürsel, *Genel Edebiyat Bilimi*, 1. b., Say Yayınları, İstanbul 2003.

Beydilli, Kemal, “III. Selim”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, C. 36, 420-425.

_____, “Kabakçı İsyanı”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, C. 24, 8-9.

Bozkurt, Nebi, “Ravza-i Mutahhara”, *TDVİA*, C. 34, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 34, 475.

1993 Şiir Yıllığı, Mehmet H. Doğan (Haz), Adam Yayınları, İstanbul 1993.

Ceyhan, Semih, “Şems-i Tebrîz-î”, *TDVİA*, C. 38, Diyanet Vakfı Yayınları, 511-516.

Çetin, Nurullah Çetin, *Şiir Çözümleme Yöntemi*, 12. b., Öncü Kitap, Ankara 2014.

Çiçek, İlhami, “Satranç Dersleri VI”, *Edebiyat*, S. 38+85, (Şubat 1982), 11.

_____, “Satranç Dersleri I”, *Edebiyat*, S. 38+75, (Temmuz 1981), 4.

_____, “Oralarda”, *Edebiyat*, S. 38+56, (Eylül 1979), 9.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 9. b., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

Erul, Bünyamin, “Veda Hutbesi”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2012, C. 42, 591-593.

Fayda, Mustafa, “Hâlid b. Velîd”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, C. 15, 289-292.

Şeyh Galib, *Hüsn ü Aşk*, 5. b., Muhammed Nur Doğan (Haz.), Yelkenli Yayınevi, İstanbul 2008.

Harman, Ömer Faruk, “Lût”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, C. 27, 227-229.

_____, “Mezmur”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, C. 1, 494-501.

_____, “Musa”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, C. 31, 207-213.

_____, “Nuh”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, C. 33, İstanbul 2007, 224-227.

İnan, M. Akif, “Sosyal ve Siyasal Değişimler içinde Yeni Türk Edebiyatı”, *Edebiyat*, S. 3, (Ankara 1969), 1.

Kaplan, Mehmet, *Şiir Tahlilleri Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*, 28. b., Dergâh Yayınları, İstanbul 2011.

Karaca, Hünkar, *Arif Ay ile Edebiyat Sohbeti*, Ekim 2014, Ankara.

Karakoç, Sezai, *Gün Doğmadan*, 8. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2010.

_____, *Çağ ve İlham I*, 8. b., Diriliş Yayınları, İstanbul 2012.

Kısakürek, Necip Fazıl Kısakürek, *Hitâbeler*, 11. b., Büyük Doğu Yayınları, Ağustos 2014.

_____, *Son Devrin Din Mazlumları*, 31. b., Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2013.

_____, *Çile*, 64. b., Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2008.

Kök, Bahattin, “Nureddin Zengî”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, C. 33, 259.

Kuran-ı Kerim Meali, “Rahman/21”, Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin (Haz.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.

- Kurnaz, Cemal, "Gül", *TDVİA*. Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, C. 14, 219-222.
- _____, "Yûsuf-Züleyhâ", 1. b., *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, H Yayınları, İstanbul 2009.
- Kutluoğlu, Muhammet Hanefi, "Kavalalı Mehmet Ali Paşa", *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, C. 25, 62-65.
- Küçük, Cevdet, "Mehmed VI", *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, C. 28, 422-430.
- Lings, Martin, (Ebubekir Siraceddin), *Hız. Muhammed'in Hayatı*, 200. b., Nazife Şişman (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2014.
- İhsanoğlu, Ekmeleddin, "Darülfünun" *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, C. 8, 521-525.
- Nedim Divanı*, Muhsin Macit (Haz.), Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- Ulutürk, Veli, "Binbir Gece", *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, C. 6, 180-181.
- Pakdil, Nuri, "Görevimiz Başkaldırı", *Edebiyat*, S. 39+43, (Ağustos 1978), 10.
- _____, "Dilek Kipi", *Biat III*, 2. b., Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.
- _____, "Bir Kaza", *Edebiyat*, S. 16, (Mayıs 1976), 1.
- _____, *Batı Notları*, 5. b., Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.
- Rona, Z., "Leonardo Da Vinci", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1997, C. 2, 1104- 116.
- Savran, Ahmet, "İmrul Kays", *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları İstanbul 2000, C. 22, 237-238.
- Seyidoğlu, Bilge, *Mitoloji Üzerine Araştırmalar*, 3. b., Dergâh Yayınları, İstanbul 2009.
- Sadî Şirâzî, *Bostan ve Gülistan*, 2. b., Osman Koca (Haz.), Beyan Yayınları, İstanbul 2008.

Türkçe Sözlük, Şükrü Haluk Akalın (Haz.), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

Uludağ, Süleyman, “Hallâc-ı Mansur”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1997, C. 15, 377-381.

Usta, Ahmet, “Ahmet Usta Konuştu”, *Yolcu*, S. 62, (2011), 14-15.

Yazgıç, Suavi Kemal, “Şiirler İnşa Edilen Şehirler”, *İtibar*, S. 2, (Kasım 2011), 41-42.

Yunus Emre Divanı, Faruk K. Timurtaş (Haz.), Tercüman 101 Temel Eser, İstanbul “1972”.

Yavuz, Hilmi, *Okuma Biçimleri*, 2. b., Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s. 60-69.

Yener, Ali Galip, “1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik-Metafizik Eğilimler ve Arif Ay Şiiri Üzerine”, *Hece*, S. 123, (Mart 2007), 89-94.

Zarifoglu, Cahit, *Şiirler*, 8. b., Beyan Yayınları, İstanbul 2011.

Soruşturma, *Melâmet*, S. 2, (May.-Haz. 2015), 30-36.

Yedi İklim,” Arif Ay ile Konuşma”, *Yedi İklim*, S. 41, (Ağustos 1993), C. 5, 78.

_____, “Arif Ay ile Şiir ve Siyaset Üzerine”, *Dünya Bülteni*, (17 Ocak 2012 Salı)
<http://www.dunyabulteni.net/>

Yeşil, Kamil, “Hilmi Yavuz Hala Marksist mi?”, *www.dunyabizim.com*, 8 Aralık 2010.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hünkar Karaca
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum/29.01.1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	karacahun@hotmail.com
Tarih	29/07/2015